Stalin - Zinovyev - Troçki

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM Mİ, DÜNYA DEVRİMİ Mİ?

SOVYET TOPLUMUNUN
BUGÜNKÜ DURUMU
(1990-1997)

GÖÇEBE
YAYINLARI

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM Mİ?
DÜNYA DEVRİMİ Mİ?

(1926 - XV'inci SBKP Kongresi Tartışmaları)

STALİN - ZİNOVYEV- TROÇKİ

SOVYET TOPLUMUNUN
BUGÜNKÜ DURUMU (1990 - 1997)

GÖÇEBE YAYINLARI

Göçebe: 39
Toplumsal mücadeleler dizisi

Tek Ülkede Sosyalizm mi? Dünya Devrimi mi?
(1926 XV. SBKP Kongresi Tartışmaları)
Stalin- Zinoviev -Troçki
Ulf Wolter'in Band IV 1926. isimli kitabından
A. Elif tarafından çevrilmiştir.

Sovyet Toplumunun Bugünkü Durumu (1990 - 1997)
Fransa'da yayınlanan aylık Lutte de Classe ve haftalık Lutte Ouvriere'in çeşitli tarihlerde yayınlanmış sayılarından çevrilmiş makalelerdir.

Yayıma Hazırlayan ve Kapak Tasarımı: Yaşar Selçuk
Kapak Resmi: Stalin, Zinovyev,Troçki
1.Basım Ağustos 1998 İstanbul

ISBN 975-8143-41-7

Baskı ve Cilt: Mart Matbaacılık

Bahariye caddesi, 37/41 Kadıköy 81310 İstanbul
Tel/Faks: (0 216) 337 72 75

İÇİNDEKİLER

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM Mİ? DÜNYA DEVRİMİ Mİ?
(1926 XV. SBKP Kongresi Tartışmaları)
Stalin-Zinovyev-Troçki
Yeni Muhalefetin devrimimizin karakteri ve
siyasetleri hakkındaki ana sorunlarda Troçkizme geçişi....9
Muhalif bloğun pratikteki platformu....13
Muhalif bloğun devrimci sözleri ve oportünist işlevleri....18
Çıkarılan sonuçlar....21
Uzatmalı komüntern yürütme Komitesi VII. Kongresi....22
I- Tek ülkede sosyalizm....24
II- Sosyal demokrasiye karşı tutum....41
III- Aşırı sol ve sağcılara karşı tutum....42
IV- Yozlaşma tehlikesi üzerine....44
V- Parti sorunu....46
VI- Birlik ve fraksiyon politikası üzerine....47
VII Blok üzerine....48
VIII- Troçkizm üzerine....49

Uzatmalı Komintern yürütme Komitesi VII Kongresi....53
Bürokrasi ve kapitalizmin çekiciliği....93
Sovyet toplumunun dönüşümü karşısında bürokrasi....104
SSCB: Bir burjuva karşı devrim girişimi, -Bürokratik zikzaklar- işçi sınıfının politikası ne olmalı?....117
SSCB: Birliğin korunması ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkı....129
Sovyetler Birliği politik liderleri kapitalizmin restorasyonunu hazırlarken, bürokrasi ekonomiyi yağmalayıp yıkıyor....141
Darbeden sonra SSCB....159
Sovyetler Birliği'nden sonra,"Bağımsız devletler topluluğu": İstikrara mı yoksa kaosa doğru bir adım mı?....181
Eski Sovyetler Birliği devleti'nin bugünkü niteliği....191
Eski Sovyetler Birliği'nin gelişimi....207
Eski SSCB'nin gidişatı....217
Yeltsin'in kararname darbesi: Suya yazılan yazı....225
Yeltsin'in meclisi feshetmesinin ardından Rusya....230

Rusya: Büyük temizlik ve kara paranın aklanması:Yeltsin "beyazdan daha beyaz yıkar"....234
Aralık 1993 seçimlerinden sonra Rusya....237
Rusya: Ekonomi çöküyor, yoksulluk artıyor....241
Rusya: İktidar kan kaybediyor....246
Seçim öncesindeki Rusya: Emekçiler için hangi siyasi çizgi?....250
Rusya: 1995 Seçimleri....254
Rusya: Kan akıtma siyaseti....258
Rusya 1996: Grevler yayılıyor....261
1996: Sovyetler Birliği'nin dağılma kararının iptali ne demektir....264
1996 Başkanlık Seçimlerinden sonra iktidar mücadelesi hala devam ediyor....268
Rusya: Zirvedeki hesaplaşmalar....272
27 Mart 1997 genel grevi öncesinde Rusya....275

Editörden

"Tek ülkede sosyalizm" konusunu "Sovyet toplumunun bugünkü durumu" ile birlikte ele alan bu derleme, bu iki konu arasındaki yakın ilişkiyi amaçlamaktadır.

Burjuva köşe yazarları ve siyasetçiler, 1991 darbesinin hemen ardından sovyetler Birliği'nin yıkılışını şiddetli alkışlarla karşıladılar. Bu alkışlar uzun sürmedi. Çünkü umulduğu gibi eski Sovyetler Birliği kapitalizmi inşa edemedi. Toplum ve ekonomi tam bir kaos ve yıkım içinde kaldı.

Sovyetler Birliği kuruluşundan bu yana yoğun bir kapitalist saldırı altında yaşamaktadır. Kapitalist çembere ek olarak, Lenin'den sonraki parti yöneticileri bürokratik ve karşı devrimci çizginin takipçisi oldular. Rusya'nın bugünkü durumunu "tek ülkede sosyalizm"in olanaksız olmasıyla açıklayabiliriz.

Tüm dünyanın sovyet toplumu karşısında birleştiği bir ortamda, tek ülkede sınıfsız bir toplum inşa etmek mümkün olabilir mi? Bunun imkansızlığı devrimci bir mücadeleden vazgeçmek değildir. Tam aksine, diğer ülkelerin işçi sınıfının çıkarlarını uluslararası seviyede savunmak demektir.Stalin, Zinovyev ve Troçki arasındaki tartışmalarda da görüleceği gibi, Stalin tek ülkede sosyalizmin inşa edileceğini savunarak, hem sosyalist fikirlere hem de Sovyet toplumuna ağır darbe vurmuştur. Bu darbenin ağırlığını Gorbaçov ve yeltsin veya Kuruşçev'e havale etmek neyi değiştirir.

Sovyet toplumunun bugünkü durumunun esas sorumlusu, ne Gorbaçov ne de Yeltsin'dir. Bu iki işçi sınıfı düşmanı liderin yetişmesine sebep olan Lenin'den sonra partinin başına çöreklenen bürokrasi ve onun siyasi temsilcisi olarak Stalin'dir. Bu nedenle de Stalin, Zinovyev ve Troçki'nin tek ülkede sosyalizm konusundaki görüşleri, Sovyet toplumunun geleceğine ışık tutan fikirleri içeriyor. Sovyet toplumunun bugününe bakarak, 1926 yılındaki tartışmaların önemini anlayabiliriz.

Kapitalist toplumun işsizlik, hayat pahalılığı, ulusal baskı, nükleer tehlike, cinsiyetçi ayrımcılık ve çevrenin tahribi gibi doğrudan kitleleri hedef alan sonuçlarını yaşıyoruz. Bu sonuçlara köklü bir karşı koyuşu ilk deneyen Sovyetler Birliği'nin bugünkü başarısızlığını olgulara bakarak açıklamak açıklamak, burjuva toplumunun sebep olduğu felaketlere son vermek isteyecek işçiler ve emekçiler için gereklidir. Başarılı 1917 devrimi'nin neden yozlaşmaya uğradığını açıklayabilmek, aynı zamanda gelecek devrimlerin başarısını güvence altına almak demektir.

Sosyalizm idealini, uluslararası seviyede anlayıp kavramak, sınıfsız bir toplumun ilk aşaması demek olan sosyalizmin inşasının ancak uluslararası arenada gerçekleştirmenin mümkün olduğunu söylemek için Sovyet deneyiminin bugünkü sonuçlarına şahit olmak gerekmiyordu. Marks, Engels, Lenin ve Troçki bunu defalarca ifade ettiler. Lenin'den sonra izlenen siyaset, uluslararası devrimi reddetti ve bu siyasetler Sovyet toplumunun bugünkü duruma gelmesine yol açtı.

Derlememizde yer alan makaleler, olgulara dayanarak bu gerçeği ortaya koymaktadır. Umarız sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya için mücadele eden tüm kadın ve erkekler bu yazılardan gerektiği gibi yararlanma olanağı bulurlar. Bu sayede hataların tekrarını önleme doğrultusunda bir adım atmış olabiliriz.

SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ'NE: MUHALİF BLOK ÜZERİNE
(Stalin'in konuşması)

(SBKP'nin -Sovyetler Birliği Komünist Partisi- XV. Genel toplantısının kararları oy birliğiyle kabul edildi ve SBKP Merkez Komitesi tarafından onaylandı.)

***

Şimdiki dönem, gittikçe karışık biçimler alan bir savaşın, bir yandan kapitalist ülkeler ile bizim ülkemiz, diğer yandan da ülkemizdeki kapitalist ve sosyalist unsurların arasında olan savaşın karakteristik özelliklerini taşıyor.

Sovyetler Birliği işçilerinin, Batı ülkelerindeki mücadeleleri ve Doğu ülkelerinde ezilen işçileri desteklemesinden, onlara yardım etmesinden dolayı, uluslararası sermaye, ülkemizi ekonomik çember içine alıp, siyasi olarak soyutlayıp, bize karşı maskelenmiş bir intikam isteyerek, dış siyasette bazı zorlamalara neden olursa, o zaman içte de bir takım zorluklar ortaya çıkacaktır.

Şöyle ki: ülkemizin tekrar kurulmasından, sanayinin yeniden inşa edilmesi ve tüm ekonominin yeniden düzenlenmesine geçiş, yüksek teknik temelde ve bununla düğümlenmiş olarak ekonomimizin kapitalist ve sosyalist unsurları arasındaki keskinleşmiş savaş yüzünden bazı iç zorluklar kendini gösterecektir.

Parti, bu zorlukları görüyor ve bunları yenebilecek güçtedir. Parti, işçi sınıfının milyonlarca kitlesine dayanmış olarak bu zorlukların üstesinden gelmek için çalışmaya hazır ve ülkeyi tam güvenle sosyalizm yolunda götürüyor.

Fakat, buna rağmen partimizin bütün grupları hareketin daha ileriye adım atabileceği olasılığına inanmıyorlar. Partinin bazı - doğrusu sayıca pek fazla olmayan- kesimleri zorluklardan çekiniyorlar, yoruldular ve kararsız oldular. Kendilerini olumsuzluğa kaptırıyorlar

ve işçi sınıfının yaratıcı gücüne inanmazlığın ve bir moral yıkımı havasının hakim olmasına göz yumuyorlar. Böylece bir taviz verme ideolojisine sürükleniyorlar.

Bu anlamda şimdiki geçiş süresi, bir dereceye kadar 1917 Ekim dönemini hatırlatıyor. O zamanki karışık durum ve burjuva devriminden işçi devrimine geçişin zorlukları partinin bir kesiminde kararsızlığa, zaferin gerçekleşmesine şüpheye ve egemenliğin işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesine güvensizliğe yol açmıştı (Kamanev, Zinoviev).

Ve şimdiki geçiş döneminde de, sosyalizmin inşasının yeni bir evresinde, geçiş zorlukları, partimizin bazı çevrelerinde kararsızlığa ve ülkemizin sosyalist unsurlarının kapitalist unsurlara karşı zaferine ve sosyalizmin zaferle kurulmasının olası olduğuna inanmazlığa neden oluyor. Muhalif blok, zaferin gerçekleşmesine şüpheyi ve moral yıkıcı havayı, partinin bir kesiminde oluşturuyor.

Parti, bu zorlukları görüyor ve zorlukları yenebilecek güçtedir. Fakat bu zorluklara karşı mücadele edebilmek için, partinin bazı kesimlerinde hakim olan şüphe ideolojisinin ve moral bozukluğunun üstesinden gelmek gerekecektir.

16 Ekim 1926 tarihli kendi belgelerinde fraksiyon işlevinden vazgeçen, SBKP'nin içinde ve dışında menşevik olduğu apaçık gruplardan ayrılan muhalif blok, aynı zamanda eski bakış noktasından ayrılmadığını ve ilkesel hatalardan vazgeçmediğini ve parti kuralları içinde kendi hatalı anlayışını savunacağını açıkladı. Bundan çıkan sonuç, muhalif bloğun ileride de moral bozucu havasını ve tavizci bir ideolojiyi partinin içinde beslemek ve bundan sonra da kendi hatalı anlayışlarının partide propagandasını yapmak amacında olduğudur.

Bundan dolayıdır ki muhalif bloğun temeldeki fikirlerinin kabul edilmez olduğunu açığa çıkarmak ve bu fikirlerin Leninizmin ilkeleriyle bağdaşmazlığına önemle işaret etmek ve muhalif bloğun ilkesel hatalarına karşı, bunların üstesinden gelinceye kadar etkin bir ideolojik mücadele sürdürmek, partinin bundan sonra ilk görevi olacaktır.

1. "Yeni Muhalefet"in devrimimizin karakteri ve siyasetleri hakkındaki ana sorunlarda Troçkizme geçişi

Parti, devrimimizin sosyalist bir devrim olduğuna ve Ekim devriminin Batı ülkelerinde sosyalist devrimin yalnızca bir işaretini, başlangıcını ve hareket noktasını temsil etmediğini, fakat aynı zamanda I) dünya devriminin ilerdeki yayılması için bir temel olduğunu ve II) işçi sınıfının Sovyetler Birliği'nde köylülüğe karşı doğru bir politikayla, tam anlamıyla, sosyalist bir toplumu başarıyla kurabileceği, bu devrimle kapitalizmden sosyalizme geçiş (işçi sınıfının diktatörlüğü) dönemini açtığı noktasından hareket etmektedir.

Bunun için de tabii ki, bir taraftan uluslararası devrimci hareketin gücünün, diğer taraftan da Sovyetler Birliği işçi sınıfının emperyalizmin herhangi bir saldırısına karşı Sovyetler Birliği'ni savunabilecek güçte olması şart koşulmalıdır.

Troçkizm, devrimimizin karakteri ve siyasetleri açısından tamamen ayrı bir anlayıştadır. Buna rağmen Troçkizm, Ekim 1917'de parti ile beraber çalışıyordu. O zaman da ve şimdi de Troçkizm, bizim devrimimizin aslında özü itibarıyla sosyalist bir devrim olmadığı, Ekim devriminin Batı ülkelerinde sosyalist devrim için yalnızca bir işaret, başlangıç ve hareket noktasını ifade ettiğini, dünya devriminin gecikmesi ve Batı ülkelerindeki başarılı sosyalist devrimin gelecekte Rusya'da işçi sınıfı iktidarının yardımına yetişmemesi halinde, işçi sınıfı iktidarının, işçi sınıfı ve köylülüğün arasında kaçınılmaz olarak oluşacak bir çatışmanın baskısı altında kalacağı ve yozlaşacağı görüşünden hareket etmektedir.

Parti, Ekim devrimi örgütlenmesi sırasında "sosyalizmin zaferi"nin ilk olarak bir kaç, hatta bir tek kapitalist ülkede olası olduğundan, "*bu ülkenin zafer kazanmış işçi sınıfı kapitalizmi ortadan kaldırdıktan, kendi sosyalist üretim ilişkilerini kurduktan sonra diğer kapitalist ülkelere karşı*" durabilir ve durmalıdır da.

"*Diğer ülkelerin ezilen sınıflarını yanına katarak ve onları kapitalistlere karşı ayaklanmaya sevkederek ve hatta gerektiğinde sömü-*

ren sınıflara ve onların devletlerine savaş zoruyla cevap verir" (Lenin, **Avrupa'nın Birleşik Devletlerinin Durumu Üzerine**, cilt XIII s. 133) düşüncelerinden hareket ederken, Ekim dönemi boyunca Bolşeviklerle birleşen Troçkizm, şu düşüncelerden hareket ediyordu:

"*Örneğin, devrimci Rusya'nın gerici bir Avrupa'ya karşı direnebilmesini*" (Troçki, **Barış Programı** ilk olarak 1917 Ağustos ayında yayınlandı) düşünmek ümitsiz bir şeydir.

Parti, Sovyetler Birliği'nde "tam bir sosyalist toplumun" kurulması için "bütün gereklerin yeteri" kadar var olduğu (Lenin, **Köy Kooperatifleri Hakkında**) görüşünden hareket ederken, Troçkizm tam tersini savunuyordu ve: "Sosyalist ekonominin Rusya'da gelişmesinde bir atılım kaydetmesinin, ancak Avrupa'nın en önemli ülkelerinde işçi sınıfının zafer kazanmasından sonra mümkün olabileceğini" söylüyordu. (Troçki, **Barış Programına Son Söz,** 1922'de yayınlandı.)

Parti, "*on ile yirmi yıl içinde köylülükle doğru bir ilişkinin, zaferi büyük ölçüde garantileyebileceğinden*" hareket ederken, Troçkizm, işçi sınıfı ve köylülük arasında dünya devriminin zaferinden önce, doğru ve tam bir ilişkinin kurulamayacağını savunuyordu. *"İşçi sınıfının idareyi ele geçirdikten sonra, yalnız kendi devrimci mücadelesinin başında destek gördüğü burjuvazinin diğer gruplarıyla değil, hatta yardımlarıyla hakimiyetini ele alabildiği geniş köylü kitleleriyle de düşmanca çarpışmalara gireceğini ve geri kalmış nüfusun ezici çoğunluğunun köylü kitlelerinde oluştuğu bir ülkede, işçi hükümetinin oluşmasındaki çelişkilerin yalnız uluslararası ölçekler içinde ve işçi sınıfının dünya devrimi arenasında çözülebileceğini*" söylüyordu (Troçki, **1905 yılı kitabına önsöz,** 1922 yılında yayınlandı).

Yoldaş Troçki'nin ve onun yandaşlarının ideolojilerinin, devrimimizin karakteri ve siyasetin ana sorunu konusunda partimizin ideolojisi ile, yani Leninizm ile, ortak hiç bir yanı olmadığını, bu konferans ilan eder.

Böyle bir ideolojinin, uluslararası devrimci hareketin gelişmesi için bir temel olan devrimimizin tarihi rolünün ve özgül ağırlığının küçültülmesi demek olduğu, Sovyetler Birliği işçi sınıfının sosyaliz-

min devamlı ileriye doğru inşa edilmesi isteklerine gem vurduğu, uluslararası devrim güçlerinin uyanmasını yavaşlattığı ve bundan dolayı da gerçek enternasyonalizmin ilkeleri ve Komünist Enternasyonal ile çeliştiği görüşünde bu konferans birleşmiştir. Konferans, Troçki'nin ve yandaşlarının bu fikirleri ile, sosyal demokrasinin anlayışlarına ve şimdiki başkanları Otto Bauer'in görüşlerine yaklaştıkları görüşündedir.

Otto Bauer, *"işçi sınıfının ulusun küçük bir azınlığını teşkil ettiği Rusya'da, iktidarını yalnız geçici bir süre için koruyabileceği", "ulusun köylü kitleleri, iktidarı kendi ellerine geçirmek için yeteri kadar olgunlaştığında, işçi sınıfının elindeki iktidarı kaybetmesinin kaçınılmaz olduğunu", "tarım ülkesi Rusya'da, sanayi sosyalizminin geçici hakimiyetinin, yalnızca Batılı sanayi ülkelerin işçi sınıflarını savaşa çağıran bir kıvılcım olduğunu", "yalnız Batılı sanayi ülkeleri işçi sınıflarının siyasi üstünlüğü kazanmaları halinde, Rusya'da sanayi sosyalizminin devamlı hakimiyetinin garantisi altına alınabileceğini"* iddia etmektedir (Otto Bauer, **Bolşevizm ve Sosyal Demokrasi**.)

Bundan dolayı bu konferans, yoldaş Troçki ve onun yandaşlarının bu gibi fikirlerini parti içinde, devrimimizin karakteri ve siyaseti hakkındaki ana sorunlar konusunda bir sosyal demokrat sapma olarak nitelemektedir. SBKP'de parti içi ilişkilerin bir dönemecinde; önce partimizde sosyal demokrat bir sapma olan Troçkizme karşı mücadele etmiş "Yeni Muhalefet"in (Zinoviev ve Kamanev yoldaşlar), şimdi Troçkizmin ideolojik konumuna takılmış olmaları, partinin XIV. Genel Toplantısından ("Yeni Muhalefet"in hareket noktasını temelden yargılayan toplantı, ç.n.) sonra, ortaya çıkmıştır.

"Yeni Muhalefet", önce Troçkizme karşı kullandığı silahı, şimdi Troçkizm için kullanmakta iken, önceden partinin almış olduğu, kendini Troçkizme tamamen teslim eden tavırla şimdi aynı konum içinde bulunuyor.

"Yeni Muhalefet"in Troçkizme geçiş dönemi iki ana dayanak noktası ile belirlenmiştir:

a) Yorgunluk, sendeleme, işçi sınıfına yabancı olan teslimiyetçi

tavırlar ve zaferin gerçekleşmesine şüphe duyma, bütün bunlardan yani geçiş döneminin zorlukları karşısında "Yeni Muhalefet"in taraftarları etkilenmişlerdir. Şimdiki sarsılmalar, Zinoviev ve Kamanev yoldaşların şüphecilikleri bir rastlantı sonucu ortaya çıkmadı. Aksine bu tavırlar, bir tekrarı, böyle sarsılmalara ve teslimiyetçi tavırlara geri dönüşü temsil ediyor. Dokuz sene önce Ekim 1917'de bu yoldaşlar o zamanki geçiş döneminin zorlukları ile karşı karşıya geldiklerinde bu durumu kavramışlardı.

b) "Yeni Muhalefet"in XIV. Genel Toplantıda kesin yenilgiye uğraması ve buna bağlı olarak Troçkistlerle her fırsatta birleşme eğilimleri, her iki grubun, Troçkistlerle ve "Yeni Muhalefet"in, birleşmesi yoluyla, zayıflıklarını ve bu grupların işçi kitlelerden çözülmesini telafi etmek amaçlanıyordu. Bu da, Troçkizme karşı ideolojik savaştan çok, "Yeni Muhalefet"in şimdiki teslimiyetçi tavrına yol gösterir.

Böylece şu gerçek anlaşılır olacaktır: Neden muhalefet bloğun şu veya bu iflasa uğrayanların, parti ve Komintern tarafından SBKP'nin ve dışında yargılanmış akımların bir toplantı yeri olduğu ve neden "İşçi Muhalefeti"nde ve partideki "Demokratik Merkeziyetçiler"den, Almanya'daki aşırı sol oportünistlere ve Fransa'daki Souvarin tipi tasviyecilere kadar hepsinin bir toplanma yeri olduğu?

Böylelikle araçların seçiminde vicdansızlık ve politikada ilkesizlik Troçkist bloğun ve "Yeni Muhalefet"in var oluşlarının temelinde bulunmaktadır. Partiye düşman her türlü akımla birleşmeden yapamazlardı.

Troçkistlerin ve "Yeni Muhalefet"in, sosyal demokrat sapma ve partiye düşman çeşitli unsurlarla ilkesiz olarak birleşme, partiye karşı mücadelede ortak platformda olmaları ve bir ölçüde yeni bir biçimde 1912-1914 yıllarındaki Ağustos Bloğu'nun yeniden ortaya çıkmasını canlandıran bir muhalif bloğu oluşturmaları, artık her yerde meşru bir olay halini almıştır.

2. Muhalif bloğun pratikteki platformu

Muhalif bloğun pratikteki platformu, bu bloğun devrimimizin karakteri ve siyaseti sorunu hakkındaki fikirlerinin doğrudan bir devamını oluşturmaktadır. Muhalif bloğun pratikteki en önemli özellikleri aşağıdaki şu ana noktalarla anlatılabilir:

a) Uluslararası hareketin sorunları

Parti aşağıdaki görüşlerden hareket etmektedir; gelişmiş kapitalist ülkeler kısmi ve geçici bir toparlanma döneminden geçiyorlar. Şimdiki dönem, işçi sınıfının önünde duran devrime hazırlanma görevini komünist partilere veren, iki devrim arasındaki dönemi ifade etmektedir. Sermayenin saldırıları, yapısını sağlamlaştırmak için boşuna çabaları, sermayeye karşı işçi sınıfının güçlerinin dayanışmasına ve birleşmesine yol açmalıdır. Komünist partiler keskinleşen sınıf savaşına müdahele etmelidirler ve sermayenin saldırılarına, amacı işçi sınıfının diktatörlüğünün elde edilmesi olan işçi sınıfının karşı saldırıları haline dönüştürmelidirler.

Eğer, komünist partileri bu amaca erişmek isterlerse, halen sendikalardaki ve İkinci Enternasyonal'e bağlı olan işçi sınıfının milyonlarca üyesini kazanmak zorundadırlar. Bu komünist partileri için birlik-cephe taktiğinin gerekli ve zorunlu olduğunu gösterir.

Muhalif blok şartlardan hareket etmektedir. Çünkü bu blok devrimimizin iç kuvvetlerine inanmamakta ve dünya devriminin yavaşlatılmış temposu onu şüpheye düşürmektedir. Böylece muhalif blok, devrimin sınıfsal güçlerinin Marksist analizinden, kendini aldatan "aşırı solcu"ların ve "devrimci" maceracılığın tabanına doğru aşağıya kaymaktadır. Kısmi kapitalist kuvvetlenmenin varlığını inkar etmekte ve darbe hayalleri kurmaktadır.

Bundan sonra da, muhalefetin birlik cephesi taktiğinin bir sınamadan geçmesine ve İngiliz-Rus Komitesinin dağıtılmasına dair olan talepleri gelmektedir. Ve de sendikalar dağıtılarak, onların yerine kılı

kırk yararak kurulan işçi sınıfının "devrimci" örgütlerinin geçirilmesi istenmektedir.

Bunun sonucu olarak da, muhalif blok Komünist Enternasyonal'deki aşırı solcu Schreir ve oportünistleri desteklemektedir (Alman partisinde olduğu gibi).

Konferans, muhalif bloğun uluslararası politikası ile uluslararası devrimci hareketin çıkarlarının birbiriyle uyuşmadığı görüşündedir.

b) Rusya'da işçi sınıfı ve köylülük

Parti şu görüşlerden hareket etmektedir: "*diktatörlüğün ana ilkesi, işçi sınıfının köylülükle olan birliğini ifade eder. İşçi sınıfı, köylülüğün desteği ile idareci rolünü ve devletteki nüfuzunu koruyabilmektedir*". (**Lenin**, Rusça baskıdan Cilt XVII, bölüm I, s. 331).

İşçi sınıfı, ekonomi ve sosyalizmin kurulması alanlarında köylülüğün, kitlelerin yöneticisi olmalıdır. Ekim 1917'de siyasi alanda burjuvazinin hakimiyetinin devrilmesinde ve işçi sınıfı diktatörlüğünün kurulmasında köylülüğün yöneticisi olduğu gibi. Ayrıca parti, ülkenin sanayileşmesinin, ancak köylülüğün çoğunun maddi durumunun (köylü sefaleti, orta köylülük) gittikçe yükselmesi halinde gerçekleşebileceği görüşündedir. Bu çoğunluk, sanayi tüketiminin ana pazarını oluşturmaktadır. Bundan dolayı da sanayi ile köylülük arasındaki beraberliği sağlamlaştıracak ve köylülüğün ana kitlesi ile işçi sınıfının birliğini devam ettirecek bir ekonomi, bir siyaset (fiyat politikası ve vergi politikası vs.) uygulamaya konulmalıdır.

Muhalif blok apayrı şartlardan hareket etmektedir. İşçi sınıfının sosyalizmin kurulmasında köylülük ile ilgili olarak oynadığı yönetici role inanmadığı için, özellikle köylülüğü düşman bir ortak kabul ettiğinden dolayı, köylülük sorununda Leninizmin ana ilkelerinden ayrılmaktadır. Bundan dolayı, yalnız kırsal alanla arasındaki beraberliği gevşetmeye, işçi sınıfı ile köylülüğün birliğini yerle bir etmeye ve böylece hakiki bir sanayileşme olanağını ortadan kaldırmaya yarayacak ekonomik ve mali tedbirler önermektedir.

Bu önerilerden bazıları şunlardır: I) Muhalefetin sanayi ürünlerinin fiyatlarının yükseltilmesi üzerine önerisi. Böyle bir öneri serbest ticaret fiyatlarının yükselmesine, köylü kitlelerinin ve orta tabakaların önemli bir kısmının yoksulluğunun artmasına, iç pazarın satın alma gücünün azalmasına, işçi sınıfı ile köylülük arasında ayrılığa, Tscherwonez'nin (eski Rus madeni para birimi, ç.n.) değer kaybetmesine ve en sonunda işçilerin gerçek ücretlerinin (satın alma güçlerinin) azalmasına neden olacaktır. II) Muhalefetin köylüler üzerindeki vergi baskısının arttırılması önerisi şüphesiz işçiler ile köylüler arasındaki birliği sarsacaktır.

Konferans, muhalif bloğun köylülük konusundaki politikasının ülkenin sanayileşmesinin ve işçi sınıfı diktatörlüğünün çıkarlarına aykırı düştüğü görüşündedir.

c) Partideki bürokratizme karşı mücadele bayrağı altında ortak platformda savaş

Parti şu görüşlerden hareket etmektedir: parti aygıtı ve parti kitleleri birlik içinde bir bütün oluştururlar. Parti aygıtı (merkez komitesi, merkez komitesi kongresi, bölge örgütleri, yönetim komiteleri, hücre büroları, vs.), parti bütününün yönetici unsurlarını oluşturur. Parti aygıtı en iyi işçi unsurları birleştirir. Bu unsurlar, "tamir" edilebilir ve edilmesi gereken hataları, eleştirmelidir ve eleştirilmesi gerekir. Eğer, kişi partiyi parçalamak ve savunmasız bırakmak tehlikesine girmek istemiyorsa, bu hatalar karşısında hareket etmelidir.

Buna karşılık muhalif blok, parti üyeleri ve parti aygıtı arasında bir zıtlığın var olduğundan hareket etmektedir; muhalif blok, parti aygıtının yönetici gücünü küçültmek, aygıtın işlevlerini kayıt işiyle ve propaganda ile sınırlandırmak eğilimindedir. Bu blok, parti kitlelerini parti aygıtına karşı kışkırtmakta ve böylelikle parti aygıtını gözden düşürmekte ve onun devlet idaresini zayıflatmaktadır.

Konferans, muhalif bloğun bu siyasetinin Leninizm ile hiç bir ortak yanının olmadığını ve devlet aygıtı içindeki bürokrasi ile mü-

cadele eden ve bu aygıtın hakiki değişimini sağlamak ve böylece işçi sınıfı diktatörlüğünü sağlamlaştırmak için çalışan devleti, zayıflatacağı görüşündedir.

d) Parti-içi demokrasi için mücadele bayrağı altında, parti içi "rejim"e karşı mücadele

Parti şu noktalardan hareket etmektedir: "*işçi sınıfının partisi içindeki demir gibi sarsılmaz disiplini biraz da olsa zayıflatanlar (özellikle işçi sınıfı diktatörlüğü sürecinde), gerçekte burjuvaziyi işçi sınıfına karşı desteklemektedirler*" (**Lenin**, Rusça baskı Cilt XVII, s. 136).

Parti-içi demokrasi, partideki işçi sınıfı disiplinini zayıflatmak ve sarsmak için değil, aksine bu disiplini sağlamlaştırmak için gereklidir. İşçi sınıfının diktatörlüğü, sarsılmaz bir disiplin olmadan, işçi sınıfının milyonlarca kitlesinin sempatisi ve desteğine dayanan sağlam bir parti yönetimi olmadan imkansızdır.

Buna karşılık, muhalif blok parti-içi demokrasi ile parti disiplini arasında bir zıtlığın var olduğundan hareket etmektedir. Muhalif blok, fraksiyonların ve grupçukların serbestliğiyle, parti-içi demokrasiyi birbirine karıştırmaktadır. Ve böyle bir demokrasinin yardımı ile parti disiplinini sarsmak ve partinin birliğini parçalamak eğilimindedir. Çok olağandır ki, ülkemizin işçi sınıfı karşıtı unsurları muhalif bloğun parti içi rejime karşı mücadelesine bir can simidine sarılır gibi sarılacaklardır.

Konferans; muhalif bloğun parti içi "rejime" karşı, Leninizm'in örgütsel ilkeleri ile bir ortak yanı olmayan savaşının ancak, partinin birliğini parçalamaya, işçi sınıfı diktatörlüğünü zayıflatmaya, diktatörlüğü zayıflatmak ve devirmek isteyen ülkedeki işçi sınıfı karşıtı güçlerin zincirlerini çözmeye yarayacağı görüşündedir. Muhalif blok, Ekim ayında parti disiplinini sarsmak parti içindeki kavganın keskinleşmesini sağlamak ve partiyi zor duruma sokmak için bir tartışmayı, bütün ülkede başlattı.

Konferans, sürtüşme konusu olan sorunlarda partimizin teorik

yayınlarında serbest yazmanın gerekli olduğu görüşündedir ve partinin her üyesinin partinin eksikleri üzerine serbest eleştiri hakkını, üyelerin kendi inisiyatiflerine bırakmaktadır. Ama aynı zamanda Konferans, Lenin'in, partimizin bir tartışma klübü değil, bir mücadele örgütü olduğu sözünü hatırlatmaktadır.

Konferans şu hareket noktasını savunmaktadır: Bütün Sovyetler Birliği'nde bir tartışma, ancak aşağıdaki noktalar ışığında gerekli olarak görülebilir.

I) Her şeyden önce bu tartışma, partinin bir kaç yerel hükümeti veya taşra örgütü tarafından gerekli görülmelidir.

II) Eğer parti siyasetinin en önemli sorunlarında, merkez komitesi içinde yeterli güçte çoğunluk yoksa ve eğer merkez, savunduğu belirli bir görüş noktasında, saflarında yeterli bir çoğunluğu olmamasına rağmen kendi görüş noktasının doğruluğunda ısrarlıysa, parti içinde bir tartışma ile sınanmayı gerekli bulur. Bu durumlardan başka, bütün Sovyetler Birliği'nde bir tartışma, ancak merkez komitesinin bu konudaki kararlarına göre yönlendirilecek ve yapılacaktır.

Konferans, bir tartışmanın bütün Sovyetler Birliği'nde açılmasını önerdiği anda muhalif bloğun bu şartlara ters düştüğünü tesbit etmiştir.

Konferans, Merkez Komitesinin, bu tartışmayı açıklamakla ve partiyi, parti tarafından daha henüz, açığa kavuşturulmuş sorunlar üzerine tartışmaya zorladığı için muhalif bloğu mahkum etmekle, tamamıyla doğru davrandığı görüşündedir.

Konferans, muhalif bloğun pratik platformunun analizinin sonuçlarına göre, muhalif bloğun uluslararası ve iç politikanın en önemli sorunlarında işçi devriminin sınıf çizgisinden ayrıldığını saptamıştır.

3. Muhalif bloğun devrimci sözleri ve oportünist işlevleri:

Muhalif blok sosyal demokrat bir sapmadır, pratikte oportünist bir politika gütmektedir. Devrimci dönemlerde harekete katılmasını örtme, partiyi "sol" açıdan eleştirme ve "sol"cu eski Roma peştemalıyla palavra atma çabaları da hiç o kadar az değildir. Bu konudaki açıklama, özünde muhalif bloğun çağrıda bulunduğu komünist işçilerin, dünyanın en devrimci işçileri olduğu ve düşünsel bakımdan devrimci gelenekleriyle eğitilmiş olan bu işçilerin apaçık sağdan gelen eleştirilere hiç bir şekilde kulak asmayacakları hakkındadır.

Bundan dolayı muhalif blok, oportünist mallarını devrimci etiketlerle gizlemek zorunda kalmıştır. Muhalif blok, ancak böyle yaldızlı laflarla devrimci işçilerin dikkatlerini kendi üzerine çekebileceğinin bilincinde olarak bunları yapmaktadır. Bütün bunlara rağmen, muhalif blok, sosyal demokrat bir sapmayı temsil ettiğinden ve pratikte oportünist bir politika savunduğundan dolayı bloğun sözleriyle, yaptıkları kaçınılmaz olarak birbiriyle çelişmektedir. Bu çelişkiler muhalif bloğun faaliyetlerinde de iç çelişkilere yol açmaktadır. Bundan da, söz ile işlev ve devrimci boş laflarla oportünist davranışlar arasında bir zıtlık oluşur.

Muhalefet, partiyi ve Komintern'i "sol" açıdan çığlık atarcasına eleştirmekte ve aynı zamanda birlik cephesi taktiğinin tekrar gözden geçirilmesini, komitenin sendikalardan çekilmesini önermekte ve bu sendikaların yerine yeni "devrimci örgütlerin" kurulabileceğini söylemektedir. Böylece devrimin ileriye götürebileceğine inanmaktadır.

Ama, gerçekte Thomas ve Qudegeest'i destekleyen, komünist partisini sendikalardan uzaklaştıran, uluslararası komünizmi zayıflatan ve sonunda devrimci hareketi yavaşlatan bir taktik uygulamaktadır. Söylediklerıyle "devrimci"dirler, ama pratikte Thomas ve Qudegeest'in en iyi destekleyicisidirler. Muhalefet, partiyi yaygaralarla

sol açıdan "yenilgiye uğratmaya" çalışmakta ve aynı zamanda sanayi ürünlerinin fabrika fiyatlarının yükseltilmesini talep etmektedirler. Böylece sanayileşmeyi hızlandıracağına inanmaktadır.

Halbuki, pratikte böyle bir uygulama iç pazarın düzeninin bozulmasına, işçi sınıfı ve köylülük arasındaki birliğin çözülmesine yol açacak ve Tscherwonez'in değerinin düşmesine, maaşların gerçek satın alma güçlerinin azalmasına ve her türlü sanayileşmenin yarıda kalmasına sebep olacaktır.

Söyledikleriyle sanayileşmeden yanadırlar ama, pratikte sanayileşmeye karşı olanların en iyi yardımcısıdırlar. Muhalefet, partiyi, devlet aygıtı içindeki bürokrasiye karşı savaşmaya istekli olmamakla suçlamakta ve aynı zamanda ürünlerin fabrika fiyatlarının arttırılmasını önermektedir. Belki de, devlet aygıtındaki bürokrasi sorununun fabrika fiyatları ile ilgisi olmadığına inanmaktadır; ama gerçekte sorun, muhalefetin öne sürdüğü tedbirlerin, devletin ekonomi aygıtının tamamen bürokratlaşmasına neden olacağıdır. Çünkü, yüksek fabrika fiyatları, sanayiyi zayıflatmak ve devlet aygıtında bürokrasiyi kuvvetlendirmek için en uygun araçtır.

Muhalefet, özel sermayeye karşı kuru gürültü koparmakta, diğer taraftan da sanayinin çıkarları doğrultusundaki devlet sermayesini, dolaşımdan çıkarmayı önermektedir. Böylece, özel sermayeyi yok edeceğine inanmaktadır ama gerçekte bu şekilde özel sermayenin kuvvetlenmesi sağlanacaktır. Çünkü, devlet sermayesinin, özel sermayenin geniş bir çalışma alanı olan dolaşımdan çıkarılmasıyla, ticaret tamamen özel sermayeye teslim edilecektir. Bu demektir ki; kelimelerle: sermayeye karşı mücadele, pratikte: özel sermayenin desteklenmesi.

Muhalefet, devlet aygıtının yozlaşması hakkında büyük gürültü koparmakta; merkez komitesi tamamen yozlaşmış komünistlerden biri olan bay Ossowski'nin partiden ihraç edilmesini önerdiğinde, muhalefetin bu baya karşı olağanüstü sadık olduğu ve bu bayın ihraç edilmesine karşı oy kullandığı ortaya çıktı. İşte, onlar sözlerle yozlaşmaya karşılar, uygulamada ise yozlaşanları destekliyor ve savunuyorlar.

Muhalefet, parti-içi demokrasi hakkında ağız dolusu söze sahip

ve bütün ülkede bu konu üzerine bir tartışma önerdi. Bu şekilde parti-içi demokrasiyi gerçekleştirmek istiyordu. Ama küçük bir azınlığın adına, partinin ezici çoğunluğuna karşı bu tartışmayı açmayı zorlama çabasının her türlü demokrasinin en temeldeki ilkelerinin ihlal edilmesi demek olduğu ortaya çıktı. Böylece muhalefet, sözlerle parti-içi demokrasiden yana ama, uygulamada demokrasinin en temel ilkelerini ihlal etmektedir.

Sınıf kavgasının keskinleştiği zamanımızda, işçi sınıfı hareketi yalnız şu iki politikayı savunabilir: Ya Menşevizmin politikasını izlemek, ya da Leninizmin politikasını. "Solcu devrimci" lafazanlıkla örtülmüş muhalif bloğun, yukarıda açıklanan birbiriyle çelişen iki kamp arasında yer almayı isteme çabalarının, aynı zamanda SBKP'ye karşı yoğunlaştırılmış eleştirileriyle -zaten güttükleri budur-, muhalif bloğun Leninizmin karşı cephesine kaymasına sebep olması gerekirdi.

SBKP'nin düşmanları ve Komintern, "muhalif bloğun devrimci lafazanlık ideolojisinin" değerini biliyorlar. SBKP'nin düşmanları bu lafazanlıkları kıymetsiz görmekle beraber, muhalif bloku devrimci olmayan işlevlerinden dolayı övüyorlar ve muhalefetin SBKP'nin ana ilkelerine ve Komintern'e karşı mücadele yöntemlerine sarılıyorlar. SR'lerin (Sosyalist Devrimciler), Kadetler'in Rus Menşeviklerinin ve Alman sol sosyal demokratlarının, muhalif bloğun partiye karşı açtığı mücadeleye duydukları sempatiyi açığa vurmayı olası görmeleri, bir rastlantı olması gerekir.

Onlar, muhalif bloğun mücadelesinin partide bir parçalanmaya neden olacağını -böyle bir durumda devrim düşmanları devrim yaparlardı-, ülkemizdeki işçi sınıfı karşıtı güçlerin zincirlerini koparacağını beklemişlerdi.

Konferans, partinin muhalif bloğun devrimci maskesini aşağıya indirmek ve onun oportünist karakterini ortaya sermek konusunda özellikle dikkat etmenin zorunlu olduğu görüşündedir.

Konferans, partinin saflarının birliğini gözbebeği gibi korumak zorunda olduğu görüşündedir. Çünkü: Partimizin birliği, devrim düşmanlarının tüm karşı-devrimci saldırılarına karşı en kuvvetli zehirdir.

4. Çıkarılan sonuçlar:

SBKP'nin XV. Konferansında parti-içi mücadelenin sona ermesi sonucu çıkarılan bilançoda Konferans, partinin ideolojik yönden büyük gelişme gösterdiği, her türlü kararsızlıktan uzak olarak muhalefetin temel fikirlerini reddettiği ve muhalif bloğa karşı kısa zamanda kararlı ve muhalif bloğu muhalefet ilişkilerini terketmeye zorlayan bir zafer kazanmayı ve partinin açıkça oportünist olan SBKP'nin içinde ve dışındaki grupçuklardan uzaklaştığı kararlarına varmıştır. Konferans, partiyi bir tartışma açmaya zorlama ve onun birliğini bozma çabalarının aksine parti kitlelerinin merkez komitesi etrafında daha sımsıkı bir araya gelmelerine, böylece muhalefeti tecrit etmelerine ve partinin hakiki birliğini garanti altına almalarına yol açtığını saptamıştır.

Konferans, Merkez Komitesinin bu başarıları parti üyesi olan geniş kitlelerin aktif desteğine borçlu olduğu; parti üyelerinin çalışmalarının ve bilinçlerinin, muhalif bloğun düzen bozma işlevlerine karşı mücadelede, partinin gerçek bir parti-içi demokrasi temeli üzerinde çalışması ve bu temel üzerinde kendini geliştirmesi için en iyi ispat olduğu görüşündedir.

Konferans, Merkez Komitesinin birliğin korunması için güttüğü mücadele politikasını tamamıyla onaylar ve partinin gelecek görevlerinin aşağıda sıralananlar olması gerektiği görüşündedir:

a) Parti birliğinin korunması için sağlanmış olan asgari şartların gerçekte uygulanmasına çalışmak.

b) Partide sosyal demokrat sapmalara karşı tutarlı bir mücadele sürdürmek, muhalif bloğun temel hareket noktasının yanlışlığını kitlelere açıklamak ve bu görüşlerin devrimci lafazanlıklarla örtülmüş oportünist karakterini ortaya çıkarmak.

c) Muhalif bloğun kendi görüşlerinin yanlışlığını görmesi için çalışmak.

d) Partinin birliğini her türlü olanaklarla korumak; muhalefetin fraksiyon oluşturmaya ve disiplini bozmaya yönelik bütün çabalarını boşa çıkarmak.

UZATMALI KOMİNTERN YÜRÜTME KOMİTESİ VII. KONGRESİ
Zinovyev'in konuşması

(22.11.1926 - 16.12.1926), 19'uncu oturum (26 Aralık akşamı)

Kurul başkanı yoldaş Remmel: Yoldaşlar, başkanlık, şimdi söz alacak olan konuşmacıya bir saat olmak üzere, uzatmalı konuşma süresi tanınmasını kararlaştırmıştır. Söz sahibi: Yoldaş Zinovyev.

***

Yoldaşlar, bugün burada, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesinin bir kararı sunuldu. Buna göre, uzatmalı yürütme kuruluna katılıp katılmamaya dair karar tamamen bana bırakılıyordu. Bir süre düşündükten sonra katılmaya karar verdim. Benim bu akşam katılmam, ileride fraksiyon mücadelesinin kızışmasına yol açacak bir tehlike oluşturur mu? Bu tehlikenin tamamen dolaysız olduğuna inanıyorum. Fakat bu tip sonuçlara ulaşılmaması için elimden geldiğince çalışacağım. Hiç bir fraksiyon mücadelesini istemiyorum ve bu tip bir mücadele gütmeyeceğim. (Yoldaş Thalmann'ın ara çağrısı: "Fakat mücadeleyi güttünüz.")

Yoldaş Thalmann, 4 Aralık 1926 tarihli oturumda, yürütme kurulu adına stenografiye edilmiş şu sözleri açıklamıştı:

"Yürütme kurulu üyeleri olarak, yoldaş Troçki'nin her zaman ve her saatte burada bulunmaya ve istedikleri takdirde söz almaya imkan ve hakları vardır."

Diğer bir yürütme kurulu üyesi, yoldaş Ercoli, yoldaş Riese'nin benim burada hazır bulunmamın bir fraksiyon mücadelesini kızıştırabileceğini söylemesi üzerine şunları stenografiye etmişti:

"Yoldaş Riese'nin ileri sürdüğü fikrin sağlam bir temele dayan-

dığına inanmıyorum. Bilindiği gibi muhalefetteki Rus yoldaşlar, XV. parti konferansında, 16 Ekim tarihli açıklamalarıyla görüşlerini sunduklarında, hiç kimse, böyle bir katılımın 16 Ekim şartlarını bozacağı iddiasını öne sürmeyi düşünmemişti. Aksine, Rusya partisinin en yüksek makamı olan parti konferansında söz alamayacakları hiç kimsenin aklına gelmemiştir; sorun aynen böyledir. 16 Ekim açıklamasına göre bile, -yani muhalefetteki yoldaşların- buraya gelmeye ve görüşlerini savunmaya hakları vardır."

Durum tamamen açıktır ve başka anlama çekilemez. Hatta sonuç **Pravda** da bile açıklandı. Eğer bütün bunlara rağmen susmayı tercih etseydim, Komünist Enternasyonal bu hareketimi, sanki burada söz almak istiyormuşum gibi yorumlayabilirdi.

Komünist Enternasyonal'in V. Dünya Kongresi, benzeri bir durumda susmayı tercih eden bir yoldaşı (Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin bir parti konferansını değil, bir parti oturumunu takip etmesine rağmen) çok kesin bir dille suçlamıştı.

V. Kongre kararında şöyle denilmektedir: *"Komintern tarafından davet edilmelerine rağmen, muhalefetteki Rus temsilciler şekli bir bahane ileri sürerek, Kongre karşısına çıkıp fikirlerini sunmaktan kaçınmışlardır."* (1)

Bütün bu gerçekler Yürütme Kurulu'nun önünde hazır bulunmamı şart koşuyordu. Yoldaşlar, sizin de göreceğiniz gibi, yalnız başta gelen görüşlerimi sunmakla yetineceğim. Yani, tarafımdan Komintern'e, partinin kararına karşı olacak şekilde nitelendirilebilecek herhangi bir kışkırtma gelmeyecektir. Bu kararlara uyuyorum. Fakat, kurulduğu ilk günden beri yönetici organlarında aktif olarak çalışmış olduğum Komintern'e karşı bazı açıklamalarda bulunmaya kendimi mecbur hissediyorum. Partim bunu bana yasaklamış değildir.

Başkanlık bana bir saatlik bir konuşma öngördüğüne göre, planlamış olduğum konuşmamın şeklinde değişiklik yapmam gerekiyor.

-I-

Tek ülkede sosyalizm

Her şeyden önce şu soruyu sormak gerek: Marks ve Engels, bu konuyla ilgili olarak görüşlerini sunmuşlar mıdır? Cevabım: Evet, sunmuşlardır. Ana sorun tek bir ülkede sosyalizm teorisidir. Marx, Fransa'da işçi devriminin bekleyişi içinde şu soruyu soruyordu: *"Zafer gününün ertesinde Fransa'daki işçi hareketinin uluslararası durumu ne olacak?"*

Marks

Marks işçi sınıfının görevinin (yani sosyalist devrim) *"Fransa'da karara bağlanamayacağını, ancak ilan edilebileceğini"* söyler. *"Hiç bir yerde milli sınırlar çerçevesinde çözülemez"* der.

a) Marks'a göre devrim bir ülkede başlayabilirdi (hatta gerekli idi).

b) Bu ülkenin muhakkak sanayide en ileri seviyeye ulaşmış olan ülke olması şart değildi (o devirde Fransa örneğinde olduğu gibi).

c) Sosyalist devrim tek bir ülkede "oluşabilir" ancak çözümlenemezdi. Yani: Sosyalist devrim tek bir ülkede de ilk zaferini sağlayabilir ve sosyalizmin inşasına başlayabilir, ancak bir ülkede tamamen zafere ulaşmazdı.

"Hiç bir yerde milli sınırlar içinde çözülemez"

Sorun bu şekliyle, daha sonra göreceğimiz gibi, Lenin tarafından daha yakın bir tarihte ele alınmış ve sunulmuştur.

Marks, Engels'e yazdığı bir mektubunda şöyle der: (8 Ekim 1858) *"Kıta bir devrim barındırıyor ve bu, sosyalist bir karaktere bürünecektir. Daha geniş yüzeyde, burjuva toplumun gelişimi hâlâ ilerlemekte olduğuna göre, bu küçük köşede ezilmeyecek mi?"*

Şöyle ki: Marks, bütün Avrupa Kıtası'nı (yani "küçük köşe" İngiltere dışında) göz önüne alıyordu ve bir toplumsal devrimin,

kapitalizmin ilerlemekte olan bir çizgi takip eden ülkeler tarafından ezileceğinden korkuyordu.

Bu durumda Marx, asla kıta Avrupası'nda işçi sınıfının (tek bir ülkede bile olsa) başa geçmemelidir şeklinde bir "sonuç" çıkarmamıştır. Bu durumda Marx, işçi sınıfı tek bir ülkede iktidarı ele geçirdikten sonra sosyalizmin inşasına başlayamaz diye bir "sonuç" çıkarmamıştır. Fakat Marx, aynı zamanda, *"karşılaştırılamayacak kadar büyük toprakları kapsayan ve gelişmekte olan burjuva toplumu söz konusu olduğunda"* yaratılabilecek bazı şartlar dahilinde kıtadaki toplumsal devrimin bastırılabileceği tehlikesini görmüştür. Burada söz konusu olan yalnız silahlı mücadele değil tabii, Marx, sorunu geniş bir şekilde incelemiştir.

Sosyal demokrat önderler bugünkü dünya sermayesinin durumunu yükselmekte olan bir gelişme olarak yorumluyorlar. Bu da, kapitalizmin yeniden toparlanacağını öngören iyimser (yani burjuvazi için) yorumlarla sıkı sıkıya bağlıdır. Bu yüzden de Sovyetler Birliği'nin ölüm fermanını böyle canı gönülden savunuyorlar. Onlara göre Sovyetler Birliği, şu iki şıktan birini seçmeli: ya batmak ya yozlaşmak.

Biz bolşevikler, Lenin'in günümüz kapitalizmiyle ilgili (can çekişen kapitalizm) görüşlerini savunuyoruz ve devrimimizin uluslararası toplumsal devrimin arifesi olduğuna inanırız. Bizim "yeniden toparlanmayla" (kapitalizmin, ç.n.) ilgili görüşümüz ise, şimdilik sallantıda olan, uzun ömrü olmayan, kısmi bir "yeniden toparlanma"yla sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bizim dünya devrimine ve Sovyetler Birliği'nin kesin zaferine olan sarsılmaz inancımızı saptar.

"Gotha Programı Eleştirisi"nde (1875) Marx, aynı şekilde konuya değinmiştir.

Engels

Marx'la, Engels, bu konuyla ilgili olarak tamamen anlaşıyorlardı. "Komünizmin İlkeleri"nde (Komünist Manifesto'nun ilk projesi 1847) "Bu devrim herhangi bir ülkede ilerleyebilir mi?" soru-

sunu Engels şöyle yanıtlar:

"Hayır. Büyük sanayi, dünya pazarını kurmakla bütün dünya halklarını ve bu arada uygarlaşmış olanları öyle bir şekilde bağlamıştır ki, her halkın kaderi diğerine bağımlıdır." (2)

Engels'in, bütün sunuş tarzındaki gibi, kendisi için önemli olan, bir ülkede, toplumsal devrimin başlayıp başlamayacağı değildir. Bu konuda Engels, şüphesiz Marx'la kesin bir uyum içinde idi.

Engels, zafere ulaşan işçi sınıfının ilk planda başarması gerekenleri 12 maddede toplamıştı.

"Sonunda, tüm sermaye, üretim ve diğer mübadele (değiş-tokuş) maddeleri ulusun elinde toplandığından, özel mülkiyet kendiliğinden yıkılır, para önemini yitirir, üretim o derecede artar ve insanlar o derecede değişmiş olurlar ki, eski toplumun en son ilişki şekilleri bile yıkılabilir."

Engels'in bu sözlerinden çıkardığım kadarıyla, Sovyetler Birliği'nde, (NEP idaresinde, -Yeni Ekonomi Politikası-) Engels'in sunmuş olduğu programın onda dokuzunu zaten başarmış olduğumuza inanmakla ne kadar haksız olduğumuzu görürüz sanırım.

"NEP, daha sosyalizm değildir" Lenin, NEP Rusyası'nın sosyalist bir Rusya'ya çevrilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu görevin maalesef 1926 yılında daha onda dokuz'unu tamamlamış değildir. Daha ileride Engels, sorunla ilgili olarak şöyle der: *"Bu devrim her hangi bir ülkede tek başına ilerleyebilir mi? Cevap: hayır"*, v.s. Bu unutulmamalı.

Bunların dışında, Engels aynı zamanda İngiltere, Amerika, Almanya ve Fransa'daki toplumsal devrimlerden bahsederken, işçi sınıfının başa gelmesinin bütün bu ülkelerde muhakkak aynı olması gerektiği gibi bir fikri asla gözönünde bulundurmamış olduğu anlaşılır sanırım. Engels, bu ülkelerden birinin devrimi başlatamayacağını asla düşünmemişti. Bu tip düzmeceleri ancak II.Enternasyonal'in lider "beyler"i kurabildiler. Böylece, ihanetlerini "Enternasyonalizm"le örterek, tembelliklerini ve "kendi" burjuva vatanlarının safına geçmelerini haklı çıkarabileceklerini sandılar.

Buna karşılık Engels, sosyalist düzenin kapitalizm üzerinde zafe-

rini ancak sosyalizmin dört ülkede (zamanın dört önde giden ülkeleri) kök salmasından sonra mümkün görüyordu. Nitekim bu da tarihi hedefler içerisinde gerçekleştikleri takdirde aynı devreye rastlayacaktı.

1885 yılında Engels şöyle yazıyordu: *"Yalnız bütün Avrupayı kapsayan bir devrim muzaffer olabilir"* (3)

Böylece 1885'de Engels sorunu aynen 1847'de gördüğü gibi tahlil etmiştir.

Marx ve Engels bu görüş açısını **"Komünist Manifesto"**da savundular.

Yukarıda sunduğum Marx ve Engels'e ait olan sosyalist devrimin uluslararası karakteri ile ilgili görüşlerin, Marx ve Engels'in emperyalizm dönemini yaşamamış olduklarını ileri sürerek, eskimiş olduklarını iddia etmek bence baştan başa haksızlıktır.

Lenin şöyle der: *"Ne Marx, ne Engels dünya kapitalizminin 1898-1900'lü yıllarda başlayan çağını yaşamadılar. Ancak İngiltere'nin özelliği en az 19'uncu yüzyılın yarısından itibaren özünde iki emperyalist öge barındırmasıydı. 1. Muazzam sömürgeler, 2. Tekelci çıkarlar (dünya pazarındaki tekelci konumu yüzünden), bu iki sebep İngiltere'ye kapitalist ülkeler içerisinde apayrı bir görünüm veriyordu. Marx ve Engels bu özel durumu inceleyip bu oluşumla (şimdiki) İngiliz işçi hareketindeki oportünizmin zaferi arasında bağları açık bir şekilde göstermişlerdir."* (4)

Bugün bir sürü yanlış sonuçlar çıkarılmasına neden olan "eşitsizlik kanunu"nu Lenin yalnızca emperyalizmin değil, kapitalizmin kanunu olarak nitelendirmişti.

"Sanayi ve siyasi gelişimin eşitsizliği kapitalizmin kesin bir kanunudur" diye yazıyordu Lenin. (5)

Bu kanunun tabii ki Marx ve Engels'e yabancı değildi. (Ara çağrı:*"kim bunu ileri sürüyor ki?"*) Kapitalizmin gelişmesindeki eşitsizlik kanunun bilimsel sosyalizmin kurucuları tarafından bilinmiyor olduğuna inanmak tamamen yanlış olur.

Eşitsiz gelişim kanunu, daha kesin olarak: Çelişki ve zıtlıklarla dolu gelişim, kaçınılmaz olarak rekabet sistemindeki üretim anarşisi

ile bağdaşır. Marx, sermayenin eşitsiz gelişimi ile ilgili daha kesin formüller verir. (6)

"Artık-Değer ile ilgili teoriler"de (bölüm: "Sermaye Birikimi ve Krizler"), fazla üretim ile ilgili sorunu incelerken Marx "İngiliz ve İtalyan üretiminin" ve sırası ile "İngiliz ve İtalyan arz ve talebini" örnek alır ve şöyle der:

"*Fakat kapitalistler üretimin ancak bazı durum ve şartlarda yularlarını salıverebilir. Eğer bütün alanlarda eşit zaman ve şekilde gelişme olanağı olsaydı, kapitalist bir üretim asla meydana gelmezdi*" (7)

Emperyalizm çağında, üretimin toplumsallaştırılması için maddi şartlar, bu ilişkide kendi temsiliyetleri olan bazı ilerlemiş ülkelerde gerçekleştirilmiştir. Bu ilerlemiş ülkeler dünya pazarında önemli bir rol oynarlar. Öyle ki barındırdıkları işçi sınıfı gücü sağlamlaştığında, muhakkak kayıtsız ve şartsız diğer ülkeleri sosyalizme götürebilecek, yani sosyalizmin tüm dünyada kesin zaferini sağlayacaktır.

Lenin haklı olarak Kautsky'nin "*Ultra-Emperyalizm Teorisi*"ne, işçilere karşı bir aldatmaca olduğu cevabını vermiştir.

Aynı tarihlerde Lenin Hilferding'in (Kautsky'nin öğrencisi) "*Finans-Kapital*" adlı bir çalışmasında "ispat ettiği" bir iddiasını açığa vurmuştur. Bu iddiaya göre tekelci sermaye dünya devriminin zaferini ekonomik yönden çok daha kolaylaştırmış oluyordu. "*Çünkü burjuvazi devrildikten sonra büyük bankalardan bir kaçına sahip çıkarak sosyalizme geçiş sağlanabilirdi*"

Lenin'in temel çalışması "*Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*"nda şunları okuyabiliriz:

"*Son yıllarda, ağır sanayi, mübadele, mali sermayenin baskısı altında, dünyanın değişik ülkelerinde, ekonomik hayat şartlarının tasviyesine kadar ileri gitmiş görünümü verirse versin hatırı sayılır bir fark yerini korumaktadır.*

Öyle ki, bahsi geçen altı ülkeden bir tarafta, genç, alışılmamış derecede büyük bir hızla ilerleyen kapitalist ülkeler (Amerika, Almanya, Japonya), diğer tarafta ise eski kapitalist gelişmiş ülkeler (Fransa ve İngiltere) göze çarpıyor. Bu iki ülke günümüzde diğer ilk

üç örnekten daha yavaş bir ilerleme kaydediyorlar. Sonuncusu ise, Rusya; bu sonuncusu ekonomik açıdan en geri kalmışları olması yanında modern kapitalist emperyalizm açısından, kapitalist öncesi ilişkilerle örtülü sık bir ağ kurmuş sanki." (8)

Aynı zamanda Lenin, şöyle yazıyordu:

"Bu arada ilerlemiş kapitalist ulusların en ileri gelen büyük bankalardan üç ile beş tanesi, sanayi ile banka sermayesi arasında bir "personel kurulu" kurdular ve milyarlar ama milyarlar üzerinde tasarrufu ele geçirdiler. Dolayısıyla bütün ülkenin gelirlerinin ve sermayesinin en önemli kısmının idaresine hakim oldular. Modern burjuva toplumunun tüm ekonomik ve siyasi kurumları üzerinde bağımlılık ilişkisinden oluşan sıkı bir ağ germiş olan mali oligarşi şüphesiz bir tekelin en göze batan belirtisidir" (9)

"Kapitalizmin Kanunundan" doğru sonuçlar çıkarabilmek için, (gelişimin eşitsizliği ile ilgili olarak) tek yol sürecin, bu ikinci yüzünü; yani emperyalizmin tekelci kapitalizm anlamına geldiği, emperyalist devrin, yalnızca (yoğunlaşma) değil, aynı zamanda merkezileştirme, mali oligarşi demek olduğu, sermayelerin ve gelirlerin yoğunlaşmasının bir avuç insanın elinde bulunduğunu unutmamaktadır.

Tekelci kapitalizmin şartları bir ülkenin işçi sınıfına, sosyalizme gitme olanağını ve ülke sınırları içerisinde iktidarı ele alıp, sosyalist devrimi başlatmalarını kolaylaştırır (Muhakkak sanayide en ilerlemiş bir ülke olması da şart değildir).

Emperyalizm bugün ekonomik açıdan sosyalizm için olgunlaşan ülkelerin sayısını Marx ve Engels'in devrinde olduğundan daha çok arttırdı. İşte bu bakımdan emperyalizm, sosyalist dünya devriminin bir bakıma arifesini meydana getiriyor.

Tek bir ülkenin işçi sınıfı, yalnız iktidarı ele geçirebilir değil, geçirmelidir de. Çünkü, zaferin uluslararası çapta güvence altına alınabileceği, sosyalizm için gerekli objektif maddi şartlarının aşağı yukarı olgunlaşmış olduğuna, dünya çapında ağır sanayi ve tekniğin tarım ekonomisinin önderliğini ele alabileceğine "bilimsel inancımız" (Lenin), artık işçi sınıfının iktidarı ele alması için hiç de erken olmadığını kanıtlar.

Şimdi şu soru geliyor akla: Marx ve Engels, bu konuda gerçekten "eskimiş" olarak kabul edilebilirler mi?

Marksizm, bir dogma değil, hareketleri saptayan temel bir ders kitabıdır. Marx ve Engels'ten aktardığımız sözler tesadüfi değil, Marksizmin temel görüş açısını aydınlatan sözlerdir. Burada söz konusu olan Marksizmin devrimci özüdür. Ve tabii aynı zamanda Leninizmin de.

Bernstein ve onun gibi başka revizyonistler ve amigoları, örneğin Charles Andler, "işlerini" başlatırken, Komünist Manifesto'nun eskimişliğini ispata çalıştılar. Bu artık bilinen bir gerçektir. *Ortodoks marksistler (öncelikle Lenin)* buna karşı en kesin bir mücadele sürdürdüler. Biz de şimdi aynısını yapmalıyız.

Lenin

İşçi devriminin kazanımlarının korunması için her doğru adımın, dünya devrimi için bir düzine teori ve programdan "genellikle" daha yararlı olduğu kendiliğinden anlaşılır sanırım. Bu konuda uluslararası işçi sınıfı, en çok, ilk zafer kazanmış işçi devriminin önderi Lenin'den öğrenmelidir. Lenin, Marx ve Engels'in temel görüşlerinin tam bir temsilcisi olmuştur.

Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmelerinden sonra Lenin, tek bir ülkede sosyalizm sorununu sürekli olarak ele almıştı. Burada yalnızca en önemli görüşlerini sunmakla yetiniyoruz. (10)

...Uluslararası çapta tüm ve kesin bir zafer için tek başına Rusya, yeterli değildir. Ancak ilerlemiş ülkelerin, hiç olmazsa bazılarının işçi sınıfı zafere ulaştıktan sonra uluslararası bir çaptan söz edilebilir" (11)

"Bunu daha yeni tekrarlamıştım: Ruslar için ilerlemiş ülkelere göre büyük işçi devrimini başlatmak daha kolaydı. Ancak onu ileri götürmek, sosyalist bir toplum anlamında son zafere ulaştırmak daha zor olacaktır" (Önümüzdeki baskıda belirtildiği üzere) (12)

"Bolşeviklerin biri, bir ara, devrimin kesin zaferinin hepsini değilse bile, en az bir kaç ilerlemiş ülkeyi kapsadıktan sonra elde edile-

bileceğine itiraz etmişti" (13)

"Bu tip bir ülkede toplumsal devrim, ancak şu iki şartın varlığıyla kesin bir zafere götürülebilir. Birinci şart, toplumsal devrimin en az bir veya daha çok ilerlemiş ülkenin desteğini kazanması...

"İkinci şart, işçi sınıfının; sınırları içerisinde çoğunlukla diktatoryasını gerçekleştireceği (ve devlet gücünü elde tutabileceği bir uzlaşmaya gidebilmesidir...)" (14)

Lenin, zafer için iki şart koşuyordu: Yani yalnız kırsal nüfusla birleşme değil, aynı zamanda uluslararası devrimle birleşme.

Tanınmış yazısı "*Yoldaşlıklar Üzerine*" şu sözlerle sona erer:

"Bizim için en önemli noktanın kültürel çalışma olduğunu açıklamaya hazırım. Eğer uluslararası ilişkiler olmasaydı...Eğer uluslararası alanda kendi bakış açımızı tanıtmak için mücadele etmemiz mecburi olmasaydı..." (15)

"Hepiniz sermayenin ne derece büyük bir uluslararası güç teşkil ettiğini, büyük fabrikaların, şirketlerin dünya çapında nasıl birbirileriyle kenetlenmiş olduklarını bilirsiniz. Bundan da açıkça anlaşılacağı üzere, sermaye aslında tek bir ülkede kesin bir yenilgiye uğratılamaz" (16)

"Eğer, Rusya'daki devrimi Batıdaki işçi sınıfı tarafından desteklenmezse, kesinlikle söyleyebiliriz ki, bu zafer, sağlam bir zafer olamaz. Ve bizim devrimimizin doğru bir tahlili ancak uluslararası bir görüş açısından mümkündür" (17)

"Sosyalist bir ekonomi için gerekli temel bile daha tamamlanmış değil bizde. Can vermekte olan düşman kapitalizmin güçleri, bunu tekrar bizden geri alabilirler. Bunu açıkça görmeli ve kabul etmeli, çünkü hiçbir şey hayaller kadar tehlikeli değildir. Bu hayalleri yüksek dağlardan baş dönmesi sonucu düşmeler takip eder. Bu acı gerçeği kabul etmeden "korkunç" bir durum, ne de en ufak bir şüpheye yer verecek bir neden vardır. Çünkü biz devamlı olarak Marksizmin şu temel gerçeğini tekrarlıdık, sosyalizmin zaferi için bazı ilerlemiş ülkelerin işçilerinin birlikte gayretleri şarttır" Bunları Lenin, 1922'de yazıyordu. (18)

Lenin'e ait daha düzinelerle konuyla ilgili metin sunabilirim.

Sosyalizm nedir?

"Sosyalizm sınıfların kaldırılmasıdır. Sınıfların kaldırılması için ise, ilk önce mülk sahiplerinin ve kapitalistlerin devrilmesi gerekir. Görevin bu kısmını yerine getirdik, fakat bu ancak bir kısmı idi ve hatta en zor kısmı bile değildi. Sınıfları kaldırmak için önce işçilerle köylüler arasındaki farkı kaldırmalı, hepsinin işçi olmasını sağlamalıdır" (19)

Rusya'da sosyalist düzenin sağlanması ile ilgili olarak Lenin, şunları söylüyordu:

"Örgütlenme yolu uzun bir yoldur; sosyalist insanın gerçek- leştirilmesi için zorlu, uzun bir çalışma ve temel bilgiler gerekir ve biz bunları gerektiği kadar bilmiyoruz. Bizden daha ilerlemiş olacak olan bizden sonraki kuşak, sosyalizme tam geçişi ancak gerçekleştirebilecektir" (20)

"Komünizm, sosyalist gelişmenin daha ileri bir aşamasıdır. Bu aşamada insanlar bilinçlerinde toplum çıkarı için gerekli olduğunu bilerek çalışırlar. Şimdi sosyalist düzeni yürütmeye yeteneğimizin elvermediğini biliyoruz, ancak umarız ki, çocuklarımız belki de torunlarımız zamanında bu düzen gerçekleştirilebilir" (21)

Başka durumlarda, örnek olarak gençlik kongresindeki konuşmasında Lenin, sosyalizmin değişik aşamalarının gelişmesini ve sağlamlaşmasını göz önünde tuttuğundan, daha kısa vadeler önermişti. Lenin'in şu açıklaması çok önemlidir:

"Sovyetler Birliği, tüm kapitalist dünyanın sınırında tek başına kalan bir pazar olduğu müddetçe, ticari bağımsızlığımızın bütünlüğünü ve şu veya bu tehlikenin atlatılmış olduğunu düşünmemiz ancak gülünç bir fantazicilik ve hoşgörücülük olabilir" (22)

Yoldaş Stalin, XV. Parti Konferansında, tarafımızca altı çizilen kelimelerin dışında bu sözleri aktarmayı bilmişti. Halbuki işin püf noktası Lenin'in bu kelimelerindedir. Söz konusu olanın yalnız silahlı mücadele olmadığını, aynı zamanda ekonomik çember olduğunu, çünkü dünya pazarının kanunlarının gücüyle bizim *"ekonomik ba-*

ğımsızlığımızın bütünlüğünün" yıkılabileceğini açıkça belirtmektedirler. Marx, Engels ve Lenin'in yukarıda aktarılan sözleriyle saptanabilir görüşler sistemi, Lenin'in 25 Ağustos 1915 tarihli kısa bir makalesiyle kıyaslanmaktadır genellikle. Bahsi edilen "*Avrupa Birleşik Devletlerinin Durumu Üzerine*" adlı yazısında Lenin, şöyle der:

"Kapitalizmin ekonomik ve siyasi gelişmesindeki eşitsizlik kaçınılmaz bir kanundur. Bunu takiben sosyalizmin zaferi bir kaç hatta bir tek ülkede mümkündür. Bu ülkenin zafer kazanmış işçi sınıfı kapitalistleri devirip sosyalist üretimi örgütledikten sonra, kendini kapitalist dünyaya karşı savunabilir ve sömürücü sınıfların ve devletlerin karşısında savaş gücüne başvurabilir.İşçi sınıfının zafere ulaştığı toplum şekli demokratik bir cumhuriyet olacaktır. Ve bu cumhuriyet gittikçe daha çok, bahsi edilen ülkenin (veya ülkelerin) işçi sınıfı güçlerini daha sosyalizme ulaşmamış devletlere karşı mücadele örgütlemelidir. Ezilen sınıfın, yani işçi sınıfının diktatoryası olmadan, sınıfların kaldırılması olamaz. Sosyalist cumhuriyet kalan devletlere karşı az veya çok uzun vadeli ve sert bir mücadele sürmeden ulusların sosyalizmle serbest bir birleşmeleri düşünülemez" (23)

Bu parçadan "*sosyalizmin zaferi bir kaç ülkede hatta tek bir ülkede bile mümkündür*" sözleri ele alınıyor ve bununla Tek Ülkede Sosyalizmine Lenin'in öğretisi olduğu ileri sürülüyor.

Aktardığımız bu sözlere tekrar bakacak olursak "sosyalizmin zaferi" kelimelerinin "işçi sınıfı tarafından iktidarın ele geçirilmesi" anlamında kullanılmış olduğu anlaşılır. Lenin, burada Sovyetler Cumhuriyeti'nden bahseder. Lenin, şöyle der: *"sosyalist üretimini örgütledikten sonra..."* v.s. Yalnız siyasi iktidarı ele geçirmeden değil, aynı zamanda sosyalist üretime geçişten bahsettiği için mi açıkça belli değildir? deniliyor. Hayır, açıkça belli değildir. Açıkça belli olan başka bir şey var ancak. *"...Kapitalistleri devirip, sosyalist üretimi örgütledikten sonra...*

Bu şu anlama gelir: Kapitalistlerin elinden iktidar alınıp, fabrikaların ve işyerlerinin sosyalist işçi sınıfının idaresi altında çalıştırılması sağlandıktan sonra, yani sosyalist bir üretim için gerekli temelin kurul-

ması sağlandıktan sonra...siyasi iktidarı ele geçirir geçirmez kapitalistler devrilmeli ve sosyalist toplumun örgütlenmesine geçilmelidir. Aynı zamanda kapitalist devletlere karşı savaşa (veya savaşlara) hazırlanmalı ve diğer ülkelerin ezilen sınıflarını kendi saflarına kazanmaya çalışılmalıdır. Lenin'i düşündüren noktalar işte bunlar olmuştur.

Şu "düşünceleri" Lenin'e vakfetmek gerçeğe uyar mı? Yani Lenin, şöyle buyurmuş olsun: Kapitalistler devrilsin, daha sonra efendim, bir kaç yüzyıl boyunca sosyalist üretim örgütlensin ve bundan sonra da sömürücü sınıflar ve devletlerine karşı silah gücü kullanılsın ve onların ezilen sınıfları kazanılmaya çalışılsın. Bu tip görüşler tamamen saçma, barış bozucu, filisten düşüncelerle denkleşebilir. Kapitalistler ve devletleri bilemeden bir yüzyıl bekleyecekler, bu arada işçi sınıfı bir ülkede iktidarı ele alıp, sosyalist üretimi kurmuş olacak ve ondan sonra burjuvaziyle savaş başlayacak. Başka bir şık, işçi sınıfının sosyalist üretimi örgütleyip burjuvaziye savaş açması. Son bir ihtimal daha görülebilir.

Buna göre Lenin, sosyalist üretimin bir sivri zekalı tarafından planlanacak bir reçeteyle bir kaç hafta veya ay zarfında örgütlenebileceğini mümkün görmüş olmalı. Bize karşı olanlar tarafından ileri sürülebilecek bir şık göremiyorum. Bütün bunlar Lenin'i yanlış "yorumlamak"tır ancak.

Yoldaş Lenin'in 1915 yılında Rusya'da devrim sorununa ne şekilde eğilmiş olduğunu görmek için, Lenin'in bilinen "Avrupa Birleşik Devletlerinin Durumu Üzerine" adlı yazısının hemen arifesinde yazmış olduğu en önemli program belgelerine başvurmak gerekir. Örneğin Lenin, 1914'deki emperyalist savaşın başlangıcında, Merkez Komitesi Manifestosunda şöyle yazıyordu:

"Burjuva devrimini daha tamamlamamış Rusya'nın önemli derecede geri kalmışlığını gözönünde bulundurmaları gereken bolşevikler, sürekli demokratik şekil değişiminin üç temel şartını görev bilmelidir: Demokratik cumhuriyet (bütün ulusların kendi kaderlerini tayin hakları ve eşit sayılma hakları); büyük toprak ağalığına el konulması ve sekiz saatlik işgünü. Buna karşılık bütün ilerlemiş ülkelerde sosya-

list devrimin halli için savaş gündeme konulmuş durumda"

Bu 1914'de yazıldı. 1915'de ise "Avrupa Birleşik Devletlerin Durumu Üzerine" adlı makale kaleme alınıyordu. 1915'de Lenin, bizim zamanın merkez komitesindeki meşhur tezlerinden birinde şunları yazıyordu:

"6.) Rusya'da işçi sınıfının görevi, Avrupa'da sosyalist devrimi alevlendirmek için burjuva demokratik devrimi sonuna dek götürmek olmalıdır" (24)

1917 Mart'ında, Şubat zaferinden sonra Lenin şunları yazıyordu:

"Devrim bu tezleri en mükemmel bir şekilde ispatlamış oldu"

Şubat devriminden sonra İsviçre'yi terk ederken Lenin, İsviçreli işçilere (büyük bir olasılıkla bütün Enternasyonale), yöneltilmiş bir mektup bırakıyordu. Mektupta Lenin, şöyle demekteydi:

"Rus işçi sınıfı tek başına kendi kuvvetleriyle sosyalist devrimi başarıyla ilerletecek güçte değildir. Ancak, şimdiki devrim öyle atılgan bir güç sağlayabilir ki, devrimin bu anlamda başlayabilmesini sağlayabilir. Şartlar öyle bir şekil alabilir ki, en sadık ve en sağlam yoldaşlarımız olan Avrupalı ve Amerikalı sosyalist yoldaşlar (işçi sınıfı) çok tehlikeli mücadeleye katılabilirler" (25)

Bu asla, Lenin'in bir dakika olsun bile Rus devrimini, burjuva demokratik devrim çerçevesinde düşünmekle yetinmiştir anlamına gelmemelidir (Ara çağrı: *"Nasıl ki siz yapıyorsunuz!"*).

"Leninizm" adlı kitabımda buna temas etmiştim. (s.54) Lenin, şöyle der:

"Demokratik devrimden hemen sonra ve kuvvetimizin (bilinçli ve örgütlenmiş işçi sınıfı) ölçüsüne göre, sosyalist devrime geçmeye başlayacağız" (26)

Lenin, nasıl olur da ne 1916, ne 1917 de, ne de 1917-1923 yıllarında 1915 tarihli "Birleşmiş Devletlerin Durumu Üzerine" adlı yazısını şimdi yapıldığı şekilde izah etmemiştir? Bizzat Stalin yoldaş, nasıl olur da 1924'e kadar bu yazıyı fark etmemiş ve Lenin'in devriminin uluslararası içeriğini bizler gibi anlamlandırmıştır. (Bak: **"Lenin ve Leninizm"**)

1922'de Buharin tarafından kaleme alınmış olan Komintern'in program taslağında, neden tek ülkede sosyalizm teorisi ile ilgili (ve aynı zamanda eşitsizlik kanununun Marks ve Engels tarafından bilinmediğine dair) tek bir kelimeye rastlanmaz? Komintern'in programının, günümüzde yoldaş Stalin'in görüşlerine bağlı olanlar tarafından ancak, tek ülkede sosyalizm teorisi ışığı altında ele alınacağından şüphe etmemeli.

İşte bu teori, programın merkez noktasını meydana getirdi. 1923'de (Lenin hayatta olduğu sürece) programın tüzüğünde bu konuyla ilgili tek bir kelime, tek bir hece, tek bir hatırlatmaya rastlanmıyordu. Soruyoruz. Bu bir tesadüf eseri midir? Son olarak da soruyoruz: Neden bu şekli ile tek ülkede sosyalizmin zaferi ilk olarak 1926'da Komintern'e önerildi? Neden Lenin'in sağlığında bunu Komintern'e önermek kimsenin aklına gelmedi? Neden tek ülkede sosyalizm Lenin'in ölümünden sonra peydah oldu?

Burada Lenin'in gerçek görüşlerini yansıttık. Bu görüşlerde kötümserliğe yer var mıydı?

Hayır. Bu görüşlerde kötümserliğin zerresi bile yok. Sosyalizme güvensizlik derseniz o da öyle. Ancak, içimizden birinin şimdiki kapitalist yeniden toparlanmanın bir kaç yüzyıl boyunca kendini koruyacağı, zamanımızda artık dünya devrimine yer olmadığı, işçi sınıfının dünya devriminin nazik bir soruna dönüşmüş olduğuna inanması tutarsa, kötümserlik ve güvensizlik kendini gösterir. Diğer yandan öyle bir varsayım, emperyalizm öğretisini de içerecek şekilde, Lenin'in görüşlerinin tümünün revizyona tabii tutulması anlamına gelirdi. Ancak böyle bir şey daha olmadı. Kapitalist çembere rağmen, yorulmak bilmez ellerle sosyalizmin yurdumuzda şevkle inşa edilmesi mümkün ve hatta şart olduğundan şüphe etmek, hedef noksanlığı ve pasiflik doğururdu. Ancak, bu söz konusu olamaz. Sosyalizmi inşa ediyoruz ve başka ülkelerdeki işçi devrimlerinin yardımı ile edeceğiz. (Ara çağrı: *Ya devrim bocalarsa?*)

"Leninizm" adlı kitabımda bu konuya etraflıca değinmiştim. Nitekim partimizde de, ülkemizin sanayileşme temposunun hızlanması

için aynı görüşlerin ışığında mücadele ediyoruz. Bazı yabancı komünistlerde, şöyle bir hava esiyor: Bizde (Almanya veya Çekoslovakya'da), işçi devriminin geleceği yok. Hiç olmazsa Ruslar, kendi ülkelerinde sosyalizmi inşa etsinler. Bizim yardımımız olmasa bile... Pasiflik ve kötümserlik duygularıdır bunlar. Aynen bu tip görüşleri bazı sosyal demokratlar bile paylaşabilirler.

Bazı Rus komünistlerinde ise bu görüş, işçi sınıfının dünya devriminin kötümser ifadesi olup, NEP'i sosyalizm olarak gösteren bilinçsiz bir meyle yöneliktir. İşte Lenin'in işçi devrimi ile ilgili görüşlerinin revizyonu tehlikesi bu noktada anlam kazanır.

Bu yüzden teklifimiz çok basittir. Teklifimiz: a) Marx ve Engels'in bu sorunla ilgili görüşlerini "eskimiş" olarak kabul etmemek ve b) Hepimize 1924 yılına kadar yoldaş olmuş olan Lenin'in sorunla ilgili görüşlerini kabul etmek. Başka da hiç bir şey teklif etmiyoruz.

Yoldaşların, Stalin yoldaş'ın görüşlerindeki değişikliği daha iyi gözönüne getirmeleri için, tek ülkede sosyalizmin zaferi sorunu ile ilgili eski ve yeni görüşlerini karşılaştırmalı bir şekilde sunmayı düşündük:

"Ancak işçi sınıfı tarafından tek bir ülkede burjuvazinin devrilmesi ve iktidarın ele alınması, sosyalizmin güvencesi ama tam bir güvencesi olamaz. En önemli görev (sosyalist üretimin örgütlenmesi) daha halledilmiş değildir. Bir kaç ilerlemiş ülkenin işçi sınıfının yardımı olmadan, bu görevler halledilip sosyalizmin zaferi kazanılabilir mi? Hayır. Olanaksızdır. Burjuvazinin yıkılmasında bir ülkenin gayretleri yetebilir. Bunu devrimimizin tarihi gösterdi. Sosyalizmin tam zaferi (sosyalist üretimin tam zaferi) için ise bir ülkenin gayretleri (hele Rusya gibi bir tarım ülkesinin gayretleri) yetmez. Bir kaç ilerlemiş ülkelerin gayretleri gerekir" (27) (Stalin)

"Ancak burjuvazinin devrilmesi ve tek bir ülkede iktidarın ele geçirilmesi, Sovyetlerin zaferinin güvence altına alındığını göstermez. Tek bir ülkede işçi sınıfı, iktidarı sağlamlaştırdıktan ve köylüleri tarafına kazandıktan sonra, sosyalist toplumu inşa edebilir ve etmelidir de. Bu, işçi sınıfının böylece sosyalizmin tam bir zaferini elde edeceği anlamına gelir mi? Yani tek bir ülkede işçi sınıfı güçleri, tüm

müdahale ve (kapitalizm geri dönüşü) karşısında sosyalizmin son zaferini sağlamlaştırabilir ve güvence altına alabilir mi? Hayır. Bu anlama alınamaz. Bunun için en az bir kaç ülkede sosyalizmin zafere ulaşması gerekir" (28) (Stalin)

Yukarıda gösterdiğimiz örnekler, Yoldaş Stalin'in görüşlerindeki gelişimi yansıtıyor. Tek bir ülkede sosyalizm sorunu ilk olarak 1924 yılında şimdiki haliyle ortaya çıktı. Yalnız, XIV. Parti oturumunda çoğunluk, sorunla ilgili kesin bir tavır takınmadı. XIV. Parti oturumu bu konuyla ilgili hiç bir sonuca varmadan sona erdi.

Bazen şöyle açıklandığı oluyor. Marx ve Engels'in teorilerine ters düşse bile, Rus işçi sınıfına bir hedef gösterdiği için tek ülkede sosyalizm teorisi zorunludur.

Bu tip bir yaklaşım muazzam tehlikelidir. Oportünizmin en berbat şeklidir. Teorik yanlışlar, bilimsel sosyalizm açısından siyasi zorunluluklara neden olamazlar. Gerçi sosyalist inşa için bir hedef gereklidir. Ama neden bu hedef ulusal olabiliyor da uluslararası olamıyor? Sorunun özünü işte burada aramalı.

Eğer işçi sınıfımız dünya devrimini kendisi için bir ölüm kalım sorunu olarak tanırsa, sonuç dünya devriminin seyrinden bağımsız olarak sosyalizmi inşa ettiği inancıyla yetiştirilmesinden çok daha başka olacaktır.

Bizim hedefimiz dünya devrimi değil mi? Sovyetler yıkılmayacak ve sosyalizmin eserini sürdürecekler. Çünkü: Sovyetler Birliği'nde işçi sınıfı ile köylülük arasında anlaşma sağlanabilir, bu bir. Diğer ülkelerdeki devrimler gecikmeyle olsa bile, çok geç kalmadan gelecekler, bu da iki.

Gördüğünüz gibi kötümser değilim. 1925 tarihli "Leninizm" adlı kitabımda bu konuyu geniş bir biçimde ele almıştım. *"RKP'nin* (Rusya Komünist Partisi, -SBKP'nin eski ismi-, ç.n.) XII. *Parti toplantısında iyimserdik. 1925 yılında iyimserliğimiz daha da teşvik gördü"* (29)

Sovyetlerin özellikle ekonomik alanda sağlamış olduğu büyük başarıları "inkâr etmiyorum", aksine onlarla gurur duyuyorum. Bu başarıların gerçekleşmesi için çalışanların sonuncularından da değil-

dik. Bütün bu duruma rağmen, Sovyetler Birliği'nin sosyalist ekonomi ve sosyalist kültürün kalkındırılması yolunda partiyle birlikte enerjik bir şekilde çalışmak istiyoruz.

Dünya çapında işçi sınıfı ile köylülük arasındaki ilişkiler: Tek ülkede sosyalizmle ilgili tutumunuza karşı en belirleyici tavrı alanlara karşı şunu hatırlamakta fayda var sanırım; bu iddia, dünya çapında işçi sınıfı ve köylülük arasında ilişkilerin hemen hemen Rusya'dakiyle aynı olduğunu, yani köylülüğün ezici çoğunluğu teşkil ettiğini söylüyor.

Bu tip bir iddia en azından şu dört noktayı ele almıyor:

a) Dünya çapında, ağır sanayi ve tekniğin gelişimi, köylülüğün elinden liderliği almaya yeter. Lenin, şöyle der: "*Dünya ölçüsünde böyle bir sanayinin söz konusu olduğunu haklı olarak söyleyebiliriz*"

"Dünya üzerinde öyle ülkeler var ki, muazzam gelişmiş ağır sanayileri sayesinde bir nefeste yüz milyonlarca geri kalmış köylüyü kapılandırabilirler. Bunu hesaba katıyoruz" (30)

b) Başarmak için her yerde çoğunluğa sahip olmak gerekmez. Gerekli anlarda ve gerekli hedeflerde çoğunluğu sağlamak yeter. Lenin'in tanınmış "**Tertip toplantısı seçimleri**"nin sonuçları üzerinde çalışmasını (1918) hatırlıyoruz. Lenin, bu çalışmasında büyük bir açıklıkla, oyların gösterdiği üzere sosyal demokratların Rusya'da ezici çoğunluğu elde tutmalarına rağmen, Bolşeviklerin nasıl gerektiği anda ve gerekli hedeflerde -Petersburg, Moskova, denizciler arasında, belli başlı ordu kollarında, fakir köylülerde- çoğunluğu sağladığını gösterir.

c) Dünya çapında köylülerden bahsedildiğinde sömürgeler, yarı sömürgeler ve özellikle bağımlı ülkelerin kırsal nüfusu gözönünde tutuluyor. Yüz milyonlarca Çin, Hint, Mısır v.s. köylüleri bu nüfusa dahildirler. Emperyalizm tarafından ezilen bu yüz milyonların, içinde bulundukları şartları, şüphesiz ki, günümüzün işçi devriminde, köylülüğü oynadığı rolü incelerken, Avrupa ve Amerikan köylülüklerinin şartlarına ve rollerine denk tutamayız.

Lenin, büyük ulusal devrimci hareketlerle işçi devrimin kaynaşmasından söz ederken işte bunu göz önünde tutuyordu. Diğer ta-

raftan sömürgelerin kurtuluşu, ezen ülkelerde işçi devrimleriyle yepyeni bir görünüm alacak. En kuvvetli sömürgelerin kurtuluşu, iki üç, en önemli emperyalist devletlerde sosyalist devrimi öngörür.

d) Sovyetler Birliği'nde, işçi sınıfının iktidarı ele geçirişinden bu yana işçi sınıfı ile köylülük arasındaki ilişki bambaşka bir görünüme girmiştir. Dünyanın geri kalan kısmında hâlâ üç sınıf vardır. İşçi sınıfı, köylülük ve burjuvazi. Bu sonuncusu idareyi elinde bulundurur; işçi sınıfının olduğu kadar, köylünün sırtından da geçinir. Bu arada bir kısım işçi ve köylüyü kandırıp safına kazanmayı bilmiştir. Şimdi biz, Sovyetler Birliği, her yanımızdan burjuva devletler tarafından çevriliyiz. (Yani içinde burjuvazinin siyaseti idare ettiği, donanma ve orduyu, fabrika ve işyerlerini ellerinde tuttuğu devletler tarafından.)

Bu durum ilerdeki ile aynı olmaz tabii. Şöyle ki: Bütün dünyada, hiç olmazsa en azından belirleyici ülkelerde, burjuvazinin devrilişi ve böylece iki sınıfın kalması (işçi sınıfı ve köylülük) beklenmelidir. Yarın bize, diyelim ki, Alman işçi devrimi ve ertesi gün İngiliz işçi devrimi katıldı. Durum hemen ve baştan başa değişirdi. Avrupa'nın iki belirleyici ülkesinde burjuvazinin egemenliğine son vermiş olurduk. Bu ülkelerde işçi sınıfı ile köylülük arasındaki ilişki, sayısal olarak aynı kalmasına rağmen, bambaşka bir görünüme bürünürdü. Dünya çapında da, işçi sınıfı ve köylülük arasındaki ilişki hemen belirleyici bir değişikliğe uğrardı. Köylüler tüm dünyada, sayısal çoğunluğu meydana getirdiği ve burjuvazi işçilerin ve köylülerin sırtından geçinmede başı çektiği halde, durum köklü biçimde değişebilirdi.

Bu yüzden Lenin, sosyalist devrimin en az bir kaç önemli ülkede sağlama bağlandığında kazanılacağını söylemişti.

-II-

Sosyal Demokrasiye karşı tutum

"Bir ülkede sosyal demokrasi ne kadar güçlü olursa, işçi sınıfının durumu o derecede zorlaşır. Bu artık tamamen ispatlanmış bir gerçek olarak dikkate alınabilir."

Bunu, Komintern'in Birinci Kongresiyle (31) aynı dönemde yayınladığımız makalemizde ("*Gericiliğin Aleti Sosyal Demokrasi*") söylüyorduk.

Komintern'in V. Kongresinde, resmi sosyal demokrasinin üst tabakasını, burjuvazinin "üçüncü partisi", burjuvazinin "sol kanadı", "faşizmin kanadı" olarak vasıflandırmıştık. Bu görüşümüzü bugün de haklı olarak koruyoruz. Bu yüzden de sosyal demokrat liderler, sosyal demokrat basın, bizim fikir ayrıcalıklarımızı kendi çıkarları için kullanmaya çabalayan Rus Menşevikler, aynen dünya burjuvazisinin önemli basın organları ve beyaz Ruslar gibi bize karşı kan ve nefret kusmaktan geri kalmıyorlar.

Levi ve başka sosyal demokratların benimle uyuştukları söyleniyor. Şu gerçeği hatırlatmak isterim: Avusturya sosyal demokrasisinin parti toplantısında (Linz'de), Viyana sosyal demokrasi adına bir kadın söz almış (Kathe Leichter) ve Otto Bauer'in hazırlamış olduğu program tüzüğünde şu değişikliği teklif etmişti: Dünya çapında işçi partilerinin kaynaşması için mücadele edilmeli idi. Sebebini açıklarken bu sosyal demokrat bayan şöyle diyordu:

"Rusya'daki son gelişmelerin buna büyük bir katkısı olduğuna inanıyoruz. İnsan Stalinizmin yöntemlerini ne kadar yargılamaya meyillenirse meyillensin, kesin bir şey varsa o da günümüz Rusya'sında bu akımın başarıya ulaşmış olduğudur. Ve bu böyle devam ederse, gittikçe sosyal demokrasiye kayacaktır"

Hemen hemen bütün sosyal demokrasi bizim fikir ayrılıklarımızı bu "haleti ruhiyeyle" yargılıyor. Kaldı ki, dünya basını ve Avrupa ve Amerika burjuva politikacıları daha da ileri gidiyorlar.

-III-

Aşırı sol ve sağcılara karşı tutum

Komünist Enternasyonal'in aşırı sola ve sağcılara karşı tutumu, düşünceme göre Lenin'in şu sözleriyle belirlenmelidir:

"Bolşevizm, işçi hareketi içerisinde hangi düşmanlarla mücadelede büyüyüp serpilmiştir?"

Cevabı ise şöyle verir:

"En önce ve en önemlisi, 1914'de en nihayet sosyal şovenizme kaymış ve sonucunda burjuvazinin safında burjuvaziye karşı yer almış olan oportünizm: Bu Bolşevizmin işçi hareketi içerisinde en büyük düşmanıdır. Bu düşman uluslararası çapta da baş düşman olarak yerini muhafaza ediyor" (32)

Komünist Enternasyonal İkinci Kongresindeki tezinde Lenin, şöyle diyordu:

"Oportünizm baş düşmanımızdır... İşte, bu bizim baş düşmanımız ve düşmanımızı yenmemiz gerek. Bu kongreden şu kesin kararla ayrılmalıyız: bütün partilerde bu mücadele sonuna dek sürdürülmelidir. Esas sorun budur. Bununla karşılaştırıldığında, "solcuların" komünizm içerisindeki akımını düzeltmek basit bir görev sayılır... (33)

Kapitalizmin yeniden toparlanma devri, bazı komünist partilerde kaçınılmaz olarak oportünizmin yükselişi, sağcı grupların oluşumu ve "lider" olma devirlerini beraberinde getirecektir. Eğer bunu unutup var gücümüzle aşırı solu kendimize hedef tutarsak, Komintern ciddi zararlara uğrayabilir.

Sağcılarda olduğu gibi aşırı solda da Komintern'le gerçekten birbirini tutmayan taraflar var. Kaldı ki, Sovyetler Birliği için ajitasyon yapmayan komünist olamaz. Delegelerle birlikte Sovyetler Birliği'ne gelen sosyal demokrat işçilere güvensizlik telkin edebilecek anti-sovyet izlenim telkin eden her birey, işçi sınıfı devrimine karşı suç işlemiş olur. Bu tip insanlar komünizm düşmanlarıdır. Onlara karşı en esaslı düşmanlarımızla karşı karşıya imişiz gibi mücadele vermeliyiz.

Bu yola adımını atmış olan her kimse, artık ne "sağcı" ne de "aşırı solcu"dur. En basit şekli ile barikatın diğer yakasına geçmiş sayılır.

Şüphesiz sağcı akımlar büyük bir rol oynuyorlar. Örnek: Çekoslovakya Komünist Partisi (merkez organında işçi sınıfı diktatörlüğü sorunu ile ilgili olarak "Otto Bauer'le uyuşma olduğu konusunda" bir makale yayınladı. Sosyal demokrat yumuşaklığı taşıyan yazılar - başkan seçimleri sorunu, ender rastlanan olaylar değildir.

İlk oylamada Merkez Komitesi yazarı düzeltmesine rağmen bir tesadüf bahis konusu değildi. Hollanda, (Java'daki isyanla ilgili olarak, Komünist Partisi Sosyalist Parti'yle birlikte durumu incelemek üzere bir heyet yollanmasını istemişti.) Polonya, (Pilsudski'nin devrilişi sırasında uygulanan taktik) İngiltere, (son sonuçlara bakıldığında, parti içerisinde bir grubun, gittikçe sağa kaydığı görülüyor; İngiltere'de sağ çok tehlikeli olabilir.) Almanya, (sağ tehlike şüphe götürmez bir gerçek) kominist partileri.

Umarım, söz konusu sağ akım ve gruplaşmalardan veya liderlerinden herhangi birine ve herhangi bir şekilde -manen veya siyasal yönden- yakınlık duyduğumu söyleyeniniz çıkmaz. Bütün bu gruplar SBKP'nin muhalefetine azılı düşmandırlar.

Souvarine'le ilgili olarak tek doğru nokta, Yoldaş Humbert-Droz'un Fransız Komünist Partisi'nin parti toplantısına katılmak üzere yurdumuzdan ayrılmadan, Souvarine'e karşı bundan böyle takınılacak tavrı kararlaştırmak üzere bana uğramış olduğudur. Ben kendisine şunu teklif etmiştim:

Eğer Souvarine, kendi fraksiyon organını, VI. uzatmalı toplantıya katılmasını uygun görüyorsa, partinin belki bir yıl Çin veya Amerika'ya gitmesini sağlayabileceğini ve disiplinli davrandığı takdirde de partiye tekrar dahil edilmesi için bir olanak daha verilebileceği. Kendisiyle bir irtibatım ne vardı, ne de var. (Ara çağrı: *"Onun tekrar partiye alınmasını istemenize sebep ne o zaman?"*)

IV

Yozlaşma tehlikesi üzerine

Tabii ki, burada söz konusu olan eğilimler ve tehlikelerdir, gerçekleşmiş olan olgular değil.

Yozlaşma tehlikeleri, sayın Korsch tarafından ele alındığı gibi veya 1920-1921 yıllarında sayın Martov tarafından ele alındığı şekilde görülebilir (yani Sovyetler Birliği'ni küçümseyici ve inkar edici şekilde). Sorun Lenin'in, ele almış olduğu şekilde de ele alınabilir; hatta alınmalıdır da:

"Bolşeviklerin Yeni Ekonomik Politikası (NEP) nedir? Devrim mi? Taktik mi?"

Lenin, bu sözleri 1922 baharında Profösör Ustrjalow'un bir çıkışı üzerine sormuştu.

Bu konuda başka bolşevikler de yazdı. (Bilhassa "*Saldırı*" adlı kitabında Yoldaş Buharin s.137-239). Burada, NEP oligarşisinin bir takıntıya dönüşmesinin tehlikelerinden bahsediyordu. Bahsi geçen tehlikeler yumurtlanmıyor demek ki. Abartmaya yer verilmemeli gerçi, ancak gözönünden de uzak tutulmamalı.

Bu tehlikelerin nedenleri nelerdir?

a) Uluslararası kapitalist çemberler. Kapitalizmin göreceli olarak ve zaman zaman yeniden toparlanması. Bu durumun, kaçınılmaz olarak kapitalizmin güçlerine verilen değerin abartılmasını ve "toparlanma taraftarları"nın çoğalmasını sağladığını inkar etmek gülünç olur.

b) NEP'in olumsuz yanları. NEP, gereklidir. Yalnız NEP'le Sovyetler Birliği'nde sosyalizme varabiliriz. Ancak tarafımıza izin verilen kapitalizmin -kısmi de olsa- doğuşunun bazı tehlikeleri de beraberinde getireceğini inkar etmek gülünç olur. Lenin, devamlı olarak bu konuya parmak basıyordu.

c) Küçük burjuva ortam. Ezici çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir ülkede işçi sınıfı iktidarı elde tutuyor. Lenin, küçük burjuva ortamın beraberinde getirebilecek tehlikeleri durmaksızın hatırlatmıştır.

d) Partimizin tekelci durumu. İşçi sınıfı diktatörlüğü olmadan mümkün olamaz. Şimdi bize karşı olan Yoldaş Buharin, Komünist Partisi III. Kongresi'nde konuyla ilgili olarak şunları söylüyordu:

"Marksist ve ortodoks komünistler olarak hepimiz bir sınıfın ilerici kesimin diktatörlüğü ile mümkün olacağına inanıyoruz. Şöyle ki, işçi sınıfının diktatoryasının ancak Komünist Parti'nin diktatörlüğü ile gerçekleşebileceğine inanıyoruz. Parti diktatoryasının ve sınıf diktatoryasının karşılaştırıldığı anlamsız teoriyi çoktan reddettik"

İşçi sınıfı diktatörlüğü başka partilerin varlığında yerini bulamaz. Partimizin tekelci durumu kesinlikle gereklidir. Fakat partimizin tekelci durumunun olumsuz yönlerinin de bulunduğunu görmemek imkansız. Bununla ilgili olarak parti oturumunda bir dizi karar sunmuştuk. Örnek: XI. Parti toplantısında, Lenin'in sağlığında ve hatta tam rızasıyla partimizin tekelci durumunu, bazı önemli siyasal grup yetkililerinin (ki, başka koşullarda Menşevik veya Sosyal Demokrat olurlardı) bizim partimize dadanmalarına, onu kuşatmalarına veya en basiti üye olup, bolşevik olmayan görüşler ve "ruh hallerine" sokmalarına sebep olduğuna dikkatleri çekmiştik.

e) Devlet mekanizmasında. Kısa bir zamanda hakiki bir işçi ruhuna sahip olmanın olanaksızlığını şimdi hatırlatmaya bilmem gerek var mı? Bilinçlerde silinmemesi gereken bir gerçek var: Yalnız parti, devlet aygıtı üzerinde değil, devlet mekanizması da parti üzerinde etki eder. Çok olumsuz bir anlam taşıyan, devlet aygıtı bürokratizmi doğabilir.

f) Taraflarda. Aydın kesime ve yüksek rütbeli görevlilere ait olan "uzmanlar"a gerek vardır. Bu işçi grupları yüzünden, devlet, ekonomi ve parti aygıtında işçi olmayan bir "etkinin" yerleştiğidir. Bütün bu tehlikeleri, onları abartmak veya onlara teslim olmak için değil, Lenin'in öğrettiği gibi onlara karşı mücadele etmek için görmek gerek.

Şehirde özel sermayenin ve kasabada kulakların (büyükçe bir çiftliğe ve birkaç baş sığıra ve ata sahip olan, ücretli işçi çalıştırıp, toprak kiralıyabilecek güçteki, varlıklı köylüler, ç.n.) çoğaldığı şu dönemde, onlara karşı her türlü dikkatle mücadeleyi ele alabilmek için par-

ti, bu tehlikelere özellikle dikkat etmelidir. Doğru bir politika güdüldüğü taktirde parti bunda büyük bir başarı sağlayabilir, çünkü söz konusu bu tehlikelere karşı işleyen güçler çok büyüktür. İşçi devrimi kuvvetli güçler doğurdu. Devrimimiz, partimiz kuvvetli güçler barındırıyor.

V

Parti sorunu

Gelelim iki parti sorununa. Ülkemizde iki parti fikrine hoşgörülü olmakla suçlanıyorum. Bu yanlıştır. Hiç bir şekilde ispat edilemez. Partinin diktatörlüğü şeklinin revizyonuna ilk tepki gösteren ben oldum. SBKP taraftarı olan birinin iki parti fikrine hoşgörülü olamayacağı açıktır.

SBKP'nin XII. Parti oturumunda, referandumla ilgili olarak bir karar alındı. Bu kararda Leninizm'in en önemli öğretilerinden biri yer alıyordu: İşçi sınıfı diktatörlüğü ancak komünist parti diktatörlüğü ile gerçekleşebilir. Bir yıl sonra Yoldaş Stalin, XII. Parti oturumu kararına karşı çıkıyor ve Lenin'in, KP diktatörlüğünden değil, "işçi sınıfı diktatörlüğü"nden bahsetmiş olabileceğini iddia ediyordu.

XII. Parti oturumunda bu bahse şu şekilde eğilinmişti:

"Kendi öncüsünün diktatörlüğü olmadan - yani Komünist Partinin-, işçi sınıfının diktatörlüğü garanti altına alınamaz"

Yoldaş Stalin, buna karşı şunu iddia ediyordu:

"Pek tabii gözden kaçmış olduğu için olacak, bir parti oturumumuzda, hatta XII.Parti oturumu kararında olacak, bu tip bir ifadeye yer verilmişti"

"Yani parti diktatoryasından bahsetmeyip, işçi sınıfı diktatoryasından bahseden Lenin, haklı değildi" (34)

Tabii bu, konuya Leninist bir şekilde parmak basmak değildir. Lenin: İşçi sınıfı diktatörlüğü ve işte bu nedenle Komünist Parti diktatörlüğü var demişti. Merkez Komitesinin bütün ileri gelenleri o sırada, Yoldaş Stalin'in konuyla ilgili olarak büyük bir ilke hatasına

düştüğünde karar kılmışlardı.

Yoldaş Stalin'in bu hatalı açıklamasıyla ilgili olarak bir makale yazmıştım. "*İşçi sınıfı diktatörlüğü ve parti diktatörlüğü üzerine*" Makale, 1924'de 190 sayılı "Pravda"da yazı kurulunun yazısı olarak yayınlanmıştı. Daha önce merkez komitesinde bir heyet (aralarında Yoldaş Trokçi dışında bütün politbüro üyeleri bulunan 25 kişilik heyet) toplanmış ve Stalin'in bu ilke hatasını kınayarak benim tezimi onaylamıştı. Yoldaş Troçki'de bir çok kereler yazılarında konuya değinmiş ve işçi sınıfı diktatörlüğünü gerçek olarak ancak ilerici kesiminin diktatörlüğü şeklinde (yani partinin) düşünülmesi gerektiğini hatırlatmıştı. Ben de bu görüş açısını paylaşıyorum.

Yani, zafer kazanmış bir işçi sınıfı diktatörlüğünün ancak Komünist Parti diktatörlüğü ile oluşabileceğini savunuyorum. En azından bu yüzden, en küçük bir iki parti eğilimine ve Bolşevik Parti'nin diktatörlüğünü zayıflatıcı en ufak bir denemeye karşı elimdeki bütün olanaklarla mücadele edeceğim.

VI

Birlik ve fraksiyon politikası üzerine

Fraksiyon politikasının (özellikle iktidarda olan bir Komünist Parti de) tehlikeleri ve zararları hakkında yıllar boyu söylediklerimizden bir tekini bile geri almayı düşünmüyoruz. SBKP içerisinde mücadelenin genel seyri, fraksiyon mücadelesi niteliği aldığında, 16 Ekim 1926 açıklamamızla hatamızı açıkça kabul etmiş ve taraftarlarımıza fraksiyon siyasetini terk etmelerini bildirmiştik. SBKP'nin XIII. Parti oturumunun sonuç kararını hatırlayalım:

"Yalnız sürekli ve canlı bir fikri yaşam partiyi devrim sırasında oluştuğu şekilde muhafaza edebilir. Şöyle ki, geçmişi ile ilgili olarak devamlı eleştiri; hataların düzeltilmesi; en önemli sorunlar hakkında toplu tartışma"

"Bunun için ise, parti organının ileri gelenlerinin, geniş parti

kitlesinin sesine kulak vermeleri, her eleştiriyi fraksiyon ruhuyla donatılmış bir açıklama olarak kabul etmemeleri, dolayısıyla disiplinli ve ne yaptığını bilir parti yoldaşlarını atılmakla veya bölücü öğeler olmakla tehdit etmemeleri gerekir"

16 Ekim tarihli açıklamada üzerimize aldığımız mecburiyetleri her durumda hatırlayacağız. Komintern'in önünde bunu bir kere daha açıklıyoruz.

SBKP'nin birliği ve tüm Komintern, her şeye rağmen güvence altına alınmalıdır.

VII

Blok üzerine

Lenin, blokları kabul etmişti. 1920 yılında, X. Parti oturumunda Lenin, şöyle diyordu:

"Blok nitekim bir bloktur. Ondan korkmaya gerek yok, aksine onu tebrik etmeli ve partinin merkez oturumlarında daha sık ve daha geniş yer vermeliyiz" (35)

Belki Lenin ve Yoldaş Troçki, diğer yoldaşlara karşı bir blok yaratmıştır, 1917 Ekim devriminin arifesinde: Kızıl ordunun kuruluşu, ekonominin örgütlenmesi, ulusal sorun, dış ticaret tekeli sorunlarıyla ilgili olarak.

Komintern'in yürütme kurulu da değişik ülkelerin komünist partileri içerisinde blok grupları örgütlemiştir. Örnek: Almanya, Fransa, Çekoslavakya, İtalya, Amerika.

Şimdiki çoğunluğun temsilcileri de XIV. Parti oturumundan sonra bir süre Troçki ile blok yaratmayı denediler.

Geçmişteki değişimlerin anlamı büyüktür. Blokla ilgili olarak, temelinde yatan ve bazı belgelerle doğrudan doğruya tahlil edilmiş olan teorik görüşler ve siyasi ödevlere bakılmalıdır. Bu görüş açısından, partimizin izin verdiği olanaklar dahilinde bu fikirleri ve çözümlerinin denetimini geleceğe bırakıyoruz.

VIII

Troçkizm üzerine

1917 yılına kadar Leninizm'den ayrılan ve Yoldaş Troçki tarafından bile savunulmayan dönemde, Troçkizm, elbetteki bir blok teşkil etmiyordu ve en sert tepkimizle karşılaşmıştı. Özellikle sürekli devrim teorisine karşı durduk ve bu yanlış teoriye karşı elimizden geldiğince mücadele ettik. Yoldaş Troçki, bizzat şöyle açıkladı: "*Pratiğin inkar edilmeyecek şekilde ispat ettiği bir noktadan yola çıkıyoruz. Bütün ilkesel soruların her hangi birinde Lenin'den koptuğumda, haklı olan Lenin olmuştur...*"

"*...İşçi sınıfı ve köylülük arasındaki ilişkiler konusunda, tamamıyla Lenin'in 1905 ve 1917 devrimlerinin ve sosyalizmin inşasının verdiği deneyimlere dayanarak şekillendirmiş olduğu teorik ve taktik öğretisinin temeli üzerinde bulunuyoruz.*"

Eğer şimdi eski farklılıklarla uğraşmak isteseydik, belki de şu veya bu geçmişin önemli sorunlarıyla ilgili ilk görüş ayrılıkları ortaya çıkardı. Devrimin tahrik edici güçlerinin anlaşılmasıyla ilgili her bir sorunun, sürekli devrim teorisiyle ilgili eski kavgaya dönüşeceğine inanmak temel yanlıştı. Devrimin (ve karşı-devrimin) tahrik edici itici güçleri, her yeni devrede tüm önceki deneyimler yüzünden somut Marksist bir değerlendirmeye tabi tutulurlar.

Eskiden olduğu gibi şimdi de kendiliğinden anlaşılabileceği gibi Leninizm'in temelleri üzerinde duruyorum.

Burada bana yüklenen bütün suçlamaları ele almadım. Anlaşılabilir sebeplerden. Yalnız en önemli sorunlardan bazılarına değindim.

Fikir ayrılıklarımız üzerine hiç bir şey söylemedim. Şöyle ki:

a) Sovyetler Birliği'nin sanayileşme temposu üzerine;

b) Özel sermayenin daha esaslı sınırlandırılmasının ve daha da fazla ağır şartlara tabii tutulmasının gerekliliği üzerine;

c) Aynı durum kulaklarla ilgili olarak;

d) İşçilerin gerçek ücretlerinin korunması ve gittikçe yükseltil-

mesi üzerine;

e) Parti içi demokrasinin temellerinin gerçekleştirilmesinin gerekliliği üzerine;

f) Bürokratizm ile ciddi bir mücadelenin gerekliliği üzerine;

g) Kasabaların üst tabakalarının, toprak "ağa"larının seçim ve servet haklarının uzatılmasına karşı kararlı bir mücadelenin ve tarafımızca teklif edilmiş olan yoksul köylülerin yüzde 40 oranında indirimli vergiden faydalanmalarının gerekliliği üzerine;

h) Fiyat politikası üzerine. Fiyatların yükseltilmesi siyasetini gütmeyi asla teklif etmedim, ne de ederim;

ı) NEP ve devlet kapitalizmi üzerine;

i) Partimizin toplumsal bileşimi üzerine.

Bu söylediklerim, sosyal demokrat bir yumuşamayla suçlanamayacağımı gösterir. SBKP'nin Merkez Komitesi çoğunluğu ile aramın açılması ve azınlıkta kalmam yüzünden Komintern'in önderliğinde yer alamam. SBKP'nin Merkez Komitesi'nin ilk oturumundan itibaren benim Komünist Enternasyonal başkanlığından azat edilmem için ricada bulundum.

Yaratılmış olan ortamdan, Komintern'deki çalışmalarımdan ayrılırken sizlere bir kere daha sesleniyorum:

Yaşasın Komintern!

Yaşasın Komintern'in ve komünist partilerin birliği!

Yaşasın Sovyetler Birliği!

Yaşasın Leninizm!

Yaşasın dünya devrimi!

DİPNOT

1. Rusçadan Almancaya tercüme edilmiş.
2. "Grundsatze des Kommunismus" (Komünizmin ilkeleri), Bernstein tarafından yayınlanmış.
3. Rusçadan tercüme edilmiş, Rusça baskıda: Sf.23.
4. Almanca: Sammelband: Sf.332-333
5. Almanca: Gesamelte Werke, cilt 8, s. 133
6. Bak. Örnek, "Kapital", cilt 3, 1. Bölüm, s. 241, 242, 248, Rusça baskı.
7. Karl Marx: "Artık Değer Üzerine Teoriler", cilt 2, bölüm 2, s. 315, 1910 baskısı.
8. Almanca: Marxistische Bibliotek, cilt 1, s. 83.
9. Almanca: Marxistische Bibliotek, cilt 1, s. 86-87, 106, 110-11 ve 109-10.
10. Daha geniş bilgi almak isteyen yoldaşlar için Lenin'in Rusça toplu eserlerinde şu bölümler özellikle yardımcı olur: Cilt 15 s.82-87-88, 232-33, 287, 126-27, 129, 187, 138, 165-66, 414-15, 268, 175; cilt 16 s. 61, 69-70, 55, 102, 120-22, 195, 354, 390, 403; cilt 17 s. 153, 405-09, 415-18; cilt 18 s. 137-38, 118, 130, 189, 313, 321, 333, 368, 380, 433, 436 v.s.
11. Lenin, Toplu Eserler, cilt 16, s. 61
12. Tarafımızca baskıda vurgulanmış; Lenin, Toplu Eserler, cilt 16, s. 195
13. Lenin, Toplu Eserler, cilt 16 s. 195
14. Lenin, Toplu Eserler, cilt 18, 1.bölüm, s. 137-38
15. Lenin, Toplu Eserler, cilt 18, 2.bölüm, s. 140, 144, 145
16. Lenin, Toplu Eserler, cilt 20, 2.bölüm, s. 453
17. Lenin, Toplu Eserler, cilt 18, 2.bölüm, s. 189
18. Lenin, Toplu Eserler, cilt 20, 2.bölüm, s. 487
19. Lenin, Toplu Eserler, cilt 16, s. 351-52; cilt 14, 2.bölüm, s. 377
20. Lenin, Toplu Eserler, cilt 15, s. 240
21. Lenin, Toplu Eserler, cilt 16, s. 398
22. Lenin, Toplu Eserler, cilt 17, s. 408-09
23. Lenin, Toplu Eserler, cilt 13, s. 133 ; alm.:"Gegen Strom", s. 126
24. Lenin, Toplu Eserler, cilt 13, s. 208 ;alm. :"Gegen den Strom", s. 292
25. Lenin, Toplu Eserler, cilt 14, 2.bölüm, s. 408; alm. :Fritz Platten: "Die Reise Lenins", s.11-12
26. Lenin, Toplu Eserler, cilt 6, s. 449

27. J.Stalin: "Lenin ve Leninizm",1924 baskısı, s.40-41
28. J. Stalin: "Leninizmin Sorunları", Marxisische bibliotek cilt 5, s. 96
29. Zinoviev: "Leninizmmus", Rusça baskı, s.339
30. Lenin, Gesamelte Werke, cilt 18, s.433 436
31. "Komünist Enternasyonal", 1919, s.181-82
32. Lenin, "Sol Komünizm Çocukluk Hastalığı", Almanca baskı, 1920, s. 13
33. Lenin," Komünist Enternasyonalin 2. Kongresinin protokolü", 1921, s. 36-37
34. Stalin," RKP'nin 13. parti toplantısının sonuçları", 1924, s. 22
35. Lenin, Toplu Eserler, cilt 17, s. 90-91

UZATMALI KOMİNTERN YÜRÜTME KOMİTESİ VII. KONGRESİ

Troçki'nin konuşması

Yoldaşlar! Karar taslağı, muhalefeti ve beraberinde beni, sosyal demokrat sapma ile suçlamakta. Son dönemde "Muhalefet Bloğu" adının konduğu dönemde, bizi, yani Merkez Komitesi azınlığını çoğunluğundan ayıran düşünce farklılıklarını bir kere daha aklımdan geçirmeye çalıştım. Belirtmek zorundayım ki, ne tartışma konusu ne de son tartışmadaki görüş açımız bizi "sosyal demokrat uzlaşmacı" olarak suçlamaya neden olabilir.

Düşünce ayrılıkları

Yoldaşlar! Biz herşeyden önce çağımızda bizi tehdit eden tehlikelerin neler olduğu konusunda anlaşmazlığa düştük. Bu tehlikeler, devlet sanayimizin geri kalması veya erken zamanlamaya ilişkin tehlikelerdi. Bizi tehdit eden gerçek tehlikenin, yani devlet sanayinin geri kalmışlığının nedeninin, onun toplam ekonomik gelişmenin gerisinde kalması olduğunu muhalefet ve şahsım ispat etmiştik. Biz ulusal gelirin dağılımı alanında yürütülen siyasetin dengesiz büyüme tehlikesini, beraberinde getireceğine dikkati çekmiştik.

Bu, herhangi bir nedenden dolayı karamsarlık olarak adlandırıldı. Yoldaşlar, matematik ne iyimserlik ne de kötümserlik ve ne cesaretsizlik ne de teslimiyet tanır. Sayılar sayıdırlar. Ekonomik planlama komisyonunun sayılarını incelerseniz, göreceksiniz ki, bu sayılar dengesizliği veya sanayi ürünlerinin gerçek anlamda eksikliğini göstermektedir. Bu eksiklik geçen yıllarda 380 milyon ruble değerindeydi. Ki, bu sayı bu yıl 500 milyon rubleyi bulmuştur. Bu demektir ki, dengesizlik plan komisyonunun hesaplarına göre yüzde 25 yükselmiştir. Yoldaş Rikov, kendi tezlerinde bu dengesizliğin bu yıl artmayacağının ümit edilebileceğini söylüyor (şimdilik yalnız ümit edilebilir).

Bu ümide neden olan nedir? Ümit, ürünün hepimizin beklediğinden düşük olduğu gerçeğinden doğuyordu. Ben, eğer Yoldaş Rikov'un kendi tezlerinde yaptığı gibi, eleştirmenlerimizin yanlış izlerinden gitmiş olsaydım mahsülün kaldırılmasında uygun olmayan şartların, kötü olan mahsülümüze zarar vermediğini söyleyebilirdim. Çünkü, eğer mahsül daha çok olmuş olsaydı zorunlu olarak da daha büyük bir dengesizlik ortaya çıkabilirdi. (Yoldaş Rikov: "*Benim düşüncem başka idi.*") Fakat sayılar kendileri için konuşurlar. (Seslenme: "*Neden, Yoldaş Rikov'un tezi hakkında konuşmak üzere söz almadınız?*")

Yoldaş Kamanev, bunu neden yapmadığımızı açıkladı. Çünkü ekonomik konulara ayrılmış olan bu konferansta, Nisan oturumunda getirdiğimiz konuları ek rapor veya deliller olarak getiremeyeceğim.

Benim ve diğer yoldaşların Nisan oturumunda getirmiş olduğu ek raporlar ve diğer öneriler bugün de tamamen geçerliliklerini korumakta. Ama ekonomik alanda Nisan'dan beri edinilen deneyimler görünüşe göre o kadar az ki, bu konferanstaki yoldaşları inandırmaktan uzak kalır.

Ekonomik yaşamın gerçek sürecinin önünde halen sınav kazanamamış anlaşmazlık konularını tazelemek havayı gereksiz yere gerginleştirmek anlamına gelir. Eğer, yeni deneyimler sayesinde sayılar gözden geçirilebilselerdi, aynı sorunlar parti için daha tartışılabilir olurdu. Çünkü deneyim, düşünce farklılıklarını, sayıların iyimserliğine ya da kötümserliğine göre değil, doğru olup olmadıklarına göre değerlendirir. Bizim dengesizlik hakkındaki hareket noktamızın doğru olduğuna inanıyorum.

Sanayileşmenin temposu hakkında tartıştık. Ben, şimdiki temponun yetersiz olduğuna dikkati çeken yoldaşların arasındayım. Yeterli olan sanayileşme hızının, köyün farklılaşma sürecinde olağanüstü bir öneme sahip olduğunu belirtmiştik. Kulakların başkaldırmaları veya köylerdeki sefaletin -bu madalyonun öbür yüzüdür- ekonomideki ağırlığının önemini kaybetmesi, tabii ki bunlar henüz felaket teşkil etmiyorlar. Bunlar geçiş sürecinde ortaya çıkabilecek zorluklardır. "Korkmaya" gerek yoktur.

Ama insan bu olayları doğru tahmin etmelidir. Sanayi geri kaldığında, yani dengesizlik arttıkça köylerin farklı gelişiminin tehlikeli bir oluşuma neden olacağını iddia eden yoldaşların arasındaydım. Muhalefet bu dengesizliği her yıl azaltmakla görevli olduğumuzu söylemekte. Ben bunda sosyal-demokrat bir şey göremiyorum.

Köyün farklı gelişiminin değişik tabakalar için esnek bir vergi siyaseti gerektirdiği, yani köylülüğün yoksul tabakaların vergilerinin azaltılması ve durumu iyi olan orta tabakaların vergi yükünün arttırılması konusunda bizler ısrar ettik.

Ayrıca kulakların özellikle ticaret kapitalizmi ile olan ilişkilerinden dolayı, onların üzerine daha fazla baskı yapılması konusunda ısrar ettik. Fakir köylülüğün yüzde 40'ının vergiden muaf tutulmasını önerdik. Haklı mıyız yoksa değil miyiz? Ben haklı olduğumuza inanıyorum. Onlar bunun aksine inanıyorlar. Peki burada "sosyal-demokrat" olan şeyin ne olduğu benim için bir soru işaretidir. (Gülüşmeler).

Biz, köy ile şehir arasındaki farkın büyümesinin sanayinin geri kalmışlığından doğduğunu bunun da siyasi alanda çifte güvenceye sahip olma gerekliliğini beraberinde getireceğini söylemiştik. Bu demektir ki, biz hiç bir şekilde kulaklara, işverenlere ve sömürücülere - küçük olsalar da- seçim hakkının tanınmasından yana olamayız. Seçim kurulu müfettişlerinin, küçük burjuvazinin seçim haklarını genişletmeleri üzerine tehlike çanlarını çalmıştık. Bu doğru muuydu yoksa değil miydi? Onlar, (çoğunluk) bizim tehlike çanları çalmamızın "abartma" olduğunu söylediler. Peki düşünelim ki böyledir. Ama ben burada "sosyal-demokrat" olan bir şey göremiyorum.

Tarım kooperatiflerinin "en çok üretim yapan orta köylüler" - tabii ki bu köylülerin isimleri kulaklardan başka bir şey olamaz- ile ilgili olan siyasetlerini şiddetle reddetmeyi önerdik. Kredi kooperatiflerinin üst tabaka köylüleri destekleme yönündeki siyasetinin yargılanmasını önerdik. Anlamıyorum yoldaşlar, burada "sosyal-demokratlık" nerede?

İşçi ücretleri sorununda düşünce ayrılıkları vardı. Özü itibari ile bu ayrılıklar şunlardı: Ekonomimizin ve sanayimizin şimdiki geliş-

me sürecinde ve henüz erişilen ekonomik düzeyde, işçi ücretleri sorununun artık eskiden yapıldığı gibi işçinin önce verimliliğini arttırması zorunluluğuyla artacağı şeklinde ortaya konulmaması gerektiğini, hatta aksine az da olsa ücret arttırımının verimlilik için bir gerekçe olduğu görüşündeydik ve görüşündeyiz. (Seslenme: "*hangi imkanlarla?*") Doğru veya yanlış olabilir, fakat bunda sosyal-demokrat bir ifade yoktur.

Sizlerce de bilinen parti içi yaşamda, oluşan gelişmeler ile bürokrasinin büyümesi arasındaki bağlantıyı gösterdik. Zannedersem burada da "sosyal-demokrat" olan bir şey yoktu.

Biz kapitalizmin geliştirilmesi yanlısı ekonomik unsurların azımsanmasına karşı geldik.

Bugün İngiltere'de ekonomik yeniden toparlanma neye dayanmaktadır diye sorulsa bu yeniden toparlanmanın İngiltere'nin iflasa gitmesinden kaynaklandığı ve ticari bilançonun dış ticaret açığı olduğu, dış ticaret gelirinin azaldığı ve üretimin gerilediği ortaya çıkar.

İşte bu İngiltere'nin "ekonomik yeniden toparlanması"dır. Burjuva İngilteresi nasıl ayakta duruyor? Baldwin ile değil, Thomas ile de değil, ama Purcell ile ayakta kalıyor. Purcellizm, günümüz İngiltere'sinde toparlanmanın takma adıdır. Bundan dolayı işçi kitleleri genel grev yaptılar diye Purcell ile dolaylı ve dolaysız olarak dayanışmaya girmenin tamamen yanlış olduğuna inanıyoruz. Bundandır ki İngiliz-Rus komitesinin dağıtılmasını talep ettik. Burada "sosyal-demokrat" olan birşey göremiyorum.

Sendikalarımızın tüzüğünün yeniden gözden geçirilmesinde ısrar ettik. Bununla ilgili olarak Merkez Komitesine bir rapor sunmuştum. Geçen yıl tüzükten "*Profinterm*" (Uluslararası Kızıl Sendikalar) kelimesi çizilmiş ve onun yerine "*Uluslararası Sendika Birliği*" yazılmıştı.

Bundan ancak en iyi niyetle bile "Amsterdam"dan başka bir şey anlaşılamaz. Tüzüğün geçen yılki halinin yeniden gözden geçirildiğini ve "Profintern" kelimesinin sendikalarımızın tüzüğüne alındığını sevinçle karşılıyorum. Bu selamlanmalıdır. Ama bizim bu konudaki huzursuzluğumuz neden "sosyal-demokratça" idi?

Yoldaşlar, bunu gerçekten anlayamıyorum.

Son zamanlarda oluşan başlıca düşünce ayrılıklarını -tabii ki en kısa şekliyle- sıralamak istiyorum. Bizim bu sorunlara bakış açımız şuna dayanıyordu: Partinin ve işçi devletinin sınıf çizgisini, NEP'in uzun süre uygulanması halinde ve çevresi uluslararası kapitalist dünya ile çevrilmiş olduğu sürece tehdit edecek her türlü tehlikeyi farketmiştik. Bu düşünce ayrılıklarından ve bizim savunduklarımızdan hiç bir şekilde en karışık ve hatta dogmatik yollardan bile "sosyal-demokrat" sapma sonucuna varılamaz.

Devrimimizin temel özellikleri

Bundan dolayı, ekonomik ve siyasi gelişmemizin şu andaki evresi sonucunda oluşan belirli ve ciddi düşünce ayrılıklarını geçmişin derinliklerine giderek ve "devrimimizin temel özellikleri" hakkındaki düşünce ayrılıklarını, bütünüyle devrimimizin şu andaki evresi ile ilgili olarak değil, şu andaki görevimizle ilgili olarak da değil, fakat yalnız devrimin temel özelliklerinin veya tezlerde yazılmış olduğu gibi devrimin "kendisini" ve "özü itibarıyla" saptamak da önemliydi.

Almanlar böyle durumlarda "an und für sich" (aslı gibi) diyorlar. Bu tanınmış bir metafizik kavramdır. Anlamı da şudur: Devrim, çevresindeki dünya ile gerçek bağlantısı dışında ve de geçmişiyle geleceğinden bağımsız herhangi bir madde ve diğer bütün olayların ondan ileri geldiği bir madde olarak ele alınmaktadır.

Şimdi devrimimizin dokuzuncu yılında bu "madde" ile ilgili olarak kendimi suçlu buluyorum. Hem de devrimimizin sosyalist temellerinin inkar etmiş olduğumdan dolayı kendimi suçlu buluyorum.

Bundan ne eksik, ne de fazla! Yoldaşlar, bunu ilk olarak bu karar taslağından öğreniyorum. Eğer yoldaşlarım herhangi bir nedenden dolayı benim yazılarımdan aktarmış oldukları alıntılarla bir karar taslağı hazırlama gereği görüyorlarsa, o zaman hiç olmazsa devrimimizin temel özellikleri üzerine yazdıklarımın önemli kısımları alınmalıydı. Karar taslağında günahlar teorisini ("Troçkizm") ön plana

çıkaran esas bölüm, benim 1917 ve 1922 yıllarında yazdıklarımdan yapılan alıntılara dayanmaktadır.

Özür dilerim yoldaşlar, sorunun özü hakkında konuşmaktansa kimin nerede ne yazdığını ileri sürmek hiç de hoş bir şey değildir. Fakat bu konuşmada karar taslağında "sosyal-demokrat sapma" olayının delillendirilmesi için benim yazılarımdan alıntılar yapılmış olduğu için gerekli bilgileri vermek zorunda kalıyorum. Partiden aldığım görevle 1922 yılında Kautsky'e karşı **"Terörizm ve Komünizm"** kitabını yazdım. Kitap, Kautsky tarafından devrimimizin işçi ve sosyalist olmadığı değerlendirilmesine karşı yazılmıştır. Bu kitap gerek bizde gerekse yurt dışında Komintern tarafından fazla sayıda basılarak yayınlandı. Kitap hiç bir şekilde yakın yoldaşlarımızın ve bunların arasında Lenin tarafından da kötü bir yankıyla karşılaşmadı. Bu kitaptan karar taslağına alıntılar yapılmıştır.

1922 yılında Politbüro'nun görevlendirmesi üzerine **"Emperyalizm ve Devrim Arasında"** isimli bir kitap yazdım. Kitapta özellikle Gürcistan deneylerine dayanarak Gürcistan'dan dolayı bize karşı bir kışkırtmaya girmiş olan uluslararası sosyal-demokrasi ile bir polemiğe girdim. Bu polemikte yalnız küçük-burjuva ön yargılarını değil, aynı zamanda küçük-burjuva kavramlarını da ortadan kaldırmaya hakkı olan işçi sınıfı devriminin ana sorunlarını yeniden inceledim.

Komintern'in III. Kongresinde Merkez Komitenin görevlendirmesi üzerine bir rapor sundum. Raporda kararsız denge dönemine girdiğimizi belirttim. O zaman sosyalizmin zaferine kadar bütün dünyada sürekli olarak bir devrimler ve krizler zincirlemesi yaşayacağımıza inanan ve zafere kadar "denge" olmayacağını ve olamayacağını kabul eden yoldaş Buharin'e karşı polemik yaptım.

O sıralar yoldaş Buharin, beni sağ (belki de sosyal-demokrat) sapma ile suçladı. Lenin ile tam bir fikir birliği içinde III.Kongrede tanımladığım iddialarımı savundum. İddialarım, devrimin yavaşlamasına rağmen ekonomimizin sosyalist unsurların yayılması ve gelişmesi sayesinde bu dönemin aşılacağı konusunu içermekteydi.

1923 yılında IV. Dünya Kongresinde Lenin'den sonra MK'nin

görevlendirmesiyle NEP hakkında bir rapor sundum. Bu raporda neyi kanıtladım? NEP'in yalnız sosyalizmin inşa yöntemleri ve tarzının değişik bir şekli olduğunu kanıtladım. Şimdi, benim 1920'den 1923'e kadar partinin görevlendirmesi üzerine devrimimizin temel özelliklerini tanımladığım çalışmalarımdan iyi veya kötü alıntılar yapılacağına, gene bu dönemle ilgili olan önsözlerden veya sonsözlerden bir kaç satırdan uzun olmayan alıntılar yapılmıştır.

Yineliyorum, bu alıntılardan bir tanesi bile benim temel çalışmalarımdan alınmamıştır. 1917'den 1922'ye kadar olan yazılardan yapılan dört tanecik alıntıya dayanarak, benim aslında devrimimizin sosyalist özelliklerini yadsıdığım suçlaması yapılmaktadır. Suçlamalardan oluşan bir yapı kurulduktan sonra, bu günahlar yığınına diğer günahlar, hatta 1925 dönemindeki muhalefet de katılmaktadır. Hızlı sanayileşme talebi ve kulakların vergi yükünün arttırılması önerisi de bu dört alıntıdan ortaya çıkıyor. (Seslenme: "*Muhalefet yapma*").

Yoldaşlar, zamanınızı almak zorunda kaldığım için üzgünüm. Ama gene bazı alıntılar yapmam gerekiyor. Karar taslağının benim hakkında yazdıklarını çürütebilmek için daha yüzlerce alıntı yapabilirdim. Üzerine günahlar teorisinin inşa edildiği bu dört alıntının benim 1917'den 1922'ye kadar olan yazılarımdan alındığını her şeyden önce dikkatinizi çekmek isterim. Yani ondan sonra yazılan bütün yazıları sanki rüzgar bir bir alıp götürmüş gibi.

Daha sonra devrimimizi sosyalist mi yoksa sosyalist değil mi şeklinde tanımladığım hiç bilinmemektedir. Bugün 1926'nın sonunda, sözü edilen muhalefetin ekonomi ve siyasetin ana sorunları ile ilgili olan düşüncelerini tespit etmek için, benim 1917'den 1922'nin sonuna kadar yazdığım şahsi yazılarımdan alıntılar yapılmaktadır. Yineliyorum, benim temel yazılarımdan değil de, aksine herhangi bir gelişi güzel nedenden dolayı yazmış olduğum çalışmalarımdan alıntılar yapılmaktadır. Bu alıntılara geri dönüyorum ve getirdiğiniz alıntıların hepsini cevaplayacağım. Ama önce benim aynı dönemden ve aynı dönemle ilgili belli başlı birkaç alıntı yapmama izin verin.

Örneğin, sendika kurulunun Moskova'da 28 Ekim 1921'de ya-

pılan konferansında NEP'in uygulanmaya başlamasından sonra şunları söylemiştim: "*Ekonomimizin uzun süredeki gelişimini düşünerek ekonomik siyasetimizi yeniden saptadık. Avrupa'da devrim gelişip kuvvetlense de, bizim zannettiğimizden daha yavaş gelişeceğini hesaba katıyoruz. Burjuvazi daha dayanıklı çıktı. Halen kapitalist ülkeler ile çevrilmiş olan ülkemizde sosyalizme geçişin daha yavaş olacağını gözönünde bulundurmak zorundayız. Kuvvetlerimizi büyük ve en iyi donatılmış fabrikalarımızda toplamalıyız.*

Fakat bu arada doğal vergilerin ve kiraya verilen fabrikaların sayılarının artmasının meta ekonomisi ve sermayenin dolaşımı için ve yeni bir burjuvazinin oluşumunda temel teşkil edeceğini gözümüzden kaçırmamalıyız. Bununla beraber sosyalist ekonomi ağır sanayinin dar, fakat sağlam temeli üzerinde inşaa edilecektir"

Moskova'nın bir semti olan Sakolniki'de SBKP'nin aynı yılın (1921) 10 Kasımı'nda yapılan üyeler toplantısında şunları söyledim: "*Şimdi neredeyiz? Şu anda sosyalist devrim sürecinde bulunuyoruz. Bir yandan bir devletin zemini üzerinde diğer yandan da dört bir yanı kapitalist ülkelerle çevrili, aynı zamanda ekonomik ve kültürel alanda en geri kalmış bir ülkenin zemini üzerinde kurulmaya çalışılan sosyalist devrim sürecindeyiz*"

Bundan hangi sonuçları çıkarıyorum? Taviz vermeyi mi önerdim? Şunu önermiştim: "*Görevimiz sosyalizmin kendi üstünlüklerini ispat etmesini sağlamaktır. Köylü, sosyalist devletin faydalarını veya zararlarını takdir edebilecek bir hakem olmalıdır. Biz köylülüğün pazarlarında kapitalizm ile rekabet ediyoruz.....*"

"*Zafer kazanacağımıza olan inancımız bugün hangi temellere dayandırılabilir? Bizce haklı birçok neden vardır. Bu nedenler uluslararası durumda ve hem de Komünist Partinin gelişiminde yatmaktadır: Bir yanda iktidarın tam manasıyla bizim ellerimizde olmasına ve aynı zamanda serbest ticarete yanlız gerekli bulduğumuz sınırlar içerisinde izin verilmesine dayanmaktadır*"

Yoldaşlar, bunlar 1926 yılında değil, 1921 yılında söylenmiştir!

IV. Dünya Kongresinde bir raporumda şöyle söylemiştim (bu

özellikle şimdi beklenmedik bir şekilde kendisiyle akrabalık ilişkisi içine sokulmak istendiğim Otto Bauer'e karşı idi): "*Pazar temeli üzerinde yürüyen ekonomik mücadelemizde başlıca aracımız devlet gücüdür. Yalnız reformcu aptal kafalar bu aracın anlamını kavrayamamaktalar. Burjuvazi bunu mükemmel anlamaktadır. Onun bütün tarihi de bunu kanıtlamakta*"

"*İşçi sınıfının elindeki araçlardan biri de şudur: Ülkenin en önemli üretim güçlerine bütün ekonomik trafiğe ve bütün maden sanayisine sahip olması ve de işleyen sanayinin fabrikalarının önemli bir kısmının işçi sınıfının dolaysız ekonomik yönetiminde olmasıdır*"

"*Toprak ve mülk işçi sınıfına aittir. Ve köylü toprak için her yıl yüz milyonlarca pud* (1 Pud eşittir 16.3 Kg, ç.n.) *tahılı doğal vergi olarak vermektedir*"

"*İşçi iktidarının elinde ayrıca ülkenin sınırları da bulunmaktadır: Yabancı mallar ve yabancı sermaye ancak işçi devletinin izin verdiği oranda ülkeye sokulabilir*"

"*Bunlar sosyalizmin inşasının aletleri ve araçlarıdır*"

"**Günlük Hayatın Problemleri**" adıyla (Sosyalizmin Güncel Meseleleri Suda Yayınları, 1976 ç.n.) 1923 yılında yayınladığım bir kitapçıkta aynı konu şöyle geçiyor: Gerçekte şimdiye kadarki mücadelede işçi sınıfı neleri elde etti ve neleri garanti altına aldı?

a) İşçi sınıfı diktatörlüğü (Komünist Partisi tarafından yönetilen işçi-köylü devletinin yardımıyla).

b) İşçi sınıfı diktatörlüğünün maddi dayanağı olarak Kızıl Ordu.

c) Önemli üretim araçlarının devletleştirilmesi, bunsuz işçi sınıfı diktatörlüğü içeriği olmayan boş bir kılıf olurdu.

d) Etrafı kapitalist ülkeler tarafından çevrilmiş (olan bir ülkede, ç.n.) sosyalizmin inşasında çok önemli bir koşul olan dış ticaret tekelinin devletleştirilmesi.

Geri alınmayacak şekilde işçi sınıfının elde ettiği bu dört unsur bizim çalışmamızın parıldayan çerçevelerini oluşturuyor. Bu çerçeveler sayesinde, bizim her ekonomik ve kültürel başarımız -eğer bu gerçek bir başarıysa ve ortadan kaldırılabilecek bir başarı değilse-

zorunlu olarak sosyalist yapının önemli bir parçası olacaktır.

Bu kitapçıkta bundan başka daha açık ve keskin ifadeler de var: "*Devrimci iktidarı başarmak Rus işçi sınıfı için ne kadar kolay -tabii ki göreceli- olduysa, sosyalizmi kurma çalışmaları da o denli zor olacaktır. Ama bu devrim tarafından çerçeveleri dövülen yeni sosyal yaşantımız -bahsettiğimiz dört madde tarafından özellikleri belirtilen edilen yaşantımız- ekonomi ve kültür alanında harcanan bütün samimi ve doğru yolda olan çabalarımıza somut sosyalist bir karakter bahşetmektedir*"

"*Burjuva toplum düzeninde işçiler istemedikleri ve amaçlamadıkları halde, ne kadar çok çalıştılarsa, burjuvaziyi o kadar zenginleştirdiler. Sovyet devletinde iyi ve itinalı işçi hiç düşünmeden, uğraşmadan (eğer partisiz ve siyasi olmayan bir işçi ise) sosyalist çalışmaya katılıyor ve işçi sınıfının imkanlarını geliştiriyor. İşte Ekim Devrimi'nin anlamı burada yatmaktadır ve bu anlamda Yeni Ekonomik Politika (NEP) bir değişiklik getirmedi*"

Kapitalizme mi, yoksa sosyalizme mi?

Kuyruklarından yapıştırılan sıçanlar misali bu alıntıları daha da uzatabilirdim. Devrimimizi kesinlikle başka türlü karakterize etmediğimden ve edemeyeceğimden dolayı. Şimdi yalnız yoldaş Stalin'in alıntılar aktardığı kitaptan ("**Kapitalizm veya Sosyalizm**") bahsetmekle yetineceğim. Bu kitap ilk olarak 1925'de yayınlandı ve esas olarak "Pravda" da seri olarak basılmıştı.

Merkez organ yazı kurulu bir kere bile bu kitapta devrimimizin temel özellikleri hakkında her hangi sapık bir fikir olduğunu bana bildirmemişti. Bu yıl kitabın ikinci baskısı yayınlandı ve Komintern aracılığı ile yabancı dillere de çevrildi. Kitabın ekonomik gelişmemizi yanlış tasvir ettiğini şimdiye kadar hiç işitmemiştim. Yoldaş Stalin, gelişi güzel çekip-çıkarılmış iki üç satırı bunun (devrimimizin karakteri ile ilgili olarak, ç.n.) "belirsiz ifade" edilmiş olduğunu açıklamak için okudu.

Bende daha uzun bir bölüm seçerek bu sözü edilen fikrin tamamen belirli olarak ifade edildiğini kanıtlamak için okumak zorundayım. Ayrıca kitabın önsözünde bizim burjuva ve sosyal demokrat eleştirmenlerimize yapılan eleştirinin, özellikle Kautsky'e ve Otto Bauer'e bahşedildiği söyleniyor.

Şöyle ki: "*(Düşmanların bizim ekonomik sistemimiz hakkındaki) fikirleri iki yönde gelişiyor. Birincisi bizim sosyalist ekonomiyi inşa etmekle ülkeyi harabeye çevirdiğimizi söylüyor; ikinci olarak da hakkımızda şöyle deniliyor: Üretici güçleri geliştirmekle aslında kapitalizme gidiyormuşuz.*

"Eleştirinin ilk bölümü burjuvazinin düşüncesini, ikincisi ise sosyal demokrasiye öz olan, yani sosyalist maskeyle örtülmüş burjuva düşüncesini karakterize ediyor. Bu iki eleştiri şekli arasında aslında kesin bir sınır yoktur. İyi komşuluk ilişkileri içinde getirdikleri delillerin malzemelerini sık sık değiş-tokuş ederler. Ama "komünist vahşete" karşı sürdürdükleri kutsal savaştan sarhoş olmuş bir şekilde bunun hiç farkına bile varmıyorlar"

"*Önümüzdeki kitapçık ümit ederim ki her hangi bir peşin yargısı olmayan okuyucuya ikisinin de yalan söylediğini gösterecektir. Hem maskesiz büyük burjuvazi, hem de dar kafalı küçük burjuvazi sosyalist olmakta şüpheyi çekecek şekilde iddialıdırlar. Onlar, bolşeviklerin Rusya'yı harabeye çevirdiklerini iddia ettiklerinde yalan söylüyorlar...*

Üretim güçlerinin gelişmesinin kapitalizm yönünde gideceğini ileri sürdüklerinde yalan söylüyorlar: Sanayide, taşıma ve ulaşımda, ticaret de, finans ve kredi sistemlerinde devlet ekonomisinin rolü üretim güçlerinin gelişmesiyle azalmamakta, aksine ülkenin tüm ekonomisinde büyük bir ağırlık kazanmaktadır. Sayılar ve gerçekler şüphe götürmez şekilde buna şahitlik etmektedir"

"*Tarım ekonomisinde mesele daha da karışıktır. Marksist bir insan için beklenmeyen bir şey değildir: "Atomize" olmuş* (en küçük parçalarına kadar ayrılmış, ç.n.) *tekil tarım ekonomisinden sosyalist tarıma geçiş, yalnız teknik, ekonomi ve kültürle bir dizi kademelerden geçildikten sonra düşünülebilir. Geçiş için ön koşul, iktidarın*

toplumu sosyalizme götürmek isteyen sınıfın elinde kalmasıdır. Bu sınıf, tarım ekonomisinin tekniğini geliştirecek, tarımın kollektifleştirilmesi koşulunu sağlayacak ve böylece devlet sanayisi aracılığı ile köylü nüfusu her gün daha fazla etkilemeye yeterli olacaktır"

Muhalefet hakkında yazılan karar taslağı Troçki'nin görüş açısının Otto Bauer'in düşüncelerine yakın olduğunu söylemekte. Şöyle deniliyor: "*İşçi sınıfının ulusun yalnız küçük bir azınlığını oluşturduğu Rusya'da işçi sınıfı iktidarına geçici olarak hakim olabilir. Ama köylü kitleler kendileri iktidarı üstlenecek kadar yeterli kültürel olgunluğa erişir erişmez bu iktidarı kaybetmeye mecburdur*"

Herşeyden önce yoldaşlar, insan nasıl olur da bizlerden birisinin böyle sakat bir soruyu aklından geçirebileceğini farzedebilir? Nasıl bir ifade tarzıdır bu: "*Köylü kitleler yeterli bir kültürel olgunluğa erişir erişmez?*" Ne demektir bu? "Kültürel" kelimesinden ne anlamak gerekir? Kapitalist üretim ilişkileri içinde kendine has bir köylü kültürü yoktur. Köylülük kültürel açıdan ya işçi sınıfının, ya da burjuvazinin yönetimi altında gelişebilir.

Köylülüğün kültürel gelişmesi için yalnız bu iki yol vardır. Bir Marksist için "kültürel açıdan gelişmiş" bir köylülük işçi sınıfını devirdikten sonra iktidarı kendisi ele alabilir düşüncesi, ancak en kaba ve en mantıksız bir saptama olabilir.

Lenin'in aydınlatmasıyla, iki devrimden edindiğimiz deneyimlerden çok iyi biliyoruz ki, eğer köylülük işçi sınıfıyla sürtüşme içinde olursa ve işçi iktidarını devirirse, ancak -Bonopartizm aracılığıyla- burjuvazi için bir köprü oluşturabilir. Ne işçi sınıfı, ne de burjuva kültürü temeli üzerine bağımsız bir köylü devletinin kurulması olasılıktır. Bundan dolayı Otto Bauer'ce inşa edilen düşüncelerin hepsi en acınacak küçük burjuva mantıksızlığıdır.

Bizim sosyalizmin inşasına inanmadığımız söyleniyor. Aynı zamanda bizi, köylülüğün (kulakların değil, köylülüğün) "yağmasından" başka bir şeyi vaaz etmemekle suçluyorlar.

Yoldaşlar, zannedersem bunlar kesinlikle bizim sözlüğümüzde olan kelimeler değildir: Köylülüğe karşı bir "yağmayı", komünistler

işçi devletine teklif edemezler. Söz konusu olan da köylülüktür. Eğer insan yoksul köylülüğün yüzde 40'ının vergiden muaf tutulmasını ve bunun yerine kulaklardan fazla vergi alınmasını önerirse, bu doğru veya yanlış olabilir ama, hiç bir şekilde köylülüğün yağma edilmesi anlamına gelmez.

Fakat sizlere soruyorum: Biz eğer ülkemizde sosyalizmin inşasına inanmıyorsak (özellikle benim hakkımda söylendiği gibi) veya Avrupa devrimini hiçbir şey yapmadan pasifçe beklemeyi öneriyorsak, o zaman ne için köylülüğün "yağma edilmesini" düşündüğümüzü açıklayabilir misiniz? Anlaşılacak gibi değil.

Sanayileşmenin -sosyalizmin temeli- fazlasıyla yavaş ilerlediğini ve bunun köylülük için bir felaket olacağını zannediyoruz. Eğer pazara gelen üretimin miktarı geçen yıla oranla yüzde 20 artmışsa -sayıları yalnız göreli olarak alıyorum-, eğer tahıl satış fiyatları yüzde 18 düştü ise ve farklı sanayi ürünlerinin fiyatları yüzde 16 yükseldiyse -durum zaten böyleydi-, bu durumda köylülüğün kazancı, kötü mahsül zamanındakinden de daha az olacaktır. Sanayi ürünlerinin perakende satış fiyatlarının düşük olması halinden de daha az kazancı olacaktır.

Sanayileşmenin, özellikle kulakların daha fazla vergi ödemeleri aracılığıyla hızlandırılması sonucu çok miktarda mal üretilecek, böylece malların perakende fiyatları düşecek, bu da hem işçilerin hem de köylülüğün büyük bir kısmının yararına olacaktır.

Sizin aynı düşüncede olmamanız olasıdır. Ama hiç kimse burada konu edilen şeyin, ekonomimizin gelişimi hakkındaki fikirlerin toplamı olduğunu inkar edemez. Ama nasıl olurda bize şöyle söyleyebilirsiniz: "*Siz sosyalist gelişimin mümkün olduğuna inanmıyorsunuz ve de mujiklerin* (Rus yoksul köylüsü, ç.n.) *yağma edilmesini talep ediyorsunuz?*" Ne için peki? Hangi amaç için? Bunu hiç kimse açıklayamıyor. Bazen insanın açıklayamayacağı şeyler oluyor.

Örneğin kendi kendime defalarca sordum: Neden İngiliz-Rus komitelerinin zorla dağıtılmasının aynı zamanda sendikalardan çıkmak için bir çağrı anlamına gelebileceğini? Peki neden Amsterdam Enternasyonali'ne girmemek aynı zamanda Amsterdam işçi sendika-

larına girmemek için işçilere bir çağrı anlamına gelmiyor? (Seslenme: "*Sizlere bu açıklanacaktır!*") Bu soruya halen hiç bir cevap alabilmiş değilim ve alamayacağım da. (Seslenme: "*Bir cevap alacaksın!*") Nasıl olur da insan sosyalizmin inşasına inanmaz ve aynı zamanda da köylülüğü "talan etmek" eğiliminde olabilir? Bu soruya da cevap bulamayacağım.

Bununla beraber son alıntı yapılan kitabımda, etraflıca ulusal gelirin eşit dağılımının, özellikle önemli olduğundan bahsediliyor. Çünkü ekonomik gelişmemiz, iki ayrı eğilimin mücadele alanında bulunmaktadır, yani sosyalist ve kapitalist eğilim alanında.

"*Bu savaşın sonucu her iki eğilimin gelişme hızına bağlıdır. Diğer bir deyimle, eğer devlet sanayi, tarım sanayinde daha yavaş gelişirse, eğer artan bir hızlanma ile karşı kutuplarda bulunan gruplar -yani kapitalist çiftçiler "yukarda", işçiler "aşağıda" olarak ayrılırsa- o zaman böyle bir süreç tabii ki, kapitalizmin yeniden onarılmasına yol açar*"

"*Ama bizim düşmanlarımız, yalnız bu hedefin kaçınılmazlığını ispatlamaya uğraşmalıdırlar. Zavallı Kautsky'den (veya Mc Donald'dan) daha çok yetenekli olsalar bile bunu yapmaya çalışırlarken parmaklarını yakacaklardır. İyi ama şimdi söylenen hedef olasılık dışı mı? Teorik olarak imkansız değil. Eğer hakim parti hem siyasette, hem de ekonomik alanda bir hatadan bir hataya sürüklenirse, o zaman olasılık dışı değildir. Yani, parti şimdi çok şeyler vaadederek gelişen sanayinin büyümesini frenlerse, eğer köydeki siyasi ve ekonomik sürecin denetimini elden kaçırırsa, tabii ki, sosyalizm meselesi o zaman bizim ülkemizde kaybedilmiş demektir.*

Halbuki bizlerin önsaptamalarımızın bu gibi koşullardan hareket etmeye ihtiyacı yoktur. İktidarın nasıl kaybedileceği, işçi sınıfının kazanımlarının nasıl geri verileceği ve kapitalizmin yararına nasıl çalışılacağını Kautsky ve arkadaşları 9 Kasım 1918'den sonra uluslararası işçi sınıfına pek parlak bir şekilde gösterdiler. Bu konuda hiç kimsenin başka bir katkıda bulunmasına ihtiyaç yoktur"

"*Bizim görevlerimiz, amaçlarımız, yöntemlerimiz başkadır. Biz*

ele geçirilen iktidarın nasıl elde tutulması ve onun nasıl sağlamlaştırılması gerektiğini ve de işçi devletinin sosyalizmin ekonomik içeriği ile nasıl doldurulacağını göstermek istiyoruz"

Kitabın içeriğinin tümü (Seslenme: "*Kooperatifler hakkında hiç bir şey yok içinde!*") -kooperatifler üzerine de anlatılmaktadır-.

Kitabın içeriğinin tümü, işçi sınıfı devletinin sosyalizmin ekonomik içeriği ile nasıl doldurulması gerektiği konusuna ayrılmıştır. Şöyle denilebilir ki (kinayeli de konuşulabilir): Evet, sen yeniden inşa süreci devam ettiği ve gelişme hızının yılda yüzde 45 veya yüzde 35 olduğu sürece sosyalizme geçeceğimize inandın. Şimdi ise sermaye krizine girmişiz. Sen sermayenin çoğaltılması zorunluluklarından dolayı bir "panik" içine düşmüş durumdasın.

Kitabın bir bölümünün hepsini, yani "gelişme temposu, maddi sınırları ve olanakları"nı burada okuyamam. Bu bölümde, sistemimizin üstünlüğünü belirten dört unsurun(*) varlığına değinilmektedir. Bundan şu sonuçlar çıkartılmaktadır: "*Her şeyden önce bu dört üstünlük (sosyalizmin üstünlükleri) -doğru kullanılırsa bize gelecek yıllarda sanayimizin büyüme hızını savaştan önceki yüzde 6'nın iki katına değil, hatta üç katına belki de daha fazlasına yükseltme olanağını sağlayacaktır.*"

Eğer bir yanlışım yoksa sanayide gelişme hızımız bu yıl planlarına göre yüzde 18'i bulacaktır. Şüphesiz yeniden inşa olayının başka etkenleri vardır. Her ne olursa olsun benim altı ay önce yaptığım kaba istatistik tahmin bu yıl elde ettiğimiz gelişme hızına epey yakın oldu.

Bu Troçkizm midir?

Onlar soruyorlar: "*Peki karar taslağına alınan bu çirkin alıntılar nasıl açıklanabilir?*" Buna cevap vermem gerekecek. Ama her şeyden

(*)(1. İşçi sınıfı diktatörlüğü; 2. İşçi sınıfı diktatörlüğünün maddi dayanağı olarak Kızıl Ordu; 3. Önemli üretim araçlarının devletleştirilmesi; 4. Etrafı kapitalist ülkeler tarafından çevrilmiş (olan bir ülkede, ç.n.) sosyalizmin inşasında çok önemli bir koşul olan dış ticaret tekelinin devletleştirilmesi, ç.n.).

önce benim 1917'den 1922'ye kadar devrimin temel özellikleri üzerine yazdığım ana çalışmalarımdan tek bir kelimenin bile alınmadığını tekrar söylüyorum; bundan da başka 1922'den sonra, geçen yıl ve bu yıl yazdığım bir tek kelime bile söylenmemekte ve susulmaktadır. Dört alıntı yapıldı. Yoldaş Stalin, konuşmasında bu alıntılar ile etraflıca ilgilendi. Karar taslağında da bunlar hakkında konuşuldu.

Bundan sonra da benim alıntılar hakkında bir kaç söz söylememe izin verirsiniz zannedersem.

"İşçi hareketi demokratik devrimde zafer kazanıyor. Burjuvazi karşı devrimci oluyor. Köylüler arasında durumları iyi olanların ve orta köylülerin önemli bir kısmı aynı süratle "daha uyanık" oluyorlar,istikrar bularak iktidarı işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün elinden almak için karşı devrim tarafına geçerler....Mücadele Rus işçi sınıfı için neredeyse ümitsiz olurdu ve yenilgide kaçınılmaz olurdu....eğer Avrupalı sosyalist işçi sınıfı, Rus işçi sınıfına yardıma koşmakta elini çabuk tutmamış olsaydı"

Yoldaşlar, korkarım ki, biri çıkıp bu satırların Troçkizmin kötü niyetli bir ürünü olduğunu söyleseydi, bir kaç yoldaş buna inanırdı. Ama bu alıntı Lenin'e aittir. Lenin'in toplu eserlerinin 5'inci cildinde, Lenin'in 1905 yılının sonunda yazmak istediği bir broşürün taslağı vardır. Adı geçen broşür taslağında bu hedeften bahsedilmiştir: "*İşçiler demokratik devrimde zafer kazanacaklar, durumu iyi olan köylülerin ve orta köylülüğün önemli bir kısmı karşı devrim tarafına geçerler*". Bu alıntı ayrıca "**Bolşevik**"in en son sayısında 68'inci sayfada çıkmıştır.

Ne yazık ki, tırnak işaretleri içinde yazıldığı halde kaba bir tahrifat ile çıkmıştır. Orta köylülüğün büyük bir kısmı kelimeleri bir çırpıda silinmiştir. Sizlerden Lenin'in toplu eserlerinin 5'inci cildinde 451'inci sayfa ile "Bolşevik"in (Nr. 19/20) son sayısının 68'inci sayfasını karşılaştırmanızı talep ediyorum. Lenin'in eserlerinden bunun gibi düzinelerce alıntı yapabilirdim. Örneğin, 6'ncı cilt s. 398, 9'uncu cilt s. 410 ve 7'nci cilt s.192'den. Bunları burada okumaya vaktim yok, ama isteyen herkes bunları gözden geçirebilir.

9'uncu cilt s. 415'den olmak üzere yalnız bir alıntı daha getireceğim:

"*Rus devrimi* (burada bahsedilen demokratik devrimdir) *yalnız kendi gücüne dayanarak kazanımlarına sahip çıkamaz ve onları sağlamlaştıramaz,... eğer Batı'da sosyalist bir devrim başarılamazsa. Bu koşul yerine getirilmeksizin sistemin çözülmesi kaçınılmazdır. Hem komünalleştirmede, hem devletleştirmede, hem de toprak dağıtımında. Çünkü küçük çiftçi, özel mülkiyetin her şeklinde sistemin çözülmesine bir temel teşkil edecektir. Demokratik devrimin tam zaferinden sonra küçük çiftçi kaçınılmaz olarak işçi sınıfına karşı olacaktır*". (Seslenme: "*Biz NEP'i uyguladık!*").

1904-1905 döneminde, devrim hakkındaki görüşümün nasıl oluştuğunu tanımlayabilmek için 1922 yılında yazmış olduğum şu alıntıyı ele alalım. Yoldaşlar, benim *"Sürekli Devrim Teorisi"* sorununu öne sürmek gibi bir niyetim yok. Şimdiki tartışma konularıyla bu teorinin -hem doğrularıyla, hem de eksik ve yanlışlarıyla- hiç bir ilişkisi yoktur. Her durumda ne 1925'deki muhalefet, ne de 1923'deki muhalefet, son zamanlarda çok hararetli bir şekilde uğraşılan Sürekli Devrim Teorisi için en ufak bir sorumluluğu bile taşımamaktadır. Ben de bu soruna artık kapanmış gözüyle bakıyorum.

Karar taslağında yapılan alıntıya geri dönelim şimdi. (Bunu 1905-1906 yıllarını çıkış noktası alarak 1922 yılında yazmıştım.)

"*İşçi sınıfı iktidarı ele aldıktan sonra, yalnızca onu devrimci mücadelesinin başında destekleyen burjuvazinin bütün gruplarıyla değil, hatta iktidara gelmesine yardım eden köylülüğün geniş kitleleri ile de düşmanca bir çatışma içinde olacaktır*"

Bu 1922'de yazılmış olduğu halde işçi sınıfının burjuvazi ve diğerleri ile çatışacağı gelecek zaman kipi ile anlatılmaktadır. Çünkü burada devrim öncesi görüşler resmedilmektedir. Soruyorum: Lenin'in 1905-1906'da yazmış olduğu orta halli köylülüğün önemli bir kısmının karşı devrim saflarına geçeceğine dair tahmini gerçekleşti mi? Bunun kısmen gerçekleştiğini iddia ediyorum. (Seslenme: "*Kısmen? Ne zaman?*" Gürültü)

Evet, partinin ve Lenin'in yönetimi altında köylülük ile aramızdaki ayrılığın üstesinden yeni ekonomik planın yardımı ile gelinmiştir. Bu tartışılmaz. (Gürültü) Yoldaşlar, sizlerden birisi benim 1926'da Yeni Ekonomik Politika'nın önemini kavramadığıma inanıyorsa, yanılıyordur.

1926'da Yeni Ekonomik Politika'nın önemini kavrıyorum -belki diğer yoldaşlar gibi olmasa bile- gene de kavrıyorum. Daha Yeni Ekonomik Politika'nın uygulanmadığı ve hatta 1917 devriminin olmadığı ve devrimin daha gelişim hedefleri -kısmen geçmiş devrimlerin deneyimlerine, büyük Fransız devrimi ve 1848 devriminin deneyimlerine dayanarak- tasarladığımız zaman bütün Marksistler, Lenin'de dahil olmak üzere (alıntılar getirmişdim), demokratik devrimin tamamlanmasından ve toprak ile mülkün köylülüğe devredilmesinden sonra, işçi sınıfı yalnız büyük köylüleri değil, aynı zamanda orta halli köylülüğün önemli bir kesimini karşısında bulacaktır. Hatta karşı devrimci bir güç olarak direnç göstereceği görüşünde idiler. Bunu da hesaba katın.

Bizde bununla ilgili olarak "belirtiler" var mıydı, yoksa yok muydu? Tabii ki vardı, hem de az da değildi. Örneğin, Ukrayna'da *"Makhno Hareketi"*, beyaz orduya sovyet iktidarını silip süpürmek için yardım ettiğinde, bu Lenin'in tahmininin doğru olduğunu göstermektedir. Antonow ayaklanması, Sibirya'da, Volga'da, Ural'da, Kronştadt'daki ayaklanmalarda orta halli köylülerin sovyet iktidarına gemi topları aracıyla kendi fikirlerini bildirdiklerinde -bu Lenin'in tahminlerinin, devrimin belli bir gelişme döneminde doğruluğunun ispatlandığı manasına gelmez mi? (Yoldaş Mojsejenko: "*Peki siz neyi teklif etmiştiniz?*")

1922 tarihli yazımdan aktarılan ve bizle köylülük arasındaki ilişkinin bozukluğu üzerine olan alıntının bu gerçeklerin belirlenmesinden başka bir anlama gelmediği halen açık ve seçik değil midir?

Köylülük ile aramızdaki ayrılığı NEP'in yardımıyla yendik. Peki bizim aramızda NEP'e geçiş sürecinde görüş ayrılıkları var mıydı? NEP'e geçişte yoktu. (*Gürültü*) Ama NEP'e geçişten önce parti ekonomik çıkmazdan bir çıkış yolu ararken sendika sorununda görüş ay-

rılıkları vardı. Bunlar ciddi görüş ayrılıkları idi. NEP sorunu ile ilgili olarak Lenin, X. Parti Kongresinde NEP'in platformunu sunduğunda hep beraber oy birliği ile bu platformu onayladık. Yeni Ekonomik Politika ile ilgili olarak sendika tarafından -X. Parti Kongresinden bir kaç ay sonra-, yeni bir karar taslağı oluşturuldu. Merkez Komitesi olarak oy birliği ile derhal bu karar taslağını onayladık. Devrim esnasında -değişim az buzda değildi- köylüler şöyle dediler: "*Bolşevikleri destekliyoruz, fakat komünistlere karşıyız*"

Bu ne demektir? Bu, orta köylülüğün belirli bir aşamada işçi devrimine Rus tipi yüz çevirmesi demektir.

Bana, "*Devrimci Rusya'nın, tutucu bir Avrupa karşısında yaşamını devam ettirebileceğini düşünmek ümitsiz bir şeydir*" düşüncesinden hareket ettiğim suçlaması yapılmaktadır. Bunu 1917 Ağustos'unda yazmıştım ve çok doğru olduğuna inanıyorum. Gerici bir Avrupa'ya karşı direnebildik mi?

Gerçekçi düşünelim. Şu anda Almanya, Antant ülkeleri (1914'e İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşan üçlü ittifak, ç.n.) ile antlaşma imzaladığında tehlike daha da büyüktü. Eğer o anda Alman devrimi patlamamış olsaydı -sosyal demokrasi tarafından tecavüze uğrayan ve tamamlanmadan kalan Alman devrimi, ama gene de eski rejimi devirip Hohenzollerin ordusunu bozguna uğratan Alman devrimi- eğer, tekrar ediyorum Almanya eskiden olduğu haliyle kalmış olsaydı, bizi devirirdi.

"Gerici bir Avrupa'ya karşı" sözü rastgele söylenmiş değildir. "Kapitalist bir Avrupa'ya karşı" değil, ama elindeki devlet aygıtının bütününü ve her şeyden önce ordusunu ayakta tutan bir Avrupa'ya karşı. Size soruyorum: Bu şartlar altında ayakta kalabilir miydik, yoksa kalamaz mıydık? (Seslenme: "*Çocuklarla mı konuşuyorsunuz?*")

Eğer buna rağmen yaşayabiliyorsak Avrupa eskiden olduğu haliyle kalmadığı için. Lenin bu konuda şöyle yazmıştı:

"*Biz yalnız bir devlet içinde yaşamıyoruz, aynı zamanda devletlerden oluşan bir sistem içinde yaşıyoruz ve Sovyet Cumhuriyeti'nin emperyalist devletlerle beraber uzun bir zaman yaşayabilmesi düşünülemez. Eninde sonunda sistemlerden ya biri, ya da diğeri zaferi kazanacaktır*".

Lenin, bunu ne zaman söylemişti. 18 Mart 1919'da, yani Ekim devriminden iki yıl sonra. Benim 1917'de söylediklerim, eğer devrimimiz Avrupa'yı yerinden oynatmazsa, onu sarsmazsa bizim kaybedeceğimiz anlamına geliyordu. Peki bu aslında Lenin'in söyledikleriyle aynı değil mi? 1917'den önce ve 1917'de siyasi olarak düşünen bütün yoldaşlara soruyorum: Devrimi ve sonuçlarını nasıl düşünebildiniz?

Bu konuda düşündüklerimi hatırlamaya çalıştığımda aşağı yukarı şundan başka bir tanımlama bulamıyorum:

"Şuna inanıyorduk: *Ya uluslararası devrim bize yardımda elini çabuk tutacak, ancak o zaman bizim zaferimiz tam anlamıyla güvence altına alınabilir, yoksa biz mütevazi devrimci çalışmalarımızı şunun bilincinde olarak devam ettiririz: Bir yenilgi halinde gene de devrim meselesine hizmet edeceğiz ve deneyimlerimizi diğer devrimlerin yardımına sunacağız."*

"Proleter devriminin zaferinin uluslararası dünya devriminin yardımı olmaksızın olanaksız olacağı bizce tamamen belli idi."

"Daha devrimden önce hatta devrimden sonra da, şimdi veya çok kısa bir zaman içinde devrim diğer kapitalist çok gelişmiş ülkelerde de patlak verecek, yoksa bunun aksi olursa mahvolacağımıza inanıyorduk."

Devrimin kaderini böyle düşünmeliydik. Bunu kim söylemişti? (Yoldaş Mojsejenko: "*Lenin! -Peki daha sonra ne söylemişti?*).

Lenin, bunu 1921 yılında söylemişti. Benim yazımdan aktarılan alıntı ise 1917 yılına ait. Yani Lenin'in 1921 yılında söylediği sözlere dayanarak konuşmaya hakkım var demektir. (Seslenme: "*Peki Lenin daha sonra ne söylemişti?*"). Daha sonra bende başka şeyler söyledim (*Gülüşmeler*) Daha devrimden önce, ama sonra da şuna inanıyorduk:

"*Daha devrimden önce hatta devrimden sonra da, şimdi veya çok kısa bir zaman içinde ya devrim diğer kapitalist gelişmiş ülkelerde de patlak verecek, ya da bunun aksi olursa mahvolacağız*"

Buna rağmen, Sovyet sistemini ne pahasına olursa olsun savunmak için her imkanı kullandık. Çünkü yalnız kendimiz için değil,

fakat uluslararası devrim için de çalıştığımızı biliyorduk. Bunu biliyorduk ve bu inanca Ekim devriminden önce olduğu gibi devrimden sonra da ve Brest-Litovsk barış antlaşmasının yapıldığı zaman da sahiptik. Bu genel anlamda doğruydu.

Daha sonra aynı alıntıda bu yolun daha karışık olmaya, zig zaglar çizmeye başladığından, fakat bizim tahminimizin aslında doğru olduğundan bahsedilir. Yineliyorum, NEP uygulamasına geçerken hepimiz görüş ayrılığı olmaksızın dayanışma içindeydik. (Yoldaş Mojsejenko: "*Mahvolmamak için!*").

Doğru işte. Tam bu nedenden dolayı, mahvolmamak için.

Yoldaşlar, benim konuşma zamanımı uzatmanızı istiyorum. Tek ülkede sosyalizm teorisi hakkında konuşmak istiyorum. Bana bir yarım saat daha vermenizi rica ediyorum. (*Gürültü.*)

Yoldaşlar, işçi sınıfı ve köylülük arasındaki ilişkiler sorununda...

Başkan: "*Lütfen bekleyin, oylamaya koyuyoruz. Üç öneri var: Birinci öneri eski karara göre olan konuşma süresinde kalmak; ikinci öneri konuşmayı yarım saat uzatmak; üçüncüsü ise 15 dakikalık bir uzatma yapmak*" (Oylama sonucu çoğunluğun oylarıyla yarım saatlik bir uzatmaya karar veriliyor.)

Köylülükle ilişki

Bundan sonra aktarılan alıntıda bana şu suçlama yapılıyor: Lenin, "*On veya yirmi yıla kadar köylülük ile iyi ilişkiler kurabilirsek zafer dünya çapında güvenceye alınmış demektir*" derken, Troçkizm ise bunun aksine işçi sınıfının dünya devrimine kadar köylülük ile iyi bir ilişki içinde olamayacağı noktasından hareket etmiş. Herşeyden önce soruyorum. Bu alıntının anlamı nedir? Lenin, on yıldan yirmi yıla kadar işçi sınıfı ile köylülük arasında iyi bir ilişkiden bahsediyor. Bu demektir ki, Lenin, on yıldan yirmi yıla sosyalizmi kuramayacağız, diyor.

Niçin? Çünkü sosyalizmden anlamamız gereken, içinde ne işçi sınıfının ne de köylülüğün, yani hiç bir sınıfın olmadığı bir düzen olmasıdır. Sosyalizm şehir ile köy arasındaki çelişkiyi ortadan kaldı-

rır. O halde burada yirmi yıla kadar uzanan bir hedef çizilmektedir. Bu zaman süreci içinde işçi sınıfı ile köylülük arasında iyi bir ilişkiyi beraberinde getiren bir siyasi çizgi izlenmelidir.

Bundan başka Troçkizmin dünya devrimine kadar işçi sınıfı ile köylülük arasında iyi bir ilişki olamayacağı düşüncesinde olduğu söylenmektedir. Yeniden bir kanun yazmışım ve bu kanuna göre dünya devriminin zaferine kadar ihtimalen işçi sınıfı ile köylülük arasında kötü bir ilişki oluşturulması gerekmektedir. (*Gülüşmeler*) Belli ki, böyle bir düşünce dile getirilmek isteniyordu. Bu çok saçma olurdu.

NEP neydi? NEP, tam anlamıyla işçi sınıfı ile köylülük arasında iyi bir ilişkinin oluşturulması doğrultusunda yeni bir biçime geçiş idi. Bu konuda aramızda ayrılıklar var mıydı? Hayır, aramızda ayrılıklar yoktu. Şimdi de Kulakların vergilenmesi ve işçi sınıfı ile yoksul köylülük arasındaki bağın şekli, onun yöntemleri hakkında tartışıyoruz. Burada söz konusu olan nedir? Söz konusu olan, köylülük ile iyi bir ilişkinin nasıl oluşturulabileceğidir. Onlar bizim yaptığımız şu veya bu öneriyi önemsiz görebilirler.

Amaç şu anda esas ideolojik mücadelede bu gelişme evresinde hangi ilişkinin en doğru ilişki olduğu konusunda anlaşmaktır.

1917 yılı süresince köylülük sorununda aramızda ayrılıklar mı vardı? Hayır. Platformumuzda "sosyalist devrimciler" in köylülük ile ilgili kararnamesini oy birliği ile temel olarak almıştık. Lenin'in kaleme aldığı arsa ve toprak kararnamesi bizim tarafımızdan oy birliği ile onaylanmıştı ve herhangi bir ayrılığa da neden olmamıştı.

"Kulaksızlaştırma" politikası herhangi bir ayrılığa mı neden oldu? Hayır, bu konuda ayrılıklar yoktu. (Seslenme: "*Peki Brest Litovks?*)"

Orta köylülük hareketinin durdurulması için Lenin'in açmış olduğu mücadele görüş ayrılıklarına mı neden oldu? Hayır, bu söz konusu değildi. Bizim köylülüğe olan ilişkimizi tespit eden parti programı ayrılıklara mı neden oldu? Hayır, bu hiç bir görüş ayrılığına neden olmadı. Aramızda hiç bir görüş ayrılığının olmadığını da söy-

lemek istemiyorum. Ama bazı sorunlarda -hatta büyük sorunlarda dafikir ayrılıklarının olduğunu fakat, parti siyasetinin köylülüğe karşı izleyeceği çizgide fikir ayrılıkları olmadığını iddia ediyorum.

Evet, 1919 yılında bu konu ile ilgili ayrılıkların olduğu fısıltıları ortalıkta dolaşıyordu. Lenin, bunun hakkında ne yazmıştı? Bunu bir hatırlayalım. Bana o zamanlar "*senin ile İliç arasında ne gibi görüş ayrılıkları var?*" diye soran köylü Gulow'a hem "**Pravda**"da hem de "**Isvestiya**"da çıkan yazımda cevap verdim. Ve bu konu hakkında Lenin'de şunu yazdı (aynı şekilde bu yazı da "Isvestiya" ve "Pravda"da Şubat 1919'da yayınlandı):

"*2 Şubat 1919 tarihli Isvestiya'da Gulow isimli köylünün mektubu yayınlandı. Mektup, bizim işçi ve köylü hükümetimizin orta köylülük ile ilişkisi sorununu yeniden ortaya attı. Lenin ile Troçki arasında büyük görüş ayrılıkları olduğu hem de bu ayrılığın orta köylülük konusunda patlak verdiği hakkında ortalıkta lafların dolaştığını anlatıyordu bu mektup.*

Yoldaş Troçki, 7 Şubat'ta "Isvestiya"da ***Orta köylülüğe Mektup*** *başlıklı yazısı ile buna cevap vermiş bulunuyor. Yoldaş Troçki, bu mektubunda benim ile onun arasında ayrılıklar olduğu hakkındaki lafların en inanılmaz ve en desteksiz yalanlar olduğunu ve bunları mülk sahiplerinin ve kapitalistlerin veya onların gönüllü ve gönülsüz uşaklarının yaydığını söylüyor. Ben kendi tarafımdan yoldaş Troçki'nin açıklamalarını bütünüyle onaylıyorum. Bizim aramızda ayrılıklar yoktur. Hatta orta köylülükle ilgili olarak yalnız benimle Troçki arasında değil, ikimizin de üyesi olduğu Komünist Partisi'nin üyeleri arasında da hiç bir görüş ayrılığı yoktur. Yoldaş Troçki, mektubunda açık ve seçik olarak, neden Komünist Partisi'nin ve Sovyetler tarafından seçilen şimdiki işçi ve köylü hükümeti ve bizzat partinin üyeleri olan hükümet üyelerinin orta köylülüğü düşman olarak görmediklerini anlatmıştır. Yoldaş Troçki'nin dediklerini iki elimle beraber imzalıyorum*"

Bu NEP'ten önce idi. Sonra NEP'e geçiş dönemi geldi. Yineliyorum, NEP'e geçiş döneminde aramızda hiç bir ayrılık yoktu. NEP'e

geçiş dönemiyle ilgili olarak IV. Dünya Kongresi'ne bir rapor sundum. Raporumda Otto Bauer'e karşı polemik yapıyordum. Bu konuda daha sonra şunları yazdım:

"*NEP, burjuvazi ve menşevikler tarafından üretici güçlerin geliştirilmesi yolunda gerekli (ama tabii ki "yeterli olmayan") bir adım olarak görülmüştür. Menşevik teorisyenler, Kautsky'nin olduğu gibi Otto Bauer'in geleneğini devam ettirenler NEP'in Rusya'da kapitalizmin inşasının yeniden uyanışı olarak selamladılar. Buna ek olarak: "Ya NEP Bolşevik Diktatörlüğünü havaya uçuracak (uygun bir bitiş) ya da Bolşevik Diktatörlük NEP'i havaya uçuracaktır (üzüntülü bir bitiş)*"

IV. Kongre'de ki, bütün konuşmalarımda, "*NEP'in Bolşevik Diktatörlüğünü havaya uçurmayacağını, aksine NEP şartları altında Bolşevik Diktatörlüğün, kapitalist ekonomik unsurların üzerinde sosyalist ekonomik unsurların ağırlığını sağlamlaştıracağını ispatladım*"

Tek ülkede sosyalizm üzerine Lenin'in söyledikleri

Bir sözümden dolayı bana suçlama getirilmektedir, burada bahsedilen tek ülkede sosyalizmin zaferinin ne kadar mümkün olduğu sorunudur. Alıntı şöyledir:

"*Ezici çoğunluğu köylü olan geri kalmış bir ülkede işçi hükümetinin içinde bulunduğu durumun çelişkileri, yalnız uluslararası alanda ve yalnızca işçi sınıfının dünya devrimi arenasında çözülebilir*"

Bu söz 1922 yılında söylenmişti. Bununla ilgili olarak çıkartılan sonuç da şöyledir: "*Yoldaş Troçki'nin ve arkadaşlarının devrim hedefleri ve devrimin özellikleri gibi temel konulardaki bu gibi düşüncelerinin partimizin düşünceleri ve Leninizm ile hiç bir ortak yanı olmadığını kongremiz tespit etmiştir*"

Eğer insan bazı farklılıkların olduğunu söylemiş olsaydı (ben bunun böyle olduğunu bugün bile düşünmüyorum) veya tam bir belirlemenin olmadığını söylemiş olsaydı, (bence bu da doğru değildir)

üzerinede durmayabilirdim ama aksine gayet kaba bir şekilde: Bu düşüncelerin "*partimizin ve Leninizmin görüşleriyle hiç bir ortak yanı yoktur*", denilmektedir.

Ben de Leninizm ile daha yakın ilişkisi olan bir alıntı yapacağım:

"*Sosyalist devrimin tam zaferi bir tek ülkede düşünülemez. Hiç olmazsa bir kaç gelişmiş ülke ile, ki bunlara Rusya'yı katamayız, çok yoğun bir beraber çalışmayı gerektirmektedir*"

Bunu ben söylemedim, benden daha önemli olan birisi söyledi. Bu sözü Lenin, 8 Kasım 1918'de söyledi. Devrimden önce değil, 8 Kasım 1918'de yani iktidarın ele alınmasından bir yıl sonra söyledi. Ama Lenin yalnız bunu söylemiş olsaydı, o zaman tabii ki bir cümleyi diğer konular ile ilgisinden koparıp çıkararak hoşa giden ne varsa hepsini bu cümle ile ilgili kılabilirdik. (Seslenme: "*Lenin, bunu nihai zafer için söylemişti!*")

Hayır. Özür dilerim ama, Lenin "*çok yoğun bir beraber çalışmayı gerektirir*" dedi. Bu noktada esas noktadan sapılıp, "müdahale" söz konusü edilemez. Çünkü burada sosyalizmin zaferinin beraber çalışmayı -ama yalnız herhangi bir müdaheleye karşı korunma için değil- "*içlerine Rusya'yı katamayacağımız hiç olmazsa bir kaç gelişmiş ülkenin beraber çalışmasını*" gerektirdiği çok açık ve seçik söylenmiştir. (Seslenme: "*Peki, bundan çıkan sonuç nedir?*").

Konunun yalnız "müdahale" sorunu olmadığını anlatan tek cümle bu değildir. Bundan çıkan sonuç da şudur ki, benim ifade ettiğim hareket noktası, yani bir ülkenin geri kalmışlığının sonuçlarından doğan çelişkilerin çözümlerini dünya devriminde bulmak zorunda oldukları, yalnız bana ait olan bir düşünce değildir. Hatta Lenin, aynı görüşleri karşılaştırılamayacak şekilde kesin ve şematik olarak söylemiştir.

Bizlere bunun (bir kaç gelişmiş ülkenin beraber çalışması, ç.n.) yalnız kapitalist ülkelerde eşitsiz gelişme kanununun geçerli olmadığı dönem için doğru olduğu söylenmektedir. Yani emperyalizm öncesi dönem için. Bu konuda ayrıntılara geçemeyeceğim.

Ama ne yazık ki, Yoldaş Stalin'in bu konuda büyük teorik ve tarihi bir hataya düştüğünü söylemem gerekiyor. Kapitalizmin eşitsiz

gelişme kanunu emperyalizmden daha eskidir. Kapitalizm bugün de farklı ülkelerde epey eşitsiz gelişmektedir. Ama 19'uncu yüzyılda bu eşitsiz gelişme 20'nci yüzyıla göre daha fazla idi. O zaman 19'uncu yüzyılda İngiltere dünyanın hakimi iken, bundan bir önceki kuşak Japonya'yı halen kendi içine kapanık bir feodal devlet olarak hatırlamaktadır.

Aynı dönemde bizde serf çalıştırma hakkı kaldırıldığında Japonya, kapitalist uygarlığa uyum sağlamaya başlamıştı. Ama Çin, halen derin bir uyku içindeydi vs. Bu dönemde kapitalist gelişimin eşitsizliği çok daha keskin ve derindi. Marks ve Engels, bu eşitsiz gelişimi bizden daha az tanımamışlardı. Özellikle mali sermaye, sermayenin her kılıfa giren (esnek) şekli olduğundandır ki emperyalizm, emperyalizm öncesi kapitalizmden daha keskin olarak "eşitleştirici" eğilimleri geliştirmektedir. Gelişmede epey büyük bir eşitsizlik bugün de halen vardır. Bu tartışılamaz.

Ama şimdi 19'uncu yüzyılda emperyalizmden önce kapitalizmin aynı derecede geliştiğini söylersek ve bundan dolayı da tek ülkede sosyalizm teorisinin o zaman için doğru olmadığını, ama bugün emperyalizmin farklılığı arttırdığını ve tek bir ülkede sosyalizm teorisinin doğru olduğunu söylersek, bu tarihten edinilen bütün deneyimlere tamamiyle ters düşer. Böylece gerçekler başaşağı edilmektedir. Hayır, bu böyle olmaz. Daha ciddi deliller aramalıdır.

Yoldaş Stalin şöyle yazıyordu: "*Kim ki tek bir ülkede sosyalizmin kurulması olasılığını yadsırsa, o zaman Ekim devriminin haklılığını da inkar etmelidir*" (Stalin, **Leninizmin Sorunları**, s.215).

Ama biz 1918'de Lenin'den sosyalizmin kurulması için bir kaç gelişmiş ülke ile "*bu ülkelere Rusya'yı katamayız*", dolaysız bir beraber çalışmanın gerekliliğini duymuştuk. Gene de Lenin, Ekim devriminin "haklılığını" yadsımamıştı. Bu konu hakkında 1918 yılında Lenin, şunu da söylemişti:

"*Kendilerini zeki bulan ve hatta kendilerini sosyalist olarak nitelendiren safsatacı insanlar (bu Kautskistlere ve Suchanow taraftarlarına karşı söylenmiştir) olduğunu biliyorum; bunlar bütün*

ülkelerde devrim patlamadan önce iktidarı ele almamak gerektiğini iddia ettiler. Ama bu şekilde konuşmalar ile devrimden saptıklarını ve burjuvazinin tarafına geçtiklerini sezinlemiyorlar. Emekçi sınıflar, devrimi dünya ölçüsünde sonuçlandırıncaya kadar beklemek, emekçi sınıfların kendi beklentileri içinde uyuşup kalmaları demektir. Yani donmaya varıncaya dek beklemek demektir. Çok saçma..."

Özür dilerim, arkasından şu cümleler gelmektedir:

"*Çok saçma. Devrim, zorluğu herkesçe bilinen bir şeydir. Ki son zaferi elde etmek, yalnız dünya düzeyinde ve yalnız bütün ülkelerin işçilerinin ortak çabaları ile olasıdır*" (**Lenin**, cilt 15, s. 287, 14 Mayıs 1918'de yazıldı).

Lenin, gene de Ekim Devrimi'nin "haklılığını" yadsımamıştır.

Devam ederek, 1921 yılında -1914 yılında değil-, şunu söyler: "*Kapitalizmin gelişmiş olduğu ülkelerde on yıllar içinde oluşan ve tarımda çalışan bir ücretli işçi sınıfı vardır. Yalnız böyle ülkelerde, yani bu sınıfın yeterli derecede gelişmiş olduğu ülkelerde kapitalizmden sosyalizme geçiş olasıdır*"

Burda söz konusu olan "müdahale" değildir. Bunun dışında ekonomik gelişmenin ve ülkenin sınıflar dengesinin düzeyinden bahsedilmektedir.

"*Biz, birçok çalışmamızda, basında çıkan tüm açıklamalarımızda Rusya'da durumun böyle olmadığını ve sanayi işçilerinin Rusya'da azınlıkta olduğunu, ezici çoğunluğun ise küçük köylüden oluştuğunu vurguladık. Böyle bir ülkede toplumsal devrim yalnız iki koşul altında son hedefine ulaşabilir: Birincisi bu toplumsal devrimin tam zamanında bir veya bir kaç gelişmiş ülkedeki toplumsal devrimler ile desteklenmesi koşuludur... Diğer koşul ise işçi sınıfı ile köylü nüfusun çoğunluğunun birbiri ile anlaşmasıdır...*

Biz, diğer ülkelerde devrimin patlamadığı sürece, yalnız köylülük ile anlaşmanın Rusya'da sosyalist devrimi kurtarabileceğini biliyoruz. Bütün toplantılarda ve basının tümünde böyle açık konuşulmalıdır" (**Lenin**, RKP'nin X. Parti Kongresinde konuşma, 1921).

Yani, Lenin sorunu şöyle ortaya koymuyor. İşçi sınıfı ile köylü-

lüğün anlaşılması dünya işçi sınıfının kaderi ne olursa olsun, sosyalizmi kurabilmemiz için yeterlidir. Hayır, bu koşullardan yanlız biridir. Diğer koşul ise başka ülkelerdeki devrimlerin desteğidir. Lenin, bizim için çok önemli olan bu iki koşulu birbiri ile bağdaştırmaktadır. Çünkü geri kalmış bir ülkede yaşıyoruz.

Ben de sonunda, "*Rusya'da Sosyalist ekonominin gerçek kalkınması, yalnız Avrupa'nın en önemli ülkelerinde işçi sınıfının zaferinden sonra mümkün olacaktır*" demiştim. Bana bu cümleden dolayı suçlama yapılmaktadır. Anlaşılıyor ki, yoldaşlar bazı deyimleri doğru kullanmayı unutmuşuz.

Kelimenin tam anlamıyla "sosyalist ekonomi" den ne anlıyoruz? Tabii ki övünebileceğimiz büyük başarılarımız olmuştur. Bu başarıları sözü geçen "Sosyalizm veya Kapitalizm" broşüründe yabancı yoldaşlarımıza anlatmak istemiştim. Ama bu başarıların derecesini temkinli olarak değerlendirmemiz gerek. Yoldaş Rikov'un tezlerinde yapılan değerlendirmeye göre savaştan önceki ekonomik düzeye geldiğimiz söylenmektedir.

Hâlâ, ekonomik gelişme tam değildir. Çünkü nüfus savaş öncesinde olduğu kadar mıdır? Hayır, bugün nüfus daha fazladır. Kişi başına düşen sanayi ürünleri tüketimi ortalama olarak 1913 yılındakinden epey düşüktür. Yüksek Ekonomi Sovyetinin yaptığı belirlemeye göre bu alanda savaş öncesi yılın düzeyine ancak 1930 yılında erişebileceğiz. Ayrıca 1913 yılının ekonomik düzeyi neydi? Bu düzey, sefaletin geri kalmışlığın ve barbarlığın düzeyidir.

Biz eğer sosyalist ekonomiden ve onun gerçek kalkınmasından söz ediyorsak, bu şu demektir: Şehir ve kır arasında çelişki olmaması, genel hoşnutluk, refah ve kültürün gelişmesi. Sosyalist ekonominin gerçek kalkınmasından bunu anlıyoruz. Bundan korkulacak derecede uzaktayız. Bakımsız çocuklarımız, işsizlerimiz var. Köy her yıl üç milyon kişilik artık işgücü yaratmaktadır. Aşağı yukarı her yıl yarım milyon insanı şehirlere göndermektedir.

Buna karşılık sanayi bir yılda yüzbinden daha fazla insanı bünyesine alamamaktadır. Elde edilen başarılardan dolayı övünebiliriz.

Ama bu arada tarihi hedeflerimizi de tersine çevirmemeliyiz. Bu henüz gerçek sosyalist toplumun gerçek kalkınması değildir. Bunlar kapitalizmi sosyalizme bağlayan bir köprü üzerinde atılan ilk adımlardır. Peki bu bir ve aynı şeyler midir? Hayır, kesinlikle. Bana suçlama olarak getirilen her alıntıda kesinlikle haklıyım.

Lenin, 1922 yılında şöyle demişti: "*Biz, sosyalist ekonominin temelini tam anlamıyla atmış değiliz. Çürümek üzere olan kapitalizmin düşman güçleri bu temeli halen elimizden çekip alabilirler. Bu açık olarak bilinmeli ve itiraf edilmelidir. Çünkü hayalden ve özellikle yüksek yerlerde dolaşıp baş dönmesinden daha tehlikeli bir şey yoktur.*

Acı gerçeğin tanınmasında biraz haksızlığa da neden olsa, korkacak hiç bir şey yoktur. Çünkü biz Marksizmin en doğal gerçeği olan, sosyalizmin zaferi için bir kaç gelişmiş ülke işçilerinin birlikte çabalarının gerekli olduğu gerçeğini devamlı ilan ve tekrar ettik" (**Lenin**, Toplu Eserler, cilt: XX/2, s.487, Rusça baskı)

Yani burada söz konusu edilen dış müdahele değildir. Aksine bir kaç gelişmiş ülkenin sosyalizmin kurulması için ortak çabalardır. Yoksa Lenin, bunu emperyalizm çağından önce, eşitsiz gelişme kanunlarının bilinmediği dönemde mi yazmıştı? Hayır, bunu 1922 yılında yazmıştı.

Fakat tarım kooperatifleri üzerine olan bir makaleden alınan tek bir alıntı var. Bu alıntı ile Lenin'in söylediği her şey karşılaştırılmaya çalışılmaktadır. (Seslenme: *"Rastlantı!"*) Hayır, kesinlikle rastlantı değildir. Ben de alıntıyı olduğu gibi onaylıyorum. Yalnız insan bu cümleleri doğru algılamalıdır. Lenin, şöyle diyor:

"*Gerçekte bütün büyük üretim araçları devletin elindedir. Devlet yönetimi ise işçi sınıfının ellerindedir. İşçi sınıfının milyonlarca küçük ve en yoksul köylü ile ittifakı, işçi iktidarının köylülük karşısında güvence altına alınması vb. gereksinim duyduğumuz şeyler değil midir? Böylelikle tek başına tarım kooperatifleri, sosyalist toplumu tam inşa etmek için gerekli olan şeyler değil midir?*

Ki bunlar önceden bizim darkafalıdan ziyade üvey evlat gibi davrandığımız ve şimdi NEP koşullarında da belirli bir dereceye ka-

dar gene böyle davranmakla haklı olduğumuz tarım kooperatifleridir. Bu henüz sosyalist toplumun inşası değildir, ama inşa için gerekli ve yeterli olan her şeydir"

(Seslenme: "*Çok hızlı okuyorsunuz*", Gülüşmeler) Öyleyse, yoldaşlar bana bir kaç dakika daha zaman verin. (Gülüşmeler, seslenme: "*Doğru!*") Doğru mu? Kabul ediyorum (Seslenme: "*Bizim şu anda ihtiyacımız olan da bu zaten*").

Söz konusu olan şey nedir? Hangi unsurlar sıra ile anlatılmaktadır, burada? İlk önce üretim araçları üzerindeki mülkiyet, ikinci olarak işçi sınıfının iktidarı, üçüncü olarak işçi sınıfı ile köylülük arasındaki ittifak, dördüncü olarak köylülüğün işçi sınıfı tarafından yönetilmesi ve beşinci olarak da kooperatifler. Bunlar Lenin'in burada saydığı unsurlardır.

Size soruyorum: Sizlerden biri sosyalizmin tek bir ülkede yalıtılmış olarak kurulabileceğine inanıyor mu? Bulgaristan'da işçi sınıfı tek başına köylülüğü arkasında sürükleyerek iktidarı ele alsa ve tarım kooperatiflerini ortadan kaldırsa (*gürültü*), sosyalizmi inşa edebilir mi?

Hayır, bu olanaksız bir şey olurdu. Bunların dışında daha başka unsurlarda gereklidir: Coğrafik durum, hammadde zenginlikleri, teknik, kültür. Lenin, devlet yönetimini (elde bulundurmanın) şartlarını, mülkiyet ilişkilerini ve kooperatiflerin düzenlenme şekillerini sayıyor. Başka bir şey değil.

Lenin, bundan başka sosyalizmi inşa etmek için köylüleri işçileştirmek zorunda olmadığımızı, aksine elimizdeki iktidar gücü ile ve köylülükle ittifak halinde tarım kooperatiflerinin yardımıyla; bunun gibi devletsel ve toplumsal şekillenmeler ve yöntemler aracılığıyla bu görevi sonuna kadar götürebileceğini söylüyor.

Fakat, yoldaşlar, biz Lenin'in yapmış olduğu başka bir sosyalizm tanımı daha tanıyoruz. Bu tanıma göre sosyalizm eşittir Sovyet iktidarı, artı elektrik şebekesini yaygınlaştırma olarak geçiyor. Peki yukarıda okuduğum alıntıda elektrik şebekesini geliştirme olayı geçersiz mi sayılıyor? Hayır, geçersiz sayılmıyor. Lenin'in sosyalizmin inşası üzerine diğer söylediklerinin hepsi -yukarıda açık tanımlamalar getirdim-

bu alıntı ile tamamlanmakta, ama geçersiz sayılmamaktadır.

Çünkü (ülkede) elektrik şebekesini geliştirmek için bomboş, havasız bir alan içinde değil, belli koşullar altında, dünya pazarının ve dünya ekonomisinin koşulları altında mücadele edeceğiz Bu elle tutulabilir bir gerçekliktir. Dünya ekonomisi teorik bir genelleştirme değildir. Kanunları bize baskı yapan belirli ve güçlü bir gerçekliktir. Her yıl gelişmemiz bunun böyle olduğunu bize kanıtlıyor.

Yeni teori

Bu teori üzerine ayrıntılı konuşmaya başlamadan önce, şunları hatırlatma hakkını kendime tanıyacağım: Bir kaç yoldaş Lenin'in kooperatifler üzerine makalesinden alıntıyı tek yanlı yorumlayarak tamamen yeni bir teori, görüşümüze göre son derece yanlış bir teori inşa etmeden önce, tamamen başka bir görüşe sahiptiler.

Yoldaş Stalin, 1924'de bugün söylediğinden tamamen apayrı bir şey söylüyordu. XIV. Parti Kongresinde konuya dikkat çekildi. Fakat alıntı o nedenden dolayı ortadan kaybolmadı.

Bilakis 1926 yılında da eksiksiz ve tam olarak vardı. Orada yazılı olanları okuyalım:

"*Bir çok gelişmiş ülkelerin işçi sınıflarının ortak çabası olmaksızın tek bir ülkede sosyalizmin kesin zaferine erişilebilir mi? Hayır, erişilemez. Burjuvazinin devrilmesi için tek bir ülkenin çabaları yeterlidir. -Bunu devrimimizin tarihi gösteriyor. Sosyalizmin kesin zaferi, sosyalist üretimin düzenlenmesi için tek bir ülkenin çabası, hele Rusya gibi bir köylü ülkesinin çabaları yeterli değildir.- Bunun için bir kaç gelişmiş ülkenin işçilerinin de çabaları gereklidir.*" (**Leninizmin İlkeleri**, Nisan 1924)

Bunu Stalin 1924 yılında yazıyor ama, karar taslağında benden aktarılan alıntılar yalnız 1922 yılında kadar geliyor. (*Gülüşmeler*) Evet, bu 1924 yılında Stalin tarafından söylenmişti: Sosyalist ekonominin düzenlenmesi bir "müdahaleden" korunmak, (kapitalizmin geri dönüşüne) karşı bir güvence olarak değil, hayır, hayır ve de hayır! Aksi-

ne "sosyalist üretimin düzenlenmesi için" tek bir ülkenin hele Rusya gibi bir köylü ülkesinin tek başına çabaları yeterli değildir. Yoldaş Stalin bu görüşlerinden vazgeçti. Tabii bu onun hakkıdır.

"Leninizmin Sorunları" kitabında kendisi şöyle söylüyor:

"*Bu tanımlamanın eksikliği neredeydi?*

Bunun eksikliği iki ayrı sorunu tek bir sorun halinde birleştirmesidir: Sosyalizmi tek bir ülkenin kendi öz güçleriyle kurma olanağı sorunu -buna olumlu bir yanıt verilmelidir: İşçi sınıfı diktatörlüğünün kurulduğu bir ülkede diğer bir dizi ülkede başarılı devrimler olmaksızın, bu ülkenin bir dış müdahaleye karşı ve dolayısıyla eski düzenin yeniden dönüşüne karşı güvence altına alınmış olarak kabul edilmesi sorunu- buna da olumsuz bir yanıt verilmelidir." (Stalin, **Leninizmin Sorunları**", s.44,1926)

Özür dilerim ama, 1924 yılında aktarılan ilk alıntıda iki sorunun birbirine karıştırıldığı görüşünde değiliz. Söz konusu olan bir dış müdahale değildir. Aslında çok açık olarak biz sosyalist üretimin eksiksiz düzenlenmesinin Rusya gibi bir köylü ülkesinin kendi kuvvetleri ile başarmasının olanaksızlığından söz ediyoruz.

Samimi olarak, yoldaşlar, bu sorunu yalnızca dış müdahaleye bağlamak mümkün müdür? İnsan kafasında olayı şöyle canlandıramaz mı? Bizim burada, bu evin içinde sosyalizmi inşa ettiğimiz ve evin önünde bulunan düşmanların bize cam kırıkları fırlattığı, şeklinde sorun bu kadar basit değildir.

Dış müdahale bir savaştır. Savaş, siyasetin diğer araçlarla devamıdır. Ama siyaset amaca hizmet eden ekonomidir. Bu sebepten dolayı söz konusu olan bütün önemiyle Sovyetler Birliği ile kapitalist ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdir. Bu ilişkiler yalnız dış müdahale olarak adlandırılan bir şekilde bitmez. Çok daha sürekli ve derin bir özellikleri vardır.

Yoldaş Buharin, esas tehlikenin bir dış müdahale halinde geleceğini doğrudan söylüyor. "*Eğer bir dış müdahale olmazsa,* (o zaman, ç.n.) *biz sosyalizmi hatta teknik bakımdan sefil olan bir temel üzerine kurabiliriz* (kurabiliriz, bu doğru. L.T.).

"(Bu durumda) *sosyalizmin gelişimi daha yavaş olacaktır. Sümüklü böcek adımları ile ilerleyeceğiz. Ama sosyalizmi gene de kuracağız ve inşa edeceğiz*" demektedir. XIV. Parti Kongresinde.

Sosyalizmi kuracağımız doğrudur. Dünya işçi sınıfıyla el ele kuracağımız, bu tartışılmaz. (*Gülüşmeler*) Zannedersem bir komünist partinin konferansında, dünya işçi sınıfıyla sosyalizmin inşasından söz edildiğinde gülünmesi pek doğru bir şey değildir. (Gülüşmeler, seslenme: "*Yalnız demagoji yapılmasın. Bununla biz kandırılmayız*"). Fakat bizim sümüklüböcek adımları ile sosyalizmi asla inşa edemeyeceğimizi söylüyorum. Çünkü dünya pazarı bizi devamlı sıkı göz altında tutmaktadır (Seslenme: "*Korkuyorsunuz*").

Yoldaş Buharin, (sosyalizmin, ç.n.) inşasını kafasında nasıl canlandırıyor? "**Bolşevik**" dergisindeki son makalesinde -bu makalenin Buharin'in kaleminin en dogmatik yapıtı olduğunu söylemek gerek- (*gülüşmeler*) Buharin şöyle diyor:

"*Söz konusu olan acaba biz sosyalizmi kurabilecek miyiz ve onu inşa edebilir miyiz?*" Eğer (sosyalizmi) uluslararası sorunlardan soyutlarsak. "Eğer soyutlarsak", o zaman herhalde yapabiliriz, ama soyutlayamayız (ki). Esas sorun buradadır. (*Gülüşmeler*).

Ocak ayında Moskova sokaklarında çırılçıplak gezinti yapılabilir. Eğer insan kendini havadan ve milislerden "soyutlarsa". (*Gülüşmeler.*) Ama korkarım ki, eğer siz bu denemeyi yaparsanız ne hava ne de milisler kendilerini sizden soyutlayacaktır. (*Gülüşmeler.*)

"*Bir kez daha tekrar ediyoruz: Söz konusu olan içerdeki güçlerdir, yoksa ülke dışından gelebilecek tehlikeler değildir. Dolayısıyla söz konusu edilen devrimimizin temel özellikleridir*" (Buharin, "Bolşevik", No.19/20).

Uluslararası ilişkilerden bağımsız olarak devrimimizin özellikleri!

Ne zamandan beri (devrimin) böylesine kendi kendine yeterli bir özelliği vardır? Eğer uluslararası alanda iki ön-koşul var olmasaydı, o zaman devrimimizin bizim bildiğimiz bu haliyle şu anda dünyada var olmayacağını savunuyorum: İlk önce kendi yırtıcılık hırsı ile ekonomik gelişmemizi canlandıran mali sermaye. İkinci olarak da

işçi sınıfı (devrimci) mücadelemizi verimli kılan uluslararası işçi hareketinin teorik özü olan Marksizm.

Böyleyken, bu demektir ki, devrim 1917 yılından önce büyük dünya güçlerinin çakıştığı kavşaklar üzerinde hazırlanmıştı. Bu kavşakta dünya savaşının içinde Ekim Devrimi oluştu. Bize şimdi gelip: Uluslararası durumdan "soyutlayalım", sonra sosyalizmi kendi mekanımızda (ülkemizde) kuracağız deniliyor. Bu metafizik bir düşünme şeklidir. Dünya ekonomisinden hiç bir şey soyutlanamaz. Dışsatım nedir? Dahili mi, yoksa uluslararası bir sorun mudur? Ülke içinde dışsatım için gerekli olan ürünler üretilmelidir, -yani uluslararası bir sorun!

Peki dışalım nedir? Dışalım uluslararası bir sorundur! Mallar ülke dışında satın alınmalıdır; ama ülke içine de getirilmelidir, yani bir iç sorundur. (*Gülüşmeler.*)

Daha hemencecik dışalım ve dışsatım örneğinde Yoldaş Buharin'in uluslararası durumdan "soyutlamayı" öneren teorisi bütün bağlantı yerlerinden çatırdayarak iflas etmektedir. Sosyalizmin inşasının başarısı (onun) temposuna bağlıdır. Ekonomik gelişmemizin temposuyla şimdi doğrudan doğruya ve her zamankinden daha kuvvetli bir şekilde hammadde ve makina ısmarlanabilir. Ama bu yalnız bir kere yapılabilir. İkinci keresinde ise bu "soyutlamayı" bir daha yineleyemeyeceğiz. (*Gülüşmeler.*) Sosyalizmi inşa çalışmalarımızın hepsi uluslararası durum tarafından belirlenir.

Eğer devletimizin işçi devleti olup olmadığını bana sorarsanız, bu sorunun ortaya getirilmediğini söylemek zorundayım. Eğer steno ile yazılmış düzeltilmemiş bir yazıdan keyfi olarak çekip çıkarılan kelimelere göre değil de, benim düzinelerce ve yüzlerce yazdığım ve söylediğim makalelerime ve konuşmalarıma göre bir sonuca varırsanız -yalnız bu şekilde birbirimizi değerlendirmemiz gerek-; birbirimizi düzelmemiş bir cümleye göre avlamak yerine, karşılıklı olarak görüş açılarımızın özüne bakarak birbirimizi değerlendirmek istersek, o zaman hiç çekinmeden benim sizinle beraber devletimizi bir işçi devleti olarak nitelendirdiğimi kabul etmelisiniz.

Bu devletin sosyalizmin inşası ile uğraşıp uğraşmadığı sorusu-

nu biraz önce bir çok alıntılar getirerek yanıtladım.

Eğer tüm dünyada olup bitenlerden bağımsız olarak sosyalizmin inşasını otuz veya elli yıl içinde sona erdirebilmek için ülke içinde yeterli gücün varolup olmadığını sorarsanız, bu sorunun temelinden yanlış olduğunu söylerim. Sosyalizmin inşasını ilerletecek ve böylece uluslararası devrimci işçi sınıfına yardım etmek için yeterli güce sahibiz.

Uluslararası işçi sınıfının on, yirmi, otuz yıl içinde iktidarı ele alma olasılığı bizim sosyalizmi inşa etmemiz olasılığından hiç bir şekilde daha az değildir; kesinlikle daha az değil, hatta daha fazladır.

Yoldaşlar, size soruyorum, -ki bu soru sorunun ana eksenini oluşturmaktadır-: Biz sosyalizmi kurduğumuz sürece Avrupa'da neler olup bitecektir? Siz diyorsunuz ki: Biz sosyalizmin bütün dünyada bu zaman sürecinde olup bitenlerden bağımsız olarak ülkemizde inşa edeceğiz. Peki öyleyse.

Sosyalizmin inşası için ne kadar zamana ihtiyacımız var? Lenin köylü (tarım) ülkemizin geri kalmışlığından dolayı sosyalizmi yirmi yılda inşa edemeyeceğimizi ifade etmişti. Otuz yıl içinde de sosyalizmi inşa edemeyeceğiz. Asgari otuz yıldan elli yıla kadar süreceğini kabul edelim.

Size soruyorum: Bu dönem sürecinde Avrupa'da neler olacaktır? Avrupa için bir tahmin yürütmeden kendi ülkemiz için bir tahminde bulunamam. Burada birkaç seçenek olabilir. Eğer Avrupa işçi sınıfının doğal olarak otuz yıldan elli yıla kadar yönetimi eline alacağını söylüyorsanız, o zaman bir sorun kalmaz. Çünkü Avrupa işçi sınıfı önümüzdeki on, yirmi, otuz yıl içinde yönetimi ele geçirirse, o zaman sosyalizm uluslararası ölçütte güvence altına alınmış demektir.

Fakat görüşünüşe göre siz Avrupa işçi sınıfının iktidarı ele geçirmeyeceği bakışından hareket edilmesi gerektiğine inanıyorsunuz.

Öyleyse bunca tahminleriniz niye? Bu zaman süresince Avrupa'da neler olacağını size soruyorum. Sadece teorik açıdan bakılırsa kaç seçenek söz konusudur. Ya Avrupa, şimdi olduğu gibi, savaş öncesi düzeyde seyredecektir, işçi sınıfı ile burjuvazi sağa sola dalgala-

nacaklar ve birbirlerini dengede tutacaklardır. Ama "denge" mutlak olmadığı için kararsız olarak nitelendiriyoruz. Bu durum yirmi, otuz, kırk yıl devam edemez. Bu (denge) ya bir tarafa ya da öbür tarafa doğru belirlenmelidir.

Kapitalizmin yeniden güçlü bir denge edinebileceğine inanıyormusunuz? Avrupa kapitalizminin yeni bir yükseliş dönemini ve henüz emperyalist savaştan önce oluşmuş sürecin genişletilerek yeniden kendi kendini üretmesine inanıyor musunuz?

Eğer bunun olasılığına inanıyorsanız (ama ben kapitalizmin bu gibi şanslarının olduğuna inanmıyorum), eğer buna kısa bir süre içinde olsa teorik olarak olanak verilirse, o zaman demektir ki, kapitalizm Avrupa ve dünya ölçüsünde kendi tarihsel misyonunu henüz yerine getirmemiştir; o zaman bugünkü kapitalizm emperyalist ve çürüyen bir kapitalizm değil, aksine kendisini geliştiren, ekonomiyi ve kültürü daha çok ilerleten bir kapitalizmdir. Bu da bizim daha çok erken dünyaya geldiğimiz anlamına gelir.

Başkan: "*Yoldaş Troçki kendisine verilen zamanı fazlasıyla kullandı. Bir buçuk saatten daha fazla konuştu. Kendisi beş dakika daha rica ediyor. Oylamaya koyuyorum. Kim bundan yana? Kim buna karşı? Yeni bir oylama istenmiyor mu?*"

Yoldaş Troçki: "*Yeniden oylamayı rica ediyorum*"

Başkan: "*Kim, Yoldaş Troçki'ye beş dakika daha konuşma süresi verilmesinden yana? Kim buna karşı? Çoğunluk buna karşı*"

Yoldaş Troçki: "*Bu beş dakika içinde kısa bir özet halinde çıkarılan sonuçları sıralamak istiyorum*"

Başkan: "*Tekrar oylamaya sunuyorum. Kim, Yoldaş Troçki'nin konuşma süresini beş dakika daha uzatılmasından yanadır? O zaman delege kartını kaldırsın.*

Kim buna karşı? Çoğunluk bundan yana. Beş dakika oyları saymaktansa konuşma süresini beş dakika daha uzatmak daha iyidir. Söz sırası Yoldaş Troçki'de"

Yoldaş Troçki: Bizim sosyalizmi inşa etmek için gereksindiğimiz otuz ile elli yıl süresinde kapitalizmin ileriye doğru bir gelişim

göstereceğinden hareket edilirse, o zaman bizim ya boğulacağımız ya da yıkılacağımız sonucuna varmamız gerekiyor. Çünkü yükselen kapitalizm diğer şeylerin dışında buna uygun olarak da çok ilerlemiş bir savaş tekniğine sahip olacaktır. Bundan başka biliyoruz ki, kuvvetle tırmanan bir kapitalizm işçi aristokrasisinin yardımıyla kitleleri savaşa sürükleyebilir. Görüşüme göre bu karanlık hedef genel dünya ekonomik durumuna göre alındığında olasılık dışıdır. Her ne olursa olsun ülkemizde sosyalizm hedefini (böyle bir hedefe göre) inşa edemeyiz.

Geriye ikinci hedef kalıyor. Dağılan ve çürüyen bir kapitalizm işte bu temeldir ki, Avrupa işçi sınıfına üzerinde yavaş ama emin olarak devrim yapma sanatını öğrenecektir.

O zaman böyle bir şey düşünülebilir mi? Avrupa kapitalizmi otuz ila elli yıl boyunca çürümüşlük sürecini devam ettirsin, ama işçi sınıfı devrimini yapmaya ve sonu getirmeye yeteneksiz olsun. Soruyorum, neden Avrupa işçi sınıfı hakkında sebepsiz bir kötümserlik ve aynı zamanda sosyalizmi, ülkenin yalıtılmış güçleri ile inşa edilmesi hakkında eleştirisiz bir iyimserlik varsayımından başka bir şey olarak adlandırılmayacak bu varsayımı kabul etmem gereksin?

Hangi anlamda, Avrupa işçi sınıfının kırk ile elli yıl içinde iktidarı ele almayacağı varsayımını kabul etmek, bir komünistin teorik veya siyasi görevidir. Eğer Avrupa işçi sınıfı iktidarı ele alacaksa, bu durumda tartışma konusu da ortadan kalkmış demektir. Sosyalizmi Avrupa işçi sınıfının iktidarı ele alması halinden daha ziyade, köylülük ile beraber daha kolay inşa edeceğimize inanmak için teorik ve siyasi hiç bir neden görmediğimi iddia ediyorum.

Hayır. Bu konuda daha çok şansa sahip olan Avrupa işçi sınıfıdır. Eğer Avrupa işçi sınıfı için durum böyle ise, o zaman soruyorum: Neden bu iki unsur karşı karşıya koyuluyor da, Lenin'in yaptığı gibi "iki koşul" halinde birbirine bağlanmıyor? Neden sosyalizmin tek ülkede inşasının teorik olarak onaylanması istenmektedir? Bu hedef nerden ortaya çıktı? Neden bu soru 1925 yılına kadar hiç kimse tarafından ön plana getirilmemişti? (Seslenme: "*Bu yapıldı!*") Bu doğru

değildir, hiç kimse bunu yapmadı.

Hatta Yoldaş Stalin de 1924 yılında (Lenin'in öldüğü yıl, ç.n.) bir köylü ülkesinin uğraşlarının sosyalizmi kurmaya yeterli olmayacağını yazmıştı. Ben bu gün de ülkemizde sosyalizmin zaferinin yalnız Avrupa işçi sınıfının devriminin zafere ulaşması ile beraber mümkün olacağına inanıyorum. Bu demek değildir ki, bizim inşa çabalarımız sosyalistçe değildir, veya inşa çalışmalarımızı bütün enerjimizle ileriye götüremeyiz ve götürmemeliyiz.

Nasıl ki Alman işçi sınıfı kendisini iktidarı ele almak için hazırlıyorsa, aynı şekilde biz de gelecek sosyalizmin yapı taşlarını hazırlıyoruz. Bu yolda edindiğimiz her başarı, Alman işçi sınıfının iktidar için mücadelesini kolaylaştırdığı gibi, onun mücadelesi de bizim sosyalizm yolundaki başarımızı kolaylaştırır. Bu, ülkemizde sosyalizmin inşası için tek doğru olan uluslararası bakış açısıdır.

Çıkarılan sonuç

Sonuç olarak, Merkez Komitesinin Plenumunda söylediklerimizi tekrarlayacağım: "*Devletimizin işçi sınıfının bir devleti olduğuna, bürokratik bozulmalar olsa da inanıyoruz yani öyle bir devlet ki, işçi sınıfına karşı bazı doğru olmayan bürokratik görüşlerle yaklaşmak durumunda olan bir devlet. İnşamızın sosyalistçe olduğuna inanmasaydık; ülkemizde sosyalist ekonomiyi ileriye götürecek yeterli malzemeye (olanaklara) sahip olduğuna inanmasaydık ve eğer tam ve kesin olarak başarabileceğimizden şüphe etseydik bir komünist partinin saflarında yer almazdık*"

Muhalefet bu iki ölçüye göre tahmin edebilir ve etmek zorundadır. O, bu veya diğer çizgide yer alabilir. Devletimizin işçi sınıfı devleti olmadığını ve inşamızın sosyalist bir inşa olmadığını kim söylüyorsa, o işçi sınıfını söz konusu devlete karşı koymaya yönlendirmek ve bunun için başka bir parti kurmak durumundadır.

Fakat kim ki devletimizin küçük burjuva unsurlarının baskısı altında dışardan kapitalistler tarafından ablukaya alınmış, bürokratik

yozlaşmaya uğramış bir işçi devleti olduğuna inanıyorsa, kim ki ekonomi siyasetimizin, ulusal gelirin, yeniden gerekli dağıtımını yeteri kadar güvence altına almadığı bir sosyalist inşa içinde olduğuna inanıyorsa, o, parti araçlarıyla ve parti için yollarla, doğru bulmadığı yanlış ve tehlikeli gördüğü şeylere karşı fakat partinin ve işçi devletimizin genel siyasetinin tam sorumluluğunu taşıyarak mücadele etmek durumundadır.

(Başkan bitiş zilini çalıyor) Ben konuşmamı bitirmek üzereyim. Bir buçuk dakika daha:

Son safhalarda parti için mücadelenin bu denli keskinleşmesi, yöneten fraksiyonun yapısından ileri geldiği inkâr edilemez. Fraksiyoncu çatışmanın muhalefet tarafından keskinleşmesi üyelerin önemli bir bölümü tarafından -buna neden olan koşullar ne olursa olsun- fikir ayrılıklarının, birlikte bir çalışmayı imkansızlaştırmış boyutlara vardığı (ki bu böyle idi), bölünmeye neden olabileceği anlamında bir düşünceye vardırılmış olduğu inkâr edilemez. Bu araç ve amaç arasında açık bir uyumsuzluk, dengesizlik demektir.

Yani bu, muhalefetin uğrunda mücadele etmek istediği amaç ile şu veya bu nedenden dolayı kullandığı araç arasında bir çelişki demektir. Partinin bütün genel durumunu dikkate alarak, bu aracı -fraksiyon çatışmasını- hatalı olarak gördük (Bağırma sesleri: "*Kuvvetleri yetmiyor, siz yenilgiye uğradınız*") yoksa bugünkü tartışma için değil.

16 Ekim açıklamasının gaye ve amacı, bizim savunduğumuz her türlü düşünceyi, ortak çalışma ve dayanışma sorumluluğu çerçevesi içinde partimizin siyasetine katkıda bulunmaktır.

Yoldaşlar, sosyal demokrat sapmayı konu edinen bu önerge ve içerdiği büyük tehlike nedir? İçerdiği tehlike, bizlere bazı görüşlerin mal ettiğidir. Bu düşünceler yalnız bir fraksiyon siyaseti değil, aynı zamanda ikili parti siyasetini de beraberinde getirmektedir.

Bu önergenin komik bir eğilimi var. Hem 16 Ekim bildirgesini, hem de merkez komitesinin açıklamasını, dileyen bir parça kağıt deliline sokmakta...

(Bağırma: "*Bu bir tehdit midir?*") Hayır yoldaşlar, bu bir tehdit

değildir. Hiç bir şekilde bir tehdit durumundan bahsetmeyi bile düşünmüyorum.

(Bağırma: *Peki bu ne demektir?*) Birazdan dinleyeceksiniz sadece bir kaç kelime kaldı.

Kanımıza göre bu kararın alınması zararlıdır. Fakat, söz konusu muhalefetten yoldaşların havasından çıkarabildiğim kadarıyla, bu kararın alınması bizi 16 Ekim çizgisinden vazgeçirmeyecektir. Biz, kabul ettirilmek istenen fikirleri, kabul etmiyoruz. Biz ayrılık noktalarını fraksiyon kavgasını hazırlamak için yapay olarak büyütmek, kızıştırmak niyetinde değiliz. Tam tersine her birimiz var olan fikir ayrılıklarını küçümsemeden, bütün gücümüzü vererek bu farklılıkları sürekli bir çalışma ve ortak sorumluluk çerçevesi içinde tartışacağız ve partiye katkıda bulunmaya devam edeceğiz..

BÜROKRASİ VE KAPİTALİZMİN ÇEKİCİLİĞİ (*)

Bugüne kadar Sovyet toplumuna hükmeden bürokrasi, 1917 işçi devrimiyle ortaya çıkan devlet aygıtı içinde oluştu. Üzerinde yükseldiği devletin, başlangıçtaki devrimci kökenine ve sınıfsal özelliklerine rağmen, ilk ortaya çıkışından itibaren (1920'li yılların ortaları) birçok aşamaları itibariyle küçük burjuvaziye çok yakın özellikler taşıyordu.

Toplumsal, moral, psikolojik olarak ve dahası birçok bürokratın toplumsal kökeni bakımından küçük burjuvaziyle büyük benzerlikler sözkonusuydu.

Küçük burjuvazi ve bürokratların değişmez özelliği olan işçi kitlesine güvensizlik ve onu hor görme eğilimine, bürokrasinin kendi toplumsal konumunu bir hak olarak görme eğilimi de eklendi. Devrimin hemen birkaç yıl sonrasında, Sovyet yöneticilerinin NEP'le (Yeni Ekonomi Politikası) çözmeye zorlandıkları durum yani varlıklı köylüler ve kent küçük burjuvazisine (kulaklar, ticaret erbabı vb.) durumlarını iyileştirmek amacıyla verilen bazı geçici ödünler, doğmakta olan bürokrasinin iştahını kabartmıştı.

İşte, Sovyet devletinin yozlaşmasının en başta gelen nedenlerinden biri, zenginleşme arzusundaki küçük burjuvazi ile, ayrıcalıklarını pekiştirmek isteyen bürokratların bu çıkar ortaklığıdır.

Sözkonusu çıkar ortaklığına rağmen, doğmakta olan bürokrasinin çıkarlarıyla küçük burjuvazinin çıkarları yine de çelişiyordu. Çünkü her iki toplumsal katman ekonomik gerileme, dünya savaşı ve daha sonraki iç savaş yüzünden iyice küçülen aynı toplumsal artığa el koymak durumundaydılar.

Bu çelişki, siyasal planda 1928-1930'lu yıllarda Stalinist yöne-

---

(*)(Bu makale aylık Lutte De Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin 1990 tarihli 34'ncü sayısındaki "Sovyetler Birliği'nde Kriz" isimli yazıdan çevrilmiştir. "Sosyalizmin Geleceği" Derleyen: Fikret Başkaya, Haziran 1991, İmge yay. Ankara; içinde yayınlanmıştır).

ticilerin yüz seksen derecelik bir dönüş yaparak, özellikle kulaklar, küçük burjuvazi ve burjuvazi lehine yürütülen politikaları terketmeleri, tarımsal işletmelerin zorunlu kollektifleştirilmesi ve sanayileşmeye yönelmeleriyle bürokrasinin lehine çözümlenecekti.

Toplumsal artığa el koyma mücadelesi, kır kesimi küçük burjuvazisiyle bürokrasi arasında büyük çatışmalara neden oldu. Bürokrasi, ancak proletaryayı kendi saflarında harekete geçirerek galip gelecekti.

Gerek sanayileşme, gerekse kollektifleştirmenin hızlanması bürokratik yöntemlerle gerçekleşse de, neden olduğu toplumsal alt üst oluşlar, 1917 Ekim'inde işçi sınıfı tarafından başlatılan dönüşümler sayesinde ve temelinde gerçekleşti; Sovyet toplumunu biçimlendirdi.

İşte bürokrasi, bugüne kadar sürüp gelen kendine özgü biçimi, sözkonusu yıllarda kazandı. Öyle bir biçim ki, üretim araçları sahibi büyük burjuvazi, aynı şekilde büyük toprak sahiplerinin yokluğunda -ki her ikisinin de kökü 1917 sonrasında devrimci işçi sınıfı tarafından kazınmıştı- oluştu. Bu biçim, aynı zamanda insanlık tarihinde ender rastlanan zorba bir devlet aygıtı aracılığıyla kamulaştırılmış ekonomiden önemli miktarda pay alan, asalak bir katman olan bürokrasiyi içeriyordu.

Sovyet ekonomisi ve toplumu, başlangıçtan itibaren damgasını vuran ve onu burjuva toplumlarından ayıran bu özgün yapısını 60 yıl boyunca korudu.

Ekonomik ve toplumsal açıdan asalak niteliğine, siyasal olarak da karşı-devrimci temel özelliğine rağmen, bugün hâlâ Sovyet toplumuna egemen olan bu ayrıcalıklı tabaka bir burjuvazi değildir ve ekonomide de kökleri yoktur. Bürokrasinin ekonomiye tam bir el koyma durumu sözkonusu olsa da -çünkü ne şiddete dayanarak iktidardan uzaklaştırdığı işçi sınıfına ne de zaten mevcut olmayan kapitalist sınıfa hesap vermek zorunda olmadığına göre- üretim araçlarından ortaklaşa bir yararlanma (intifa) hakkıyla yetinebilirdi.

Devlete ortaklaşa el koyma, bürokrasiye devletleştirilmiş ekonomiyi soyma olanağı veriyor. Bireysel bürokratın güç kullanmasına olanak veren bir mevkiye sahip olmasını da, ekonominin gelişmesini

de bürokratik kastın çıkarlarına bağımlı hale getiriyor.

Fakat, üretim araçlarının sahibi olmadıkları için, bürokratların onu devretmeleri, kavramın burjuva anlamında "sermaye" olarak kullanmaları da mümkün değildir. Kapitalistler gibi insan emeğine sahip olamazlar ve onu daha fazla kâr elde etmek amacıyla biriktirip sermayeye dönüştüremezler.

Bürokratların toplumsal konumu üretim araçlarıyla bağlantılarından değil, devlet aygıtı aracılığıyla güç kullanabilir durumda oluşlarıyla ilgilidir. Bu yüzden de tesadüflere bağlı ve istikrarsız bir konuma sahiptir.

Sovyet toplumunun özgünlüğü, yalnızca sözkonusu toplumsal ilişkiler bütününü yarım yüzyıldan fazla bir zamandır muhafaza etmiş olması değildir. Özellikle, güçlü bir burjuvazinin ortaya çıkmasına meydan vermeden önemli bir ekonomik gelişme sağlaması ve dünyanın en güçlü sanayilerinden birini gerçekleştirmiş olmasıdır.

İşçi sınıfı devriminden çıkan ama ona karşı olan böyle bir toplumsal katmanın varlığı Marx, Engels ve Lenin tarafından öngörülmemişti ve öngörülmesi de olanaksızdı.

Bu yeni katmanın işlevinin ve bu işlevin sınırlarının tahlilini Troçki yapmıştır. Troçki, bürokrasinin görünen gücüne rağmen, kavramın ekonomik ve tarihsel anlamında bir sınıf olmadığı üzerinde ısrarla durmuştu ve Sovyet toplumunun akıbetinin de son tahlilde, insiyatif alma yeteneğini ortaya koyabildiği takdirde işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki mücadelenin sonucuna bağlı olduğunu söylemişti.

Troçki'nin düşündüğü gibi, özgün bir asalak katman olarak bürokrasi, varlığını uzunca bir süre sürdürecekti. Fakat bugün bürokrasinin fena halde burjuvaziye göz kırpması onun egemenlik biçimi ve yaşam tarzı lehine açıkça tavır alması, Troçki'nin bu katmanla ilgili tahlilinin haklılığını bir kez daha ortaya koyuyor.

Troçki'nin tahlili, sözkonusu katmanın yeni bir toplumsal biçim, yeni bir sömürücü sınıf, insanlık tarihinin yeni bir aşaması, dahası burjuva toplumunun en son aşamasını temsil ettiğine dair tezlerin de (devlet kapitalizmi, kolektivist ve bürokratik) ne kadar boşluk-

ta kaldığını gösteriyor.

Bürokrasi, işçi sınıfını her türlü siyasal iktidardan ve ekonomi üzerindeki her türlü denetimden uzaklaştırsa da, bir kast olarak, işçi sınıfı devrimiyle ortaya çıkan devlet aygıtını tekeline alsa da, Troçki'nin Geçiş Programı**'ndaki deyişiyle *"Stalin'in siyasal aygıtı (faşist ülkelerden) daha büyük taşkınlığı dışında hiçbir farklılık taşımasa da"*, bürokrasi, devlet aygıtını sonuna kadar burjuvalaştırma yolunda ve özel mülkiyet aracılığıyla kendi ayrıcalıklarını pekiştirmek amacıyla kullanamazdı ve kullanamadı da.**

Tam tersine, kendi üslubuyla uyumlu olarak, özel girişime karşı olmasa bile, bunun yasal ve açıkça gerçekleşmesine ve saygın bir şey olarak algılanmasına izin vermeyerek, hiç değilse, dışarıdan sermayenin sızmasını engelleyerek (Hitler'in askeri şiddete dayalı ya da II. Dünya Savaşı sonrası barışçı sızma girişimlerinde olduğu gibi) Sovyet toplumunu savunmaya devam etti.

Fakat devlet aygıtı aynı zamanda, başlangıçtan itibaren Sovyet toplumundaki en belirgin ayrıcalıkların ve toplumsal farklılaşmaların da kaynağıydı.

Varlığı itibariyle muzaffer işçi sınıfı içinde toplumsal farklılaşmaların, dolayısıyla burjuvazinin ifadesi olarak bürokrasi, giderek bu farklılaşmanın bilinçli ve aktif bir unsuru haline geldi. Doğal olarak her bürokrat sahip olduğu konumunu, devlet aygıtı içinde işgal ettiği mevkinin sağladığı imkânları kullanarak (ücretler, bütçe, krediler vb.) kendi durumunu iyileştirme yolunu tutacaktı.

Bürokrasinin yöneticileri, "komünizm" adına, "*küçük burjuva önyargısından öteye birşey olmadığını ileri sürdüğü eşitlikçiliğe*" savaş açarak, tüm bürokratlarda mevcut duruma itiraz edebileceklerini, bürokratların devlet aygıtını kullanarak işçi sınıfından farklı hakları olduğu bilincini, yerleştirmişti.

Yeni Sovyet soylularının yasal ve yasadışı ayrıcalıklarının teşhiri, 1920'li yılların ortalarından başlayarak Troçkist muhalefette ifadesini bulacaktı.

Planlı sanayileşme sayesinde, 1930'lu yıllarda ekonomideki

çok hızlı gelişme, toplumsal artığı hatırı sayılır düzeyde arttırarak, bürokrasinin pastadan aldığı payı büyütmüştü. "Komünist" olduğunu iddia eden bir toplumda, toplumun diğer kesimlerine oranla çok büyük ayrıcalıklara sahip bir azınlığın varlığı, ayan beyan ortadaydı. ***"Varoluş koşulları itibariyle",*** **diyordu Troçki** *İhanete Uğrayan Devrim*'**de (1936),** ***"yönetici klik kırların küçük burjuvazisinden kentlerin büyük burjuvazisine kadar tüm kesimleri kapsıyordu".***

Bu ayrıcalıkların görünen yasal kaynağı devlette odaklaşıyor. Bürokrasinin üst katmanları daha yüksek ücret özellikle "işlevleriyle ilgili üstünlüklerden", otomobil, villa, özel mağazalar, hizmetçiler vb.den yararlanıyorlar. Fakat az çok gözle görülür bu bürokratik gelir kaynaklarının dışında, kişisel amaçlı devletin parasını zimmetine geçirme, rüşvet, yolsuzluk gibi çok daha az saydam olanları da sözkonusu. Şüphesiz bürokratların tamamı aynı konumda değillerdir. Devlet parasını zimmetine geçirecek durumda olanlar, doğal olarak bu paraları yeraltı kapitalizmine yeniden yatırıp değerlendirme yoluna gidiyorlar.

II. Dünya Savaşı'ndan önce Almanların, daha sonra da Amerikalıların eline geçen ve bir kısmı tarihçiler tarafından da yayınlanan Smolenks bölgesi arşivleri, **daha 1930'ların ortalarında gerçek bir karaborsa ekonomisinin varlığını ortaya koyuyor. Bu kesim, rüşvet yoluyla ürünün bir bölümünü karaborsa kesimine kaydırarak, devlet ve parti bürokrasisine dahil olmasa da ona göbekten bağlı bir vurguncu-düzenbaz tabakayı zenginleştiriyordu.**

İşte bu yüzden Troçki, *İhanete Uğrayan Devrim*'de; *"Sovyetler Birliği'nde insanın insan tarafından sömürüsünün son bulduğunu"* ilan eden Sovyet Anayasası'nın ikiyüzlülüğünü teşhir ederken şunları yazıyordu: *"Yeni toplumsal farklılaşma sömürünün en barbar biçimlerinin yeniden ortaya çıkışının koşullarını yaratmıştır...*

Troçki aynı eserinde, toplumsal artığın giderek daha büyük bölümünü kendi çıkarı için kullanan, bürokrasi içinde üretim araçları, para ve mülkiyetle gerçek bağlar kurarak ayrıcalıklarını sağlamlaştırmaya can atan bir kesimin varlığından sözediyor.

Bunun anlamı, bugün bütün gücüyle ortaya çıkan bürokrasinin kapitalizme dönme isteğinin, aslında başlangıçtan beri mevcut olduğudur.

Fakat Troçki aynı zamanda yukarıdaki gözleminin karşıt tezi sayılabilecek şunları da yazıyordu: *"Yeni yaşam tarzının niteliği, muhafazakârlığı, siyasi duygudaşlığı bakımından bürokrasinin büyük ekseriyeti küçük burjuvaziye meyletse de, ekonomik temeli bütünüyle yeni mülkiyet ilişkilerine dayanır.*

(...) Üretim araçlarının ve toprağın devletleştirilmiş durumunu sürdürmek bürokrasi için bir ölüm-kalım meselesidir. Zira bu durum onun egemen konumunun toplumsal temelini oluşturur" **(Troçki'nin** Stalin **adlı eserinden).**

Birçok bürokratın burjuvalaşma isteğiyle, bürokrasinin ayrıcalıklarının temelinin devletleştirilmiş ekonomiye el koymaktan kaynaklanıyor oluşu arasındaki çelişki, şüphesiz bürokrasinin en temel çelişkilerinden birisidir. Burada bu çelişkinin karşıt kavramlarını tartışmak, sözkonusu çelişkinin, bürokratları, bir tarafta devlet mülkiyetine az çok bağlı bir kesimle, diğer tarafta burjuvazinin çekiciliğine az çok kendini kaptırmış olanlar arasında nasıl bölündüğü ve sözkonusu çelişkinin her bürokratın öznel bilincine nasıl yansıdığının tahliline girmenin bir yararı yoktur.

Aslında bu, bir dönem, bir fırsat, bir olasılık ve buradan giderek de burjuvaziyle bürokrasi arasında ve bürokrasiyle işçi sınıfı arasında bir güç dengesi sorunudur (Özel mülkiyete geçerek kendi ayrıcalıklarını feda etmek isteyen bürokrasinin bu isteği ne kadar güçlü olursa olsun, onu herşeyden mahrum edebilecek işçi sınıfının tepkisini de hesaba katması gerekir).

Gerçek şudur ki, bürokrasi en az 50 yıldan beri mülkiyet ilişkilerine dokunmadan varlığını sürdürdü. Yine gerçek odur ki, kendi genel çıkarlarını savunan ve temsil eden zorba aygıtı, onu sarsabilecek çelişkilerin ve onu diğer toplumsal sınıflarla karşı karşıya getiren çelişkilerin ötesinde (kendi iştah ve arzusu da dahil), sözkonusu temel üzerinde bürokrasinin bütünlüğünü korudu.

İşçi sınıfına karşı bürokrasinin ayrıcalıklarını, dahası gelecekte burjuvaziye dönüşme şansını korurken (bürokratların iştahına karşı da), aynı zamanda devletleştirilmiş planlı ekonomiyi savunması ve rejimin çöküşünü engellemiş olması Stalinist rejimin önemli çelişkilerinden bir tanesidir.

Önce savaş, arkasından yeniden inşa dönemleri, bürokratların özel mülkiyete açılmalarına elverişli dönemler değildi. Alman saldırısı boyunca bürokrasinin devletleştirilmiş ekonomiyi çökertmek dışında yapılacak işleri vardı. Savaş ve neden olduğu ekonomik yıkım, zorunlu olarak devletin ekonomik işlevini de arttırdı.

Hatırlamak gerekir ki, savaş sırasında olsun, savaş sonrası yeniden inşa döneminde olsun, kapitalist ülkelerde de rüzgar devletçilik yönünde esiyordu. Faşist Almanya'da savaş ekonomisi de onu yoğun bir biçimde kullanmıştı. Aynı şekilde, karşı kampın emperyalist devletleri de savaşın bitiminde en büyük emperyalist güçlerin burjuvazisi de, yüksek dozda bir devletçilik olmadan ekonomilerine yeniden hız veremeyeceklerini biliyorlardı.

Fakat yeniden inşa süreci bir kere tamamlanınca, ekonomi yeniden büyüme sürecine girdi ve daha çok çeşitlendi. Aynı şekilde bürokrasi de hem genişledi hem de çeşitlendi.

Troçki'nin daha 1936'da işaret ettiği gibi, bürokrasi içindeki farklılaşma, küçük bürokrasi, yerel Sovyet memurları ya da köylerdeki ve işletmelerdeki parti sekreterliğiyle devletin yüksek düzeydeki adamları, ekonominin kilit noktalarında bulunanlar arasındaki uçurum iyice açıldı. Birçok küçük bürokratın yaşam seviyesi kalifiye işçininkinden pek de farklı değilken, bürokrasinin üst katmanları yasal ve yasal olmayan ayrıcalıklarını genişletip Batı burjuvazisinin yaşam tarzını taklit ediyordu. Diktatörlük kendini tabandan gelecek denetimin dışında tutarken, yukarıdan aşağıya denetimin baskısını da hissediyordu.

Bu anlaşılır bir şeydir: Sadece bakanlıklar ve planlama örgütünün organları bir işletmenin müdürüne "kendi" işletmesiyle ilgili tam söz sahibi olma hakkını sınırlandırmakla kalmıyor. Andropov (1914-

1984 arasında yaşandı ve 1982'den 1984'deki ölümüne kadar Sovyetler Birliği'nde devlet başkanlığı yaptı) zamanına, yani 1980'lerin başına kadar "ekonomik suç"tan ötürü kurşuna bile diziliyordu. Ekonomik suç olarak görülen de, kapitalist ekonomide rahatlıkla hoş görülebilecek dahası övgü konusu bile olabilecek şeylerdi (Caspian Balık Avcılığı İşletmesi Müdürünün kendi havyarını Batıya ihraç edip İsviçre'de bir hesaba yatırarak yararlandığı için kurşuna dizilmesinde olduğu gibi).

1960'ların başında Kruşçef yönetimi altında bürokrasinin siyasi zirveleri belirli bir süre edebiyatta ve ekonomide kısmi bir özgürlük alanı bıraktıklarında, özelleştirme değilse de ilk kez "işletmelerin özerkliğinin" gerekliliğini talep eden sesler çokça yükselmişti.

Bürokratik planlamaya özgü sapkınlıklar, sağduyunun kararıp allak bullak olduğu koşullarda, Liberman, Trapeznikov vb. gibi ekonomik reform yanlılarında ifadesini buluyordu. Fakat, bu aynı zamanda orta ve büyük bürokratların merkezi yönetim de dahil kimseye hesap vermeden ekonomi üzerindeki egemenliklerini arttırma isteğinin de bir ifadesiydi.

İlginç olan, edebiyatta ve sanatta "buzların erimesi" uzun zaman alsa da, ekonomik reformcular tarafından ileri sürülen ve işletme yöneticilerine daha fazla özerklik tanıyan ilk uygulama olanağını Kruşçef, özellikle de Brejnev Kosigin döneminde bulmuş olmasıdır.

Aynı şekilde hatırlamak gerekir ki, köylülere özel parseller Kruşçef zamanında verildi. Bu özel parsellerin kazancı -özel parsellerin toprakların yüzde 3'ünü oluşturduğu halde tarımsal üretimin yüzde 21'ini sağlaması- çok eskiden beri özelleştirmenin yararlarını ağızlarına sakız yapanların iştahını kabartan iddialarının bir kanıtı sayılmıştı.

Tarımın geriliğine -ki sanayinin geriliğinin bir yansımasıdır- eklenen bürokrasinin ihmal ve savsaklamaları öylesine olumsuz bir tablo ortaya çıkartmıştır ki, en verimlileri de dahil büyük kollektif işletmelerin yararlı olduğunu söylemeyi zorlaştırmıştır.

Kolhozların (devlete ait topraklarda üretim yapan ve emeklerinin niteliğine ve süresine göre ücret alan belli sayıda köylü ailesinin

oluşturduğu ortak tarım işletmesi) yanı başında mantar gibi biten sözkonusu özel parsellerin başarısının büyük ölçüde kolhozların olanaklarının özel amaçlı kullanılmasından kaynaklandığı da gözden uzak tutulmamalıdır (Kolhoz arazilerinde hayvanlarını besleyerek, kolhozların zirai makine-teçhizat donanımını kullanarak vb).

Özel parsellerin de, kolhoz üretiminin bir bölümüne el koymaya olanak vererek, sonuçta kır kesiminin varlıklı unsurlarıyla, kolhoz soylularına yaradığını söylemek yanlış olmaz.

O zamana kadar devletin "makine ve traktör istasyonlarında" tutulan tarım makinelerinin de kolhozların kullanımına sunulması bu girişimin sonucudur.

Bu alanda kimi zaman çok şey ama kimi zaman da pek bir şey gerçekleşmedi. Yine de, özellikle bu dönemde bir grup bürokrat, iktisatçı ve Sovyet ekonomisi yöneticisi, ortak bir düşünce oluşturmayı başardılar. Bugün kapitalist ekonominin geri gelmesinden yana tavır alan iktisatçıların çoğu o dönemin potasında yoğruldu.

Önce aktörler, tepedeki sporcular, doktorlar, yazarlar, artistlerden oluşan, Batılı benzerleri kadar olmasa da, işçi sınıfıyla karşılaştırıldığında giderek daha rahat yaşayan az çok entelektüel bir küçük burjuvazi oluştu.

Özellikle de "işbirlikçi", kendi geleceğinin peşinde bir tabakanın oluştuğu söylenebilir. Bunlar, toplumun hâlâ böyle zenginleşmeyi haksız sayıp yasakladığı bir ortamda, zenginleşme, biriktirme arzuları ve gangster tavırlarıyla burjuvaziyi andırıyorlardı.

Devletçi ekonominin bürokratik yönetim altında gelişmesi, bürokrasinin bilerek ve isteyerek izin verdiği, "karanlık bölgelerden" yararlanarak kendi yolsuzluklarını gizlemeye olanak veren devletçi ekonominin dokusu içinde bir "karanlık ekonomi"nin gelişmesine uygun koşullar yarattı.

Daha sonra, Troçki'nin işaret ettiği *"ilkel sermaye biriktirme"* eğilimi, hizmet yükümlülüğü olanların çoğalmasıyla özellikle ticari alanda, ama aynı zamanda tüketim malı üreten alanlarda gerçek anlamda bir yeraltı sektörü oluştu. Bu sektör devlet işletmeleriyle iç içe

girerek, az çok yasal bir çerçevede, devlet işletmelerinin hammadde, yedek parça vb. gibi ihtiyaçlarını merkezi güçten bağımsız olarak ve onun denetimi dışında karaborsadan sağlayan "Tolkatch" denilen iş bitirici bir grup ortaya çıktı.

Doğal olarak bürokratlar yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde bu yeraltı ekonomisinin adamlarıyla ittifakı yeğliyorlardı. Eğer bu mümkün olmazsa, onları kullanıyorlar ya da kendilerini kullandırıyorlardı.

Bu karşılıklı içiçe geçmeden ötürü ve devlet bürokrasisine özgü özlemlerden dolayı daha çok eskilerden beri bu ayrıcalıklı katman devlet üzerinde etkiliydi ve büyük ölçüde de onun savunucusuydu.

Brejnev döneminde diktatörlüğün görünürdeki hareketsizliği altında burjuva güçleri gizlice işlerini yürütmüşlerdi. Bürokratlarla giderek çeşitlenen ayrıcalıklı katmanların içiçeliği, Brejnev'in Stalin ve Kruşçef dönemlerine özgü bir özellik olan parti, devlet ve üst yönetim kademelerindeki sorumlulukların dönüşümlü paylaşıma son verilmesiyle iyice kolaylaşmıştı.

Yer değiştirme tehdidinin giderek ortadan kalktığı bir ortamda aşağıdan yukarı doğru yerel, bölgesel ve ulusal plandaki sorumlular, kendilerini çevreleyen toplumun ayrıcalıkları, kolhoz zenginleri ve iş bitiriciler köklü bir ilişkiler ağı oluşturmuştu.

Tepedeki hareketsiz görüntüsünün gerisinde, artık gerçek anlamda bir siyasal-ekonomik mafya oluşmuştu. Az çok karanlık bir sürü işin içine girmiş bu kesim, bugün artık, ayrıcalıklı bir tabaka olarak bu durumun tanınmasını istiyor. Bir taraftan bunlar olurken, diğer yandan da Brejnev diktatörlüğü, bunların açıkça ifade edilmesini engellemişti.

Fakat rejim muhalifleri topluluğundan Sovyet toplumunun "Batılılaşması" lehinde seslerin yükseldiğini de hatırlamak gerekir. Bu kesim bir taraftan siyasi aygıtın baskısına maruz kalırken diğer yandan da bürokrasinin yükseklerinin bir çeşit toplumsal suç ortaklığından yararlanıyordu. Dışarıya karşı rezil edildiği, kitaplarının yayınlanmasının yasaklandığı dönemde bile Solijenitsin, Sovyet "ayrıcalıklı kesimlerine" tahsis edilmiş Moskova yakınlarındaki bir köyde

Datcha da ikamet ediyordu. Gromyko gibi rejimin üst düzey şahsiyetleriyle yan yana yaşıyordu.

Bürokrasi genel çıkarlarının bilinciyle ya da bir çeşit durgunluk sonucu, bireysel bürokratların iştahına karşı ortak mülkiyeti korumaya devam etti. Fakat artık devlet aygıtının krizi ve yöneticilerin siyasal tercihi sonucu, kesenin ağzı açılacaktı. Bürokratlar, en azından seslerini duyurabilenleri iki yüzlü sözde-komünist söylemi artık kesinlikle bir kenara atıp, onları hep kendine çeken para, özel mülkiyet ve kapitalizm şarkılarını yüksek sesle söyleyebilirlerdi...

(17 Ekim 1990)

SOVYET TOPLUMUNUN DÖNÜŞÜMÜ KARŞISINDA BÜROKRASİ(*)

Troçki'nin fikirleri temelinde düşünüp mücadele edenler için, Sovyetler Birliği'nde olup bitenler ne beklenmedik bir şeydir ne de şaşırtıcıdır. Sovyetler Birliği'ni *"yozlaşmış işçi devleti"* onun sosyo-ekonomik sistemini de *"geçici"* olarak nitelendiren Troçki, bu geçişin nihai sonucunun önceden belirlenmiş olmadığını söylüyordu. *"Sovyet rejimini geçici ya da bir ara rejim olarak nitelendirmek, nihai toplumsal aşamalar olarak kapitalizmi (devlet kapitalizmi de dahil) ve sosyalizmi birbirinden ayırmaktır. Fakat bizatihi bu tanım bir yetersizliği içermektedir ve mevcut Sovyet toplumu için tek muhtemel geçişin sosyalizme doğru olduğu biçiminde yanlış bir düşünce de uyandırmaktadır. Oysa kapitalizme bir geri dönüş pekâlâ mümkündür"* (Troçki: İhanete Uğrayan Devrim 1936).

Sovyet toplumunun burjuva anlamda evrimi üzerinde etkili olabilecek etkenlerin iç içe geçmişliğiyle ilgili olarak da Troçki şu noktaların altını çiziyordu:

a) Üretici güçler devlet mülkiyetine sosyalist bir nitelik kazandırmak için henüz çok yetersizdir.

b) İhtiyaçtan doğan ilkel birikim eğilimi, planlı ekonominin tüm gözeneklerinde kendini gösteriyor.

c) Burjuva nitelikli gelir dağılımı ölçütleri, toplumsal farklılaşmanın temelidir.

d) Ekonomik gelişme yavaş da olsa işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmekle birlikte süratle bir ayrıcalıklılar tabakasının oluşmasına katkıda bulunuyor.

(*)(Bu makale aylık Lutte De Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin 1990 tarihli 34'ncü sayısındaki "Sovyetler Birliği'nde Kriz" isimli yazıdan çevrilmiştir. "Sosyalizmin Geleceği" Derleyen: Fikret Başkaya, Haziran 1991, İmge yay. Ankara; içinde yayınlanmıştır).

e) Uzlaşmayan toplumsal çelişkilerin istismarcısı olan bürokrasi denetimden çıkmış, sosyalizme yabancı bir kast haline gelmiştir.

Troçki'nin ölümünden sonra bu eğilimler daha da güçlendi. Bu yüzden savaştan bu yana geçen dönemde, Troçki'nin deyişiyle, *"bürokrasinin işçi devleti içinde uluslararası burjuvazinin bir organı"* (İhanete Uğrayan Devrim) gibi davranma eğilimini ortaya koyan sayısız kanıt sözkonusudur.

Sözkonusu bürokrasi II. Dünya Savaşı'nın bitimine doğru ve savaş sonrasında, emperyalizmin dünya ölçeğinde yeniden yerleşmesi için yalnızca tüm siyasal ağırlığını değil, tüm askeri gücünü de ortaya koymuştu. Özellikle Orta Avrupa'da burjuva devletlerinin yeniden kurulmasında esaslı bir rol oynadı. Ve 40 yıl boyunca bugün artık, sosyalist ve komünist etiketi altında kendilerini gizleme gereği duymadan, açıkça işçi düşmanı rejimlerin jandarmalığını yaptılar.

Bugün yeni olan, bürokrasinin içine girdiği evrim sürecinin sonuna kadar gidip, toplumsal bir karşı-devrimle, 1917'deki kazanımlardan geri kalanları da yıkarak, burjuvaziye dönüşme isteği değil, fakat artık onu gerçekleştirme olasılığının ortaya çıkmış olmasıdır.

Troçki, bürokrasinin normal gelişme seyrini izleyemeyişini, son analizde onun işçi sınıfından çekiniyor oluşundan kaynaklandığını söylüyor.

İhanete Uğrayan Devrim'de Troçki, *"Stalinist diktatörlüğün şiddete dayalı karakterine rağmen, harekete geçen karşı-devrim, işçilerin direncini ezmek isteyecektir. Zira Parti/hükümet tarafından ihanete uğrayan toplumsal devrim, işçilerin bilincinde ve mülkiyet ilişkilerinde hâlâ yaşıyor"* diyor.

Elbette yarım yüzyıl sonra işçilerin bilincinde hâlâ neyin yaşadığını kestirmek zordur. Tahmin edilebilir ki, bürokrasinin komünizm adına 50 yıllık egemenliğinden sonra kitlelerde komünizm düşüncesi o denli itibardan düşmüştür ki, boyun eğmek zorunda bırakılmış, günlük yaşam sorunlarının baskısı altında ezilmiş işçi kitlesini, kapitalist yönde bile olsa, her değişimin, durumunu iyileştirmese bile, en azından şimdikinden daha kötü olamayacağını düşünür duruma gelmiş-

tir.

Fakat, Troçki'nin sözünü ettiği işçi sınıfı korkusu yalnızca bu sonucun Ekim Devrimi ile ortaya çıkan toplumsal yapıyı korumak amacıyla savaşacağı korkusuyla sınırlı değildir. Bu korku aynı zamanda ekonomik bir siyasal alt üst oluşun istemeyerek de olsa zorlayacağı bir toplumsal karşı-devrimin işçi sınıfının varoluş koşullarını tehdit edip onun müdahalesini tahrik etme tehlikesidir.

Aslında bu korkunun bir hayal ürünü olmadığını, Stalinizm II. Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkıp Avrupa'nın bir bölümünü işgal ettiği en yüksek aşamasındayken, Stalin'in ölümünü izleyen yıllarda, 1953-1956 döneminde, Sovyetler Birliği'nde değilse bile Doğu Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan devrimci patlamalar yeterince göstermiştir.

Bugün 20 yıldan beri dünyanın her yerinde işçi sınıfının konumu zayıfladı. Ekonomik, toplumsal ve siyasi koşulların giderek kötüleşmesine rağmen, işçilerin tepkisi zayıfladı; hemen hemen her yerde bilinç düzeyi düştü.

Sınıf bilincinin dünya ölçeğinde gerilemesi, devrimci bir patlama riskinin de azaldığı anlamına gelir. Bu yüzden Sovyet bürokrasisinin en varlıklı kesimleri yalnızca kendinden öncekilerin fısıldamaya bile cesaret edemediğini, yüksek sesle haykırma arzusunu ortaya koymakla kalmıyor, fakat, Sovyetler Birliği'nin üretim araçlarına sahip olup, kendini gerçek anlamda burjuvaziye dönüştürmenin zamanının geldiğine de açıkça inanıyor.

Bürokrasi iktisatçılarını, gazetecilerini ve teorisyenlerini sistematik bir kampanya çevresinde sürekli dışarıya göndererek, Sovyet ekonomisinin tüm kusurlarının ve zayıflıklarının devlet mülkiyetinden ve planlamadan kaynaklandığını göstermeyi amaçlıyor. Bu kampanya son yıllarda (özellikle de son aylarda) üretimin gerilediği dönemde yoğunlaştı. İşçilerin ve yoksul halkın temel ihtiyaçlarını karşılamasında acıklı bir düşüşün ortaya çıkması da sözkonusu kampanyaya uygun bir zemin hazırlıyor.

Şüphesiz, toplumun burjuva dönüşümü yanlısı propagandacı-

lar, planlamanın ve devlet mülkiyetinin, otomatik ve karşı konulmaz bir süreç olarak kendiliğinden çökmesinin mümkün olmayacağı gerçeğini açıklayamazlar. Diktatörlük zamanında bürokrasinin bizzat kendisinin hırsızlık, zimmete geçirme, yolsuzluklarla planlı ekonomiyi alçakça sabote ettiğini ve bugün yasal olarak çökertmeden önce pratikte çökertmeye çalıştığını açıkça söyleyemezler.

Sovyetler Birliği'nde uyuşmazlık ekonomik kavramlar arasında değildir. Aynı şekilde planlı ekonominin yıkıntıları ortasında az çok içgüdüsel olarak pazar ekonomisinin yolunu bulmaya çalışması sorunu da değildir.

Sovyet ekonomisinin mevcut krizi, bürokrasinin kendi özlemleri doğrultusunda, üretim ilişkilerini dönüştürmek amacıyla ilan ettiği savaşın birinci aşamasıdır.

Şimdilik bu tek tarafın savaşıdır. Nitekim işçi sınıfı -bazıları kapsamlı da olan- birçok grevle kendini ortaya atmakla birlikte hiçbir zaman siyasi arenada görünmedi.

Yine de şimdilik karşı-devrim duraklamış görünüyor. O kadar ki Sovyetler Birliği'nin burjuva ya da kapitalist dönüşümünün sadık Batılı destekçilerinde (buna en büyük emperyalist ülke liderlerinin çoğunluğu dahildir) sabırsızlık işareti gözleniyor. Görüldüğü kadarıyla, kapitalist karşı-devrimin açıktan açığa sözcüsü olan bürokrasinin siyasi liderleri için de benzer zorluklar sözkonusu.

Geriye gidiş süreci yukarıdan başlatıldı. Perestroyka'nın ("yeniden yapılanma"), ortaya atıldığı andan itibaren Gorbaçov Sovyet toplumunun burjuva dönüşümünü amaçlamış mıydı? Yoksa, böylesi bir dönüşümü bürokrasi ve küçük burjuvaziden gelen isteklere göre zaman süreci içinde mi, sırayla tasarlanan hale geldi?

Ne olursa olsun, Gorbaçov ve Sovyet bürokrasisi liderliği açıkça bir burjuva karşı-devrimden yanadırlar. Her şeye rağmen, bugün bile derin toplumsal sorunların zorlamasıyla, durumlarını tekrar gözden geçirme olasılığını kesinlikle gözardı edemeyiz. Gerçek şu ki, çoktandır yozlaşmış işçi devleti içinde bir bakıma burjuva hükümeti gibi davransalar da, Sovyet toplumu içinde yıllardır bir burjuva yö-

nelişi sözkonusu olsa da henüz -en azından toplumsal ve ekonomik bakımdan ayrıcalıklı bir burjuvazi- hatırı sayılır bir egemen sınıf mevcut değil.

Bu durum, yönetici kastın çıkarlarını yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirmeye hizmet eden değişiklikleri gerçekleştiren bir Sovyet Bismark'ı görüntüsünü çağrıştırabilir. Böyle bir karşılaştırma, şüphesiz dikkate alınmalıdır. Ne var ki, Sovyet Bismark'ı her seferinde niyetini daha çok açığa vurduğunda, iktidarı da o ölçüde azalıyor.

Şimdilik, en azından bürokratların çelişkili istekleri ekonomiyi denetimli bir kapitalist dönüşüme yönelteceğine, anarşi ve karmaşaya sürüklüyor.

Bürokrasinin üst katlarının niyeti açıkça ülkenin burjuva istikamette yol alması olsa da, değişik yörelerdeki bürokratlar arasında gürültü, zarların henüz atılmadığını gösteriyor. Özellikle büyüyen anarşi karşısında bürokrasinin hareketsiz kalacağına dair bir güvence sözkonusu değildir. Alınacak olağanüstü önlemler bu süreci bir defa daha dondurabilir.

Bu arada on yıllarca kapitalizmden farklı çizgide gelişmiş bir ekonomiyi güçlü bir devlet denetimi olmadan elde tutmak kolay değildir.

Eğer, emperyalizmle bağlarını giderek sıklaştıran bürokrasi ve yerel ayrıcalıklı sınıf, tam insiyatif alırsa -ne zaman ve nasıl sorusu açık kalmak kaydıyla- toplumsal karşı-devrim nihai hedefine ulaşacaktır.

Eğer varsayım temelinde bir tahmin yapmak gerekirse, giderek büyüyen ulusal sorun (bağımsızlıkçı akımlar) ve yerel bürokratların bunları kullanış biçimi (ve bir kast olarak kendi görünen çıkarı karşısındaki tavrı da) ve bütün sorumsuz tutumları bilinirken, denilebilir ki, eğer kapitalist dönüşüm gerçekleşirse, bu muhtemelen en kötü biçimde, yani Sovyetler Birliği'ni ekonomik ve siyasi planda hasım fraksiyonlara ayırıp, ekonomik savaş, korumacılık, belki de askeri çatışmalar sonucu gerçekleşecek.

Sovyetler Birliği'nde krizin böylesine bir karşı-devrimci sonu-

ca varması, işçi sınıfı ve bir bütün olarak toplumun tarihsel çıkarları açısından talihsiz bir durumdur (bu, uzun bir yenilgiler ve geri çekilişler dizisinin sonuncusu olmasa bile).

Bu konuda Troçki'nin düşünce çizgisi nettir: *"Sovyet rejiminin çöküşü, kaçınılmaz olarak planlı ekonominin çöküşü ve onunla birlikte devlet mülkiyetinin ilgasına götürür. Fabrikalar ve tröstler arasındaki zorlayıcı bağlar zayıflar. En güçlü, en iyi durumdaki işletmeler özerkleşme yolunda en önde giderler; kendilerini (hisseli) sermaye şirketi haline dönüştürürler ya da başka geçici mülkiyet biçimleri geliştirirler -bunlardan bir tanesi işçilerin kâra ortak edilmesi olabilir-. Aynı zamanda kollektif çiftlikler çok daha kolay parçalanır. Mevcut bürokratik diktatörlüğün çöküşü, eğer yerini sosyalist bir iktidar almazsa, bu, sanayide ve kültürde korkunç bir düşüşe eşlik eden ilişkilere dönüş anlamına gelir"*

Bu yoruma eklenecek bir şey yok. Biz bugün yalnızca işçi sınıfının ve yoksul halkın yaşam koşullarının -tüketim malları arzında geçici bir iyileşmenin ardından- nasıl kötüleşeceğini daha iyi tasvir edebiliriz, o kadar.

Bunu anlamak için -tüm halkın onayıyla değişimlerin barışçı yollardan gerçekleştiği- Doğu Avrupa'ya bakmak yeterlidir.

Sovyetler Birliği'nde harekete geçen karşı-devrim süreci, şimdilik nihai hedefine ulaşmış değil. Bugün artık rezalet ortada olduğu için ve Sovyet bürokrasisinin de toplumu olduğu gibi göstermekte çıkarı olduğu için (zira bu yolla toplumu dönüştürme işini açıkça sürdürebilir), artık en gizli kalmış köhneliğin, aşırı adaletsizliğin yüzü açığa çıkmış bulunuyor.

Yine de bugünün Sovyet toplumu on, yirmi, otuz yıl önceki durumundan pek farklı değildir. Elli yıl önce Troçki'nin tahlil edip mücadele ettiği döneme özgü sefil aşamalarını bugün de büyük ölçüde muhafaza ediyor.

Eğer bir fark varsa o da şudur: Eskiden komünizm adına, bürokrasi hakkında gerçeği söyleyen biri, eğer idam edilmezse çamur atılıp karalanmaktan kendini kurtaramazdı. Bugünün sözde burjuva, eski

Stalinistleri ise kendi neden oldukları kötülüğü komünizmin günahı gibi gösterip (aynı kavramı daha yakınlarda işçileri kandırmak için dillerinden düşürmüyorlardı), sürekli olarak komünist ideallere ihanet edip bu idealleri gözden düşürmek istiyorlar.

Bununla birlikte, bürokratik hükümet işçi sınıfı tarafından bir direnişle karşılaşmasa bile, bugünün Sovyet toplumunun temelini yıkması kolay görünmüyor.

"Eğer dünya ölçeğinde yenilgiye uğratılmazsa, Sovyet Termidor'u tartışmasız yeni bir burjuva iktidar dönemi başlatacaktır" Troçki'nin Stalin biyografisinde dile getirdiği ve Stalin'in uşakları tarafından katledilmeden kısa süre önce yazdıkları arasında yer alan yukarıdaki düşünce, zamanlama açısından da sanıldığından çok daha uygun düşmektedir.

Troçki'nin yaşadığı dönemde ve ölümünü izleyen yıllarda burjuvazinin Sovyet toplumunu denetlemedeki yeteneksizliği, bürokrasinin varlığını korumasından ve bir anlamda da kapitalizme geçişe bir engel oluşturmasındandır.

Şimdilerde bürokrasinin siyasi liderleri, Sovyetler Birliği'ne yabancı sermaye çekmekten başkaca bir istekleri olmadığını herkese duyurmak için can atıyorlar. Artık sorun, seslerinin dışarıdakiler tarafından duyulup duyulmayacağıdır!

Şüphesiz Sovyetler Birliği'nde yasadışı olarak özel sermaye biriktiriliyordu ama "yeraltı ekonomisi"nde gerçekleşen bu birikim emin değildi ve güven vermiyordu. Bu yoldan ne kadar sermaye biriktirildiğini tahmin etmek zordur. Yine de makul bir tahminle, 1920'lerde sözkonusu birikimin ekonomiyi kapitalizme dönüştürmeye yetecek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ne de olsa artık 1920'lerde değiliz.

Artık devlet mülkiyetindeki ekonomi, birkaç önemli kamu hizmeti kuruluşuyla sınırlı değil (demiryolları, posta idaresi vb). O dönemde varolan bir avuç orta ve büyük şirket kolaylıkla özelleştirilebilirdi. Bugün, büyük işletmelerden oluşan devasa bir sanayi sektörü sözkonusu. Kamu sektörü ile karşılaştırıldığında özel birikimin (yasallaşması halinde), önemsiz olduğu ortadadır.

Öte yandan "yeraltı ekonomisi"nin kenar sektörlerinde kolay

kazanca alışmış, geleceğin Sovyetler Birliği "işadamının" büyük firmalara yatırım yapmaya istekli olduğuna dair bir güvence mevcut değildir. Eğer ruble uluslararası bir para haline gelirse, sözkonusu centilmenlerin paralarını Batının, özellikle ABD'nin köklü kuruluşlarına yatırmayı yeğlemeleri çok muhtemeldir.

Yabancı sermaye Sovyet ekonomisinin hangi sektörlerini çekici bulup yatırıma yönelir? Bürokrasinin siyasi liderleri Sovyet ekonomisini haraç mezat satmaya hazır olsalar bile, bu, otomatik olarak alıcı bulacakları anlamına gelmediği gibi, alıcıların, bürokratları halen yararlandıkları olanaklarla yerinde bırakmaları da sözkonusu olmayabilir.

Ekonominin yan sektörlerinde, ticarette, sanayinin sınırlı alanlarında kapitalizmin yasal olarak yeniden canlanması ve bu sektörlerde burjuvazinin gelişmesiyle, sanayinin önemli bir bölümünün emperyalist sermayenin eline geçmesi, burjuva yanlısı bir hükümetin de ekonominin geri kalanını çökerterek (millileştirilmiş konumu koruyarak bile), onu özel sermayenin çıkarlarına bağımlı kılması (kapitalist ülkelerdeki millileştirilmiş kesim gibi), aynı şeyler değildir.

Eğer yabancı sermaye sanayinin en kârlı sektörlerini ele geçirmeyi başarırsa, bu Sovyetler Birliği'nin bir yarı-sömürge konumuna indirgenmesi anlamına gelir. Azgelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Sovyet ekonomisinin nitel üstünlüğünü oluşturan (değişik bölgeler arasında üretici güçlerin dengeli dağılımı, kapitalist ölçütlere göre verimli sayılmayan, ama kapatılmaları bir bölgeyi yokluğa düşürerek ve işçiler için de ölüm demek olan işletmelerin korunması) ve Sovyetler Birliği lehine farklılığı da hızla ortadan kaldırır.

Bunun ötesinde, eğer Amerikan, İngiliz, Alman ya da Japon emperyalist burjuvazileri doğrudan ve önemli ölçüde Sovyet ekonomisine yerleşirlerse ve eğer çok sayıda Sovyet firması mülkiyet ve kârlarını sürdürmede kararlı olursa, yeni bir devrimci yükseliş anında işçi sınıfı, bugünün takatsiz bürokrasisinden çok daha güçlü bir düşmanla karşılaşacaktır.

Bürokrasinin yöneticileri tarafından açıkça bir karşı-devrim süreci başlatılsa da bunun hızı ve süresiyle ilgili bir tahminde bulunmak mümkün

değildir. Yüksek Sovyet'in onayını da alsa merkezi bir kararın, çok büyük bir ülkenin (dünyanın en büyüğü) ekonomisini ve toplumunu bugünden yarına değiştirmesi olanaklı değildir. Gorbaçov da bunun farkında.

Eğer Sovyet toplumunun karşı-devrimci dönüşümü birkaç yıla yayılıp, uzarsa öncülerin ruh hali nasıl değişir? Güç dengeleri nasıl gelişir? Bugün siyaset sahnesinin bütünüyle dışında kalan işçi sınıfının karşı-devrimin gelişim seyri içinde bu tavrını değiştirme şansı yok mudur? Eğer karşı-devrim altı ay, bir yıl gibi bir zamana yayılırsa ve işçiler için olumsuz sonuçlar da yoğunlukla kendini hissettirirlerse, işçi sınıfının tepkisini önceden kestirmek kolay değildir.

Ekonominin burjuvazi tarafından ele geçirilen bölümünün önemi nedir? Aynı şekilde, planlanmış ve devletleştirilmiş olarak kalan bölümünün önemi nedir? Sırayla bu sorulara verilecek yanıtlar, karşı-devrimin olası aşamalarını da netleştirir. Öte yandan işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki güç dengelerinin evrimi yalnızca ekonomiye bağlı değildir. Üstelik ekonomi de Lenin ve Troçki'nin 1920'lerde benzer önlemlere girişikleri dönemdekinden çok farklıdır. Aynı zamanda işçi sınıfının fizik gücü ve ona bağlı olarak morali de dikkate alınmalıdır.

Eğer Sovyet hükümetinin (anti-sovyet demek daha uygun düşüyor) mevcut politikasına rağmen, burjuvazi yalnızca ikincil sektörlerde sınırlı bir gelişme gösterirse, dünyanın en güçlülerinden biri olmaya devam eden sanayi de, millileştirilmiş olarak kalmaya devam ederse, Sovyet devletinin devrimci işçi sınıfı geçmişi dikkate alınmadıkça açıklanması kolay olmayan, dünyanın özgün bir olgusu olarak kalacaktır. Bu durumda Troçki'nin *"yozlaşmış işçi devleti"* tanımına otomatik bir dönüş de sözkonusu olamaz.

İşçi sınıfı her ne kadar ilan edilen karşı-devrimin ilk çekişmelerinde sessiz kalsa da, zenginlik ve ayrıcalıkların yasallaştırılmasının ne anlama geldiğiyle ilgili duyarlılığı ihmal edilemez. Sovyetler Birliği'ndeki ayrıcalıklar şimdilik işlerin yolunda gittiği görüntüsü veriyor.

Üyelerinin büyük çoğunluğu "sonradan görmüşlere" özgü bir utanmazlıkla, haksız yollardan elde ettikleri serveti ortaya döküyorlar. Hiç değilse para konusunda bir çeşit eşitlikçiliğe -ki bu kökleri

çok eskilere giden büyük bir yalandı- alışkın işçiler bu durum karşısında nasıl tepki gösterecekler? Görüldüğü kadarıyla -zaten liberal basın bu tepkilerden şikayetçi- kapitalist "iş ortaklarının" hızlı zenginleşmesi karşısında suskunluğunu gizlemiyor. Sözkonusu kapitalist "iş ortakları" perdeleri örtülü Limuzinlerin ve özel mağazaların karşısında saflarını çoktan belirlemişlerdi.

Ekonomide giderek büyüyen tıkanıklıklar, dar boğazlar karşısında işçi sınıfı ve genel olarak halkın tavrı ne olabilir? Mevcut hoşnutsuzluğu, dahası kızgınlık ve başkaldırıyı hangi siyasi güçler yönlendirebilir? Bu ve benzer soruların önceden bilinebilecek yanıtları yoktur. Temel sorun şudur; işçi sınıfı pasif bir biçimde olayların gidişatını izlemekle yetinecek midir? Ya da sahip olduğu kimi olanakları korumakla yetinip, gerisini farklı burjuva güçlere mi (milliyetçi, sözde liberal vb.) bırakacak, yoksa tam tersine olayların gelişme sürecinde siyasi bilinci giderek olgunlaşacak mıdır? İşte işçi sınıfı devrimcilerinin bu doğrultuda müdahale etmeleri gerekiyor.

Kabaca, verili koşullar ortamında Sovyetler Birliği'nde burjuva karşı-devrimin zaferi, işçi sınıfının, doymak bilmeyen cılız bir ulusal burjuvaziden başka, parazit bir bürokrasiyi de beslemek zorunda kalması anlamına gelir. Burjuva düzenine dönüş, kesinlikle bürokrasinin, idarenin, ordunun vb. ortadan kalkması anlamına gelmez.

Fakat böyle bir durumda işçi sınıfı halen ödediğinden çok daha yüksek bir bedel ödemek zorunda kalacaktır. Uluslararası büyük sermayeye (borçlanma ve eşit olmayan değişim yoluyla) büyük bir bedel ödemekle kalmayacak, kitle halinde işsizlik ve yaşam seviyesinde aşırı düşüşle de yüzyüze gelecektir.

Buna karşılık, artık mağazalarda görebildiği ama, fiyatların yüksekliği yüzünden yanına bile yaklaşamadığı malların sağlayacağı küçük teselliyle yetinmek zorunda kalacaktır.

Sovyetler Birliği'nde, işçi sınıfının siyasi arenaya yeniden dönüşü anlayışından ve komünist toplum anlayışının bakış açısından, işçi sınıfının bürokrasiyle mi, yoksa burjuvaziyle mi çözülecek sorunu olduğu karşısında asla kayıtsız kalınamaz.

Bürokrasi, burjuvaziye göre üretim araçlarına daha az bağlı ve daha zayıf bir toplumsal tabakadır. Ekim Devrimi'nin en temel kazanımı olan ve öyle de kalan sanayinin gelişmişliği karşısında burjuvazinin gücü zayıftır. Ama yine de önemsenemez değildir.

Bundan başka, eğer burjuvazinin egemen olduğu bir ekonomik yapıya dönüş, emperyalist sermayenin ağır bastığı bir biçimde gerçekleşirse -böyle bir durum Sovyetler Birliği'ni yarı-sömürge durumuna düşürür- devrimci işçi sınıfı yalnızca ulusal burjuvaziyle çatışmakla kalmaz; doğrudan dünya burjuvazisiyle de karşı karşıya gelir.

Dahası, Sovyetler Birliği'nde karşı-devrimin başlangıçta aldığı somut biçime ek olarak, bürokrasinin ulusal fraksiyonları tarafından cesaretlendirilip, bilinen milliyetçi hareketin yükselişinin neden olduğu geriye gidişi de dikkate almak gerekir. Böyle bir geriye gidiş, belirli bir eşikten sonra Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar varabilir ki, böylece birbirine düşman çok sayıda devletin ortaya çıkması, bu ülkelerin burjuvazilerine ulusal çelişkileri ve hasımlıkları kullanarak kendi halkları nezdinde başka yollarla sağlayamayacakları bir uzlaşma yaratma olanağını da verir.

Bürokrasinin himayesinde Sovyetler Birliği'nin yarım yüzyılı aşkın evrimi, Troçki'nin tahlillerini doğruladığı gibi, daha sonra Troçkist akım olarak adlandırılacak Sol Muhalefetin **ilk ortaya çıktığından itibaren bürokrasiye karşı verdiği mücadelenin haklılığını da ortaya koyuyor.**

Yazık ki, Sovyetler Birliği'nde Stalin tarafından maddi olarak yok edilen Troçkist eğilim, ne orada ne de başka yerde işçi sınıfının gözünde inandırıcı bir siyasi güç haline gelerek, bürokrasinin siyasetlerine karşı bir siyaset öneremedi. Fakat Sovyet toplumunda gündeme gelen alt üst oluşlar karşısında, yalnızca Troçkizm, işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarına uygun bir siyaset, program ve anlamlı hedefler sunabilir.

Sovyet toplumundaki temel dönüşüm gerçekleşmedikçe, yarım yüzyılı aşkın bir tarihe de sahip olsa, Geçiş Programı **hâlâ tek yol gösterici olmaya devam ediyor.**

Sovyetler Birliği işçi sınıfının siyasal sınıf çıkarları, bürokrasinin

başlattığı toplumsal karşı-devrime karşı koymayı gerektirir. Mevcut durum (Status quo ante) adına değil, bürokrasiyi devirmek amacıyla.

Bugün Troçki'nin yaşadığı dönemde olduğu gibi, devletleştirilmiş güçlü bir ekonominin varlığı ve üretim araçları sahipliği yoluyla, kökleri sözkonusu ekonomiye işlemiş bir burjuvazinin yokluğu, 1917 Devrimi'nden kalan tek şeydir. Bu yüzden de Sovyetler Birliği işçi sınıfının onu savunması gerekir.

Bürokrasinin yedeğine takılarak değil. Troçki hiçbir zaman bürokrasinin römorku olmayı önermedi. Burjuvazi tarafından kapitalizme dönüş girişimi sözkonusu olduğunda bile. Bugün, burjuva toplumunu yeniden kurma tehdidi bizzat bürokrasinin kendi siyasi yöneticileri tarafından sözkonusu olduğu koşullarda daha da geçerlidir.

Artık kapitalist geriye dönüş engellenmesi ve burjuvazinin devrilmesi mücadelesi tamamıyla iç içe geçmiş durumdadır.

Hiç şüphesiz Sovyet işçi sınıfı için devrimci program, işçi sınıfı demokrasisine, seçilmiş konseyler iktidarına dönmek demektir. Bu da bürokrasinin devlet aygıtını yıkmadan, onun askeri hiyerarşisini ve siyasi polisini ortadan kaldırmadan olanaklı değildir.

Ekonomiyle ilgili olarak bu program, bürokrasinin ayrıcalıklarını ve özellikle de onun ekonomiye el koyma durumuna son vermekten geçer. Bunun tamamlayıcısı olarak, planlama ve dış ticaret tekeli işçi sınıfının hizmetine, Sovyet toplumunun ayrıcalıklı sınıfları da onun denetimi altına geçmelidir.

Bürokrasinin bayrağına açıkça yazdığı milliyetçiliğe karşı -ki şimdilerde milliyetçilikler deniyor- uluslararası işçi sınıfı tekrar bağ kurmalıdır.

"Yalnızca ezilen kitlelerin devrimci ayaklanmalarının zaferi, Sovyet rejimini yeniden canlandırıp sosyalizme doğru ilerlemesini sağlayabilir" diyordu Troçki bundan elli yıl önce. Bu tespit bugün de güncelliğini koruyor.

Bürokratik rejimin çatlaması ve onu temsil eden açıkça gerici siyasi güçler, kökleri çok eskiye giden güçlü bir komünizm düşmanlığını besliyor. Bürokrasi ve sözcüleri, Stalinizm'e karşı çıkmak gerekçesi altında, Ekim Devrimi'ne, işçi sınıfı diktatörlüğüne, Sovyet

işçi sınıfının başlattığı ekonomik ve toplumsal dönüşümlere, bürokrasinin yıkımından arta kalan ne varsa, hepsine karşı koro halinde saldırıya geçmiş durumdalar.

Stalinizme karşı mücadeleden doğan Troçkist akım açıkça komünizm düşmanı Sovyet bürokrasisinin ve Stalinist diktatörlüğün gedikli savunucuları safına geçen küçük burjuva kamuoyu, Fransız Komünist Partisi ve benzerleri karşısında asla savunma durumunda olmamalıdır. Bürokrasinin gözü burjuvazide ve onun değerlerinde oldukça, birinin diğerinden daha değerli olması sözkonusu değildir.

Troçkist akım komünizm adına Sovyetler Birliği'ndeki gidişle mücadele etmelidir. Bu, Sovyetler Birliği'ndeki militanlar için, başlatılan kapitalist geri dönüşe karşı açık, anlaşılır bir siyasi program ve somut bir eylem programını gerekli kılar. Dışarıdakilerin, en azından devletleştirilmiş, planlı ekonomiden kalanları da tasfiyeye yönelen yeni bir burjuva sınıfının oluşması karşısında tavır alıp boyun eğmemeleri gerekir.

Eğer Ekim Devrimi'nin son izleri de yok edilir ve eğer işçi sınıfı devriminin bütünüyle silip atamadığı tek ülkeye de burjuvazi muzaffer bir geri dönüş yaparsa, dünya komünist hareketi yeni bir durumla karşı karşıya gelecektir. Böyle bir durum, Geçiş Programının bazı yerlerini geçersizleştirecektir. Fakat, burjuvazi karşısında kesin yenilgiye uğramış bir Sovyet işçi sınıfının geleceğe dönük programını oluşturmak boşunadır. Boşunadır çünkü program, yenilginin koşullarına bağlı kalacak, ayrıca ekonominin dağılmışlığı ve ülkenin parçalanmışlığı vb. koşullarında, işçi sınıfı da artık bugünün işçi sınıfı olmayacak.

Devrimci komünist hareketin, muhtemelen yarının gündemine gelecek siyasi sorunları göğüsleyebilmesi, bugünün siyasi sorunlarını göğüsleyebilmesine bağlıdır. Bu yüzden, öncelikle, "toplumsal karışıklıklar olmaksızın" ve işçi sınıfı tarafından da bir direnişle karşılaşmadan karşı-devrimi gerçekleştirmek isteyen -halen mevcut olan ve bürokrasinin dönüşebileceği- burjuvazi tarafından gelen tüm baskılara karşı koymak gerekiyor.

(27 Ekim 1990)

SSCB: BİR BURJUVA KARŞI DEVRİM GİRİŞİMİ, -BÜROKRATİK ZİKZAKLAR- İŞÇİ SINIFININ POLİTİKASI NE OLMALI?(*)

Gorbaçov, son birkaç aydır, kabaca Ekim 1990'dan beri, yeni bir siyasi yöne yönelmese de, en azından müttefiklerini ve dilini değiştirmiş gibi görünüyor.

Önceleri ülkenin "demokratikleşme"sinin mimarı gibi duran bu adam, şimdi *"yapılacak tek şey ülkedeki düzeni korumaktır. Tüm siyasi kışkırtmalara,* sloganlara, tutkuların şiddetlenmesine ve zıtlaşmalara bir son vermeliyiz... *bizim, öz-disiplin de dahil olmak üzere, disipline ihtiyacımız var"* diyor.

Geçen yaz kendisini bürokrasi içindeki, kapitalizme en hızlı dönüşü savunanların sözcüsü yapmış gibi görünen bu adam isteğini unutmuş bulunuyor ve şimdi pazar ekonomisinden çok, planlı ekonomiden söz ediyor.

Kişisel olarak desteklediği ve 500 gün içinde kapitalizmi yeniden kurmayı öngören "Stalin Planı" artık yok. Şu an için Stalin'in kendisi de yok.

Gorbaçov *"Toplumumuzdaki krizin önemini küçümsedik, ekonomik reformlar uygulanırken üstünkörü ve kötü kararlar alınmıştır"* derken biraz özeleştiri bile yaptı.

Gorbaçov şimdi, zor kullanma taktiklerini benimseyen ve aslında neyi "muhafaza" etmek istedikleri pek de belli olmayan "muhafazakârlar" arasından kendisine müttefik arıyor.

Aralık ayındaki "Halklar kongresi"nde yapılan görüşmelerde çok muhafazakâr "Soyuz" milletvekili grubundan aldığı destek, tamamen fikra tarzındaki meclis temaslarının bir parçası olmuş olabilir.

Gorbaçov yine de KGB'ye, askeri hiyerarşiye ve bir başka alanda, devletin ve ekonominin felçli haline karşı çıkmada birleşmiş olan ekono-

(*)(Bu makale aylık Lutte De Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Mart 1991 tarihli 37'nci sayısından çevrilmiştir.

mi bürokrasisinin yüksek memurlarına jestler yapmaya devam etti.

Gorbaçov, KGB ile ilgili olarak, uzun süre KGB'de görev yapmış olan Boris Pugo'yu İçişleri Bakanlığı yönetimine atamıştır. Ayrıca KGB'yi dışarıdan gelen yiyecek yardımını dağıtmada görevlendirmiş, KGB'ye ekonomik sabotaja karşı mücadele yürütme görevini ve yarı-kamu işletmeler dahil olmak üzere firma içlerini arama yetkisini vermiştir. KGB'nin başı olan ve pek liberal diyemeyeceğimiz Vladimir Kryuchkov şimdi televizyonda paldır küldür "radikal aşırı gruplar"ı ve "yabancı gizli örgütlerin girişimleri"ni teşhir etmektedir.

Orduya gelince, ordunun yükselen yıldızlarından, daha önce Afganistan'daki güçlerin başkomutanı olan General Gromov İçişleri Bakanlığı'nın başındaki Pugo ile bir ekip oluşturmak üzere atanmıştır. Ordu şimdi, ülkedeki düzeni sağlama görevini sürdürmektedir. Ordunun başı olan Mareşal Lazov'a, -özellikle çevre cumhuriyetlerde olmak üzere- kuvvetlerini nasıl kullanacağı konusunda daha geniş bir karar verme yetkisi verilmiştir. Bildiğimiz gibi ordu, Gorbaçov'un emirlerini uygulayarak, veya sadece "yorumlayarak", Vilna'da kan dökülmesine yol açmıştır. Diğer iki Baltık ülkesinde de, ön cephelerdeki ordu kendi siyasetini yürütmektedir ve Gorbaçov'un gerçekten bu siyasetin sorumlusu olup olmadığını bilmek zordur.

Gorbaçov en son olarak, 7 Aralık'ta, büyüyen ekonomik anarşiye ve malzeme teslimatının durdurulmasına karşı hoşnutsuzluklarını belirten devlet işletmelerinin yöneticilerinin yararına bir dizi kararname imzalamıştır. Bu kararnamelerden biri, daha önce çıkmış olan işletmelere ihtiyaçlarını karşılayan kimseleri seçme yetkisini veren kararnameyi hükümsüz kılmıştır ve "işletmeleri 1991'de varolan ekonomik bağlara göre anlaşma imzalamaya" davet etmektedir. Diğer kararnameler Gosplan'ı (eski, güçlü Devlet Planlama Başkanlığı) yerine geri oturtmuştur.

Bu kararnameler tahminen ulusallaştırılmış sanayi, özel arazi mülkiyeti, vesairenin özelleştirilmesine karar veren daha önceki kararnamelerden daha etkili olarak uygulanmıyor. Tüm zikzaklarının ve dönüşlerinin ötesinde, Gorbaçov'un politikası yalnızca kelimelerden oluşuyor.

Fakat aynı zamanda, bürokrasinin karşılaştığı gerçek problemleri ve muhtemelen kaygılarını da yansıtıyor.

Şu sıralarda sahne merkezini işgal eden KGB ve ordu, Gorbaçov'u, ipin asılmakta olan bir adamı desteklediği gibi destekliyor olabilir. Fakat bu, Gorbaçov'un kişisel hırslarının söz konusu olma durumu hariç, ana sorun değildir.

Liderleri kamu işletmelerini özelleştirmeyi, özel mülk ve kârı korumayı ve kapitalist ekonomi için planlı ekonomiyi terketmeyi amaçlayan -ama gerçekte lafta kalan- bir karşı-devrime kalkışan bürokrasi şimdi görüyor ki, değişime doğru atılımlar, ülkeyi ekonomik kaos ve siyasi felce batırma tehdidi oluşturmaktadır.

Bürokrasi ve perestroykanın (yeniden yapılanmanın) ürkütücü yanları

Yeniden yapılanmanın uygulanmasından doğan toplumsal kriz, bürokrasi için iki alanda ciddi sorunlar yaratmaktadır. Öncelikle devletin işleyişinde sorun oluşturmaktadır.

Gorbaçov'un liderliğini yaptığı yeniden yapılanmanın öncüleri, diktatörlük rejiminin yerine daha demokratik bir rejim getirebileceklerini iddia ettiler. Sundukları modeller meclisleri, yerel ve bölgesel düzeydeki sözde temsili kuruluşlarıyla Batı demokrasileriydi. Fakat Batı demokrasilerinde kuruluşlar arası mücadeleler olduğunda, devlet aygıtına, yönetime ve askeri, polis aygıtlarına dokunulmuyor.

Bu siyaset, şimdiye dek başarısız olmuştur. Sovyetler, kolayca Brejnev ve ondan öncekilerin yönetimindeki, düşünmeden onaylayan organlar olmaktan çıkıp, Batıdaki meclislerden bile daha gürültülü organlara dönüşmüştür. Sovyetler bazı yönleriyle, toplumdakinden farklı olarak, biraz daha demokratik görünümdedirler. Örneğin, tartışmalar veya ifade ettikleri çoğulcu görüş açısından. Gorbaçov, yönetimin temsilcisi olarak, Sovyetlere hükmetme ve onlara bürokrasinin siyasi çıkarları için oy verdirme kabiliyetini kazanmıştır, fakat Sovyetler bir bütün olarak devlet aygıtı üzerinde bir güce sahip

değildir. Kararlar tekrar tekrar oylanabilir ama yürürlüğe konmaz.

Daha da kötüsü, Gorbaçov teorik olarak elinde, model aldığı Bush ve Mitterrand'dan daha fazla hukuki güç topluyorsa da (doğrusu seleflerinden de -Stalin'den Brejnev'e- daha fazla), merkezi güç etkisizdir. Yönetici güç olması beklenen devlet aygıtı, aralarında artan bir rekabet olan birkaç değişik aygıta parçalanmaya doğru gidiyor.

Bu, sadece merkezi hükümetin emirlerine aldırmamakla yetinmeyen Baltık Cumhuriyetlerinde değil, merkezi hükümetin meşruiyetini yadsıyan diğer cumhuriyetlerin tavrında da açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu cumhuriyetlerde farklı derecelerde var olan milliyetçi duyguları sömüren, genellikle bürokrasiden ve çoğunlukla Komünist Parti'den gelen liderler, merkezi hükümeti sadece açıkça karşı kararnamelerle değil, silah altındaki askerleri kaçmaya çağırarak ve "ulusal" askeri-polis aygıtları oluşturma çabalarıyla zayıf düşürmeye çalışıyorlar.

Litvanya Başkanı Landsbergis açıkça Sovyetler Birliği'nin parçalanmasını arzu ettiğini söylüyor. Diğerleri bunu onun gibi açık bir şekilde ifade etmiyorlar ama o kadar sesli düşünüyorlar ki, herkes açıkça işitebiliyor.

Ancak merkezi hükümete açıkça karşı olan yerel aygıtlar, sadece ulusal hisleri sömürebilecekleri bölgelerde ortaya çıkmıyor. Sovyetler Birliği'nin çekirdeğini oluşturan, 15 cumhuriyetten biri olmasına rağmen tüm nüfusun yarısını barındıran Rusya Cumhuriyetinde bile, merkezi hükümetin koridorlarından kovulan Boris Yeltsin, kendisine Gorbaçov'a yakın eşitlikte konuşma iddiasını veren Rusya Cumhuriyeti Sovyeti Başkanlığını alternatif bir güç pozisyonu olarak kullanmakta başarılı olmuştur. Gorbaçov'un istifasını isteyecek kadar ileri gitmiştir -belki riski göze alarak, bunu zaman gösterecek-.

Bürokrasinin karşı karşıya olduğu ikinci ciddi sorun (birincinin sebebi veya sonucu), giderek büyüyen ekonomik anarşidir. Bazı cumhuriyetler şirketlere faaliyetlerini yerel ihtiyaçlara yöneltmelerini emretmiş ve diğer cumhuriyetlere yapılan "ihracat" üzerinde denetim başlatmışlardır. Pek çok şirket, daha "kârlı" üretim alanlarına kayıyor, hatta ürünlerini döviz karşılığında ihraç ediyor veya üretimleri için para

verecek Batılı ortaklar arıyor. Bunu yapamayanlar, planda şart koşulan müşteri veya malzeme şirketleriyle bağlarını koparıp, daha kârlı takas ilişkileri kurabilecekleri şirketlere yöneliyorlar. Böylece daha emin bir şekilde hammadde veya personel tarafından kullanılabilecek veya satılabilecek tüketim malları elde etmeye çalışıyorlar.

Bütün bunlar, üretim çemberi içinde malzemelerin teslimatında ve satın alma akışında engellere neden olarak, üretimi sekteye uğratmakta ve tehdit etmektedir. Sonuç, ekonominin planlı yapısının, gerçekten başka herhangi bir örgütlenme oluşturulmaksızın parçalanmasıdır.

Bürokrasinin siyasi liderleri sunup sunmamaya hâlâ karar veremezken, bürokrasinin bir kesiminin pek meraklı olduğu "pazar", üretim düzeyinden çok dağıtım düzeyinde yaygın olan vahşi kapitalizm biçiminde arka kapıdan giriyor. Bu biçim, devlet üretimine bağımlıdır. Onsuz yaşayamaz. Üretmez, fakat üretimi karaborsaya aktarır. Sovyet rakamlarına göre, geçen yıl üretimde sadece yüzde 1,5 oranında bir düşüş olmuştur (Batı rakamlarına göre bile, sadece yüzde 2'dir).

Ama üretimin özel dolaşıma akması yüzünden devlet mağazaları neredeyse boştur. Böyle dengesizliklerin, pek çok bürokratın küçük burjuvaların çevirdikleri dolaplara aktif katılımı olmaksızın ortaya çıkamayacağı açıktır. Fakat görünen odur ki, ekonomide genel bir gerileme pahasına, bu tür vahşi ve parazit, öncelikle para delisi küçük burjuvaların işine yarayan bir kapitalizmin gelişmesi, en azından seslerini yükseltmeye çalışan ve Gorbaçov'un birtakım kararnamelerle tatmin etmeye çalıştığı, bürokrasi içindeki bazı "üst düzey yöneticiler"in hoşuna gitmemektedir.

Gorbaçov'un önde gelen beyinlerinin birkaç ay öncesinde söylediklerinden anlaşılan, bürokratlar arasında, bürokrasinin ayrıcalıklarını pekiştirecek ve kendi yararlarına karlı bir pazar ekonomisi yürütecek, bir çeşit ideal kapitalizm konusunda bir görüş birliği olduğuydu. Oysa sonuçta, daha ekonomide gerçek anlamda bir kapitalist dönüşüm başlamadığı halde, durum bu "ideal kapitalizm"den oldukça farklı görünüyor.

Gerçekte kapitalizm, bir karmaşanın yaşandığı kriz boyunca yo-

lunu zorluyormuş gibi görünüyor. Ortaya çıkan şey, bir burjuva demokrasisinin oluşturulmasından çok anarşi durumunun uzatılmasına benziyor. Ülke ekonomisini daha güçlü duruma getireceğine, çöküntüye sürüklüyor.

Önde gelen bürokratlar paniğe kapılmış gibi görünüyor. Ortaya çıkan her olaya tepki gösteriyor, bir gün bir karar verip, bir başka gün tam tersi bir karar veriyorlar.

Şimdiki, "herşeyden önce düzenin korunması" siyaseti bir tesadüf değildir. Toplumsal krizin yarattığı güçlüğün, en azından bazı bürokrasi liderlerini Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin inşasının bedelinin siyasi karışıklık, cumhuriyetlerin ayrılması ve ülkenin Rusya çekirdeğinin -belki de başka diğerlerinin- Hindistan veya Brezilya gibi ikinci sınıf bir ekonomik ve siyasi güç olma çizgisine düşmesi kadar ağır olabileceği konusunda uyardığını düşünebiliriz. Bu olasılığın herkesin hoşuna gitmeyeceğini de düşünebiliriz.

Aylık Le Monde Diplomatique **gazetesinde, Gorbaçov'un politikasının sağlamlaştırılması üzerine yorum yapan bir gazeteci, "düzen talebi"nin bütün cephelerden geldiğine dikkat çekiyordu -bürokrasi içindeki bütün cephelerden olduğu daha kesindir-.**

Ancak bu "düzen talebi" farklı, hatta çatışan nedenlerle ilgili olarak ortaya çıkmış olabilir. Bazıları için neden, "eldeki bir kuşun çalılıktaki iki kuşa bedel olduğu" fikridir. Bu nedenle eski başbakan Rijkov "toplumsal patlama" tehlikesi var diye diğer bürokrat yandaşlarını uyarmıştı. Diğerleri için neden tersine, ana güçlerden biri olan Sovyetler Birliği'nin konumunu devam ettirirken, başarılı bir kapitalizme geçiş yaşama arzusudur.

Yeniden yapılanmanın çelişkileri ve Sovyet devleti

Bürokrasi çelişik bir durum içindedir. Bir taraftan kapitalizme dönüş için duyduğu özlemi dile getirebiliyor, devlet aygıtı, KGB ve askeri hiyerarşi uzun zamandır yeniden inşa edilmiş bir burjuvaziye hizmet etmeye hazırlanıyor -buna Troçki zamanında da hazırdılar-.

Troçki yazılarında bu konudan söz etmişti!

Diğer taraftan, yalnızca bürokratların çelişen istekleri, bürokrasinin amaçlarını gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyacağı ve işçi sınıfının tepkilerini denetleme güvencesini verebilecek olan devlet aygıtını altüst etmeye yetiyor.

Devletin, birbiri ardısıra gelen Stalinist rejimlerin diktatör doğasına rağmen, 1917 işçi devriminin birbirinden kopuk kökenleri nedeniyle belli bir dağılma eğilimi vardır.

Burjuva ülkelerde veya SSCB gibi sanayileşmiş ülkelerde devlet, burjuva toplumsal ilişkiler üzerine kurulmuştur. Bu ülkelerin tarihsel evrimi süresince oluşturulan kurumlar, tampon görevi görmek ve toplumsal çatışmaları yatıştırmak için vardırlar -ve şimdiye kadar başarılı olmuşlardır. Devlet aygıtı ve bürokrasi bu tip krizler nedeniyle zayıflayabilir veya güçlenebilir ve devlet aygıtıyla burjuvazi arasındaki ilişkiler şekil değiştirebilir ama devlet aygıtı her zaman burjuva toplumsal ilişkilere hizmet eder.

Sovyet devleti esas olarak, burjuva mülkünün kamulaştırılması üzerine kurulmuş olan toplumsal ilişkiler temelinde yaratılmıştır. Bu devlet aygıtı, birkaç on yıl önce bürokrasiye yol açarak tamamen yozlaşmıştır. Yıllardır, Sovyet devleti, toplumsal ilişkilerle ilgili olarak tutucu bir rol oynamış, dolayısıyla Ekim Devrimi'nin ve toplumsallaştırmanın getirdiği toplumsal ilişkileri korurken, aynı zamanda bürokratik tabakanın ayrıcalıklarını da korumuştur.

Bu devlet, işçi sınıfına karşı şiddet aracı olarak kullanıldığı için, işçi sınıfına eşitsizlik üzerine temellendirilmiş toplumsal ilişkileri dayatma konusunda geçmişten kaynaklanan bir gücü vardır.

Bu açıdan bakıldığında, devlet işçi sınıfı karşısında burjuva sınıfının baskı aracı olmaya oldukça hazırdır.

Burjuvazinin geri dönüşü, bürokrasinin bir kesiminin burjuvaziye dönüşümü biçimini alsa bile, kesinlikle toplumsal ilişkilerde karşı-devrimci bir dönüşümü gerektirir. Devlet aygıtının oynadığı "toplumsal tutuculuk" rolü ile, toplumsal altüst oluşun bir aracı olarak oynayabileceği rolün (her ne kadar bu altüst olma hevesi uzun za-

mandan beri siyasi iktidarı elinde tutan bürokratlardan da gelse) birbirine zıt olduğu gerçeği kaçınılmazdır. Devlet bu zıtlığın baskısı altında parçalanıyor gibi görünüyor.

"Devlet otoritesi"nin yeniden düzenlenmesi, şimdilerde geçmişin "sosyalist" ağzına bir geri dönüşle belirlenmiş gibi görünse de bu, kapitalizmin geri döndürülmesi yararına olan karşı-devrimin sonu anlamına gelmeyecektir. Aksine, eğer işçi sınıfı buna karşı tepki göstermezse, devlet gücünün tasfiyi edilmesi, karşı-devrim için bir ön koşul olabilir.

Devlet gücünün yeniden düzenlenmesi, kendilerini "liberal" veya "demokrat" olarak nitelendiren fakat aslında kapitalizmin geri dönmesini herkesten çok isteyen bürokratların arzusudur. Moskova belediyesinin reformcu başkanı Popov ve de Yeltsin'in çevresinden olan başkan yardımcısı Stankeviç, son zamanlarda açıkça "*reformların daha güçlü bir şekilde uygulanmasını*" istemiştir. Bir de şunu eklemiştir, *"en can alıcı sorunlarımızı sadece meclis yoluyla ve fazla bir işe yaramayan yeni demokrasimizle yetinerek çözemeyiz"*

Stankeviç'in, Sovyetlerin federal meclisindeki tutucu "Soyuz" grubu lideri Albay Victor Alksnis gibi konuşması pek çelişkili değildir. Alksnis, Sovyetler Birliği'nin korunmasını, merkezkaç milliyetçilere karşı mücadeleyi, devlet gücünün yeniden sağlanmasını; "*olağanüstü hal durumu ilan edilmesini, Komünist Parti dahil, bütün hareketlerin ve partilerin faaliyetlerinin yasaklanmasını*" istiyor. Aynı zamanda "*toplumda ekonomik ilişki olarak sadece pazar ekonomisinin aktif ve zorunlu uygulaması gereklidir*" diyor. Önce diktatörlük, sonra demokrasi fikrini savunuyor ve buna beş yıl zaman veriyor. Çünkü ona göre pazar ekonomisinin yerleşmesi için bu kadar süre gerekliymiş.

Alksnis'in, süre konusunda Ştalin'den daha fazla bildiği yoktur. Ştalin, kapitalizmin yeniden kurulması için 500 günlük planını önerdiğinde şunu söylemiştir; bu plan altından kalkılması çok büyük bir yüktür. Neredeyse imkansızdır. Bir yandan, tutucu kanadın eski şefi Ligaçev yeniden sahneye çıkıyor ve Doğu Avrupa ülkeleri tipi "kapitalist yeniden yapılanma"ya karşı olduğunu söy-

lüyor ama "sosyalist yeniden yapılanma"yı savunuyor. Tutucu kanadın yeni şefi Alksnis, kendini "reformcu" bazı bürokratlarla aynı cephede buluyor ve "*kapitalist ekonomiye daha kararlı bir şekilde ilerleyelim ve demokrasi palavralarından vazgeçelim*" diyor.

"Kapitalizme giden demokratik yol" üzerindeki bürokrasi, henüz kapitalizme ulaşmamıştır ve "demokrasi" olasılığı hakkında şüpheli olmak için pek çok nedeni vardır. Çünkü Sovyetler Birliği'nin ana güçlerden biri olarak konumu ciddi biçimde sarsılmıştır.

Baskıcı çizgi, bürokrasiye çok fazla sorun çıkarmadan kapitalizme geçişe ulaşmada daha başarılı olabilecek mi? Her koşulda, baskıcı çizgi, araçlara sahip olmayı talep edecektir. Dahası diktatörlüğün, henüz köklü bir burjuva sınıfının ve direnecek gücün olmadığı bir ülkede öncelikle ekonominin kural altına alınmasını da içeren bir kendi iç mantığı vardır.

Diktatörlüğün yeniden düzenlenmesinin giderek bir engel olup olmayacağını zaman gösterecek.

Ancak Sovyet toplumunda henüz başlatılan burjuva dönüşümün ancak ciddi bir toplumsal krizle sağlanabileceği açıktır. Bu kriz başlamış bulunuyor. Ancak bu daha işin başı.

Birkaç ay önce, heyecanla Gorbaçov'u savunan ve aslanı öldürmeden postunu satışa çıkaran ve şimdi ise, hayal kırıklığıyla Gorbaçov'u suçlayan burjuva gazetecilerinin tersine, burjuva karşı-devrimi ve ona eşlik eden toplumsal kriz henüz sona ermemiştir. Bu sorumsuz ve hiç bir taahhüdü olmayan gazetecilerin aksine, davasının militanı olan Leningrad valisinin (kapitalizmin geri dönmesini savunan reformistlerin lideri) Le Monde**'daki bir röportajda söylediği gibi: *"Gerçek yeniden yapılanma henüz başlıyor. Gorbaçov'un şimdiye kadar yaptıkları idari kumanda sisteminin asıl temellerine dokunmamıştır".***

Hiç kimse şimdiden bu "gerçek yeniden yapılanma"nın hangi yollardan ve aşamalardan geçeceğini tahmin edemez.

Kesin olan tek şey, neye yol açarsa açsın, ortaya yalnızca azınlık için daha fazla zenginleşme ve birikim, işçi sınıfı için daha fazla

yoksullaşma olasılığı sunan bir toplumun çıkacağıdır. Bu daha fazla eşitsizlik, ufak dozda bir "demokrasi" sosu ile tatlandırılabilir. Tıpkı Brezilya ve Hindistan gibi büyük yoksul ülkelerin sunduğu "demokrasiler" gibi. Fakat bu bile kesin değildir. Olasılıklar krizin başlangıcından bu yana bir değişiklik göstermemiştir.

Ya bürokrasi kapitalizmi inşa etmeyi başaracaktır, ya da işçi sınıfı bürokrasiyi yenecektir.

Bu nedenle, işçi sınıfının önündeki tek yol, bağımsız bir siyasi güç olarak örgütlenmektir. Bir program, bir bayrak ve bir parti ile.

Program, genel hatlarıyla bugün de hala, Troçki tarafından Geçiş Programı'nda öngörülenle aynıdır.

Sovyetler Birliği'ndeki işçi sınıfının devrimci partisi, programının başına bürokrasinin devlet sanayisini yıkma, planlamayı terk etme ve özel mülkiyeti geri getirme ataklarına karşı koyma gerekliliğini koyacaktır.

İşçi sınıfı adına ve işçi sınıfının "vahşi kapitalizm"in yerleştirilmesine, kapitalist özel teşebbüsleri gizleyen "kooperatifler"in yaygınlaşmasına karşı koyması için, gerekli her türlü araçla mücadele edecektir.

Bürokratların muhasebe defterlerini açmasını, işçilerin işletmelerdeki üretim ve dağıtım ağları üzerinde denetimini ve böylece bürokrasinin zimmetine para ve mülk geçirmesini önleyecek araçları elde etmesini talep eder.

Devrimci bir parti, bürokrasinin bir diktatörlük rejimi oturtma girişimlerine karşı koyacaktır. Bu tür girişimlerin merkezinde olanların öne sürdükleri niyet ne olursa olsun (sosyalizm adına hareket ettiğini söyleyen ve açık bir kapitalizme dönüş izi taşımayan girişimler bile olsa). Fakat bu girişimlere, genel olarak "demokrasi" adına değil, Sovyet demokrasisi, yani işçi sınıfının siyasi iktidarı adına karşı çıkacaktır.

Devrimci bir parti programını, açıkça bürokrasinin işçi sınıfı tarafından yıkımı ve yerine, bugünkü toplumsal krize tek çözüm ve kapitalizmin yeniden kurulmasına karşı etkili tek savunma aracı olan Sovyet demokrasisinin geçirilmesi anlayışıyla oluşturur.

Tabii ki, Sovyet demokrasisi, yeniden yapılanmanın getirdiği

etkisiz ve laf ebeliği yapan aygıtların ele geçirilmesi değildir. 1917'deki gibi, işçi sınıfının işyerlerinde ve işçi mahallelerinde seçilen denetlenen sınıf organları olan Sovyetler'dir. Bunlar bürokratlar ve yüksek rütbeli memurlar tarafından oluşturulmamalıdır. Hatta, belli belirsiz bir işçi sınıfı geçmişine sahip kişilerce de değil -böyle insanlar tam tersine, yeniden inşa edilen Sovyetler'e ayak basma hakkına bile sahip olmamalıdır-, ancak sınıflarına bağlı kalmış, tabandaki işçiler tarafından oluşturulmalıdır. İşyerlerinde ve işçi mahallelerindeki bu Sovyetler, birbirleriyle bağlarını güçlendirmeli ve aşağıdan yukarıya bir demokrasi inşa etmelidir.

Farklı cumhuriyetlerin Sovyetler'i veya Sovyetler Merkezi tabandaki işçilerden, kollektif çiftlik köylülerinden ve askerlerden oluşmalıdır. Sovyet demokrasisi, Sovyetler'in yalnızca yasama organları değil, aynı zamanda alınan kararlardan sorumlu olan, işçi sınıfına, onun gücüne ve milislerine güvenen yürütme organları olması demektir.

Birden fazla siyasi parti olabilir, fakat bu partiler işçi Sovyetleri'ne cevap verebilir partiler olmalıdır. Bu partiler arasındaki oylama sistemi, işçi sınıfı tarafından, kendi koyacağı kurallara göre belirlenecektir.

Açıktır ki, bugünlerde gerçek Sovyetler'e aracı olma gücünü elinde tutan işçiler, planı yeniden gözden geçirmek zorunda kalacaklardır. Daha önceki planlardaki, sadece bürokrasinin çıkarlarına hizmet eden unsurlardan kurtulmak gerekecektir. İşçilere hizmet eden planlı ve merkezi ekonomi, şüphesiz tabandaki işçilerin genel veya bölgesel Sovyet örgütleri, tüketici kooperatifleri aracılığıyla sürekli denetimiyle çelişkili değildir. Kâr ekonomisi ve kapitalist pazar anarşisi ile kıyaslandığında hatırı sayılır bir ilerlemeyi temsil eden planlı ekonomi, en yüksek başarıya ancak ihtiyaçlardaki değişikliklere göre planda sürekli değişiklik yapmayı sağlayabilecek tabandakilerin sürekli denetimi ile ulaşabilir.

İşçi sınıfı ayrıca, merkezi bürokrasinin baskısı altına iyice kötüleşen ve sonuç olarak ortaya çıkan ulusal bürokrasiler tarafından kullanılmakta olan uluslar sorunu ile ilgili bir siyaset uygulamalıdır.

Bu siyaset, her türlü ulusal baskıyı reddetmelidir. Kalmak iste-

meyen halkları Sovyetler Birliği içinde tutmak, kesinlikle işçilerin çıkarına değildir.

Yalnızca demokratik eşitlik ilkesine dayanan ilişkiler Sovyetler Birliği halkları arasındaki dayanışmayı güçlendirebilir. Bu eşit ve demokratik ilişkiler, bürokrasi altında olanaksızdır. Sovyetler Birliği'nin sözde "bağımsız", ama kaçınılmaz olarak emperyalist sermayenin avucunda olacak ve emperyalist güçlerin yağmasına ve sömürüsüne açık olacak bürokratik (ki, bu ulusal bürokrasiler diğerlerinden daha az ezici olmayacaklardır) kalelere bölünmesi de hiçbir ulusun işçilerinin çıkarına değildir.

Toplumsal kriz ve bürokrasinin tereddütleri ve çekişmeleri işçi sınıfına, bu siyaseti somutlaştıracak bir parti ile silahlanacak zamanı verecek mi?

Kimse bilemez. Fakat bu, işçi sınıfının önünde duran tek çıkar yoldur.

(22 Şubat 1991)

SSCB: BİRLİĞİN KORUNMASI VE HALKLARIN KENDİ KADERLERİNİ TAYİN HAKKI(*)

SSCB'de 17 Mart 1991'de Birliğin sürdürülmesi hakkında yapılan referandumda "evet" oyu büyük çoğunluktaydı.

Yazının yazıldığı sıradaki resmi sonuçlara göre katılım yüzde 80'di ve oyların yüzde 76'sı SSCB'nin bir devletler federasyonu olarak sürmesinden yanaydı.

Ancak, bu sonuçlar öncelikle cumhuriyetler arasında önemli farklılıklar gizliyor. Orta Asya'daki beş cumhuriyetin "evet" oyları yüzde 90'nın üzerinde. Rusya ve Ukrayna'daki yüzde 71 ve yüzde 70 oranındaki "evet" oylarıyla, iki büyük şehir olan Moskova ve Leningrad'da çoğunluk kıl payı elde edilmiştir.

Gürcistan, Ermenistan veya Moldavya'da, yerel liderler referandum düzenlemeyi reddettikleri için bu cumhuriyetler hakkında tek gösterge, tahmini görünüştür. Buradaki oylar sonuç açısından pek önemli olmayacaktı, çünkü ayrılıkçı liderlerin boykot çağrısına uymayan bir azınlık askeri kışlalarda ve işyerlerinde kurdukları oylama istasyonlarında oy kullandılar. Bu da "evet" oyu vermeyi planladıklarını gösteriyor.

Bu sonuçların önemi bir halkoylamasının sayısal sonuçları olmakla sınırlıdır. Çünkü, ilk olarak bu, bir halkoylamasından çok, Gorbaçov hakkında bir plebisitti(**) (önceden sonucu belli olan halkoylaması). Bürokratlar, zengin ülkelerin demokrasilerini ve pratiklerini uygulamakta başarısız olurken, plebisitleri kullanmayı öğrenmiş bulunuyorlar. İkinci olarak, altı "birliğe karşı cumhuriyet"in milliyetçi liderleri kendi halklarını oylamadan men ederek, alınan sonucun, hiç değilse bu konudaki kamu-

---

(*)(Bu makale aylık Lutte De Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Nisan 1991 tarihli 38'inci sayısından çevrilmiştir).

(**)Plebisit: Devletle ilgili bir sorun üzerine, yurttaşların "evet" ya da "hayır" şeklinde oy kullanarak düşüncelerini belirtme yolu.

oyu fikrini yansıtmasını engellediler.

Tabii ki, Gorbaçov referandum sonuçlarını kendi isteği doğrultusunda, plebisit sonuçları gibi yorumluyor. Yeltsin ise oylardaki "evet" çoğunluğunu Rusya Cumhuriyeti'nde, Rusya Federasyonu Başkanının genel seçimle işbaşına gelmesi hakkında düzenlenen seçim sonuçlarıyla aynı paralelde, kişisel bir siyasi başarı olarak yorumluyor. Gorbaçov da, Yeltsin de, aralarındaki rekabette seçim sonuçlarını kendi amaçları doğrultusunda kullanacaklardır.

Bütün bu özelliklerin dışında, bu referandumdan çıkarılacak -Sovyet halkının yöneltilen soruyla ilgili duyguları hakkında- bir sonuç varsa, o da büyük bir çoğunluğun Birliğin sürmesinden yana, ve SSCB'nin parçalanmasına karşı olduğudur.

Parçalanmanın nedenleri

Ancak, Sovyetler Birliği'nde giderek artan parçalanma, bir oylama meselesi değildir. Yukarıdan başlatılan bir süreçle dallanıp budaklanan bir gerçektir. Bürokrasinin iştahının dizginlerinden boşanmasının bir sonucudur. En sonunda, SSCB'nin devlet mekanizması parçalara bölünüyor. Çünkü Stalin'in bugüne kadar uzanan demir eli veya genelde açık bir diktatörlük olmadığı için, onu işçi sınıfına karşı koruyacak, fakat aynı zamanda da kendisinin beylikler şeklinde bölünüp öz çıkarlarını savunup pekiştirmek eğiliminden koruyacak bir güç yoktur.

Gorbaçov, genel sekreter olduğunda seleflerinin pozisyonunu miras aldı ama gücünü değil. Gorbaçov bürokrasinin bazı yüksek rütbeli memurlarıyla çatıştığında, liderlik krizini bürokrasinin geniş kesimleri arasında bir kriz haline getirmeyi seçti -veya olaylar onu bu seçime zorladı-. Bürokrasinin saflarında kendisine müttefikler arayarak -ve tabii ki hasımları da aynı şeyi yaptılar-, pek bitecek gibi görünmeyen bir iktidar krizinin başlamasına yardım etti.

Bürokrasinin belirgin bir özelliği, varlığını esas olarak devlet mekanizmasına borçlu olmasıdır. Bürokrasi içinde çatışan çıkarların

ve rekabetin ortaya çıkması, ancak kaçınılmaz bir şekilde mekanizmadaki bozulmalarla sonuçlanabilir.

Bürokrasinin siyasi temsilcileri arasında açıkça kapitalizme geri dönüşten yana olanlar "reformistler", kargaşanın diktatörlüğe geri dönüşle sonuçlanması yerine, Batı parlamentarizmleriyle az veya çok aynı çizgide olacak bir demokratik sistemin kurulmasını tercih ediyor. Başka bir deyişle, siyasi tartışmaya ve rekabete belirli ölçülerde izin veren ve bunları, oluşturulan kurallar ve kurumlarla devlet mekanizmasının korunmasına yönlendiren bir sistem.

Aslında böyle bir sistem, belli başlı emperyalist ülkelerde işlemektedir. Bu ülkelerde, nadir kriz dönemleri dışında siyasi kamplar arasındaki veya aynı kamplar içerisindeki rekabet genellikle devlet mekanizmasının işlerliğini etkilemez. Yönetim, ordu ve polis birliğini sürdürür.

Bürokrasi, belli ölçüde programının ilk bölümünü yerine getirmiştir. Yüksek Sovyet, bir çeşit merkezi meclis olmuş, yerel Sovyetler ise her bir Cumhuriyette ulusal bir meclise dönüşmüştür. Bir de, bölgeler ve belediye içinde bir sürü ara kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Fakat bu, bizzat devlet mekanizmasının işlemez hale gelmesi pahasına olmuştur. Gerçekten, şimdi meclisler ve en az Batıdaki kadar iğrenç meclis üyeleri vardır. Anlamsız anlamsız konuşup duruyorlar, yürütme mekanizması ayrı telden çalıyor, parçalanıyor.

Eskiden devlet mekanizmasının ara çarkları olan kurumlar şimdi güç merkezlerine dönüşüyor. Bu ara kurumlar, farklı bürokrat cepheleri arasında mücadele zeminini ve merkezi iktidara karşı mevzileri oluşturuyor.

Örneğin Gorbaçov ile Yeltsin arasındaki rekabeti alalım. Bu rekabetin, belli dönemlerde Mitterand-Giscard arasındaki, veya diğer dönemlerde Mitterand-Rocard arasındaki rekabetle pek çok ortak yanı vardır. Buna, belden aşağı vuruşlar ve manevralar da dahildir. Bu amaçla tasarlanmış, sağlam temelli kuruluşlar çerçevesinde gerçekleşen son durum hariç. Bundan dolayı, bürokrasinin bir kesiminin hala bu tür kuruluşların oluşması için çalıştığı SSCB'de bunları, rekabet şekillendiriyor. Merkezi iktidarın sorunsuz işlemesinin araçla-

rı -veya yardımcıları olması gereken bu araçlar-, onun zayıflamasının araçları oluyorlar.

Yeltsin, Rusya Cumhuriyeti için seçimle gelen bir başkan önerisini ortaya attığında ve bu konuda çoğunluğu sağladığında, Gorbaçov'a "zekice bir üçkâğıt" açıyordu. Rusya Cumhuriyetinde, üstelik seçilmiş bir başkan, Birliğin seçilmemiş olan başkanının durumunu zayıflatmak anlamına gelir.

Bürokrasinin, özel mülkiyete geçişle ayrıcalıklarını yerleştirmeyi isteyen önemli bir kesimi, aynı zamanda bir çeşit burjuva demokratik rejime de özlem duyuyor. Bazı yöneticileri bunun mümkün olduğunu söylediler. Ancak, şimdilik bürokratik diktatörlük, bürokratik anarşiyle yer değiştirmiştir. Az çok parlamenter bir rejimin oluşturulması, bu yönde ilerlendiğini iddia edenler için bile giderek daha sorunlu görünmektedir.

İktidar krizi ve ulusal sorunlar

Bürokrasinin devlet mekanizmasındaki çürümenin en görünür ve sonuçları itibarıyla en kötü etkiye sahip tarafı, Birliğin ulusal parçalarına bölünmesidir. Tarihsel olarak aslında bu ilk önemli parçalanmadır ve tesadüfi değildir.

Parçalanma öncelikle bürokrasinin üst kademelerindeki rekabetlerle bağlantılıdır. Gorbaçov, iktidarını pekiştirmeye çalışırken cumhuriyetlerin yüksek rütbeli memurları tepki gösterdiler. Bu yüksek rütbeli bürokratlar yıllardır kendi cumhuriyetlerinin yönetimindeler. Örneğin, Kazakistan'da Kounaiev, Azerbaycan'da Aliev, Özbekistan'da Rachidov, Ukrayna'da Chtcherbitski. "Kendi" cumhuriyetlerinde her konuda; polis, adalet vs. her seviyedeki denetim ellerindedir. Karaborsa mafyası ile bağlantı kurarak bir çeşit ulusal burjuvazi rolü oynamaktadırlar.

Parçalanma ayrıca, halkın duyguları ile de bağlantılıdır. Stalinist diktatörlük yeterince rahatsızlık, yılgınlık ve ulusal baskı hisleri yaymıştır. Öyle ki, bürokrasi içindeki yüksek rütbeli memurlar milliyetçi karta oynayarak, halkın desteğini alabilmişlerdir.

Her durumda, bürokrasi içindeki açık rekabet çevre cumhuriyetlerde -doğrusu en az Rusya'daki kadar- her türden siyasi güçlerin dizginlerinden boşanmasına yol açmıştır. En soyut demokratiklikten muhafazakârlığa, şovenistlikten dinciliğe kadar uzanan bu güçler, ulusal duyguları kendi çıkarları için Ruslara karşı yönlendirdiklerini iddia ediyorlar. Ama aynı zamanda, bazen esas olarak komşu halklara, hatta yerel ulusal azınlıklara karşı davranıyorlar. Süreç içinde bu duyguları tahrik ediyorlar. Daha önemlisi, halkın merkezi iktidara olan düşmanlığını milliyetçi bir kanalda topluyorlar.

Birliği oluşturan on beş cumhuriyet -bunu yapmakta geç kalmayan Rusya da dahil- egemenliğini ilan etti. Hatta bazıları bağımsızlıklarını ilan ettiler. Daha yeni bir olay, bu cumhuriyetlerdeki bazı milliyetlerin -Özbekler, Gagavuzlar, Tatarlar, Yakutlar, Kırımzlar vs.- özerk bölgeler oluşturmaları ve tam bir federe cumhuriyet konumunu veya Moldavya'dan, Gürcistan'dan, ya da kendisi de tam bir yamalı bohça olan Rusya'dan ayrılmayı talep etmeleridir.

Cumhuriyetlerin çoğunda soyut, hukuki Birlik kavramının arkasında -Baltık cumhuriyetlerinin ve Gürcistan liderlerinin artık tanımadıkları bir kavram- polis, ulusal polis haline dönüşmüştür ve silahlı bir ulusal milis oluşturulmuştur. Sovyet ordusu, Gürcistan'da, Ermenistan'da, Azerbaycan'da ulusal milisler gibi davranmaktadır. Aylardan beri, merkezi iktidarla cumhuriyetlerin iktidarları arasında, herkesin diğerine karşı iddia ettiği bir "meşruluk savaşı" yaşanmaktadır.

Stalin'in ve haleflerinin yönetiminde, iktidar Moskova'nın elinde öylesine merkezileşmişti ki, cumhuriyetlerin önde gelen kurumları bu gücün çok azına sahipti -zayıf bir kültürel milliyetçiliği yapabilecek kadar- ve "Federasyon" kavramı hayaliydi. Brejnev döneminde bu kavram ince, fark edilmeyen, neredeyse görünmez değişikliklerle, sözüm ona hayali karakterini değiştirdi. Herşeyi denetleyen hayali bir merkezi iktidarın gerisinde, yerel iktidarlar her bir Cumhuriyet düzeyinde sağlamlaşıyordu.

Perestroyka bu süreci resmileştirdi ve hızlandırdı. Bürokrasinin liderleri hâlâ Birliğin eski yapısını değiştirmenin en iyi yolunun ne

olduğu konusunda kendi aralarında tartışıyorlar ve kavga ediyorlar. Fakat olaylar çoktan daha öteye gitmiş durumdadır. Cumhuriyetler arasındaki ilişkilerin bugünkü durumu, ABD'de, İsviçre'de ve Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki istikrar ve birliğe zıttır. ABD'deki eyaletlerin bağımsızlık ilan ettiğini hayal etmek güçtür.

Parçalanmanın, halk açısından daha geniş etkili sonuçlara sahip başka bir yanı vardır. Bu, Sovyetler Birliği'nin özgün niteliğiyle ilişkilidir.

Sovyetler Birliği'nin ekonomisi özel mülkiyet üzerinde değil, bir bütün olarak, Birlik düzeyinde işleyen tek bir planla düzenlenen devlet sanayisi üzerine temellendirilmiştir.

Siyasi parçalanma, planlı ekonominin iç patlamasıyla sonuçlanıyor. Birliğin ekonomik parçalanması, dağıtımın çökmesinin ve üretimdeki düşüşün ana nedenlerinden biridir.

Krizin kökleri

Bürokratik iktidar krizi, Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıyla sonuçlanabilecek ulusal sorunların tetiğini çekti. Ama bu uyanmanın kökleri çok daha önceye uzanıyor.

Troçki, "Ukrayna'nın Bağımsızlığı ve Sekter Aptallar" adlı broşüründe Ukrayna sorunu konusundaki tutumunu belirterek, Sovyetler Birliği'nin federal yapısı hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Sovyet Cumhuriyeti'nin federal yapısı, planlı ekonominin merkezci ihtiyaçları ile geçmişte ezilmiş ulusların merkezci olmayan gelişme ihtiyaçları arasında bir uzlaşmayı temsil eder. Bolşevik Parti, bir federasyonun uzlaşması ilkesi üzerine bir işçi devleti inşa ederken, anayasaya ulusların tamamen ayrılabilme haklarını yazmıştır ve bu vesile ile, partinin ulusal sorunu bir kerede ve tamamen çözülmüş olarak görmediğine işaret etmiştir"

Troçki şöyle devam ediyor: *"Ekim Devrimi sayesinde ulusal ilişkiler alanında ileriye doğru atılan dev adıma rağmen, geri bir ülke-*

deki yalıtılmış işçi devrimi; ulusal sorunu, özellikle özünde uluslararası nitelikte olan Ukrayna sorununu çözmede başarısız olmuştur"

Bonapartist bürokrasi tarafından mükâfatlandırılan Termidoryan hareket de, emekçi kitleleri ulusal alana geri fırlatmıştır.

"İleriye doğru atılan dev adım", Troçki'nin sözün gelişi söylediği bir laf değildir.

Troçki sadece Sovyet hükümetinin hala devrimci olduğu ve "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"nı muhafaza ettiği, devrim sayesinde o zamana kadar ezilen ulusların, Sovyet hükümetinin çabalarıyla daha önce asla sahip olmadıkları okul ve yazılı bir dile sahip olarak ulusal varlıklarını elde ettikleri, oldukça kısa bir dönemde kazanılanları kastetmiyordu.

Troçki'nin kastettiği şuydu: Bu halkların bir kısmı zaten kapitalist egemenlik tarafından "az gelişmiş"liğe itilmişlerdi, diğerleri ise sadece pazar ekonomisinin çok ilkel bir biçiminden ve bazen son derece ilkel ekonomik biçimlerden haberdardı. Sovyetler Birliği'yle birleşmeleri yoluyla devrim, bütün bu halkları işçi sınıfı tarafından kurulmakta olan yeni ekonomik yapılar içinde birleştirdi (üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kalktığı, planlı ekonomi).

Etnik ve ulusal olarak, çok çeşitli bir yapıya rağmen, Sovyetler Birliği bugüne kadar bir arada kalabilmiştir. Hem de bizzat kendinden ötürü bütün bu halkları Birlik içinde tutamayacak olan Stalinist diktatörlüğe rağmen. Halklar bir arada kalabildi, çünkü SSCB'nin en yoksul ve en geri, çoğu zaman dünyanın en geri bölgelerinin belli bir sanayileşme, şehirleşme, kültür ve eğitim düzeyine ulaşmasına izin verdi.

1960'ların sonlarına kadar, planlı Sovyet ekonomisinin büyüme oranı dünyada en yüksekken, Sovyetler Birliği içinde, iki dünya savaşı arasında en yüksek büyüme oranına Orta Asyadaki en yoksul çevre cumhuriyetler ulaşmıştı.

Orta Asya cumhuriyetlerinin o dönemdeki süratli ekonomik gelişmesi, onların birleşmesinde herhangi bir ilke kararından çok daha etkiliydi.

Sovyetler Birliği'nin başlangıçta Rusya'nın çoğundan daha ge-

lişmiş olan Batı bölgeleri içinse; geniş çerçeveli, planlı bir ekonominin parçası olmak, başka türlü asla mümkün olmayacak yeni gelişme olanakları yaratmıştır.

Bunlar, 1917 işçi devriminden miras kalan bazı kazanımlardır.

Fakat, tek, ayrı tutulmuş, iktidardaki işçi sınıfının asalak bir bürokrasi tarafından bir kenara atılmış olduğu bir ülkede ortaya çıkan bu gelişmeyi engelleyen bazı sınırlar vardı. Troçki'nin Ukrayna hakkındaki broşürde hatırlattığı gibi: *"Bürokrasinin yağmasının ve keyfi kurallarının güncel ekonomik plan içinde önemli, ayrılmaz bir parça teşkil ettiğinin ve Ukrayna'dan ağır bir haraç kestiğinin unutulmasına izin verilemez"*

Ulusal hareketlerin yükselmesi

Troçki daha kendi zamanında, bazı cumhuriyetlerde ortaya çıkan milliyetçi merkezkaç eğilimlerin, kitlelerin kendi kaderini tayin etme arzusuna dayandığını görebilmişti. Troçki'nin bu eğilimlerle ilgili değerlendirmesi, *"bu eğilimler iki yöne akabilir, tepkiye doğru veya devrime doğru"* şeklindeydi. Troçki, yaklaşan savaşın da etkisiyle, Ukrayna ile ilgili şu kaygıyı dile getirdi: *"Kitlelerin kural koyucu kliğe karşı kini, Ekim Devriminin bütün toplumsal kazanımlarının yok olmasına neden olabilir"*

Savaş boyunca, tarih başka bir süreç içine girdi. Bürokrasi kendini, savaştan sonra genişleyen Sovyetler Birliği çerçevesi içinde şimdiye kadar devam ettirdi.

Bürokrasinin yüksek çevrelerinin kapitalizmi yeniden inşa etme çabaları derhal ulusal eğilimlere yol açtı, işçi sınıfının çıkarlarını somutlaştıracak bir partinin yokluğunda, eğilimler "tepkiye doğru aktı."

Eğer, kapitalizme dönüşün gerçekleştiğini farz edersek; bu, ülkenin birbirine az veya çok düşman olan parçalara bölünmesine neden olabilir.

Süreç bitmiş olmaktan uzaktır. Durum, referandumların veya plebisitlerin tipik yoz biçimlerinde, Sovyetler Birliği'nin büyük çoğunlu-

ğunun Birliği sürdürmeyi istediğini ve bunların var olmadığı bir yerde pasaportların, gümrüklerin, denetim noktalarının geri dönmesini tercih etmediklerini gösterse de, süreç bu referandumla durmayacaktır.

Belki bürokrasi bu süreci durdurmayı veya hatta, geriye itmeyi başarabilecektir ama bunu ancak askeri veya değil, bir diktatörlüğe dönüşle, ulusal özgürlüğü ve doğrusu başka pek çok özgürlüğü de ayaklar altında çiğneyerek yapabilecektir. Belki süreç sonucuna ulaşmayacaktır.

Yani bugünkü SSCB'nin on veya daha fazla bağımsız devlete parçalanmasına. Fakat o durumda, belki birkaç parçasının dışında, Sovyetler Birliği derin bir anarşi hali içinde çabalıyor olacaktır. Cumhuriyetler soyut bir birlik kavramının gerisinde aslında özerk ve emperyalist güçlerin manevralarına açık olacaklardır. Tarihte buna benzer başka örnekler vardır.

Ayrıcalıklı kastın kural koyucu çevreleri kapitalizme geri dönüşle bürokrasinin ayrıcalıklarını pekiştirmeye çalışırken, Sovyetler Birliği'ni bir ekonomik felakete ve siyasi çürümeye sürüklüyorlar.

Çalışan kitleler zaten planlı ekonominin zayıflamasının bedelini yokluk ve yüksek fiyatlar sayesinde ağır bir biçimde ödüyorlar. 2 Nisan için açıklanan fiyat artışları işçi aileleri için bir felaket olacaktır.

Yerel iktidarın başındaki milliyetçi takım -SBKP'den gelme veya değil-, demokratikliğiyle veya hiç değilse halkların haklarına saygılı olmalarıyla sınırlı değildir. Özellikle yerel ulusal azınlıklar konusunda.

Azerbaycan'da Ermeniler'e karşı girişilen katliamlar kaza değildi. Gürcistan halkının hakları adına mücadele ettiklerini iddia eden Gürcü milisler, pratikte Osedyalı kadın ve çocuklara ateş etmişlerdir. Moldavya'da Gagavuzlar, Romen milliyetçiliği tarafından bir kenara atılmaktan korkmak için her türlü nedene sahipler.

Bir kez az veya çok bağımsız olduklarında, emperyalist Batıya dönmek suretiyle, planlı ekonominin giderek terk edilmesi için kışkırtılabilecek olan Sovyetler Birliği'nin bugünkü bölgeleri, daha kötü hayal kırıklıklarıyla karşılaşacaktır.

Şimdiye kadar emperyalizm, özellikle Amerikan emperyalizmi, Sovyetler Birliği'ndeki parçalanma süreci karşısında çok ihtiyatlı dav-

ranmıştır. Fakat gelecekte bu davranış değişebilir ve Estonya, Letonya veya Gürcistan bir kez özerkliğe veya bağımsızlığa kavuştuğunda bu ülkeleri küçümseme biçimini alabilir. Emperyalizm onları av olarak görecektir. Eski Halk Demokrasileri'nin, Batıyı yeniden birleştirmek için tuttuğu yol, Sovyetler Birliği'ndeki bütün halklar için üzerinde düşünmeye değer bir derstir. Bu halkların hiçbiri, özellikle onların işçi sınıfları, emperyalizmde güvence bulamazlar.

İşçi sınıfı için bir siyaset

Sovyet toplumuna yönelik bütün ciddi sorular düğümlenmiştir. Özellikle de Sovyet toplumunun gelecekteki ekonomik sistemi ve Sovyetler Birliği'nin kendisi ile ilgili olanlar. Bürokrasi toplumsal karşı-devrimini tamamlamayı başarsa da, sonuçlardan korkarak süreci kendi yöntemleriyle durduracak araçları bulsa da, SSCB'nin sonu iflastır.

Varolan durumda bir işçi partisi ortaya çıksaydı, Sovyet işçi sınıfının önüne kitlelerin ulusal duygularına da seslenmeyi amaçlayan bir program koyardı.

Güncel karşı-devrim atağı nedeniyle, böyle bir partinin programındaki ilk madde şüphesiz, özel mülkiyete karşı toplumsal mülkiyetin savunulması ve kapitalizme geri dönüşe karşı devlet sanayisinin ve planlı ekonominin savunulması olmak zorundaydı.

Fakat aynı zamanda, programında halkların kendi kaderlerini tayin hakkı -bağımsızlık hakkı da dahil-, ile ilgili bir yer ayırmak zorunda olacaktı.

Farklı bir bağlamda, Avrupa hakimiyeti için emperyalist güçler arasındaki savaşta Troçki, devrimci komünistlerin *"birleşik, özgür ve bağımsız işçi ve köylülerin Ukrayna'sı"* sloganının yükseltmeleri gerektiğini öngörüyordu.

Troçki, bu sloganı ve bu sloganın zorunlu kıldığı siyaseti, bürokrasinin merkezi iktidarı tarafından yürütülen baskıya, Ukraynalıların meşru ulusal duygularını kendi çıkarları için yönlendirmeye ko-

şullandırılmış muhafazakâr milliyetçilere ve emperyalizmin manevralarına karşı olmayı amaçlayan, devrimci komünist bir parti açısından görmüştür.

Bu yaklaşım bugün hâlâ geçerlidir. Burjuvazinin geri dönüşünü önlemek üzere bürokrasinin yıkılması için mücadele eden bir devrimci işçi partisinin, burjuva milliyetçilere herhangi bir destek vermesi söz konusu olamaz.

Bu parti, halkların kaderlerini; ulusal bürokratlara; milliyetçi akımlar tarafından temsil edilen ulusal veya uluslararası burjuvaziye terketmektense, kendi ellerine almayı öngörerek, Sovyetler Birliği'ne üye olmaya tepki duyan kitlelere seslenecektir.

Bu parti, bugünlerde ulusal güçler tarafından hazırlanan parçalanmanın değil, işçi sınıfının çıkarlarını gözeterek, işçi devriminin yeni bir aşaması Sovyet planlı ekonomisini daha büyük bir çerçeve içinde birleştirme imkânı verinceye kadar, planlı ekonomiyi Sovyetler Birliği düzeyinde savunacaktır.

Fakat, SSCB'nin bugünkü siyasi sınırlarını, baskının hissedildiği bölgelerdeki kitlelerin gerçek duygularından kopuk bir biçimde, dogma olarak kabul etmeyecektir. Gerçekte, geniş çaplı ekonomik planlamanın ilkeleri ve halkların hakları yalnızca bürokrasi altında birbirine zıttır. Çünkü, Troçki'nin ifadesini basitçe açıklarsak; bürokratik imtiyazlı kast uzun süre, hırsızlıklarını, çapulculuğunu ve yediği rüşvetleri merkezi planlamanın peçesi ardına gizlemiştir.

Eğer; bürokratik veya burjuva eğilimler yerine, çalışan kitlelerin çıkarlarını temsil eden işçi sınıfının önderlik ettiği, bağımsız Estonya veya Gürcistan'lar olsaydı, bu ülkeler; bürokrasisinden kurtulmuş olan bir Sovyetler Birliği ile, üzerinde özgürce anlaşılan, tüm birlik düzeyindeki bir plan çerçevesinde kapsamlı bir ekonomik dayanışma içine girebilirlerdi. Daha genel olarak, hatta özellikle birlik içinde kalmayı isteyen insanlar için, çok geniş bir planlı ekonominin olanaklarından yararlanmakla, aynı zamanda da kendi işlerini yönetmekteki tam özgürlüğün tadını çıkarmak arasında bir zıtlık olmayacaktı.

Bu, bürokrasinin kuralları altında gerçekte olmayacağı açık olan

demokratik ilişkiler gerektirir. Her durumda, işçi sınıfı tarafından teklif edilen anlayış, SSCB'nin parçalanmasına ve eğer hepsinin değilse bile, bazı parçalarının emperyalizmin yarı-sömürgeleri haline gelmesine karşı tek gerçek seçenektir.

(22 Mart 1991)

SOVYETLER BİRLİĞİ POLİTİK LİDERLERİ KAPİTALİZMİN RESTORASYONUNU HAZIRLARKEN, BÜROKRASİ EKONOMİYİ YAĞMALAYIP YIKIYOR(*)

Gorbaçov'un ekonomi danışmanlarının bugünlerdeki en önemli işi, şuradan buradan biraz kredi veya para yardımı alabilmek umuduyla Amerikan, Japon, Alman (çerçeveyi biraz daha genişletirsek), İngiliz ve Fransız hükümetlerine kur yapmakmış gibi görünüyor. Gorbaçov'un kendisi de Batılı liderler arasında kapı kapı dolaşarak onları, ülkesini kapitalizme geri döndürmekteki azminin bir miktar para ödülüne değeceği konusunda ikna etmeye çalışıyor.

Gorbaçov, Japonya'da pek başarılı olamadı. Japon Hükümet'i, ancak Sovyetler Birliği'nin Kuril adalarının bir bölümünden vazgeçmesi halinde yardım etmeye razı. Almanya ve Fransa, Gorbaçov için fon bulmadaki yavaşlıklarını, Gorbaçov'un yaklaşmakta olan yedi büyük emperyalist gücün katılacağı zirveye katılabilmesi ve böylece isteklerini şahsen iletebilmesi için bu konuda isteksiz olan ABD hükümetine nazikçe ricada bulunarak telafi ettiler.

Son haberlere göre, Gorbaçov zirveye davet edilebilir. Fakat en iyi ihtimalle, ya emperyalist liderlerin toplantısından önce veya sonra yan kapıdan içeri alınacaktır ya da toplantının sadece bir bölümüne katılacaktır.

Sovyet bürokrasisinin liderleri de, hiç utanmaksızın bütün dünyaya avuç açıyorlar.

Bürokrasi tarafından yönetilen Sovyetler Birliği'nin İngiltere'yi ve hatta Birleşik Devletler'i "yakalayacağı ve geçeceği" yolunda gürleyen konuşmalar yapan Kruşçev'den sadece bir kuşak sonra halefleri, Sovyet ekonomisine bizzat verdikleri zararı gözler önüne sermeye pek heveslilerdi: Sovyetler Birliği'nin yıkılacağına dair bir hayalet yaratıp, bu hayaleti bayrak gibi savurarak, Bush'u ve refakatindekileri

(*)(Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin yaz 1991 tarihli 40'ncı sayısından çevrilmiştir).

böyle bir yıkılmanın kendileri için zararlı olacağına ve Sovyetler Birliği'nin istediği 50 veya 100 trilyon doları -bunlar son rakamlardır- vermenin kendi çıkarlarına olacağına inandırmaya çalışıyorlar.

Gerçi bürokrasinin emperyalist burjuvazi ile yaptığı anlaşmalarda Batı dövizine çevirmeye çalıştığı, yalnızca geleceğe dair bazı sözler değil. Batılı liderler ve özellikle yatırımcılar bu açıdan ihtiyatlı bir tavır içindeler. Gorbaçov, hiç değilse şimdilik bu liderlerin ve yatırımcıların tam siyasi ve moral desteğine sahiptir. Fakat sermaye yatırımı ve para "yardımı" sağlamada, Gorbaçov'un özel mülkiyeti ve pazar ekonomisini, yani kapitalizme yeniden geçmeyi söz vermesi yeterli değil. Bunun yapılması gerek.

Emperyalizm, bürokrasinin üst kesimlerinde uygulanan durmadan kararlar almak olgusuyla yetinmiyor. Bu yüzden, Batı sermayesi için "bekle ve gör" politikası en acil politikadır.

Gorbaçov, iyi ki bir kaç eski kredi depolamışım diye şükredebilir. Bu krediler, Doğu Avrupa'nın teslim olması (emperyalizmin pek seçme şansı olmadığını bilmesine rağmen) ve Moskova tarafından desteklenen, Küba'dan Vietnam'a ve Etiyopya'ya uzanan diğer rejimlerin terk edilmesidir. Etiyopya'nın eski diktatörü Mengistu, şimdi bürokratik arkadaşlık sınırları içinde, sürgünde düşünebilecek. Bunlara, Sovyetler Birliği'nin Körfez Savaşı'nda Amerikan siyasetine gösterdiği tam uyumu da eklemek gerek.

Uluslararası burjuvaziye karşı devrimci mücadeleden, emperyalist güçlerden dilenmeye

Bugünkü durum, Sovyetler Birliği'nin devrimci ilk yıllarıyla ne kadar çarpıcı bir zıtlık sergiliyor. Sovyetler Birliği o yıllarda kıtlık çektiği, ekonomisi savaş yüzünden yıkıldığı ve emperyalist güçlerin ekonomik ablukası ve askeri baskısı altında olduğu halde, emperyalizmden gelecek herhangi bir "yardım"ın ekonomik kalkınma veya yoksulluğun sonu değil, sadece kölelik demek olacağının bilincindeydi. Ekonomiyi Ekim Devrimi'nin sağladığı yeni bir temel üzerin-

de yeniden canlandırmak için gerekli kaynakları ve gücü bulabildi.

Üstelik geçen zamanda, Sovyetler Birliği dünyadaki ikinci büyük sanayi güç olmuştur. Bu, üretim araçlarının devletleştirilmesi ve ülke çapında planlı kullanımı sayesinde gerçekleşmiştir. Bu koşullar devrimci ilk yıllarda burjuva mülkiyetin radikal kamulaştırılması ile yaratılmıştır.

Sovyetler Birliği bugün, herşeyi sıfırdan yaratmak zorunda olduğu ilk yıllarla kıyaslanamayacak kadar büyük olanaklara sahiptir. Nüfusun isteklerini karşılamak için çok daha büyük olanaklara sahiptir. Fakat, ekonomisi çöküyor ve liderleri çok yakın bir felaketten söz ederek Batı'dan dileniyor. Ancak, bu liderler ilk yılların liderleri değil ve aynı sınıf çıkarlarını gözetmiyorlar.

Sovyetler Birliği bir kaç on yıl süren, dünyadaki hiçbir kapitalist ülkeyle kıyaslanamayacak kadar hızlı bir gelişmeye rağmen dünya ekonomisinden kopartıldığı için, uluslararası emperyalist ekonomik ilişkilerin başlıca savunucusu olan en zengin ve en güçlü kapitalist ulusları "yakalayamazdı ve geçemezdi"

Toplumun geleceğinin, her biri gezegenin bir bölümüne sahip olan iki ekonomik sistem arasındaki hoş bir rekabetle kararlaştırılabileceği fikri, Ekim Devrimi'nin liderlerinin zihninden asla geçmemiştir. Bu fikir, Sovyet devletinin başındaki bürokrasinin ilk temsilcisi olan Stalin'le doğmuştur. Bu tavır Stalin'in bütün halefleri tarafından tekrar edilmiştir; ta Gorbaçov'a kadar. Gorbaçov, rekabet adına demagojik konuşmalar yapmayı da terk etmiş, bunun yerine kapitalizmi takip edilecek model olarak sunmuştur. Ekim Devrimi'nin liderleri, kapitalist toplumu dünya ölçeğinde yıkma amacını güdüyordu. Bürokrasinin liderleri ise sadece kendi ayrıcalıklarını pekiştirme amacını güdüyorlar.

Eskiler için, özellikle devrimci bir lider olarak 1940'daki katline kadar Sovyetler Birliği'nin gelişimini gözleyen Troçki için, nihayet gelişmemiş, yalıtılmış ve çok çabuk bürokratlaşmış bir ülkede, planlı ekonomi sayesinde ulaşılan gelişme, işçi sınıfının gerçekleştirebileceği toplumsal örgütlenme biçimi için uçsuz bucaksız olanak-

ları gösteriyordu. Sovyetler Birliği'nin ekonomik başarıları uzun mesafede uluslararası işçi devrimi için bir ikame aracı değildi. Fakat olanakları sayesinde 1917 Ekim'inde yaratılan rejimin uluslararası işçi sınıfının gözündeki çekim gücünü artırabilirdi.

Bürokratlar için ekonomik ilerleme -ki bunun kendilerinden kaynaklandığını söylüyorlar ve iktidarlarını haklı çıkarmaya çalışıyorlar-, ayrıcalıkları artırma aracıydı. Bürokrasi, ulusal gelirin kaymağını giderek artan oranlarda yiyerek, sadece çalışan kitleleri planlı ekonominin gerçekleştirdiği kalkınmanın yararından mahrum bırakmamış, aynı zamanda bu ilerlemenin engellenmesinde önemli bir unsur olmuştur.

Troçki, Sovyet ekonomisinin ilk yıllardaki büyüme oranının nedenlerini açıklarken, ekonominin asalak burjuva ve soylular sınıfının ağır yükünden kurtulmasının, "özel mülkiyetin lağvedilmesi"nin, devlete "istediği zaman, tam bir özgürlükle, belirli bir ekonomik dönem için gerekli kaynakları sağlama olanağı"nın verilmesinin ve nihayet özel mülkiyet ve kâr üstüne kurulu üretim anarşisinin yerine geçmek üzere hazırlanmış olan devlet planının kurulmasının müthiş yararlarını özellikle vurgulamıştır.

Ancak bürokrasi, sadece kendi asalak gelişmesi yüzünden ilk olanakları silip süpürmüş ve diğerlerini de ciddi bir biçimde baltalamıştır.

Sonuçta, işçi devriminin toplumu kurtardığı burjuvazi ve çarlık bürokrasisinin yerine geçen bu asalaklar tabakasının Sovyet toplumu üzerinde son birkaç on yılda inşa ettiği yükü tahmin etmek adeta imkansızdır. Sovyet bürokrasisi, kâr söz konusu olduğunda, ayrıcalıklarını açıklamaya ve kamu yararına sunmaya burjuvaziden bile çok daha az meyillidir. Oysa, zorla alınan vergiler düşünülerek bakıldığında, bürokrasinin yaşamasının toplumsal maliyeti kesinlikle burjuvazinin yaşamasının toplumsal maliyetiyle karşılaştırılabilecek orandadır.

Burjuvazinin özel mülkiyet ve tasarrufa dayanan ayrıcalıklarının tersine Stalinist bürokrasinin ayrıcalıkları bunların yok edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve devlet sanayisi ile planlı ekonomi üzerinde temellenmiştir. Ancak ortaya çıkışından bu yana, bürokrasi ve bürokratik yönetim, planlı ekonomi içinde düzensizlik

unsurları olmuşlardır.

Çünkü planlı ekonomi açıklık gerektirirken; bürokrasi, ekonominin yönetimine kendi ayrıcalıklarının utanç dolu kaynaklarını saklamak amacıyla gizlilik sokmuştur. Çünkü bürokrasi, üretimi gerçek ihtiyaçlara göre (kapitalist ekonomi gibi sadece satın alabilme kapasitesine göre değil) düzenlemek isteyen bir ekonomide aşağıdan gelen denetimin yokluğu muazzam sapmalara neden olduğu halde, aşağıdan gelen her türlü denetimi reddetmiştir.

Çünkü bürokratik yöneticilerin ekonomik seçimleri kendi tabakalarının çıkarlarından ilham alıyordu, toplumun değil. Böyle olmadığı zamanlarda ise bu seçimleri, geçmişte olduğu gibi, sadece iktidardaki diktatörün kaprisleri, istekleri belirliyordu. Çünkü bürokrasinin egemenliğinin siyasi yanlarının ekonomik sonuçları vardı: kocaman iç baskı aygıtının ve askeri aygıtın maliyeti. Bürokrasi uluslararası işçi sınıfının seferber edilerek Sovyetler Birliği'nin korunmaya çalışılması fikrini terk ettiğinden beri, Sovyetler Birliği'ni savunmanın biricik aracı olarak ordu görülmektedir.

Bu asalak rejime ve bütün bu savurganlığa rağmen Sovyet ekonomisinin 1970'lerin başına kadar herhangi bir kapitalist ülkeden daha hızlı bir oranda gelişmiş olması, planlı ekonominin sabotajlara rağmen direnme gücünü göstermektedir.

Bürokrasi ve Perestroyka

Gorbaçov'un saltanatının 6'ncı, perestroykanın 5'inci yılında geçmişe nazaran en büyük farklılık, bürokrasinin planlamayı sözcüklerle yüceltirken gerçekte sabote etmekle yetinmediği, artık devlet mülkiyetini ve planlamayı kendi yönettiği ekonomideki bütün eksikliklerin sebebi olmakla suçladığı ve "devlet denetimini kaldırma" niyetini ilan ettiği gerçeğidir.

Planlamayı gerçekte değil, kelimelerde olsa dahi fırlatıp atmak bürokratlar açısından çifte faydadır. Böylece hem geçmişten kendilerini muaf tutabilecek, hem de gelecek için hazırlanabileceklerdir. Ama

hangi gelecek için?

Önce Stalin, sonra Kruşçev ve Brejnev zamanında bürokratlar devlet aygıtı içindeki "sorumlu" konumlarından faydalanmakla, sanayi ve ticari kuruluşların ve toplumsal çiftliklerin idarecileri olarak kendileri için ayrıcalıklar sağlamakla yetiniyorlardı. Fakat genel çıkarlarının, siyasi çıkarlarının korunması için parti liderliğine veya o zaman iktidarda olan diktatöre güveniyorlardı.

Gorbaçov'un devlet başkanlığına gelişinden beri sürüp giden iktidar krizi, artık kararları verecek kimsenin olmadığı anlamına geliyor. Bu krizin sürekliliğinin ve derinliğinin temel nedenlerinden biri, bürokrasinin artık kendi saflarından çıkan bir diktatörün karar verme gücüne sahip olması gerektiğini kabul etmemesi ve bürokratların kendi fikirlerini açıkça ve birbirleriyle çelişen bir biçimde ifade etmeleridir. Ancak her kafadan ayrı bir sesin çıktığı bu ses kalabalığının ortasında yine de, bürokrasinin asıl özlemleri ayırt edilebilir.

Seslerin yükseldiği, gazetelerin farklı bakış açılarının ortaya çıktığını yazdığı, ajitasyonun geliştiği, yeni partilerin kurulduğu yaklaşık son üç yıl boyunca ortaya çıkan olayların baskın özelliği, nüfusun kendini gerçekten ifade eden katmanının ayrıcalıklı katman olduğudur. Asıl olarak bürokratlardan oluşan bu ayrıcalıklı katman savaş sonrasında genişledi. Önce küçük burjuva yazarlar, mümtaz bilim adamları veya doktorlarla, sanatçılar ve sporcularla, daha sonra özellikle Brejnev döneminde, devlet ekonomisinin gölgesinde gelişen, -para yapan- küçük burjuvaziyle bağlar oluşturdu.

Sadece siyasi liderliğinin manevralarını gözlemleyerek bürokrasinin ne istediğini ve ne yaptığını yargılamak büyük yanılgılara yol açabilir. Neredeyse bir yıldır, Gorbaçov'un siyasetini belirleyen, giderek artan bir güçsüzlük temeline karşı, elindeki gücü tutmak için taraftar bulma amacı taşıyan tedbir değişiklikleridir. Dokuz ay önce 500 günde pazar ekonomisine sıkı bir yürüyüşü öngören Şatalin planı söz konusuydu. Sonra Ekim'de bir yön değişikliği oldu ve Gorbaçov pazar ekonomisinden çok planın uygulanmasından ve Batı modelinden çok KGB'nin faziletlerinden söz etmeye başladı.

Gorbaçov'un dilinin sertleştiği bu dönemi belirleyen, Yeltsin'le olan rekabetinin açık ve şiddetli doğası ve kapitalizme hızlı bir dönüşün taraftarı olan "reformist" akımlar oldu.

Daha sonra, Nisan 1991'de Gorbaçov ve Yeltsin görkemli bir biçimde farklılıklarını örtbas ettiler. Gorbaçov, Federal Yüksek Sovyet'in önünde *"hızlı bir şekilde devletçilikten vazgeçmek ve özelleştirmeye doğru ilerlemek istiyoruz. Hepsinden önemlisi, ticaret ve servis alanlarında"* dedi. Yukarıdaki bu değişiklikler ve geri dönüşler bürokrasinin derinliklerinde olanların dolaylı bir yansıması olmakla birlikte, daha çok bürokrasinin üst düzeyindeki, değişen güç dengelerinin yansımasıdır.

Ayrıcalıklı tabakaların sözcüsü gibi davranan aydınlar ve ideologlar (böyle davrandıklarını kabullenip kabullenmemeleri ayrı konu), şimdi kapitalizme geri dönüşün müttefikleridirler. Bu, siyasi bir isteğin yansımasından çok, perestroykadan daha eski ve daha derin bir toplumsal gerçeğin yansımasıdır. Bu, bürokrasinin ne toplum ne ekonomi ne de herhangi bir alanda kendi anlayışının olmadığı, bürokrasinin zamanımızın iki temel toplumsal sınıfının, burjuvazi ile işçi sınıfının çarpışmasından doğan tarihi bir kaza olduğu gerçeğidir.

İşçi devriminin yozlaşmasından doğan bürokrasi, komünist hedefleri uygulayacağını iddia ederek ekonomik örgütlenmeyi kendi çıkarına uygun hale getirmiştir. Lakin bu ayrıcalıklı tabakanın gerçek özlemleri yönünü, köklerinden yola çıkarak, yaşadığımız dönemin ayrıcalıklı sınıfı olan burjuvaziye ve burjuvazinin ayrıcalıklarının temelini oluşturan özel mülkiyete doğru çizmiştir.

On yıllardır komünizme ait deyim ve sözcükleri kullanan ve "işçi" diliyle konuşan bu bürokrasi şimdi işçi sınıfı korkusundan kurtulduğunu hissetmekte (doğru veya yanlış) ve dolayısıyla artık eski söylemlere de, konuşma tarzını ve ataletini zorlayan liderliğinin denetimine de ihtiyaç hissetmemektedir. Bu nedenle şimdi, "burjuva" terimleriyle konuşmakta ve diktatörlüğü tarafından uzun zaman bastırılan gerçek doğası hızla ortaya çıkmaktadır.

Sakharov tarafından somutlaştırılan, açıkça Batı yanlısı olmak-

la birlikte nazikçe demokratik denilen safha şimdi sona ermiş bulunuyor. Bürokrasi ve aydın kesimi tarafından ifade edilen fikirler hızla sağa, hatta aşırı sağa doğru evriliyor.

Bu olgu, sadece Rus bürokrasisiyle, Rus bürokrasisinin pek çok temsilcisinin Pinochet'ye veya Güney Kore'deki rejime olan hayranlığıyla, kralcı geçmişin "faziletlerinden" söz eden ve filiz vermekte olan bazı gruplarla -şimdilik sınırlı bir çevrede- veya önde gelen çevrelerde bile hızla geri gelmekte olan dinsel gericilikle sınırlı değildir.

Buna, milliyetçi liderlerin Rus olmayan halkların özlemlerine verdiği gerici hatta faşist biçimler de dahildir. Bunun bir örneği, anti-komünist Gürcistan'lı aydınlar tarafından bile faşistlikle suçlanmış olan Gürcistan Cumhuriyeti'nin yeni başkanı Gamsakhourdia'dır. Kendisi de muhalefette ve Menşevik olan babası gibi, Sovyet rejimine karşı olmakla birlikte, çevresi ve seçtiği yöneticiler eskiden veya halen bürokrat olan kimselerdir. Örneğin, Gamsakhourdia'nın yeniden aynı göreve getirdiği, Gürcistan KGB'sinin eski başı gibi.

Bürokrasinin siyasi fikirleri, işte yukarda söz edilenlerdir.

Ekonomik fikirlerine gelince, bürokrasinin resmi veya gayri resmi sözcüleri artık sosyalist ekonomiyi reforme etmekten söz etmiyorlar. Bu reformist ekonomistlerin en "radikal" olanları, devlet denetiminden tamamen bağımsızlaşmış kapitalizm fikrini savunmada birbirlerini saf dışı etmeye çalışıyorlar ve bunu, Batılı bir toplumsal demokratın bile kullanmaya cesaret edemeyeceği terimlerle ifade ediyorlar.

Kelimelerin ve özlemlerin ötesinde, ekonomiye ve topluma egemen olan hâlâ bürokrasidir (hâlâ bir bürokrasi olarak egemendir). Bürokratlar (eğer kaldıysa has Stalinistler, Gorbaçov destekçileri, reformistler, milliyetçiler ve hatta Çarcılar) sadece orduya, polis ve devlet idaresine değil, aynı zamanda hâlâ sanayi şirketlerine, toplumsal çiftliklere ve ekonominin çoğuna hakimdir.

Bu hakimiyet, bürokrasinin kendi saflarından hatta ailelerinden ortaya çıkan ve gelişen, kendi koruması altındaki, olayları kendi kârı için yönlendirmek üzere devlet ekonomisinin ufak parçalarını yont-

madığı zamanlarda bu ekonomideki boşlukları dolduran yeni burjuvaziye rağmen söz konusudur.

Bu yüzden, siyasi liderlerinden ve ideolojilerinden yola çıkarak, bu bürokratlar tabakasının büyük bir çoğunluğunun (en azından üst katmandakilerin), kararları veren ve olayları denetleyen bu beş yüz bin, bir milyon veya iki milyon kişinin büyük bir çoğunluğunun kapitalizme ve pazar ekonomisine yöneldiklerini düşünmek için yeterli neden vardır.

Fakat, bunu nasıl gerçekleştirebilirler?

Özel mülkiyetin ve kapitalizmin geri dönüşünü tek çare olarak sunan bürokratlar, hâlâ ayrıcalıklarını devlet aygıtı aracılığıyla elde etmeye alışmış bürokratlar olarak davranmaktadırlar. Bürokrasi içindeki bürokratik hiziplere karşı karşıya getiren en keskin mücadelelerin, devlet aygıtının parçalarının denetimi üzerinde merkezileşmekte oluşu anlamlıdır.

Geçmişte makamlar ve ayrıcalıklar, merkezi devlet tarafından kararlaştırılırdı ve değişik hiyerarşik seviyelerde işgal edilen konuma bağlı olurdu. Şimdi, bürokrasi içindeki çeşitli hizipler çökmekte olan bir merkezi devletin farklı parçaları ve bunların beraberindeki kaynaklar için kavga etmektedir.

Gorbaçov'un uluslararası dilenme turu esnasında öne sürdüğü nedenlerden biri, merkezi devletin bütçe açığının giderilmesi ihtiyacıydı. Peki, merkezi devletin açık vermesinin nedeni nedir? Sovyetler Birliği İstatistik Bürosunun rakamlarına göre, cumhuriyetlerin geçen yıl planlanmış olan miktarların sadece yüzde 39'unu ödemiş olmaları mıdır? Bu, eskiden sadece Ukrayna, Moldavya, Azerbaycan ve benzeri yerlerdeki yerel bürokrasi aracılığıyla el değiştiren paranın bir miktarının şimdi kaynağında tutulduğu ve bunun sonucu olarak da, bürokrasi içindeki değişik hizipler içinde yeni bir zenginlik dağılımının olduğu anlamına gelir.

Hem bütçe, işin sadece bir yanıdır. Aslında, kaşarlanmış ve has

bir bürokrat, hatta Ukrayna KP'sinin eski bir ideoloğu olan ve şimdi Ukrayna hakimiyeti dediği bir şeyden yana olan ve bu özlemin kaba maddi temelini ortaya seren -tabii Ukrayna kültürüne, geçmişine vesaire göndermeler yapan ve milliyetçi, resmi şatafatlı dille maskelenmiş olarak- Ukrayna Cumhuriyeti'nin yeni Başkanı, *Le Monde* gazetesinde yer alan bir röportajda, öfkeyle örneğin güncel durumdan söz ederken, "*şirketler kazandıkları dövizin sadece yüzde 5 kadarını tutuyorlar, geri kalanın hepsi Moskova'ya gidiyor*" diye iddia ediyor ve "*Ukrayna'da kazanılan bütün dövizin Ukrayna'da kalması gerektiği*" yolundaki dileğini ifade ediyor.

Genel olarak, hangi cumhuriyetin, yani devlet aygıtının hangi parçasının şirketleri ve madenleri denetlemesi gerektiği konusundaki tartışmalar (Gorbaçov ve Yeltsin arasında bazı çekişmelere neden olan ve Yeltsin'in geçenlerdeki madenciler grevini kullanarak kısmi bir zafer kazandığı) ön plana çıkıyor ve bu şirket ve madenlerin özelleştirilmesi konusu pek tartışılmıyor.

Bürokrasi, devlet aygıtının nasıl kullanılacağını biliyor. Kapitalist bir ekonomiyi yönetmek ise ayrı bir konu.

Özellikle ekonomik düzeyde, bürokrasi henüz özelleştirme aşamasında değil, planlı ekonomiyi tahrip etmeye kalkışma aşamasındadır.

Merkezi aygıtın liderleri kesin adımlar atmakta tereddüt ediyorlar. Şirketlerin özelleştirilmesi ve hatta toprağın özel mülkiyetinin yeniden inşası bütün konuşmalarda yer alıyor ama, şimdilik bu sözcükler teorik kararların alındığı alanlarda bile ihmal edilmiş bulunuyor.

Ekonomi hâlâ işliyor. Şüphesiz giderek daha kötü işliyor ama, aynen eskiden olduğu gibi şirketler arasındaki, plan tarafından belirlenmiş eski ekonomik bağlantılar sayesinde işliyor. Sovyet para-yapıcıları da, Batılı kapitalistler de, her zaman bütün önemli ekonomik kararların Moskova'daki bakanlıkların veya Gosplan'ın yetkisini gerektirdiği gerçeği ile karşı karşıyadırlar.

Gerçi, merkezi hükümetin zayıflaması ve bu çeşit, merkezi aygıtın bürokratik hizipleri, bölgeleri vesaire arasındaki rekabetin sonucu olan, "çifte veya üçlü iktidar" (veya belki iktidar boşluğu demeliyiz)

tabii ki, şirketlerden sorumlu bürokratların giderek daha çok otonomi (sınırlı bağımsızlık) elde etmesi için önemli fırsatlar sağlamaktadır.

Devlet ekonomisi içindeki çatlaklarda ortaya çıkan, -zaten Brejnev döneminde de varolan- küçük işletmeler giderek artan oranlara ulaşıyor.

Bu tür özel girişimler, kısmen Brejnev döneminde zaten yapmakta olduklarını -şimdi sadece daha açıkça- yapmaya devam eden, dile düşmüş ekonomi mafyalarının işidir. Bu mafyaların bir ayağı devlet ekonomisinden bağımsız bir biçimde para-yapıcı küçük burjuvazideyken, diğeri de çoktan beri bürokrasidedir. Bu küçük burjuvaziyle bağları olan bir takım bürokratlar, devlet kuruluşlarını kendine mal etme yarışına katıldılar bile.

Fakat bunlar şimdilik hâlâ, bir devlet şirketinin kârlı bir faaliyetini kiralamak, veya devlet şirketlerinin yöneticilerinin denetimi altında devlet şirketiyle iş yapan özel "kooperatifler" yaratmak ve hatta stokları yağmalamak gibi utangaç ve tereddütlü girişimlerdir. Bu para-yapma maceralarını belirleyen; hem müthiş oburluk ve yeni zengin küstahlığı, hem de çelişik bir biçimde, kapitalist geleceğe duyulan güvensizlik ve olması gereken biçime ilişkin önemli tereddüttür.

Örneğin, bir *Le Monde* gazetecisi şunları yazıyor: *"Kooperatif sözcüğü, perestroykanın başlangıcının sembolü, şimdi pek çok işadamının sözlüğünden kovulma sürecinde... genellikle ticaret ve gölge ekonomiyle bağlantılı, basın kampanyalarının kurbanları kooperatifleri, ahlak yoksunluğu ile suçluyorlar. Kooperatifler şimdi kötü bir üne sahip. Para birkaç lüks lokantada etrafa saçılıyorsa da, aynı zamanda genellikle gizli"* Kısacası, ekonomi sektöründeki bürokratlar da siyasi aygıt bürokratlarına benzer bir biçimde davranıyorlar: Devlet sektörünün etrafında alıcı kuşlar gibi dolanıp duruyorlar ve mümkün olduğu kadar kendilerine birşeyler yontmaya çalışıyorlar. Ama bir türlü oku yaydan çıkarmaya cesaret edemiyorlar.

Iavlinski'nin kendisi (Ştalin planının yazarlarından biri ve Boris Yeltsin'in danışmanı), bu durumu oldukça keskin bir biçimde ifade diyor; *"devlet malının ucuza satılması pek özelleştirme değildir"* Petrakov ise (Ştalin planının bir diğer yazarı), *"şu anda olanlar, pa-*

zarın tahrip edilmesidir" diye ağlıyor.

Özetle, bürokrasinin geçen elli yıl boyunca kollektif olarak yapmakta olduğu şey, adını koyarsak, devlet ekonomisinin yağmalanması, şimdi bunu yapabilecek konumda olan her bürokrat tarafından kendi kişisel yararı için yapılmaktadır. Bu, özel mülkiyeti yeniden yerleştirmez. Üretimde çökmeye neden olur ve üretilenlerin, güncel gelişmelerin genişletmekte olduğu tek pazar biçimine doğru akmasına neden olur: İşçi sınıfı için fahiş fiyatlarıyla, bir karaborsa.

İşçi sınıfı için siyasi açılımlar

Uluslararası burjuvazinin, Sovyetler Birliği'nde işlerin çok yavaş ilerlediğine inanmak için kendi nedenleri var ve burjuva bakış açısından bakıldığında bu nedenler sağlam temellere dayanıyor. Bürokrasinin liderleri tarafından müjdelenen devlet mülkiyetinin kesin dağılması ve yerini özel mülkiyete bırakması, planlı ekonominin kesin dağılmasını ve yerini kapitalist ekonomiye bırakması anlamına gelecek olan toplumsal karşı-devrimin gerçekleşmesi uzun bir zaman alıyor. Bürokrasinin bu sonuca doğru yürüttüğü mücadele henüz sonucuna ulaşmış olmaktan uzaktır.

Ama, işçi sınıfı daha şimdiden epeyce mevzi kaybetmiştir. Sınıfın milli gelirden aldığı pay azaltılmıştır. Bunun nedeni, devlet denetimindeki ürünlere gelen son zamlar yüzünden devlet malı mağazalardaki ürünlerin giderek azalması nedeniyle fiyatların karaborsa fiyatları (yasak olan fiyatlar) eğiliminde olması ve daha yeni başlamakta olan iş kayıplarıdır.

İşçi sınıfı bu duruma, savunma niteliğinde bazı tepkiler vermiştir. Son madenci grevi ve 2 Nisan'da zorlanan yüksek fiyat artışlarına karşı Byelorussia'daki işçilerin yaptığı genel grev pek de istisna değildir.

Fakat sorun sadece bu değildir. İşçi sınıfı bürokrasi tarafından yürütülen karşı-devrim karşısında siyasi olarak silahsızlandırılmıştır. İşçi sınıfı, bürokrasinin kapitalizmi kurmaya en niyetli olan kesimlerinin, kavgalarını demokratikleşme kavgası, çürümeye ve ekonomi-

nin bürokratik yönetiminin kötülüklerine karşı bir kavga olduğu biçiminde sunması nedeniyle kandırılmıştır. Tahminen Yeltsin, bugün işçi sınıfı içinde de olmak üzere en popüler siyasetçidir. Çünkü becerikli bir siyasetçi ve sözde de olsa işçi sınıfının duyarlı olduğu konuların yanında yer almayı biliyor. Fakat Yeltsin gibileri tarafından savunulan sınıf çıkarları, işçi sınıfının çıkarlarına tamamen zıttır.

İşçi sınıfı aynı zamanda, saflarından çıkan yeni liderliklerin, özellikle güncel mücadeleler esnasında Yeltsin'in temsil ettiği siyasi akımların yanında yer almaya başladığı olgusu ile de aldatılmıştır. Madenciler grevi, işçilerin tepki verme gücünün ve aynı zamanda da, hareket üzerinde kendi liderleri tarafından zorlanan siyasi sınırların bir yansımasıydı. Örneğin, Kuzbass bölgesindeki merkezi grev komitelerinin liderlerinin çoğu, Yeltsin'i destekliyor. Hatta bazıları, Stalin'in 500 günde kapitalizmi yeniden inşa etme planının hazırlıklarına da katılmışlardır.

Bu liderler siyasi olarak, en iyi durumda sosyal demokrattırlar. Geçenlerde, Imprecor**'da (IV Enternasyonal Birleşik Sekreterliğin Fransız Seksiyonu LCR'in yayın organı) grev komiteleri tarafından oluşturulmuş İç-Bölge Koordinasyon Komitesi üyelerinden biri ve Bağımsız Madenciler Derneğinin Başkan Yardımcısı olan Aleksandır Sergeyev ile yapılan ve Sovyet işçi sınıfı için şimdiki liderleri tarafından öngörülen siyasetleri gösteren bir röportaj yayınlandı. Bu röportajın en dikkate değer yanı, herhangi bir işçi sınıfı siyaseti içermemesidir.**

Başından beri, Sergeyev rahatlıkla, resmi görevlileri kararsızlıkla suçluyor. Daha da ileri gittiğinde *"komünist ağalarla yeni burjuvazi arasındaki bir savaşa şahit oluyoruz"* diyor. Adeta, işi şu sonuca vardırmak istiyor: *"Bugünkü işçi hareketinin bu burjuvaziyi desteklemesi oldukça meşrudur. Çünkü geçen 70 yıldan sonra, herşeyin herkese ait olduğu komünist fikrinin geçersizliği görülmüştür"*

Başka bir yerdeyse şunu öne sürmüştür: *"Komünistlerle burjuvazi arasındaki mücadelede, biz doğal olarak sonuncusunu destekliyoruz. Çünkü komünistlerin daha parlak bir gelecek hakkındaki so-*

yut inançları, ne gerçeğe, ne de somut güçlere dayanmamaktadır"

Böyle konuşmalar, işçi sınıfı içindeki yaygın bir duyguyu yansıtabilir. Nitekim bu, komünizmle maskelenmiş Stalinist baskı yıllarıyla oldukça iyi bir biçimde açıklanabilir.

Fakat, işçi sınıfının kendisinin siyasi olarak bilinçli, hatta mücadeleci bile olmadığı bir dönemde, işçi sınıfı mücadelelerine önderlik eden çevrelerdeki aktif insanlar bir boşluğa doğru hareket etmiyorlar. "Reformistler"e yani, bürokrasinin ve küçük burjuvazinin kapitalizmin bir an önce yeniden inşa edilmesini isteyen ve Yeltsin'i sözcüleri olarak gören üyelerine bağlılar. Bu insanlar, yalnızca işçi sınıfının fikrini (eğer öyleyse) yansıtmıyor, üstelik işçilerin fikirlerini burjuva bir tarzda biçimlendiriyorlar.

Kapitalizmin yeniden inşası, işçi sınıfı için önemli bir geriye gidişi temsil edecektir.

Fakat bu alanda bile, işçiler deneyimleri sayesinde bazı tepkiler verdiler. Bürokrasinin karşı-devrimi gerçekleştirmedeki tereddütü ve yavaşlığı, kollektif bilincin olgunlaşmasını sağlıyor.

Örneğin, büyük bir otomobil fabrikası olan ZAZ'ın işçileri, işyerinin özelleştirilmesi girişimine şiddetli bir biçimde cevap vermişlerdir. Bunun nedeni, yalnızca Rusya'nın güneyindeki bir kamyon fabrikası olan Kamez'in yarı-özelleştirilmesini görmüş olmalarıdır. Bu fabrika, işgücünün yüzde 25'inin işten çıkarılmasından kısa bir süre önce, kiraya verilmişti.

Benzer bir biçimde, Leningrad'daki Baltık fabrikalarının işçileri, şirketlerinin kiraya verilmesi girişimine karşı bir grev yaptılar. Herkes, bu girişimin kaçınılmaz olarak özelleştirmeye gideceğini biliyordu. Yine Leningrad'da, şehrin en büyük fabrikası olan Kirov'un, kendilerini ziyarete gelen Yeltsin'i iyi karşılayan ve kapitalizme geri dönüşün SSCB için tek yol olduğu hakkındaki konuşmalarını sempatiyle dinleyen işçileri, fabrika yönetimi özelleştirmeden söz etmeye başlayınca, hiç tereddüt etmeden greve gittiler -özelleştirmenin Yeltsin'in geliştirdiği fikirlerle uyum içinde olması bir şey ifade etmiyor.

Bu türden başka tepkilerin de olduğunu, ve daha başkalarının

da olacağını varsayabiliriz. Birkaç fabrikada gerçekleştirilmiş olan özelleştirme, her zaman kârlılık adına işten çıkarmaları getirmiştir. İşçilerin gözlerini açan ve bürokrasinin burjuva yanlısı siyasi akımlarının sunduklarından şüphelenmelerini sağlayan, bu somut deneyimlerdir. Bazı siyasi veya ekonomik gerçekler değil.

Hem, Doğu Avrupa örneği de var: İki yıl önce Berlin Duvarının yıkılışını ve bu yıkılışa eşlik eden demokrasi ümitlerini gören Sovyet işçileri, bugün özel mülkiyete geri dönüşün, bu ülkelerin işçi sınıfına mutluluk getirmediğini görebilirler.

Fakat şimdilik tepkiler ancak sayılıdır. Bu olaylar adeta, bürokrasinin kapitalizmi yeniden inşa etme girişimine karşı bir savaş adına somut siyasi mücadeleler (örneğin, ellerini fabrikaya uzatmak isteyen veya fabrikayı kendi uydurdukları özel kooperatifler sayesinde yağmalayan şirket genel müdürlerine karşı) geliştirecek bir devrimci proleter örgütünün, işçi sınıfının desteğini kazanabileceğini gösteriyor.

Tabii ki, bu mücadelelerin işçilerin sınıf çıkarlarına denk düşecek daha geniş bir siyasi hedefler içine yerleştirilmesi gerekecektir -eğer, tümüyle doğru yönde gitse bile bir biçimde duracak olan kızgınlık patlamalarından daha fazlası isteniyorsa. Örneğin, herhangi bir fabrikanın işçileri, bizzat fabrikanın içinde kurduğu özel bir kooperatif yoluyla, giderek daha çok işçinin ve makinenin kendisi için çalışmasını sağlayan patronlarından kurtulmayı örgütleyip yönettiği zaman, bu işçilerin tepkisi doğru yöndedir.

Ama, aynı tepkiler başka bir yerde daha olsa bile, bu tepkiler birbirinden kopuk bir biçimde tek başlarına kaldıkça, daha geniş bir hedefe yönelmedikçe, bürokratlar tarafından yalnızca geçiş döneminin arızi masrafları olarak görülecektir.

Bir anlamda, bürokratlar sorunu bu şekilde koymakta haklılar. Eski düzen ölmüştür; tek alternatif, kapitalizme ve burjuvazinin toplum üzerindeki iktidarına geri dönüş ve burjuva hedefler karşısındaki, bürokratların iktidarına meydan okuyan işçi sınıfının devrimci bir canlanması arasındadır. Bütün sorun buradadır.

Şimdilik, işçi sınıfına yönelen başlıca siyasi güçler bunu kapita-

lizme geri dönüş adına yapmaktadır. Bunu yapmayanlar, ya da bu kadar açık yapmayanlar ise işçilerin istemediği bir bürokratik sistemden yanadır.

Sovyet işçilerinin göstermeye başladığı mücadele azmi, işçi sınıfına bir anlayış sunabilecek sınıf temelli devrimci bir örgütün yokluğunun acıklı sonuçlarını çok açık bir biçimde ortaya koyuyor. İşçilerin, bürokrasinin iktidarının sembolü olarak gördükleri Gorbaçov'a karşı kızgınlıkları ve mücadeleleri, kendilerine ait hedefleri olmadığı için Yeltsin'in destekçileri tarafından kendi çıkarlarına göre yönlendiriliyor. Yani, bürokrasinin bir kesiminin burjuva siyasetinin yararına.

Bu nedenle, SSCB'de hüküm süren koşullar altında, her devrimci akımın ve her devrimci militanın görevi, Gorbaçov tarafından temsil edilen merkezi güce karşı savaşmak, ve aynı zamanda kendilerini mümkün olduğunca açık bir biçimde, adeta canlanan işçi hareketini denetim altına almak için demokrasi hakkında boş laflar eden "reformistler"den ayırmaktır.

Gündüz gözüyle kapitalizmin yeniden inşasını zorlamakta, bürokratik anarşiden daha etkili olabilecek bir baskıcı rejimin hayalini gören bazı "reformistler", bu sahte demokratların demokratik ifade tarzını kendi kapitalist ticaretlerini sunma aracı olarak kullanmakta ne kadar ileri gittiklerini gösteriyor.

Yeltsin ve destekçileri eğer başarırlarsa, demokrasiyi değil kapitalizmi geri getirecekler. Getirecekleri; devlet tekeline son, işten çıkarmalar, artan toplumsal eşitsizlikler, eski devlet malı şirketlerin bürokrasiden veya başka yerlerden üçkâğıtçılar tarafından sahiplenilmesi, işçilerin yaşam seviyelerinde kötüleşme ve muhtemelen ekonominin görece kârlı sektörlerinde emperyalist sermayenin denetimi, geriye kalan sektörlerin ise durgunluğa veya rekabet içindeki boğulmaya mahkûm olmasıdır.

Burjuva yanlısı liberallerin kendi çıkarları için özel mülkiyeti geri getirme girişimlerine karşı koymak, kollektif mülkiyeti, çalışan kitlelerin denetimi altında savunmak gerekiyor.

Aynı şekilde, bütün devrimci akımlar ve devrimci militanlar, iş-

çi sınıfını toplumsal baskıdan kurtarmak şöyle dursun, kendi halklarını ulusal baskıdan bile kurtaramayacak olan (eğer kendi azınlıklarına daha vahşi baskı uygulamazlarsa) burjuva milliyetçi akımlara en kuvvetli biçimde karşı koymalıdırlar.

Burjuva milliyetçiliğine karşı koymak gerekecektir. Demokratik ilişkiler kurmanın olmazsa olmaz koşulu olan bürokrasinin iktidarının yıkılması kavgasında, işçi sınıfı birlik olmalıdır. Ayrım olmaksızın her bir insana tam anlamıyla siyasi bağımsızlığı da kapsayan öz denetim hakkını güvence altına alacak tek şey de bu demokratik ilişkilerdir.

Artan karmaşanın bir felakete dönüşmesini önlemenin tek yolu, işçi sınıfının bilinçli müdahalesidir. Bu müdahaleler, kural koyucu tabakalardaki krizin, bir devrimci işçi örgütünün doğmasına yardım ettiğinin işaretidir. Böyle bir devrimci örgüt tabii ki, işçi sınıfı için acil talepleri içeren, fiyat artışları karşısında alım gücünü koruyan bir program öne sürecektir. Ayrıca, işçi sınıfının hangi biçim altında olursa olsun, devlet malı mağazalara sahiplenilmesine karşı koyması gerektiğini öne sürecektir.

Fakat daha da önemlisi, bu tür mücadeleler, işçi sınıfının Sovyet ekonomisini yıkmakla meşgul olan bürokratların dizginlerini tutmanın kendi çıkarına olduğunu kavramasına yardım edecektir. İşçi sınıfı ekonomiyi bürokratlara bırakmamalı, tersine ekonominin denetimini kendi ellerine alarak, ortak çıkarları doğrultusunda yönetmelidir.

Bürokrasinin özel mülkiyeti yeniden yerleştirerek devlet denetimindeki ekonomiyi yıkmasına izin verilmemelidir. İşçi sınıfı ancak, devlet eliyle yürütülen ekonomi temelinde, planı çalışan kitlelerin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemek ve sınıfın kendi denetimine bırakmak yoluyla bürokrasinin Sovyet ekonomisini sürüklemekte olduğu çökmeyi durdurabilir.

Ancak devlet eliyle yürütülen ve işçi sınıfı tarafından demokratik biçimde denetlenen bir ekonomi temelinde SSCB bir kere daha -bürokratik baskı yüzünden dönüştürüldüğü caydırıcılığın yerine- 1917 işçi devrimi sayesinde olduğu gibi, uluslararası işçi sınıfı için bir örnek olabilir.

Sovyet işçi sınıfı, ortaklaşa ekonomiden geriye kalanları bürokratların özel sahiplenmelerine karşı koruma mücadelesi yoluyla, yarı yolda durmanın kendi çıkarlarına olmadığını, bürokrasinin iktidarını yıkmak ve iktidarı kendisi almak zorunda olduğunu ve bu iktidarı uzun zaman önce yükselen Stalinizm tarafından yok edilen kendi işçi konseyleri ve sovyetleri yoluyla kullanması gerektiğini de fark etmek zorunda kalacak.

İşçi sınıfı için, ekonomik felaket tehdidinden kurtulmanın başka bir yolu yoktur.

(8 Haziran 1991)

DARBEDEN SONRA SSCB (*)

19 Ağustos hükümet darbesi ve daha da önemlisi, darbenin başarısızlığı, Sovyetler Birliği'nde siyasi olayları hızlandırdı. Darbenin liderleri, "muhafazakârlar"ı temsil ediyordu ve çoğu Gorbaçov'un son zamanlarda atadığı hükümet üyeleriydi. Darbe liderleri, ordu ve KGB'nin üst düzeylerinden umdukları desteği bulamadılar.

Ordu ve polis, herhangi bir devletin ayrılmaz parçaları olan iki aygıttır. Darbenin başarısızlığının yarattığı koşullar, SSCB'de bu iki aygıtın artık birlik içinde ve tek bir merkezi güce bağlı olmadığını göstermiştir.

Ordunun ve KGB'nin şeflerinin başvurabilecekleri birkaç meşruluk kaynağı vardı. Zaten onlar da bu kaynaklar arasında bölündüler.

Bir tarafta; hükümet başkanı, savaş bakanları, KGB ve polisle birlikte, darbe liderleri vardı. Öbür tarafta ise, Rusya Cumhuriyeti yetkilileri vardı. Bu güçlerin temeli, hem Sovyetler Birliği'nin hem de Rusya Cumhuriyetinin başkenti olan Moskova'da idi. Bu güçler, o sırada ev hapsinde olan Gorbaçov'dan desteğini çekebilecek olan (ki bunu yapmaktan geri durmadı) Yeltsin'in temsil ettiği güçlerdi. Öteki cumhuriyetlerin yerel otoriteleri de, diğer çatışan bölünme etkenleriydi.

Sovyetler Birliği'nin merkezi hükümetindeki bölünme ve zayıflama öyle bir hale gelmişti ki; ordu ve KGB, kendi aygıtları bölünmeden ve çökmeden, merkezi denetimin yeniden yerleştirilmesinin ve Sovyetler Birliği'ni oluşturan çeşitli Cumhuriyetlerin merkezkaç siyasetlerine zorla karşı koymanın mümkün olamayacağını düşünmüş olmalılar.

Üst düzey askeri ve polis görevlileri zaten yerel bir düzeyde, çeşitli Cumhuriyetlerdeki (özellikle de Rusya'daki) ayrıcalıklı gruplarla ve liderlerle çok yakın bağlar kurmuşlardı. Çünkü bizzat ordu ve KGB, böyle bir kriz içinde parçalanmayacaktı. Darbenin başarısızlığı, gör-

(*)(Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Eylül 1991 tarihli 41'inci sayısından çevrilmiştir).

mek isteyen herkes için bütün bunları açıkça ortaya serdi. Darbenin başarıya ulaşması için, ordu ve KGB görevlilerinin, bütün Sovyetler Birliği'nde darbe liderleriyle dayanışma içinde olması gerekirdi. Bugünkü koşullarda ise, bunun bile vahşi çatışmalara yol açması, daha da hızlı bir dengesizliğe sebep olması mümkündür. En azından, merkezkaç milliyetçi güçlerin en güçlü durumda olduğu Cumhuriyetlerde.

Aslında bütün Sovyet liderleri bir korkunun esiri olmuşlardır. Korkuları, kitlelerin saflardaki askerlerin desteğini çekebilecek isyankâr bir ayaklanma ile, bu liderlerin farklılıklarını sokakta yok etmesidir.

Bu, Yeltsin'in darbe sırasındaki siyasetiyle ortaya çıkmıştır: Yeltsin, askerleri emirlere karşı çıkmaya çağırmamıştır. Nüfusun pasif direnişi için çağrı yapmıştır. Bir genel grev çağrısı yapmakla birlikte, bunda pek de ısrarlı olmadı (zaten çağrısına pek aldırış da edilmedi). Darbe başarısız olur olmaz, Yeltsin Moskova Sovyet merkezleri etrafındaki birimlerden sorumlu olan KGB şeflerini, askerlere binayı tahrip etmeleri ya da ateş açmaları için emir vermediler diye takdir etmeyi ihmal etmedi. Bu, siyasi polisi temize çıkarmanın bir yoludur. Böylece, gerektiğinde siyasi polis kullanılabilir.

Darbe girişimi ve darbeye direniş, üst düzey bürokratlardan oluşan dar bir çemberle sınırlı kaldı. Burada, arkadaşlar ve düşmanlar birbirleriyle ve bir seçim yapmadan önce kimin galip geleceğini bekleyenlerle sürekli bir ilişki içindeydiler.

Bütün bunlar, olaylara seyirci kalan bir nüfusun gözü önünde oldu. Batı basını ve televizyonunun bunun tersi bir etki yaratma çabalarına rağmen, kitleler seyirci kaldı. Ne Moskova'daki Yeltsin, ne de Leningrad'daki Sobchak, olayların başka türlü olması için uğraşmadılar. Yeltsin'in tümüyle sembolik olan genel grev çağrısı, Moskova'da hiç dikkate alınmamış gibi görünüyor. Leningrad'da ise sadece beş fabrika bu çağrıyı cevaplamıştır. Ayrıca, mikrofonlarını lütufkâr bir biçimde iyi giyimli Moskovalılara uzatan Batılı gazeteciler bizi, şehrin büyük fabrikalarını terk eden işçilerin söylediklerini işitme fırsatından mahrum bıraktılar. Gösterilere gelince, sadece zaferi

desteklemek için hazırlanmış olan gösteriler başarıyı tadabildiler. O da sınırlı bir derecede.

Kurmay başkanları, ordu ve KGB hiyerarşisi adım adım saf değiştirdi. Bu değişiklik, darbe liderlerine karşı çıkmadan, Rusya başkanlığına destek vermek biçiminde oldu. Darbe başarısızlığa uğratılmadı. Desteksiz olduğu için kendiliğinden çöktü. Darbenin liderleri toplumsal anlamda neyi savunuyorlardı? Bürokratik toplumun burjuva dönüşümüne karşı koymak mı istediler?

Açıklamalarına bakılırsa, cevap hayır. Gorbaçov'la aynı siyaseti izlemek istediklerini açıkladılar. Yani ekonomik gelişmelerden en büyük darbeyi yiyenlerin çıkarına olarak, "paralel ekonomi"yi ve "vurgunculuğu" mahkûm etmekle birlikte, ama devlet kuruluşlarını çökertmeden ve Birliği yerinden oynatmadan.

Ancak, ilk soruya hiç kimsenin gerçekten cevap veremeyeceği açıktır. Darbecilerin kendilerinin bile. Siyasette insanları ifade ettikleriyle değerlendirmek risklidir (Örneğin, günlük açıklamalarından yola çıkarak Gorbaçov'un siyasetinden sonuç çıkarmak için oldukça çocuksu biri olmak gerek). Darbecilerin verecek vakti bulduklarında yaptıkları sınırlı beyanatlar, neredeyse makul olan herşeyi -ve karşıtını- içeriyordu. İşçiler için, "temel sanayi ürünlerin ve yiyecek maddelerinin fiyatlarının dondurulması veya düşürülmesi, ücretlerin ve ek gelirlerin arttırılması vb." teklifler vardı. Perestroyka öncesi duruma özlem duyanlar için, Perestroyka'nın üretmiş olduğu "devasa kargaşa" hakkında olumsuz bir yargı vardı.

Fakat tam da bu "devasa kargaşa" sayesinde zenginleşenler için de, "*Ulusal ekonomi alanında üretimin çeşitli biçimlerini geliştirirken, aynı zamanda özel teşebbüsü de destekleyeceğiz. Özel teşebbüse, gelişmesi için gerekli olanakları vereceğiz*" deniyordu. Yani aynı anda hem devlet şirketlerinin, hem de özel şirketlerin gelişmesini kuşatan bir açıklama.

Yeni ekip, Batılı güçlere, Gorbaçov'un verdiği uluslararası sözlere bağlı kalacağı sözü verdi. Darbecilerin söyledikleri bundan ibaretti. Ne yapabileceklerine gelince, bunu ancak iktidarda kalsalardı bilebilirdik.

Belki, nihayet "liberaller"in arzusuna cevap verebilirlerdi. Diktatörlük yöntemlerini kullanarak, "liberaller"in yavaş kalındığını düşündükleri kapitalist ekonomiye doğru değişimi gerçekleştirmeye girişebilirlerdi. Öte yandan, yine diktatörce yöntemler sayesinde, ayrıcalıklı toplumsal tabaka ve yerel yöneticiler üzerinde asgari düzeyde bir disiplin dayatmaya da girişebilirlerdi. Böylece, asgari bir plana ve asgari bir merkezi planlama sistemine saygı gösterilmiş olurdu. Fakat darbecilerin gerçekten ne yapabileceklerini tahmin etmeye kalkışmak delice bir cesaret olacaktır.

Çünkü, niyetlerinin net olmayışını bir yana bırakalım, planlarını gerçekleştirmek için kullanabilecekleri araçlar üzerinde, Gorbaçov'un sahip olduğundan daha fazla denetime sahip olabilmeleri, bir sürü etkene bağlıydı. Zaten başarısızlıkları da bunu gösterdi.

Darbenin başarısızlığının sonuçları: Mağlup Gorbaçov...

Büyük siyasi mağlup Gorbaçov olmuştur. Gorbaçov'un hükümet tarzı ve iktidarı (ki giderek zayıflıyordu), "muhafazakârlar" ile "liberaller" arasında nazik bir dengeleme rolü üzerine kurulmuştu. Bazen muhafazakârlardan, bazen liberallerden destek arayarak, ikili oynadı. Bunun bedeli, siyasetini bir zikzaklar silsilesine çeviren çelişkili tavizler oldu.

Esasen Gorbaçov'un "liberaller"i frenlediği noktalardan biri kesinlikle, "muhafazakârlar"dan ve askeri-sanayi aygıttan gelecek olan ve yeni bir diktatörlüğe yol açabilecek olan, şiddetli tepki tehdidiydi. Darbenin başarısızlığı, bunun boş bir tehdit olduğunu göstermiştir. "Muhafazakârlar"ın artık iktidarlarını güvenceye almak için polisin ve ordunun desteğini alabilecek bir konumda olmadığını da göstermiştir.

Şimdi, Gorbaçov'un dengeleme rolünü dayandırdığı iki ayaktan biri kopmuştur. Gorbaçov kendini, "liberaller"le yüzyüze ve onların avucunda bulmuştur. Mücadele etmediği söylenemez. Darbenin çöküşünün ertesi günü, Rus meclisindeki acıklı bir sahnede, -bütün dünya televizyonlarında yer alan sahne- Yeltsin'in Gorbaçov'u kü-

çük düşürüşünü ve daha da öte, Gorbaçov'un gözünün önünde, o zamana dek Sovyet iktidarının ayaklarından birisi olmuş olan Rus Komünist Partisi'ni yıkışını izledik.

Gorbaçov o dakikada dahi, "sosyalizm"ini göstermeye ve faaliyeti az önce televizyon kameraları önünde Yeltsin tarafından iptal edilen KP'yi savunan sözler söylemeye özen gösterdi. Ancak ertesi gün, Gorbaçov nihayet KP'nin SSCB çapında çözülmesi de dahil, herşeyi kabul etti ve eli kolu bağlanmış olarak Yeltsin'e ve takipçilerine havale edildi.

Eğer Gorbaçov başarısız darbenin asıl mağlubu ise, iki kere mağluptur. Birincisi, merkezi hükümetin temsilcisi olarak, ikincisi, tereddütlerden ve gidip gelmelerden oluşan bir siyasetin temsilcisi olarak. Bu siyasetin nedeni, bir kişiliksizlik değildi. Bürokrasinin siyasi ve ekonomik kadroları, bir iktidar krizinin ortasındaydı. Bu siyaset, bürokrasinin bu personelinin çatışmalarını ve korkularını yansıtıyordu.

Galip Yeltsin

Darbenin başarısızlığı Yeltsin'e, muhaliflerinin hiç değilse bir kısmını ıskartaya çıkarma fırsatını verdi (hepsinden kurtulup kurtulmadığını zaman gösterecek).

Yeltsin'in ilk işi, sadece Rus KP'sinin değil, SBKP'nin de feshedilmesi emrini vermek oldu. SBKP aygıtını hukuki olarak iptal etti, partiye ait binaları, arşivleri, fonları ve hepsinden öte, partinin, nomenklaturanın (yani, kimin ayrıcalıklı bürokrasi tabakasının parçası olabileceğine karar veren güç) tayinindeki çeşitli hiyerarşik organlarındaki ayrıcalıkları kaldırdı.

Devlet aygıtını, orduyu (kumandanların yarısı değiştirilmiş bulunuyor) ve medyayı da temizledi. "Yeltsin tarafı" liberal olduğunu iddia etse de, Yeltsin bu temizlikleri en has Stalinist yöntemleri kullanarak yapıyor. Darbecilere göz yummakla suçlanan Yüksek Sovyet Başkanı'nı düşürmek için yeni seçimleri beklemenin sözkonusu olmadığı açıktı.

Yeltsin, *TASS* ve *Novoşti* Ajansının yöneticileriyle devlet radyo ve televizyon şirketinin yöneticilerini kovarken veya altı büyük gazetenin yayınlanmasını yasaklarken, darbecilerden daha "yasal" değildi.

Yeltsin, mümkün olduğu kadar çok sayıda "muhafazakâr"ı ve hatta "Gorbaçov"cuyu elemek ve bunların yerine kendi adamlarını getirmek için, bugünkü "Allahın inayetine mazhar olma" olanağını kullanıyor. Başka bir deyişle, Gorbaçov'un, iktidara geldiğinde yapabildiği kadar çabuk yaptığı işi, daha farklı bir biçimde yapmak için koşuşturuyor. Yani Stalin'in hatta Lenin'in ölümünden beri bütün haleflerinin, bütün miras devralma krizlerinde yaptıklarını yapmak için.

Bütün bunlara, darbenin başarısızlığı ortaya çıkar çıkmaz Sovyet düşüncesinin en açıkça geri olan kesimlerinin desteğini kazanmak üzere düzenlenmiş seyirlik olaylar eşlik ediyordu. Dzerjinski'nin ve Lenin'in heykelleri (kelimenin tam anlamıyla) gösterişli bir biçimde indiriliyordu, Moskova ve Leningrad'daki Sovyet bayrakları, Çarlık Rusya'sının bayraklarıyla yer değiştiriyordu. "Komünizm"den kopuş, resmileşmişti.

Bunlar, bir bakıma Kruşçev'in "destalinizasyonunu" (Stalin'in siyasetinden uzaklaşma) hatırlatıyor. Bu seyirlik olaylar, Sovyetler Birliği'nde de, dış ülkelerde de televizyon, radyo ve gazeteler tarafından dramatik "haberler"e dönüştürüldü. Bu haberler, pek çok başyazarın "Rus Devrimi" diye adlandırdığı şeyin aslını göstermek; Sovyetler Birliği'nin en ücra köşelerine, geçmiş rejimle tam bir kopuş yaşandığı fikrini ulaştırmak; Boris Yeltsin'in tüm Sovyet toplumunun özlemlerini temsil ettiği fikrini doğrulamak ve ve desteklemek üzere hazırlanmıştır.

Darbenin sonucu: Birliğin çöküşü hızlandı

Darbenin en hızlı sonuçlarından biri, merkezi bir devlet olan Sovyetler Birliği'nin parçalanmasının hızlanması oldu. Artık Baltık devletleri bağımsız ve bağımsızlıkları tanınmış durumda. Birlikteki diğer bazı devletler de aynı yolu izleme arzularını dile getirmiş bulunuyor.

Bu parçalanma sosyal ve ekonomik planda, bütün Cumhuriyetler için nesnel olarak zararlıdır. Cumhuriyetlerin ekonomileri birbiriyle iç içe girmiştir. Bu nedenle Batılı ülkelerle bağ kurmakta büyük güçlük çekecekler. Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'ın son talihsizlikleri, Sovyetler Birliği'nden ayrılmakta olan bağımsız Cumhuriyetler için olası bir uyarı olabilir. Bu ülkeler, Batı Avrupa'ya olan tarım ürünleri ihracatlarını artırma hakkını sertçe reddettiler.

Coğrafya, nüfusların birbirinin içine girmişliği (yüz kadar milliyet ve daha fazla dil çerçevesinde) hammaddenin, enerjinin ve tarım kaynaklarının eşitsiz dağılımı, Cumhuriyetler arasında yakın ilişkilerin sürmesini gerektirecektir. Bu, halkların özerklik ve bağımsızlık haklarıyla hiç bir şekilde çelişik değildir. Dahası bu Cumhuriyetler, coğrafya, insan ve ekonomi anlamında modern dünyada gerçekten yaşayabilecek kadar büyük varlıklar değillerdir. Rus Federasyonu bunun dışında tutulabilir. O da kendi içinde parçalanmazsa tabii.

Fakat ekonomik gereklilikler, zorlayıcı olmaklâ birlikte, "ulusal bencillik", yani yerel ayrıcalıklı tabakanın çıkarlarını karşılayacak kadar zorlayıcı olmayabilir. Eğer öyle olsaydı, burjuva Avrupa uzun zaman önce birleşirdi. Batı Avrupa'nın ulusal burjuvazileri, ekonomileri uzun zamandan beri bağımsız olan ülkeleri birleştirmekte şimdiye kadar başarısız kalmıştır.

Bu arada bürokratik derebeylikler, Cumhuriyetlerin milliyetçi bir bahane altında, kendi özel devlet aygıtlarını kazanmaya girişmeleriyle varolan birliği iptal etme noktasına ulaşmıştır. Hareketler zıt yönlere doğru gelişmektedir ama temeli aynı nedenler oluşturmaktadır.

Çeşitli Cumhuriyetlerin liderlerinin açıklamalarındaki tam bağımsızlık yanlısı cümleleri, tam ve kesin bir kopuşun yıkıcı ekonomik sonuçları karşısında duyulan korku ifadeleri izlemektedir. Ama, birliği şu veya bu biçimde sürdürmek üzere anlaştıklarını varsaysak bile, böyle bir anlaşma yerel imtiyazlı tabakanın kâr arzusuna karşı koyacak mı? Özellikle de eğer bu ülkelerde kapitalist ekonomi yeniden yerleştirilirse. Örneğin, Ukrayna'nın, ürettiği buğdayı Rusya'ya göndermektense -hem de Rus insanı açlık çekerken- dolarla ödeme yapan tüccar-

lara satmayı tercih etmeyeceğine kim güvence verebilir?

Yerel, ulusal veya "cumhuriyetçi" bürokrasilerin, sahip olunan zenginlikleri, işbölümünün bir parçası olarak Birliğin diğer bölgeleriyle paylaşmaya razı olacağını kim garanti edebilir? Hele de bu bürokrasiler, "kendi" bölgelerinin zenginliği üzerinde sahip oldukları denetimi özel mülkiyete dönüştürmeyi başarırlarsa.

Bu tehlike karşısında, siyasi olarak birlikten sorumlu olanlar, merkezi hükümet veya merkezi hükümetten geriye ne kaldıysa, birliği sürdürmenin araçlarını bulmaya girişiyorlar. Yeltsin bile! Cumhuriyetlerin merkezkaç eğilimleri üstüne oynayan -en azından Rus Federasyonu'nun denetimini elinde tuttuğu sırada- Yeltsin bile. Yeltsin, iktidar mücadelesinde hâlâ Gorbaçov'u yenmek durumundayken, darbenin başarısızlığı kendisini Gorbaçov'un üzerine çıkarır çıkarmaz, aniden rota değiştirdi.

İlk olarak, Rusya Cumhuriyeti'nin birlikten ayrılma isteği pahasına, sınırları Rusya'nın çıkarlarına göre ayarlamak gibi düşüncesiz bir tehdit savurdu. Ancak bu açıklamasının kışkırttığı kuvvetli tepkiler, çark etmesine sebep oldu. Bunun üzerine, Rus Federasyonu'nun Devlet Konseyinde nüfusu en az olan Cumhuriyetlerle bile eşit düzeyde, sadece bir tek oya sahip olması gerektiğini bile kabul etti.

Devlet Konseyi, yeni bir anayasa hazırlanana kadar, Sovyetler Birliği'ni idare etmek üzere henüz yaratılmış yeni idari organdır. Tabii, bunu hangi güçle yapacağı ayrı konu.

Fakat artık tavizler, tehditlerden daha etkiliymiş gibi görünmüyor. Bu yeni Devlet Konseyi, Baltık Cumhuriyetleri'nin ayrılmasının tanınmasına ayırdığı ilk toplantısını güçlükle yapabildi. Çünkü Gürcistan, kendi bağımsızlığının tanınmamasını protesto etti.

Rusya'nın nüfusu, coğrafi olarak merkezi konumu (ki bu konum onu, varolmaya devam ettikleri sürece, diğer Cumhuriyetlere bağımlı kılıyor), bir bütün olarak Birlik içindeki üstün ekonomik ağırlığı ve Rus veya Ruslaştırılmış nüfusunun boyutu nedeniyle, Rus liderler gelecekte ağırlıklarını birlikten yana kullanabilirler.

Fakat Yeltsin'in ve müttefiklerinin bu tür niyetleri olduğunu var-

saysak bile, böyle bir birliği uygulayabilecek araçlara sahip olabilecekler mi? Çünkü Sovyetler Birliği'ndeki halkların pek çoğu Ruslar tarafından ezildikleri duygusunu taşıyor. Yerel bürokratik derebeylikler tarafından, kendi amaçları için keskinleştirilen bu duygu, Birliğin parçalanmasının ekonomik sonuçlarından duyulan korku kadar ağır basabilecek gibi görünüyor.

Geçen Mart ayında yapılan referandumun, insanların Sovyetler Birliği'nin birleşmiş halklardan oluşan bir varlık olarak kalması arzusunu göstermiş olduğu söylenebilir. Fakat bu, gelecekte de böyle olacak mıdır? Eğer Sovyet Başkanı'nın genel oylama ile seçilmesi planı terk edilmezse, bu seçim bu soruya yeni bir cevap verebilir. Ama, seçim yapılsa bile, hemen yarın yapılmayacaktır.

Darbenin başarısızlığından sonra gerçekleşen üst-düzey değişiklikler, işçi devleti aygıtının siyasi dönüşümü için gerekli olan son rötuşları sağlamış olabilir. Devlet aygıtı kendisini uzun zaman önce dönüştürmüştü. Troçki'nin ifadesini kullanacak olursak, *"işçi sınıfının aracı olmaktan, işçi sınıfına karşı, bürokratik vahşetin aracı"* olmuştu. Bu aygıt uzun süre, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki bütün çatışmalarda, uluslararası düzeyde, karşı-devrimci bir rol oynadı. Fakat iktidardaki bürokrasinin siyasi liderleri son aya kadar 1917 Ekim Devrimi'nden meşruluklarını çekeceklerini iddia ettiler ve kendilerine "komünist" dediler.

Durum artık bu değil. Burjuva kesim, Troçki'nin deyişiyle *"bürokrasinin burjuva sağ kanadı"*, artık iktidar konağının dış odalarında değil. Gerçekten iktidarda, yani konağın salonunda. Açıkladığı bir de programı var. Bu, ekonomik ve toplumsal karşı devrimi ve kapitalizmi yeniden yerleştirme programı. Fakat bu güç nereye gidiyor?

Burjuvazinin kuvvetli adamı Yeltsin, daha yenidir, "muhafazakârlar"ı ve "Gorbaçovcular"ı (eğer hâlâ kaldılarsa) yendi ve şimdi kendi otoritesi itiraz görüyor. Ulusal Cumhuriyetler'deki çok yakın dostları tarafından, bizzat Rus Federasyonu içindeki özerk bölgeler tarafından itiraz görüyor. Hatta, Rusya Başkanlığına yükselmesinin aracı olmuş olan Rus Meclisinde bile itiraz görüyor.

Fakat bu sadece Yeltsin'in kişisel gücü sorunu da değil. Devlet ay-

gıtı sürekliliğini korurken, liderler gelip geçici olabilir. Fakat bugünkü durumda, merkezi devlet aygıtının kendisinin ne kadar yaşayacağını bile bilmiyoruz. Bürokrasinin ve emperyalist güçlerin liderlerinin "karmaşanın tehlikesi" karşısındaki korkuları oldukça gerçek olsa gerek.

Bu parçalanma nereye kadar gidecek? Belki, 1917 devrimiyle yaratılmış ve Stalinist gericilik tarafından dönüştürülmüş olan merkezileştirilmiş devletin tamamen yok olmasına kadar. Belki, yozlaşmış işçi devletinin siyasi aygıtı, bürokrasiye sadece işçi sınıfını parçalamada, işçi sınıfının olası bir yeniden dirilişini boğmada hizmet edecek ve daha sonra iş burjuva karşı-devrimi tamamlamaya ve nihayet devlet eliyle yürütülen ekonomiyi, kapitalist ekonomiye aktarmaya geldiğinde, uygun bir araç olmaktan çıkacaktır.

Belki de bu aygıt, onu düzenleyen kişilerin işinin ehli olmasına rağmen, kendisine uygun olmayan bir görevin başarılması sırasında parçalanacaktır.

Burjuva kesimin devletin tepesine doğru tırmandığı şu sırada, parçalara ayrılmakta olan merkezi devletin tükenmekte olduğu herhalde görülebilir.

Diğer bir sorunu Batı dünyası da paylaşıyor, Sovyet ordusu ve nükleer silahlar. Bu silahların aynı dış politikayı izlemeyebilecek, hatta rakip olabilecek olan farklı Cumhuriyetler (örneğin Azerbaycan ve Ermenistan gibi) arasında dağıtılması, birtakım sorunlar yaratacaktır. Batılı iktidarlar için bu, "atomik kulüp"ün üyelerinin aşırı derecede artması demek olacaktır.

Bu Bush'un, nükleer donanımın büyük bir kısmının acilen indirilmesi konusunda yaptığı son çağrıyı açıklıyor.

Devlet ekonomisinin yağmalanması

Toplumsal karşı-devrimin ekonomik alanda, aşağıdan, hemen girişilen somut biçimi, tez elden zengin olma yarışıdır. Bu yarış, küçük burjuvazi ile eski veya yeni bürokratlardan bunu yapabilecek konumda olanlar arasındadır. Bu yarışın araçlarının ne olduğu hiç fark

etmez. Bu, bir "vahşi özelleştirme" yarışıdır. Çoğu zaman "ekonomik nomenklatura"nın (Rusça, ayrıcalıklı kişiler anlamında) üyeleri; yani bunu yapabilecek yerlere güzelce yerleştirilmiş olan şirket sorumluları veya müdürleri tarafından kurulan, devlet işletmelerinden bağımsız olan, marjinal fakat kârlı küçük işletmeler yarışıdır.

Aynı Cumhuriyet içindeki devlet işletmeleri arasında, hatta devlet işletmeleri ile yabancı şirketler arasında "aracı" olan, genellikle "siyasi nomenklatura"dan veya "devlet nomenklatura"sından türeyen insanların yarışıdır. Bu insanlar bu sebeple, adres defterlerini ve ilişkiler ağlarını satabilecek insanlardır. Bu, genellikle üçüncü sektörün, yani düpedüz vurgunculuğun dağılışı sırasında yeşeren "kooperatifler"in yarışıdır. Kısacası, toplumsal karşı-devrim, geniş ölçekte bir hırsızlık ve yağma biçimini alıyor.

Esas olarak bu yeni değildir. Bürokrasi, başından beri gelirini devlet ekonomisini kendi kârı için zimmetine geçirerek sağlıyordu. Fakat Stalin'in demir eli altında ve Stalin'in seleflerinin daha esnek diktatörlükleri altında bu, bir bakıma kollektif olarak yürütüldü. Bürokratik kastın iç denetimi altında, yukarıdan aşağıya, yüksek hakem durumundaki bürokratik mafyanın başı ile yürütüldü. Bürokrasinin mafyamsı, kendi oyununu oynama ve kendi kişisel zimmetine geçirmeleri, kollektif havuzun içindeki kendi paylarına eklemeleri hakkında yeni olan bir şey de yok.

Aslında bu, daha başından beri bürokrasinin temel eğilimlerinden biriydi. Bu eğilim, yalnızca olası yaptırımların korkusuyla geri çekilmişti (ekonomik suçlar için Gulag takımadaları, Sovyetler Birliği'nde esirlerin veya suçluların gönderildiği bir çeşit kamptı- ve bazen de ölüm cezası).

Bürokratlar şimdi açıkça yasal olarak veya başka bir biçimde çalıyorlar. Şimdilik kendileri için çok fazla hesap yapmak durumunda olmayan devlet şirketlerinin yöneticileri, stoklarını ve hatta makinalarını, bunları düşük fiyattan, genellikle ülke dışına satarak para kazanan aracılara satıyorlar. Parçalanan bürokrasi, devlet ekonomisinin maddi zenginliğini ayrı ayrı parçalar halinde satmakta, hırsızlık

yapmakta, çalıntı mallara yataklık etmekte ve kaçakçılık yapmakta giderek daha cüretkârlaşıyor. Bu, bürokrasinin uluslararası kapitalist pazarla bütünleşme yöntemidir.

Bu durum sonsuza kadar böyle süremez. Fakat tez elden zengin olabilenler bunu, geleceğin diğer insanlar için neler getireceğini düşünmeden yapıyorlar. Bütün bunlar, ekonominin parçalanmasına, ülkenin geriliğinin şiddetlenmesine ve yoksulluğun artmasına yol açar. Bütün bunlar, dövizle alışveriş eden bürokrasinin artık dolar kullanılmasını daha kârlı bulacağı bir duruma yol açar.

Böylece, eski nomenklatura için ayrılmış olan özel mağazalar yerine, Batı mağazalarından alışveriş edebilirler. Sürekli artan bir şekilde değeri düşen rubleyi işçi sınıfına bırakabilirler. Rublenin içinde bulunduğu kriz, artan toplumsal farklılıkların parasal ifadesidir. Bütün bu bürokratlar şimdi burjuva oluyorlar. Yani, toplumsal ayrıcalıklarını artık devlet memuriyetiyle değil, kendi zenginlikleriyle sağlıyorlar.

Ya da ücretli emeğin serbest sömürüsüyle. Belki ekonomiden aldıkları pay, bürokrasinin daha önceki yıllarda aldıklarından daha fazla değildir. Fakat açgözlülükleri ve sorumsuzlukları ekonomiyi her zamankinden daha kötü bir biçimde altüst ediyor ve muhtemelen en büyük zararı veren de budur.

Mc Donalds'ın Moskova'da restorant açması, kooperatiflerin, planlamanın herşeyi denetleyemediği belli bazı yerlerde faydalı bir rol oynaması planlamayı tehlikeye atmaz. Fiyatları pazar belirlemelidir. Moskova'daki, tarihi geçmiş katalogları (bazı fiyatlar kırk yıldır değişmemiştir) kullanan bürokratlar değil.

Bu, planlama ve dağıtım için gerekli, tamamlayıcı unsurdur. Fakat merkezi hükümet liderleri, daha kapitalist bir ekonomi yaratmadan önce (eğer amaçları buysa), sorunlarla karşılaştılar. Bu sorunlar, bazı az-gelişmiş ülkelerin devlet adamlarının, ülkelerindeki zengin sınıfın ekonomiyi yağmalamaması ve harap etmemesi için bazı önlemler almak zorunda kaldıkları zaman karşılaştıkları türden problemlerdir.

Hem de bu önlemler burjuvazinin genel çıkarları için olduğu halde. Yeltsin ve destek aldığı kişiler, ekonomide mümkün olduğu kadar

çabuk bir kapitalist dönüşüm gerçekleştirmeyi istediklerini söylüyorlar. Bunu söylemek, yapmaktan daha kolay. Çünkü, "mevcut kapitalistler" esasen ekonomiyi dönüştürmeksizin, tahrip ediyorlar. Kısa vadeli çıkarları, onları hemen kâr getirecek olan ikincil sektörlere çekiyor. Sanayi veya daha genel olarak ekonominin kalbi olan üretici sektörlere değil. Devletleştirilmiş büyük sanayiden vazgeçmek, hatta bu sanayiyi söküp, satıp savmak, bir şeydir. Fakat bu sanayiyi özelleştirmek ve pazar ve özel mülkiyet temelinde işletmek, başka bir şeydir.

Sovyet toplumunun zengin tabakaları tarafından biriktirilmiş olan ve teorik olarak sermayeye dönüşebilecek olan para, Sovyet sanayisinin belirli bir bölümünü satın almak ve özelleştirmek için gerekli olan miktarın yalnızca küçük bir kısmını karşılar (sermayeye dönüşebilecek para hakkındaki en iyimser tahminler, yüzde 20'den bahsediyor. Fakat bu tahminler her türlü tasarrufu hesaba kattığı için, gerçek rakam bunun çok altındadır).

Ancak hepsinden öte, sermayeye dönüşebilecek parası olan ve bunu Sovyetler Birliği'nde üretken yatırımlar için kullanmak isteyen pek fazla insan yok.

Yabancı sermayeye gelince. Yabancı sermaye akışı, gülünç derecede azdır. Yabancı sermayenin katılımıyla zaten anonim şirketlere veya ortaklıklara dönüştürülmüş olan bazı şirketlerden (buna bazı büyük şirketler de dahil) söz etmek mümkündür. Fakat bu şirketlerin yatırımları, Sovyet sanayisi ve bu sanayinin sermaye ihtiyaçları ölçeği (ihtiyaçlar şimdiye kadar devlet tarafından karşılanıyordu) karşılaştırıldığında en fazlasından, sadece laboratuvar deneyleri gibi kalıyor.

Pek çok yayın, geçen yılın sonunda, Sovyetler Birliği'ndeki Amerikan sermayesinin (çoğu, Mc Donalds da dahil olmak üzere ticari sektörde), Macaristan'daki Batı sermayesinin yarısı kadar olduğunu yazdı. Üstelik Macaristan ekonomisi, yabancı sermaye taşkını nedeniyle tamamen batmamış olan küçük bir ülke. Üstelik, iki yıldan beri, damla damla akan yabancı sermaye, daha da küçülme eğilimi gösteriyor. Bunun nedeni kısmen, Gorbaçov'un "muhafazakârlar" ve pazar ekonomisini savunan sözler arasındaki sürekli tereddütleriyse de,

muhtemelen daha önemli bir nedeni de, büyüyen siyasi ve ekonomik kargaşa ve sayısı artan karar verme merkezleridir.

Son üst-düzey değişikliklerin olayları değiştireceğini düşünenler olabilir. Fakat bugünkü koşullar altında bu oldukça zor. 29 Ağustos tarihli Le Monde, *"Amerikan şirketi Occidental Petroleum'un, darbeden birkaç hafta önce Hazar Denizinde bir petrokimya fabrikası kurmak üzere hazırlanmış büyük bir planı neden terkettiğini"* yazdıktan sonra ekliyor: *"Askeri cuntanın başarısızlığından bu yana... pek çok soru cevapsız kaldı ve... rekor bir proje -25 milyar değerinde bir petrol arama ortaklığı müzakere etmekte olan Chevron Corp yöneticileri, bu kararın geleceği konusunda herhangi bir yorumda bulunmamayı tercih ediyorlar"* Şüphesiz, müzakere edecekleri kişinin kim olacağını bilmedikleri için.

Öyleyse, büyük sanayi hangi sermayeyle ve kimle özelleştirilecek? Bu sanayiyi sökmek ve satmak mümkün olabilir fakat işletmek çok farklı bir konudur.

Ancak şu an için -ve bu "an" ancak birkaç ay veya daha uzun sürebilir- Sovyet ekonomisi temel olarak dönüştürülmemiştir. Hâlâ temel olarak devlet mülkiyeti üzerinde sürmektedir: Özellikle dağıtımda (vurgunculuk diyebiliriz) özel bir ekonomi sürse de, ve planlama kısmen işliyor olsa da. Planlama, bugünkü durumun neden olduğu israf yüzünden ciddi bir krizde. Üretim araçları tıkanmış, ya daha az üretiyor ya da hiç üretmiyor. Ürettiği de dağıtılmıyor. Çünkü daha iyi fiyatlar bekleniyor, vs.

Örneğin Ağustos'un sonunda yeni başbakan Silaev şunları söyledi: *"devlete gönderilmesi gereken mısır gevreğinin sadece üçte birinden azı gönderildi"*. Bu, mısır üretilmediği için değil, "kolhozlar" -esasen kolhoz yöneticileri- "fiyatlar yükselmeden satmayı kabul etmedikleri" içindir. Ancak şu da eklenmelidir ki planlı ekonominin içinde olduğu bu kriz, ciddi olmakla ve yaklaşmakta olan kış mevsiminde şehirlilerin beslenmesi açısından bakıldığında bir felakete dönüşmesi muhtemel olmakla birlikte, yine de kapitalist ekonominin, 1929 büyük krizinde Birleşik Devletler'de ve hatta Almanya'da daha

kötü bir şekilde yaşanan feci çöküşünden çok uzaktır.

Elbette bu, Sovyetler Birliği'nin yoksul sınıfları için bir teselli değil. Fakat, Sovyet ekonomisinin içinde bulunduğu krizi, kapitalist ekonomiyi öven şarkılar söylemeye neden olarak görenlere hatırlatmaya değer. Gerçi eğer bürokratlar serbest kalsalar, ekonomik çürüme, Rublenin çöküşüyle birlikte devam edecek ve bütün bunlar sonunda felakete yol açacak. Bu durumdan sorumlu tutulması gereken, planlı ekonomi değil, planlı ekonominin -geçmişte ve bugün- bürokratlar tarafından yağmalanmasıdır.

Artan toplumsal farklılıklar

Karşı-devrim mülkiyet ve ekonomik ilişkilerin dönüşümü açısından henüz gerçek anlamda başlamamıştır ama toplumsal sonuçları çoktan ortadadır. Kapitalizmin yeniden yerleştirilmesi girişiminin başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağını söylemek güç. Ama, bu yönde atılacak herhangi bir adımın işçi sınıfı için feci sonuçları olacağını söylemek için, toplumsal farklılıklardaki gözle görülür artışı gözlemlemek yeterlidir.

"Gerçek fiyatlar" denilen şeye doğru yöneliş henüz yalnızca başlangıç aşamasında. Fakat ücretleri veya emekli maaşlarıyla yaşayanlar için, satın alma gücündeki düşüş, bir çöküş boyutuna ulaştı bile. Ekonomiyi "kârlı hale getirme" veya "gerçekçi hale getirme" denen ve esas olarak işçi çıkarmaktan ibaret olan şeyler de henüz başlangıç aşamasında. Ama birkaç yıl öncesine kadar adı bile duyulmayan işsizlik de başlamış bulunuyor.

Burjuva kesimin temsilcileri tarafından merhametsizce tasarlanan 20 veya 30 milyon gibi işsizlik rakamlarının nasıl etkileri olacağı tahmin edilebilir. Hele de, bu kadar çok işsiz için işsizlik yardımı yapamayacak olan bir ülkede özellikle de yine aynı imtiyazlı toplumsal tabaka, devletin bütçesinin önemli bir kısmını bu tabakanın işlerini teşvik etmektense işsizlik yardımı amacıyla kullanmasını kabul edecek kadar sorumlu davranmayacaktır.

Çünkü, bu tabakanın, artan işsizlikten çıkarı vardır.

Bütün bunlar, ciddi bir toplumsal patlamalar tehlikesi taşıyor. Pek çok siyasi lider bundan uzun uzadıya sözediyor. Ayrıca bu, Gorbaçov'un liberallerin talep ettiği tedbirleri almakta tereddüt etmesinin başlıca nedenlerinden biri. Devrimciler için ise, tersine, bir umut kaynağı.

Böyle bir patlama olmayabilir tabii. Ekonomik ve toplumsal karşı-devrim gerçekleşebilir, işçilerin morallerini bozabilir, onlara geri adım attırabilir, ya da eğer razı olmazlarsa kurban edebilir.

Son birkaç yıllık evrim, esas itibariyle, siyasi olarak, işçileri eyleme götürmedi (belli bazı çevre cumhuriyetlerde milliyetçi konularla ilgili olanlar hariç; bunlar bile ufak çaplıydı). Darbeyle karşılaşıldığında bile, bilebildiğimiz kadarıyla (bu önemli bir ihtiyattır, çünkü olayları izleyen gazeteciler, işçi sınıfında neler olduğuyla pek ilgili değiller), işçiler bunun sadece iktidardaki insanları ilgilendirdiğini düşünerek kayıtsızlaşmış gibi görünüyor.

"Demokrasi meselesi" onları güçlükle seferber etmiştir. Belki apolitiklik nedeniyle, belki de bu "demokrasi", Yeltsin'in etrafındaki, yerlerini değiştirme meraklısı eski bürokratların bencil ağız dalaşlarına dönüştüğü için. Ve belki de bu "demokrasi"nin arkasında yatan işsizlik, enflasyon ve fabrikaların, daha şimdiden işçilerin çıkarlarına karşı işleten kişilerin mülkiyetine geçmesi olduğu için.

Ancak, işçilerin Gorbaçov, darbeciler ve Yeltsin arasındaki az çok üçlü rekabetle ilgilenmemiş olmaları nedeniyle, artan fiyatlar, işten çıkarmalar ve eskiden düşük satın alma güçlerini bir ölçüde dengeleyen toplumsal yardımların kaldırılışına nasıl tepkiler vereceklerine dair sonuçlar çıkaramayız.

Eğer toplumsal patlama ortaya çıksaydı, her şey işçi sınıfının mücadele ettiği alana ve sahip olduğu açılımlara bağlı olacaktı. Bir program ve açılımdan yoksun olan toplumsal bir patlama, en fazla toplumsal karşı-devrimin ufak tefek giderlerini kısabilir. Bu idareci tabakalar için zararlı, hatta feci olabilir ama, işçi sınıfının çıkarları ve Sovyet toplumunun geleceği açısından üretken olmaz.

Hem, her zaman işçilere kof programlar ve yanlış siyasi anla-

yışlar sunacak olan siyasetçiler ve siyasi güçler olacaktır. Yeltsin'in destekçileri şimdiden, değişen başarı dereceleriyle Rusya'da bunu yapıyorlar. Çevre cumhuriyetlerdeki milliyetçilerin yaptığı da bu. Başkaları da ortaya çıkıyor: Orta Asya'nın bazı cumhuriyetlerinde radikal şeriatçılar, Rusya'da Çarlık yanlısı aşırı sağ.

"Gorbaçovculuk"un altı yılı

Son birkaç yılda olanların ve daha yakın olayların ışığında, SSCB'de bu dönem içinde gerçekleşmiş olan siyasi devrimin sebeplerini ve biçimlerini özetlemek mümkündür.

Burada Gorbaçov'un iktidara gelişinden, son zamanlardaki itibar kaybına (eğer çöküş değilse) kadar altı yılın bütün tarihini yeniden anlatmamız mümkün değil.

Gorbaçov iktidara, Brejnev'in ölümünden hemen sonra gelmedi. Önce, onbeş ay süreyle, Andropov vardı. O ölünce, Gorbaçov tam onun yerine geçmeyi başaracakken, son dakikada, partinin eskileri tarafından, koyu bir Brejnevci olan Çernenkov -1984 ile 1985 yıllarında devlet başkanı- seçildi. Gorbaçov ancak, Çernenkov 11 ay sonra öldüğünde iktidara gelebildi. Fakat hâlâ ülkeye hakim olmaktan uzaktı ve hasımlarına göre, iktidarının pekişmeye ihtiyacı vardı.

Gorbaçov parti bürokrasinin en yüksek çevrelerine (idari, askeri ve ekonomik tabakaya) karşı konumunu güçlendirmek için, Sovyet liberal kesiminin özlemlerine yaslandı. Bu kesim, zaten sesini duyurmaya meyilliydi. Yani, seçkin aydınlar ve küçük burjuvalar. Gorbaçov, merkezi aygıtı gözardı ederek, Yüksek Sovyet'teki veya Merkez Komitesindeki tartışmaları televizyona aktararak, kamuoyuna hitap etti. Popüler destek ve şöhret kazanmak amacıyla, TV kameralarının karşısında kalabalığa karıştı.

Ekonomik düzeydeki gücünü, kalın bir çizgiyle belirledi. Bu çizgi, iş disiplini üzerinde, fabrikalara daha fazla özerklikle temelleniyordu. Fakat aynı zamanda Gosplan'ın (Devlet Planlama Komitesi ve bürokratik merkezi planlama) takviyesi de, bu çizginin temellerin-

den biriydi. Pazar hakkında konuşmaya başladığında "sosyalist pazar" ifadesini kullandı.

Daha sonra bürokrasinin iyi yaşayan kesimlerine güvendi. Bu insanlar, Brejnev döneminde yüklerini tutmuş olan insanlardı. Zenginliklerinin kaynağını meşrulaştırmak istiyorlardı. Bunu, özel işletmelerin varlığına ve ücretli emeğin sömürülmesine izin verilmesi yoluyla yapmak istiyorlardı.

O zamanlar Gorbaçov için devlet mülkiyetinin veya planlı ekonominin feshedilmesi söz konusu değildi. Sorun, rüşvetin, kayırmacılığın (nüfuz ticaretinin) ve rejimin sonradan görmelerine ait şüpheli zenginliklerin meşrulaştırılmasıydı.

Bu, rakip aygıtlardaki mevcut durumun devamını isteyenlere karşı, bu insanlarla müttefik olmak için gerekiyordu. Bu rakip aygıtlar, Stalin'in iktidarından beri her zaman iktidarın belkemiğini oluşturmuş olan parti, ordu, polis, idare ve ekonomik derebeyliklerdi.

Geçen dönemdeki bir sorun da, önemli sayıdaki çiftçiye az çok fırsatlar tanımak ve şehir sakinlerinin, hayatlarını, maaşlı çalışmak yerine ticaretten kazanmalarını meşru hale getirmekti.

O zamanlar, Gorbaçov'un hasımları muhafazakârlardı ve hiç kimse Gorbaçov'dan daha liberal değildi. Fakat, Gorbaçov'un sandığından daha hırslı, daha büyük ve daha güçlü olan toplumsal güçler kısa zamanda bu konuda ve diğer konularda Gorbaçov'a yetiştiler ve onu geçtiler. Bu güçler, müdahale etmek ve kendilerini ifade etmek için perestroykayı kullandılar. Devlet aygıtında sözcüler ve akıl hocaları da buldular. Özellikle bu zeminde, Gorbaçov kendisinden bile daha demagojik olan birine rastladı. Yeltsin'e!

Yeltsin, Gorbaçov'un "muhafazakârlar"a yapmış olduğu şeyi, Gorbaçov'a yaptı.

Yeltsin, SSCB'deki, kapitalizmi yeniden yerleştirmek isteyen SSCB'deki herkese, daha doğrusu, Sovyet ekonomisi pahasına zengin olmak ve zenginlik kaynaklarını meşrulaştırmak isteyen herkese, yaslanarak, Gorbaçov'u sağından geçti. Sesleri Yeltsin ve arkadaşları yoluyla duyulan bu insanlar, Gorbaçov'un, asla yeterince uzağa

gitmediğini, ya da yeterince hızlı gitmediğini düşünüyorlardı.

Gorbaçov'un niyetinin ve planının, SSCB'de bugün anlaşıldığı anlamda, kapitalizmin yeniden kurulması olmadığı söylenebilir.

Her toplumsal grubun siyasi liderleri, genellikle, temsil ettikleri insanların genel çıkarları konusunda, o insanların kendilerinden daha bilinçlidir. Bu, emperyalist ülkelerdeki burjuva liderler için geçerlidir. Şimdiye kadar bürokrasinin liderleri için de geçerliydi. Muhtemelen, bugün olanları kesinlikle arzulamayan Gorbaçov için de geçerliydi.

Fakat, tekrar belirtelim, Gorbaçov, daha iyi ve muhtemelen daha sorumsuz bir laf cambazıyla karşılaştı. Gorbaçov'a meydan okuyarak iktidara gelmek isteyen Yeltsin ve çevresindekiler, Gorbaçov'un konumunu sürdürmek için harekete geçirdiği güçleri yüz katına çıkardılar.

Bu güçler ve baskılar derhal toplumsal ve ekonomik düzeylerin ötesine geçtiler. Aynı zamanda da, her cumhuriyette, laf cambazlığıyla birbirine karşı yarışan ve insanların gerçek, ya da yapay olarak yaratılmış veya körüklenmiş ulusal baskı duygularına yaslanan yerel "Yeltsinler" yarattılar. Bu süreç, sonuç olarak Birliğin bugünkü çözülmesine yol açtı.Yeltsin'in liderliğindeki Rus Federasyonu da pekâlâ diğer bir kurban olabilir. Yeltsin bu yüzden daha az demagojik davranmak zorunda kalmış olabilir. Eğer kendisini de sağından geçenler olmazsa.

Gorbaçov, bu baskılar altında dengeyi korumaya çalıştı. Duruma ve olanaklara bağlı olarak, kimi zaman "muhafazakârlar"a yaslandı, kimi zaman "liberaller"e taviz verdi. Bu şekilde, ülkeyi bir süre daha idare edebildi. Ama giderek hem burjuva hem de merkezkaç güçlerden gelen gerici baskıların altında kaldı. Gorbaçov böylece, istemeye istemeye merkezkaç güçlere daha çok anlayış göstermeye zorlanırken bir yandan da, gecikerek de olsa, burjuva güçlerin isteğini daha çok ifade etmek zorunda kaldı. Burjuva güçler gelişerek ülkede seslerini duyurunca, "muhafazakârlar" ister istemez onları hesaba katmak zorunda kaldılar. Darbecilerin programı, bunun bir örneğiydi.

Bugün -eğer ani bir dönüş olmazsa- Gorbaçov, neredeyse Yeltsin'e yol vermek zorundadır.

İşçiler için tek program

İsçi sınıfı, bu olaylar boyunca siyasi olarak sessiz kaldı. Müdahale ettiğinde de, bunu (onları hemen işe geri gönderen) Yeltsin'in arkasında yaptı. Madenciler grevinde olduğu gibi.

Şimdiye kadar, "artçı muhafazakârlar" dışında, seslerini yükselten ve medyada kendilerini duyurabilen başlıca güçler, burjuva liberaller ve hatta en ilkel gericiler oldu.

Eğer işçi sınıfı müdahale ederse, eğer SSCB'de devrimci bir parti ortaya çıkarsa, bu partinin işçiler için programının ana mücadele çizgisi hiç şüphesiz, büyük veya küçük sözüm ona kapitalistlere karşı, devlet mülkiyetindeki işletmelerin özelleştirilmesine karşı ve planlı üretime saygı gösterilmesine geri dönüş için mücadele olacaktır.

SSCB'de devlet mülkiyeti ve planlı ekonomi, Troçki'nin kendi sözleriyle, insanlığın en önemli kazanımıydı. 1917 Ekim Devrimi sayesinde gerçekleşebilen devlet mülkiyeti ve planlı ekonomi, geri bir ülkenin birkaç on yıl içinde dünyanın ikinci büyük gücü olmasını sağladı. 1970'e kadar, Sovyet ekonomisinin büyüme oranı Birleşik Devletlerden ve pek çok emperyalist ülkeden daha yüksekti. O zamandan beri ta ki son yıllardaki ekonomik çözülmeye kadar, Sovyet ekonomisinin büyüme hızı süper olmamakla birlikte, karşılaştırılabilir kaldı.

SSCB'nin başlangıçta çok geride olduğu açıktır. Bu, kişi başına düşen gelire bakılarak değerlendirilebilir: 1962'de Birleşik Devletler'deki kişi başına düşen gelirin yarısı iken, savaştan önce, üçte biriydi. Yine de SSCB bugün, eğer kapitalizm bugün yeniden yerleştirilmiş olsaydı, o vakit olacağından daha az yoksuldur.

SSCB'nin devlet işletmesi ve planlı ekonomisi, işçi sınıfı için ve bütün insanlık için bir değerdi, hâlâ da öyledir. En azından birikim olarak.

Tabii ki, 1917 devrimcileri için, bugünün devrimcileri için olduğu gibi, komünizmi tek bir ülkede inşa etmek söz konusu değildir. Bolşevikler için SSCB, dünya devriminin ilk aşamasını temsil ediyordu. Amaçları, Birinci Dünya Savaşı öncesi sanayileşmiş Avrupa ülkeleri kendi devrimlerini yapıncaya kadar dayanmaktı.

Fakat Rus devriminden sonra başka devrim olmadı ve Sovyet devleti, SSCB'de ve dünyanın başka yerlerinde de, toplumsal dengenin bir dayanak noktası olarak yozlaştı.

O halde, Sovyet ekonomisindeki mevcut düzensizlikler, siyasi krizler, milyonlarca işçiyi sokağa döken, daha da dökecek olan, artan işsizlik, toplumsal yardımların kaldırılması ve artan yoksulluk karşısında işçi sınıfının öncü kolunun rolü, işçileri seferber etmek olacaktır. Bunu, işçilere yöneltilen saldırılara karşı durma, işletmelerin özelleştirilmesine, ekonominin yağma edilmesine, planlamanın yok edilmesine karşı, işçilerin ve tüketicilerin ekonomi üzerinde denetimi için mücadele etme yoluyla yapacaktır.

Böyle bir mücadele yoluyla ve böyle hedeflerle işçi sınıfı, on yıllar önce kaybettiği iktidarı yeniden ele geçirme gerekliliğinin farkına varabilir ve işçi demokrasisi kurmanın araçlarını verebilir. Bu işçi demokrasisi, eski rejimin ve kapitalizmin taraftarlarının bugün sahip oldukları özgürlüklere sahip olamayacakları bir demokrasidir. Ayırıcı çizgi demokratlarla diktatörlüğe geri dönüş yanlıları arasında değildir. Devrimci işçi sınıfı ile burjuva gericilik arasındadır.

Troçki SSCB'yi her zaman bir işçi devleti olarak gördü -kesinlikle yozlaşmış bir işçi devleti ama yine de bir işçi devleti. Çünkü işletmelerin devlet mülkiyeti ve planlı ekonomi, devrim tarafından getirilen temel kazanımlardı ve bu temel toplumsal kazanımlar sürdürülüyordu. Troçki'nin ölümünden beri, biz ve bağlı olduğumuz akım, bu tahlil temelinde, SSCB'yi herşeye rağmen, bir işçi devleti olarak gördük.

Bugün de hâlâ aynı tahlile sahibiz. İşletmelerin devlet mülkiyeti var olmaya devam ettikçe, planlama -krizde bile olsa- var olmaya devam ettikçe, Sovyet işçi sınıfının ve dünya işçi sınıfının SSCB'de savunacak bir şeye sahip olduklarını ve SSCB'nin belirli bir anlamda, hâlâ bütün dünya işçilerine ait bir ülke olduğunu düşünüyoruz.

Tabii, eğer SSCB on ya da yirmi ayrı parçaya bölünürse, bu kazanımları sürdürmek için gerekli ekonomik, insani ve coğrafi çapa sahip olmayacak. Tabii, eğer bugünkü liderleri -Yeltsin'in takipçileri

veya onları bir tarafa itebilecek olan, daha "liberal" mücadeleciler, kapitalizmin yeniden yerleştirilmesini tamamen başarırlarsa, ekonominin çoğu üzerinde devlet mülkiyetini ve planlamayı kaldırırlarsa, o zaman, SSCB'nin artık yozlaşmış bir işçi devleti bile olmadığını söyleyeceğiz. Ama ancak o zaman.

Sürecin başladığı kesin tarih, sadece ikincil öneme sahip, teorik bir sorundur. Devrimciler için önemli olan, sürecin sonuna tarih atabilmektir. Geç bir tarihte yanılmak, erken bir tarihte yanılmaktan daha iyidir.

Bize göre, eğer gerçek bir devrimci Enternasyonal olsaydı ve eğer SSCB'de işçi partisi olsaydı, bu Enternasyonalin ve partinin programı; Sovyetler Birliği'nde savunulacak ne kaldıysa onları savunmak, savunulacaklar dışındaki şeyleri de yeniden kazanmak ve böyle yaparak, siyasi iktidarı yeniden ele geçirmek için savunmak olurdu.

(28 Eylül 1991)

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEN SONRA, "BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU": İSTİKRARA MI YOKSA KAOSA DOĞRU BİR ADIM MI?(*)

1991'in sonu, bu sefer resmi olarak, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin sonuna da tanık oldu. Neredeyse 70 yıl önce Rus devrimi ertesinde kurulan SSCB'nin yerine, adının kendisi de bir çelişki olan, sorunlarla dolu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) geçti. Orak ve Çekiçli kızıl bayrak resmi binalardan kayboldu ve yerine Cumhuriyetlerin kendi ulusal bayrakları, özellikle Rusya Cumhuriyetinde 1917 devriminin işçilerinin tarihin çöp tenekesine attıkları düşünülen Çarlık iktidarının Rus bayrağı kondu.

Sonunda, Gorbaçov, Perestroyka ve Glasnost'u başlatan ve Ağustos 1991'de başarısızlığa uğrayan darbeden sonra zaten konumu oldukça zedelenen kişi, istifa ederek rakibi Yeltsin'e yolu açmak zorunda kaldı. (Ancak, farklı olarak Gorbaçov Sovyetler Birliği'nin Başkanı idi, Yeltsin sadece Rusya'nın Başkanıdır).

Siyasi krizin sonu mu?

Sovyetler Birliği'nin resmi olarak sona erdirilmesi şüphesiz ülkenin siyasi krizinde önemli bir dönüm noktası olacaktır. Fakat, bunun krizin geçici olarak bile bir sonu olmayacağı şimdiden ortadadır. Aslında 1982'de Brejnev'in ölümüyle çeşitli bürokratik hizipler ve çeşitli devlet aygıtları arasında başlayan iktidar mücadelesi, şimdi sadece yöneten bir hizbin yerine bir başkasının geçmesiyle değil, henüz tamamlanmamış bir süreç olan devletin kendisinin dağılması ve parçalanmasıyla sonuçlandı.

Gorbaçov iktidarını, çeşitli devlet aygıtlarına karşı daha fazla

(*)(Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Ocak 1992 tarihli 44'üncü sayısından çevrilmiştir).

özerklik isteyen küçük burjuvazi, aydınlar ve bürokratik hiziplerin desteğini alarak sağlamlaştırmak istedi. Böyle yaparak, kendi denetiminden çıkan bir süreci başlatmış oldu. Önce, esas olarak Brejnev döneminde şekillenmiş çeşitli ulusal bürokrasi hizipleri, daha laf ebesi olanların önlerine geçeceğinden korkarak birbiri ardına bağımsızlık yarışına girdiler. Yeltsin, Gorbaçov'un ana siyasi rakibi olmayı başardı. Yeltsin, Gorbaçov'u, bütün ilerlemenin engeli olan "merkeze" karşı Rusya Cumhuriyeti'nin "bağımsızlığını" (ve başta diğer cumhuriyetlerin de) savunarak ortadan kaldırdı.

Yeltsin ve arkadaşları böylelikle Gorbaçov'u ortadan kaldırmayı başarabildiler ama yerine geçemediler. Yeltsin sadece her cumhuriyette merkezi iktidarı parçalamaya yardım eden çeşitli ulusal burjuva eğilimlerden birinin (ama sadece en büyüğü olan Rusya'nın) lideri olabildi. Şimdi zaferi diğer liderlerle paylaşmak durumundadır. Bu liderler de değişik cumhuriyetlerde yerlerini sağlamlaştırıyor, kurumlaştırıyorlar.

Ayrıca, Rusya da zaferi, Gorbaçov'a karşı dönebilecek olan insanlarla paylaşmak zorundadır. Gorbaçov, cumhuriyetlerin bağımsızlık istekleri karşısında zaten zayıf düşmüştü. Sovyetler Birliği'ni kâğıt üzerinde olmasa bile, ölü olan Bağımsız Cumhuriyetler Birliği (BCB) biçiminde yaşatmak istiyordu. Yeltsin, Cumhuriyetler arasında bir siyasi birliği, BDT biçiminde korudu. Adı bile merkezileşme fikrine karşı olan bu birliğin ömrü hakkında zaten herkes şüphe duymaktadır. "Topluluk" zaten sorunlar içinde.

BDT, Minsk'de 8 Aralık 1991'de Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna başkanlarının Sovyetler Birliği'nin "artık varolmadığını" açıklamaları ve diğer cumhuriyetleri bir "Bağımsız Devletler Topluluğu" kurmaya çağırmalarıyla kuruldu.

Topluluk, resmi olarak 21 Aralık'taki Alma Ata zirvesinde, eski SSCB'nin onbir cumhuriyeti tarafından kuruldu.

Ancak bu "Topluluk" başlatanlar onun içeriğini tanımlamaya her çalıştıklarında dağılmaya yüz tutuyor. Cumhuriyetlerin verdiği tek taviz, stratejik kuvvetler için bir yüksek komutayı, "nükleer silahların ve diğer kitlesel imha silahlarının tek denetimi" ve diğer cum-

huriyetlerin denetleyemedikleri ya da denetlemek istemedikleri konvansiyonel (anlaşmayla ilgili geleneksel silahların) kuvvetlerin tek elden denetimini kabul etmeleriyle askeri alanda gerçekleşebildi.

Ancak, onbir cumhuriyetten üçü, (Ukrayna, Moldavya ve Azerbaycan) ilk elden kendi ulusal ordularını kurma isteklerini açıkladılar. Bunlara daha sonra Kazakistan ve Özbekistan da katıldı. Rusya ile Ukrayna arasında Sovyet Karadeniz Filosunun paylaşılması gündeme geldiğinde anlaşmazlık patlak verdi.

İlk başta, Yeltsin ve Rus liderleri resmi olarak sadece "Rus" çıkarlarını değil ortak savunmanın çıkarlarını savunduklarını söylüyorlardı. Bu fikir BDT'nin üye ülkeleri tarafından kısmen kabul edilmişti. Ancak bu "topluluğu düşünen" örtünün düşmesi uzun sürmedi. Yeltsin'in kendisi "*Karadeniz filosu Rus'tur, Rus kalacaktır*" ve "*Kimse Karadeniz filosunu Rusya'dan alamayacaktır, özellikle Kravçuk (Ukrayna Başkanı)*" diye açıklamalar yaptı. Kravçuk, bu arada, hırsını eski Sovyet Savunma Bakanı, BDT'nin yeni Genel Kurmay Başkanı olan ve ordu birimlerine Rusya'ya bağımlılık yemini etmelerini isteyen bir telgraf çekmekle suçlanan Mareşal Şapaşnikov'dan aldı.

Böylelikle, bütün eski Birliği gerçekten kapsayan son Sovyet iktidar yapılarından biri olan (ve her yönüyle en güçlü olan) ordunun bölünmesi en azından en zengin iki Cumhuriyet, Rusya ve Ukrayna arasında önemli bir anlaşmazlığın sebebi oldu. Orduyu nasıl paylaşmak gerektiğinin ötesine başka anlaşmazlık sebepleri de ufukta görülüyor. Bunlardan biri de, nüfusun çoğunluğunun Rus olduğu ancak Ukrayna'ya dahil olan ve çoğunluğun Ukrayna'dan bağımsızlık yönünde oy kullandığı Kırım'dır.

Olaylar "topluluk" yanılsamasının, rakip güçler arasındaki mücadelenin gerçekliği karşısında, diğerleri bir yana Yeltsin'in Rusya'sı ve Kravçuk'un Ukrayna'sıyla başlayan çatışmanın, "Topluluğun" ne kadar hızlı ortadan kaybolabileceğini gösteriyor. Yeltsin, Gorbaçov'un yerine sadece Birliğin dağılması pahasına geçti. Şimdi iktidarını sağlamlaştırmak isteyeceği bir dönemde, sadece Rusya'nın başkanı olduğu gerçeğiyle karşı karşıyadır. Şimdi ne Yeltsin'e ne de Rusya'ya

birşey borçlu olmadıklarını düşünen her cumhuriyetin lideri ve devlet aygıtları onun gücünü sorguluyorlar.

Hakem olarak ordu

Elbette, cumhuriyetler arasında ortaya çıkabilecek bir çatışmada Yeltsin, en fazla nüfusa sahip olan, ekonomik ve askeri yönden en güçlü olan cumhuriyetin başkanı olmanın olanaklarına sahip. Eski Sovyetler Birliği ordusunun çoğunluğu, Gorbaçov'u devirmeden önce ordunun üst hiyerarşisinin desteğini sağlayan Yeltsin ve Rusya'nın denetimi altındadır.

Dolayısıyla, Kravçuk'un meydan okumasına karşı, orduyla olan iyi ilişkileri ve ordu içindeki isyankâr öğelerin giderek Rusya'nın ve Yeltsin'in kişisel gücüyle çakışan genel çıkara uyması söz konusudur.

Ordu komutanlarının, Yeltsin'i nereye kadar destekleyecekleri henüz belli değil. Hâlâ, tek ve merkezi bir aygıt olan orduyu ulusal parçalara bölme fikrine karşı olmalarına rağmen, acaba bu ordu, Rusya'nın şimdiki liderinin siyasi hırslarını ilerletmesinin aracı olarak kullanılmasına izin vermeye hazır olduğu anlamına mı geliyor? Bu şimdiki durum tarafından ortaya konan sorulardan biridir.

Ordu kendisini Birliğin kurtarıcısı olarak sunmaya hazır olabilir. Ancak eğer Yeltsin'i dinlerse kendisinin diğer cumhuriyetler tarafından Rusya Cumhuriyetinin iradesini diğerlerine dayatmasının aracı olarak görülecektir. Ordunun bu biçimde görülmek istediği kesin değildir. Bu ordunun Birliğin tamamen dağılmasına karşı son bir savunma aracı olarak kullanılması olasılığını tamamen tehlikeye atabilir. Ordunun kendisinin de ulusal birimlere tamamen dağılma riskini barındırabilir.

Örneğin böyle bir durumda Ukraynalı subaylar Rusların egemenliğinde olan bir hiyerarşiyi ve geleneksel olarak Ukrayna'yı egemenliğine almış bir kuvvetin çıkarlarını savunan bir ordunun emirlerini dinlemeyebilirler. Elbette ordunun dağılması diğer cumhuriyetlere sıçrayabilir. Generaller, bu riske girecekler mi? Son olarak, bu riske girseler bile bunu Yeltsin'in çıkarları için yapacaklar mı? Başka

bir deyişle, siyasi bir krizde hakem rolünde konumlanmış herhangi bir ordu gibi, bürokrasideki herhangi bir kliğin adına değil de kendi adına müdahale etmeye itilebilir mi?

Bu olasılık gözardı edilemez. Ağustos 1991 darbesinin başarısızlığının esas sebebi tam da ordu ve gizli servislerin darbenin liderlerine destek vermemeleriydi. Fakat darbe sonrası durumda ve Yeltsin'in ordu şeflerinden destek alma biçimi ordunun hakem konumunu güçlendirdi. Hatta Yeltsin'in kendisi de ordunun rehinesi haline gelebilir.

Yeltsin'in ekonomik reformları

Ancak, önümüzdeki birkaç ay içinde, Yeltsin'in ve rekabet eden hiziplerin iktidarının sınanacağı esas alan toplumsal alandır. 2 Ocak'da bütün nüfus şimdiki liderliğin siyasetinin sonuçlarının somut bir örneğini fiyat denetimlerinin kaldırılmasıyla yaşadı. Bu önlem aşırı liberal iktisatçılar tarafından uzun süredir "ekonomik reform" programının esas bir parçası olarak sunuluyordu. Fakat, toplumsal bir huzursuzluğun patlak vermesi korkusuyla uzun süredir erteleniyordu. Yeltsin, kendilerinden öncekileri bunu daha evvel yapma "cesaretleri" olmadığı için eleştirerek, uygulamaya başladı.

Hatta eğer bu iki yıl evvel yapılmış olsaydı "*insanların bugün iyi yaşıyor olacağını*" bile iddia etti.

Tüketici mallarının resmi fiyatları (bazı fiyatlar hâlâ sabittir) yüzde 200 ile yüzde 700 arasında arttı. Öyle seviyelere ulaştı ki, ortalama aylık ücret (şu anda 500 ile 600 ruble arasında, asgari ücret 300 ruble civarındadır) ancak birkaç kilo sosise yetebilir. Yeltsin ve destekçilerine göre bu kararlar, malları raflara getirmenin ve ekonomik makinenin canlanmasının tek yoludur.

Şu anda fiyat denetimlerinin ortadan kaldırılması sadece karaborsanın, bürokrat ve aracıların dağıtıma el koymalarının, alaycı ve tahrik edici bir yasallaşmasına yol açıyor. Rejimin uzun süredir serbest bıraktığı bu öğeler ekonomiyi işletmiyorlar. Ancak onların denetimsiz kişisel hırsı ellerine geçirdikleri herşeyi karaborsaya çok daha

fazla fiyatlarla sunarak yağmalamalarına ve dağıtmalarına yetiyor. Yeni kararlarla artık bunu açık açık yapabilecekler. Vurguncular tarafından aylardır stoklanan mallar, en azından bir süre için dükkanlara dönebilir. Fakat fiyatları daha yoksul sınıflar için çok yüksek olacak. Dolayısıyla reformun ilk sonuçlarından biri toplumsal eşitsizliğin artması ve yaşam koşullarındaki korkunç düşüş olacaktır.

Bu önlem kendi başına ekonominin daha iyi işlemesine yol açmayacaktır. Bu sadece ekonominin üzerindeki görünmeyen özel çıkarların baskısını, nüfusun çoğunluğunun yaşam koşullarının aleyhine arttıracaktır. Rus liderleri ve diğer cumhuriyetlerin liderleri, Yeltsin ile aynı önlemleri daha erken uygulamak zorunda kaldılar ve bunun farkındalar. Açıkça toplumsal huzursuzluğun patlamalara dönüşmesinden çekiniyorlar.

Yeltsin'in ekonomik planları

Önümüzdeki birkaç ay içinde, muhtemelen Rusya'da Yeltsin'in ve diğer cumhuriyetleri yöneten hiziplerin iktidarının deneneceği alan ekonomik ve toplumsal alandır.

Bu alanlarda, eski Sovyetler Birliği'nin liderleri, kısa vadeli ve en hafifinden söylemek gerekirse kendilerinin merkezi cumhuriyete olan saldırılarını destekleyen toplumsal tabakaların ve hiziplerin çıkarlarının damgası vurulmuş olan bir siyaset izliyorlar. Fakat, ekonomiyi kurtarmanın gerçek planları ellerinde yok. Hele iddialarına rağmen ekonomiyi yeni bir temelde başlatmanın planları hiç yok.

Kesin konuşmak gerekirse, fiyatların dondurulması sosyalist bir önlem olmadığı gibi, fiyatların serbest bırakılması da kapitalist bir önlem değildir. Planlı bir ekonomide bile, serbest fiyatlar tüketicilerin ihtiyaçlarını ve şirketlerin üretkenliğini ölçmek için gerekli olabilir. Hangi ihtiyaçları karşılamak için ne üretilmeli? Hangi toplumsal fiyatta? Fiyatların pazar tarafından belirlenmesi bunu ölçmeye yarayabilir.

Sovyet bürokrasisi tarafından fiyatların keyfi olarak dondurulması bir planlama aracı değil, kendi yolsuzluklarının ve yozlaşmalarının bir maskesi olmuştu.

Ancak, fiyatların serbest bırakılması (ya da ülkenin şimdiki liderlerinin yanlış olarak söyledikleri gibi "yeniden pazar ekonomisine dönmek") elbette ne bir planlama biçimidir ne de kapitalist bir pazar yaratmanın bir aracıdır. Kapitalist ekonomilerde olduğu gibi talep ile üretim arasındaki iniş ve çıkışlar tarafından düzenlenen bir toplumsal emek dağılımı bir gecede yaratılamaz. Ulusal düzeyde veya dünya çapında kapitalist pazarın oluşması onyıllar ve bazı durumlarda yüzyıllar sürdü. Şimdi bile değişikliklerin veya temel farklılaşmalar onyıllar sürebilir (örn. çelik ve kömür tüketiminin evrimi).

2 Ocak'da fiyatların serbest bırakılması, malları dükkânlara yeterince döndürmeden tüketici fiyatlarını arttırırken bunun firmalar arasındaki ilişkilere etkisi ne olacak? Ulaşım, yedek parçalar, hizmetler ve ihracat için fiyatlar nasıl belirlenecek? Bu konuda Rusya'nın ve diğer cumhuriyetlerin liderleri ve ekonomik danışmanlarının hiçbir fikri yoktur. Pazarın kendilerine bir fikir verebileceğini umabilirler. Fakat bu durumda eğer pazar bir cevap sunarsa bu hoş bir cevap olmayacak.

Çeşitli cumhuriyetlerdeki ekonominin işlemesinin bir aracı olmak bir yana, fiyatların belirlenmesinde özellikle zaten krizde olan bir ekonomide otomatik bir süreç olmadığı için, pazar mevcut bozuklukları sadece arttıracaktır. Birçok firma, yaşayabilir olanlar bile, üretim araçlarında yatırılmış bulunan sermayelerini tüketene kadar zararına satış yapabilirler. Buradaki çelişki zarar eden kuruluşların hayatta kalması olabilir.

Kuruluşların ortadan kaybolmasını engellemek için, bazı cumhuriyetler zaman zaman temel sanayileri teşvik edebilir, destekleyebilir. Bunu yapmak için birkaç kuruluşu ucuz olarak yabancı sermayeye satabilirler. Yabancı sermaye de bu kuruluşları parçalayacak ve onlardan kazanılacak hiçbirşey kalmayınca ortadan kaybolacaktır. Aynı anarşi muhtemelen cumhuriyetler arası ve cumhuriyetlerle dünya pazarı arasındaki ihracat ve ithalat alanlarında da ortaya çıkacaktır. Bazı cumhuriyetler artık ithalatlarını karşılayacak biraz para kazanabilmek için üçüncü dünya ülkelerine tanklarını ya da silahlarını ucuz olarak satmak zorunda kalmış durumdalar. Satacak tank kalmayınca ne yapacaklar?

Eski Sovyet ve Batılı "iktisatçılar" bize elbette aşılması gereken bir anarşi döneminin olabileceğini, kapitalist ekonominin bir günde oluşmadığını ve Sovyetler Birliğinin belki de geçici sıkıntılarla karşılaşacağını, ama sürecin, "70 yıl süren komünizmin zararlarını" telafi etmek için bir kaç kuşak sürse bile kaçınılmaz olduğunu söyleyecekler. Ancak bu Sovyetler Birliği'nin talihsizliği. Çünkü Hindistan veya Brezilya, aynı derecede kalabalık ve hammaddeler açısından zengin olmalarına rağmen ne komünizm yaşadılar ne de kapitalist ekonominin dışına çıktılar. Ama azgelişmişlikten kurtulamadılar.

Çünkü, emperyalist egemenlik döneminde kapitalist temellerde güçlü bir ekonomi kurmak bile zordur. Hatta olanaksızdır. Bunu yapmayı denemek için dünya bankalarından borç almak gereklidir ve dünya bankalarının dış borcu, IMF'ciler tarafından ziyaretler demektir. Ülkeler bu borcun faizini ve anaparasını ödemeye çalışırlarken yoksulluk zincirine yeni halkalar eklenir. Kapitalist sistemi terketmeyen ülkelerde borçları ülkeyi geliştirmeye değil, zenginleri daha da zenginleştirmeye yarıyor. Borçları yine yoksullar sırtlanıyor. Eğer, işçi sınıfı müdahale etmezse, şimdi kapitalizmin çamurlu yoluna girmekte olan eski Sovyet Cumhuriyetlerinin de başına gelecek olan budur.

Bu, eski Sovyetler Birliği'ndeki işçi sınıfının neden kapitalizmin yeniden inşa edilmesi ve bürokratik kastın gerçek bir toplumsal sınıf, üretim araçlarına sahip olan ve toplumda daha somut bir tabanı olan burjuvazi haline gelmesini engellemeye zorunlu olduğunun da sebebidir. Eğer, işçi sınıfı bürokrasinin bunu yapmasına izin verirse bu hem kendisi için hem de dünya işçi sınıfı için önemli bir geri adım olacaktır.

Bu elbette sadece eski Sovyet işçi sınıfına bağlı değildir. Bu aynı zamanda Avrupa, Amerika ve Asya'daki sınıfların savunma kapasitesine ve dünya işçi sınıfının kazanacağı zaferlere bağlıdır.

Gelecek ne olacak?

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun yaratılmasından sonra, eskiden Sovyetler Birliği olarak anılan bu ülkenin geleceğine ilişkin bir-

çok soru cevaplanmak üzere beklemektedir.

Her şekilde ülke, siyasi krizin bir çıkışını bulmuşa benzemiyor. Gorbaçov'un devrilmesinin ve Yeltsin'in yükselişinin en azından belli bir istikrara mı yoksa daha başka krizlerin öncesine mi denk düştüğünü bile söylemek mümkün değildir.

Şu anda, Sovyetler Birliği bir "Topluluğa" değil, tamamen karmaşık bir siyasi duruma doğru ilerlemektedir. Bu son derece karışık durumda tek kanun ekonomik, siyasi ve askeri kuvvetlerin dengesi olur. Gürcistan'da Gamsakhurdiya'yı destekleyenler ve karşı olanların arasında yaşandığı türden, rakip hizipler arasında acı iktidar mücadeleleri yaşanabilir. Bu koşullar altında, çatışmalar yayılabilir ve herhangi bir noktada cumhuriyetler arası açık savaş yaşanabilir (Yugoslavya'daki iç savaş neler olabileceği hakkında bir fikir veriyor).

Bu, kapitalizmin ya da destekçilerinin terimiyle "pazar ekonomisinin" kurulması için ödenmesi gereken fiyat olabilir. Bürokrasinin üst seviyeleri henüz bu hedefe ulaşamadılar. Henüz bunu yapmaya ne kadar yakın olduklarını söylemek de mümkün değil. Fakat ayrıcalıklar, özel çıkarlara ve yeni hırslara kapıyı biraz daha aralayarak, Birliğin dağılmasına sebep oldu. Yöneticiler dağıtım ve üretim sistemini iyice bozdular. Zaten varolan siyasi krize derinleşen bir ekonomik kriz eklediler.

Durum eğer, şu anki yöneticiler tamamen dünya kapitalist sistemine bağlanmayı başarırlarsa neler olabileceği hakkında bir fikir vermek için yeterlidir. Ekonomik olarak harap ve IMF'nin emirlerinin ve uluslararası sermayenin insafına kalmış sömürgeler haline gelirlerdi. Ne kadar kusurlu ve bürokrasinin denetiminde olsalar da cumhuriyetler arasında varolan işbirliği yerini kendi aralarında ve emperyalist güçlerle bir rekabete bırakırdı. Ekonomi bütün olarak Latin Amerika'da veya Afrika'da olduğu kadar parçalanmış ve bağımlı hale gelir.

Çürüyen kapitalist sistemin, Batı başkentlerinde birbirlerini takip ederek yardım, sermaye ve yatırım isteyen kapitalist ya da kapitalist özentisi bürokratlara sunabilecek hiçbir şeyi yoktur. Eski Sovyet-

ler Birliği'nin ayrıcalıklı katmanlarına sunabileceği tek şey, ince bir yeni zenginler tabakası olarak, gelirlerini, kendi halklarının, büyük mali sermaye tarafından aşırı sömürülmesine aracı olarak sağlayarak varolmak olurdu.

Ancak muhtemelen bu noktaya varılmasına daha uzun bir yol vardır ve bu yol şüphesiz birçok kriz ve çelişkiyle bölünecektir. Bu krizlerin ve çelişkilerin 60 yıllık Stalinizmin geleneklerinden ve geçmişiyle bağlarından kopardığı, eski SSCB'nin işçi sınıfına yeni deneyimler kazanma, sınıf bilincini yeniden keşfetme, örgütlerini yeniden yaratma ve mücadelede olgunlaşmak için zaman vereceğini ummalıyız.

Eğer işçi sınıfı, bürokratların saldırılarına karşı en önemli kazancını, yani planlı ekonomiyi savunma yönünde davranır ve olaylara müdahale etme yeteneğini kazanırsa ve eğer bu müdahale onu bir kere daha siyasi sahneye müdahale etmeye ve bürokratların elinden iktidarı almaya yöneltebilirse, bu işçiler için, hem zorunlu hem de çok temel bir kazanım olacaktır.

Gelecek krizlerden biri işçi sınıfını kendisi için siyasi sahneye müdahale etmeye yöneltebilir. Bunun bürokraside ciddi bir endişe yarattığına şüphe yoktur. Böylesi koşullarda birliğini yeniden keşfedebilir ve panik içinde Bonapart (ya da Stalin) rolünü oynayacak kurtarıcı aramaya, özellikle orduda ve devlet aygıtının üst kademelerindeki bir çok aday arasından başlayabilir.

Ancak, eğer, eski Sovyetler Birliği'nin işçi sınıfı gerçekten siyaset sahnesine girerse, onu durdurma kapasitesinde hiç bir güç olmayabilir. O zaman, şu anda sadece kendi siyasi ayak oyunlarıyla ve ekonominin açık artırmasıyla meşgul olan bürokratlar, büyücünün çırağı rolü oynadıkları günleri pişmanlıkla anabilirler.

(16 Ocak 1997)

ESKİ SOVYETLER BİRLİĞİ DEVLETİNİN BUGÜNKÜ NİTELİĞİ (*)

Lenin, Troçki ve Bolşevik Parti militanlarına göre, 1917 Ekim Devrimi ile ortaya çıkan devletin tek görevi yalnızca Rusya işçi sınıfının ülke içinde gerçekleştireceği toplumsal değişiklikleri korumak değildi. Buna ek olarak, bu devlet uluslararası işçi sınıfının dünyanın başka ülkelerinde gerçekleştireceği değişikliklere de bir araç vazifesi görecekti. Üstelik etkili bir araç. Çünkü işçi sınıfı ve devrimci komünist hareket tarihte ilk kez siyasi örgüt ve partiye ek olarak bir de devlet örgütüne sahip oluyordu.

Ekim Devriminden itibaren, yani işçi sınıfı devriminin başka ülkelere yayılmasına bağlı olarak, uluslararası işçi hareketinin komünist kanadı ile Sovyet devletinin kaderi birbiriyle yakından ilgiliydi artık.

Ancak, bu devleti ortaya çıkaran devrim, azgelişmiş bir ülkede meydana gelmişti. Bu ülkede işçi sınıfı, köylü küçük burjuva kitleler yanında küçük bir azınlık oluşturuyordu. Dahası, işçi sınıfının öncülüğünü ülkeye kabul ettirmesi ancak uzun bir dünya savaşı ve onu izleyen aynı derecede uzun bir iç savaşın yıkımından sonra mümkün olmuştu.

Başlangıcından itibaren, yeni devlet bu gelişmenin izlerini taşıdı. Bu devlet, Rus Devrimini başarıya ulaştıran liderler de dahil olmak üzere, Marksistlerin devrimden önceki işçi devleti fikrine çok az uyuyordu. Örneğin, Lenin'in daha devrimden iki ay önce *"Devlet ve Devrim"* kitabında bahsettiği, bütün seçilmiş görevlilerin her an seçmenlerce geri alınması, kitlelerin aktif siyasi denetimi, sürekli ordunun ortadan kaldırılması gibi fikirleri gerçekleştirmek 1918 yazındaki şartlar altında mümkün değildi.

Bu güçlüklere rağmen hem komünist militanların, hem de o yıllarda pek çok ülkede burjuvaziye karşı iktidar mücadelesi içinde olan işçi sınıfının öncü kesimlerinin gözünde, yeni Sovyet Devletinin bir

(*)(Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Kasım 1992 tarihli 50'nci sayısından çevrilmiştir).

işçi devleti olduğuna şüphe yoktu.

Dört yıl sonra iç savaş bittiğinde, Lenin bu yeni devletin geri kalmışlık ve geçmiş barbarlık izlerini içinde barındırmakta olduğunu açıkça dile getirmekten çekinmiyordu. Önderlik ettiği devlet örgütünü *"Çarlık devlet aygıtının kızıla boyanmış hali"* diye niteleyen Lenin'den başkası değildi. Fakat o noktada bile, yukarıda adı geçen çevrelerde devletin sınıf niteliği tartışma konusu değildi.

Sonuçta, geçmişin kötü mirası ve azgelişmişliğin getirdiği toplumsal gerilimler yeni devlette yaşamaya devam ediyordu. Bu durum sırf teorik seviyede, sadece fikir yürütmekle değiştirilemezdi. Bu sorun ancak işçi sınıfı devriminin başka ülkelere yayılması çözebilirdi.

Yayılma gerçekleşemedi. Buna rağmen, egemenliği altındaki ülkenin genişliği, doğal kaynakları ve de uluslararası işçi sınıfının dayanışması sayesinde Sovyet Devleti bürokratik gerileme pahasına varlığını sürdürmeyi başardı.

Bu gelişme, öncelikle devletin kurulmasına karşı çıkmış olanları memnun etti. Bunlardan bazıları (anarşistler ve aşırı solcular) daha 1917 Ekim'inde devlet yapısının burjuva bir nitelik taşımış olmasının bu duruma yol açtığını iddia ediyorlardı. Zamanında Bolşevik iktidarına karşı bütün güçleriyle çarpışmış olan Sosyal Demokratlar ise, bu durumu cesaret verici bir gelişmenin, yani Sovyet Devletini var olan "demokratik" devletlerle uyum ve benzerlik içine getirecek bir sürecin başlangıcı olarak gördüler. Tabii bu sözü edilen "demokratik" devletler de burjuva devletlerdi.

Ne var ki hem anarşist ve aşırı solcular, hem de Sosyal Demokratlar bir noktada birleşiyorlardı: 1917 Ekim'inden beri düşmanlık beslediklerı işçi sınıfı iktidarının mevcut gelişiminden duydukları memnuniyet.

Ancak bürokrasi adım adım işçi sınıfını siyasi iktidardan mahrum bıraktıkça, Sovyet Devletinin niteliği üzerindeki tartışma Bolşevik Parti ve genelde uluslararası komünist hareket içinde de yayılmaya başladı.

Devrime katılmış ve devrim sonrası bürokratikleşmeye karşı tavır almış olanlar içinde bile, ayrıcalıklı bir bürokratik kesimin iktida-

rı ele geçirmesiyle Rus Devriminin başladığı noktaya geri dönmüş olduğunu savunan eğilim ve gruplar ortaya çıktı. Bunlara göre, devrim artık başarısız kabul edilmeliydi ve dolayısıyla bir işçi devletinden söz etmek için sebep kalmamıştı.

İşte bu tartışma siyasi içinde, Troçki'nin çevresinde oluşan eğilimin güçlenen bürokrasi ve onun siyasi temsilcisi Stalin'e karşı olan siyasi tavrı şekillendi. Troçki, henüz 1924 veya 1925'te Sovyetler Birliği'ni bir burjuva devleti olarak adlandıran Bolşevikleri, *"devrimi ölmeden mezara koymakla"* suçluyordu.

Troçki, Sovyet Devletinin niteliği sorununa nasıl yaklaşıyordu?

Bütün bu tartışmaların başlamasından ve özellikle nesnel gelişmelerin (yani bürokrasinin iktidarı ele geçirmesinin) bu tartışmalara yol açmasından çok sonra, 1935'te, Troçki kendi ölümünün ardından da tüm hızıyla devam edecek olan bir tartışmanın temel noktalarını şöyle özetliyordu:

"Şüphesiz bugünkü SSCB, Lenin'in 1917'de tanımladığı Sovyet Cumhuriyeti ile çok az benzerlik taşıyor. (...) Bürokrasinin ülke üzerinde ve Stalin'in bürokrasi üzerinde olan egemenliği hemen hemen tamamlanmış durumda. Fakat nedir bundan çıkarılacak sonuç?

Bazıları, işçi devrimiyle ortaya çıkan devlete önceden düşünülmüş ideal kalıplara uymadığı için, sırtlarını dönüyorlar. Bu tutum, pasifist-demokrat, özgürlükçü, anarko-sendikalist, ve genelde aşırı sol küçük burjuva aydın çevrelerine has, bir çeşit siyasi züppeliktir. Başkaları ise, bu devlet işçi devrimiyle ortaya çıktığına göre ona getirilen her eleştiri ve ihanet karşı-devrimciliktir, diyorlar. Bu ise ikiyüzlülüğün ifadesidir. Bu tavrın ardında, aynı küçük burjuva aydın çevrelerin veya işçi bürokrasisi içindeki belli grupların maddi çıkarları yatmaktadır."

"(...) Bir Marksist tabii ki bugünkü SSCB'nin önceden düşünülmüş Sovyet devleti kalıplarına uymadığını söyleyecektir. Ancak ekle-

yecektir: O halde soralım kendimize, programı hazırlarken göremediğimiz noktalar nelerdir? Hangi toplumsal etkenler işçi devletini yozlaştırmıştır? Acaba yozlaşma, devletin ekonomik temeline kadar inmiş midir? Eğer işçi devriminin temel toplumsal kazanımları hâlâ korunabiliyorsa, bu kazanımlar ne yönde gelişmektedir?

Ve nihayet, gerek SSCB'de ve gerekse dünya çapında ilerici bir gelişmeye mi, yoksa gerilemeye yönelik bir gelişmeye mi elverişli etkenler ağırlık kazanmaktadır?

Bu tür bir yaklaşım kolay değildir. Çünkü bu soruların hazır ve kestirme cevapları yoktur. Dolayısıyla uyuşuk kafalar sevmez böyle soruları. Ancak buna karşılık, bu yaklaşım insanı hem o iki hastalıktan, yani züppelik ve ikiyüzlülükten uzak tutar, hem de SSCB'nin kaderi üzerinde aktif bir rol oynamayı mümkün kılar" (Troçki, İşçi Devleti, Termidor ve Bonapartizm).

Bu metnin yazılış tarihi 1935. "*Bürokrasinin ülke üzerinde olan egemenliği hemen hemen tamamlanmış durumda*" şeklindeki saptama da aynı tarihe ait. Ancak Troçki'yi bu sonuca vardıran düşünce tarzı ve Sovyet Devletinin niteliği sorununa yukarıda kendi tanımladığı yaklaşım, ne bürokrasinin yükselmeye başladığı 1923 ve 1924'teki yaklaşımından farklıydı, ne de ölümünden hemen önce Stalin üzerine bitmemiş kitabını yazmakta olduğu 1940'ta.

İşte, Sovyet devriminin yozlaşmasını bir toplumsal sınıfın başka bir toplumsal sınıfın iktidarını devirdiği bir karşı-devrim değil de, devam eden bir süreç olarak gören bu yaklaşım ve tahlil, Troçkizmin temelini oluşturmaktadır. Troçkizmi Stalinizmden de, somut işçi devletine yozlaşmanın şu veya bu aşamasında (veya tabii daha başlangıcından itibaren) sırt çevirenlerden de ayıran, bu tahlilidir.

Ancak, Troçki'ye göre, bu değişmez ve soyut bir tanımlama değildi. Sorun bu tanımlamayı kabul veya reddetmekle yetinmek değil, sürekli doğruluğunu sınamaktı.

Sovyet devletinin bazen yavaş, bazen hızlı bu söz konusu gelişimi içinde belirleyici olduğu sonradan (bazen çok sonradan) anlaşılan değişiklikler görüldü. Ancak bunlar devletin toplumsal niteli-

ğini değiştirmedi. Örneğin, Troçki: *"Sovyet Termidorunun başladığı yıl 1924'tür"* demişti, fakat bu saptamayı yaklaşık on yıl sonra, 1935'te yapmıştı (Troçki, age).

Gerçekte 1924'te olanlara bu anlamı kazandıran daha sonraki gelişmeler oldu. Yani Stalin'in devrimci unsurları Bolşevik Parti ve devletin liderlik kademelerinden uzaklaştırması. 1924'ten sonra daha birkaç yıl boyunca Troçki, Sol Muhalefet olarak partide kaldı. Sovyet Devletinin işçi demokrasisine dönüş yoluyla reforme edilmesi ve Stalinist grubun düşürülmesi yolunda mücadele etti.

Troçki bu mücadeleyi bir programla, Sovyetler Birliği içinde ve dışındaki Stalinist siyaseti sürekli eleştirerek, stratejik ve taktik hedefler saptayarak sürdürdü. Dolayısıyla Troçki, devrimin yozlaşma sürecinin tamamlanmış olduğunu, bu yüzden de yeni bir devrimi hazırlayacak yeni bir Bolşevik Parti kurulması gerektiğini savunanlara da karşı çıkmış oluyordu o noktada.

1928'de artık Sol Muhalefet partiden çıkarılmaya, ve fiziksel olarak baskıya tabi tutulmaya başlamıştı. Buna rağmen hâlâ söz konusu tavra sadık kalmasını Troçki şöyle açıklıyordu: *"Hesaplarımızı, Komünist Parti, Komintern, ve de Sovyetler Birliği içinde devrimci güçlerin var olduğu gerçeği üzerine kuruyoruz. Bu güçler bugün bu sahte liderlik ve ayakbağı rejim tarafından bastırılmaktadır. Fakat bu güçler deneyim, eleştiri ve dünya çapında sınıf mücadelesini ilerletme yoluyla liderliğin rotasını düzeltme ve doğru bir işçi sınıfı çizgisine yöneltme gücüne kesinlikle sahiptir"* (Sol Muhalefet'in Altıncı Komintern Kongresine Bildirisi).

1933'e gelindiğinde, aradan geçmiş olan beş yıl içindeki gelişmeler Troçki'yi artık partide Bolşevik çizgiye dönüş yolunda ikna edilebilecek bir *"işçi çekirdek"* kalmamış olduğuna inandırmıştı (çünkü, başka sebepler yanında, Stalinistlerin önderliğindeki Enternasyonal'in hatalı siyasetinin da yardımıyla Hitler'in Almanya'da başa gelmesi bile partiyi ikna etmeye yetmemişti). Troçki'nin bundan çıkardığı sonuç yeni bir devrimci parti oluşturmanın gerekli olduğu ve bürokrasinin "barışçı" yollarla bertaraf edilmesinin artık mümkün olmadığı idi.

1 Ekim 1933'te yazdığı *"Dördüncü Enternasyonal ve Sovyetler Birliği"* makalesinde şöyle diyordu: *"Gerçekte 12'inci Kongre (1923 başlarında) Bolşevik Parti'nin son kongresi oldu"*. Ancak aynı zamanda Troçki aşırı sol militanların "tarih bizi haklı çıkardı" şeklindeki sözlerine de karşı çıkıyordu. Troçki kendisini bir tarihçi değil bir devrimci olarak görüyor ve o yüzden parti içindeki "işçi çekirdeğin" partiyi doğru yola yöneltme şansı hakkındaki tahminler ne olursa olsun, devrimcilere düşenin bu imkânı sonuna dek zorlamak olduğunu söylüyordu.

Troçki'nin on yıl sonra ifade ettiği gibi, örneğin "devrim başarısızlıkla sonuçlandı" diyen Demokratik Merkeziyetçi grubun tahliline karşın, sol muhalefet o zaman çok daha verimli ve militan bir siyaset oluşturma şansına sahipti.

Ayrıca bürokrasi ve Stalin, Sol Muhalefet'i işçi sınıfı adına verdiği mücadelede yenilgiye uğratmıştı ama, sonuçta Sol Muhalefet'in programını uygulamak zorunda kalmışlar, kırsal alanda Kulak'ların (orta ve büyük toprak sahipleri) ve ülke çapında burjuva unsurların yükselişi karşısında 1928-29'da ani bir kararla zorunlu kollektifleştirme ve hızlı sanayileşme yoluna gitmişlerdi.

Sonuç olarak, bürokrasinin önderliğindeki Sovyet Devletinin gerileme sürecinde 1933 önemli bir aşama ifade ediyordu. Bu tarihte artık Troçki bürokrasiyi iktidardan indirmek için yeni bir devrimin gerekli olduğu sonucuna varmıştı. Fakat Troçki Sovyet devletinin bir işçi devleti olmaktan çıktığı sonucuna da varmış değildi.

Hem Enternasyonal, hem de Sovyet devleti Stalinist bürokrasinin elinde olmasına rağmen bunlardan ilkini reddedip ikinciyi reddetmemenin bir çelişki olduğu eleştirisine karşılık ise, Troçki "Dördüncü Enternasyonal ve Sovyetler Birliği" makalesinde şöyle diyordu: *"Stalinist bürokrasi her alanda aynı tür yöntemleri kullanıyor. Fakat nesnel sonuçlar dış şartlara veya mekanikteki deyimiyle, maddeye bağlıdır"* Bu bağlamda, Sovyet Devletini oluşturan *"madde"* Enternasyonal'i ve ona bağımlı olan Stalinist partileri oluşturan maddeden daha güçlüydü. Bu *"madde"* 1917 devrimiyle oluşturulan mülkiyet ilişkileriydi. Yani söz konusu *"direnci yüksek madde"*, burju-

vazinin elinden mülkiyet hakkının alınması ve bu temel üzerine kurulan güçlü sanayileşmiş yapıydı.

Ölümünden önce Troçki bürokratikleşmiş Sovyet devletinin gerilemesinde başka önemli siyasi aşamalar da görecekti.

Bunlardan biri 1936'da meydana geldi. O tarihte Stalin tarafından yürürlüğe konan yeni anayasa, zaten çoktan beri her türlü siyasi güçten mahrum kalmış olan Sovyetleri yalnızca işçilerin seçtiği sınıf organlarından, herkes tarafından seçilen meclislere çevirdi. Aynı dönemde, Sovyetler Birliği'nin üyelik için Milletler Cemiyeti'ne başvurmasıyla Sovyet bürokrasisi dış siyasette geriye doğru yeni bir adım atmış oldu.

Gene bu dönemde Sovyet diplomatları Almanya'ya "karşı" olan emperyalist güçlere göz kırpmakla meşguldüler. Bürokrasinin siyaseti, emperyalizme karşı bir iyi niyet gösterisi olarak, işçi sınıfının devrimci ayaklanmasını Fransa'da denetim altında tutan, İspanya'da ise kana boğulmasına yardımcı olan Halk Cepheleri siyasetine dayanıyordu.

1939'da Stalin ani bir ittifak değişikliği yaparak bu kez de Hitler'le anlaşıverdi, onunla Polonya'yı bölüştü ve Finlandiya ile Baltık ülkelerini işgal etti.

Bu olaylardan her biri Troçki'yi Sovyet devletinin gelişiminin ne aşamada olduğunu kendi deyimiyle "tekrar ve yeni baştan" incelemeye yöneltti. Bu olaylardan her birini Troçki bürokrasinin siyasi alçalışında eskisinden daha ileri bir aşama olarak gördü ve bundan yeni sonuçlar çıkardı. Fakat bununla beraber Troçki, toplumsal düzeyde artan farklılaşmaya rağmen devletin gelişiminde bir kopukluk olmadığını ifade ediyordu. Sovyet devletinin ekonomik ve toplumsal temeli hâlâ değişmiş değildi ve devletin niteliğini belirlemede ölçüt bu olmalıydı (çünkü sorun Troçki'ye göre hâlâ bir süreç sorunuydu).

Troçki'yi sürekli meşgul eden soru, değişen ekonomik ve toplumsal gerçekler içinde hangi unsurların işçi sınıfına ve 1917 devrimine ait olduğu, hangilerinin ise bürokratik asalaklaşmadan ileri geldiği idi. Fakat sorun basit bir toplama çıkarma sorunu değil, siyasi bir problemi değerlendirme sorunuydu.

Bu değerlendirme Troçki'nin bürokrasiye karşı olan siyasi mü-

cadelesinin itici gücünü teşkil ediyordu. Sovyetler Birliği'nin gelişiminde hâlâ olumlu olan ne varsa (sanayinin özel mülkiyet ve pazar ekonomisi temeli üzerinde değil de devlet mülkiyeti ve planlı ekonomi temeli üzerinde hızla büyümesi), sadece ve sadece işçi devriminin mirasıydı. Bürokrasi bu miras sayesinde asalak varlığını sürdürüyordu. Bu mirası çarpıtarak ve gelişme olanaklarını kısıtlayarak, fakat aynı zamanda yok olmaya karşı da koruyarak. Çünkü bu mirası yok etmeye kalkışmak işçi sınıfının tepkisini göze almak demekti. Ayrıca da bürokrasi kendi varlığını bu mirastan arta kalanlar sayesinde sürdürüyordu. Gerici eğilimler ve ülkenin azgelişmiş kapitalist geçmişi, bürokrasi aracılığıyla komünist geleceği yakalama yolundaydılar.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki değişikliklerin boyut ve sınırları

Savaş sırasında ve sonrasında bürokrasi siyasi yozlaşma yolunda pek çok yeni adım attı. Stalin'in bu dönemde kullandığı dil, gerici ve şoven laf oyunları açısından Yeltsin'in bugünkü dilinden fazla farklı değildi. Şu farkla ki, Stalin her ne kadar "komünizm" kelimesini 1943'ten sonra gittikçe daha az kullanmaya başladıysa da, hâlâ (en azından Sovyetler Birliği içinde) "komünizm" adına konuşmayı tercih ediyordu.

Bu dönemde Komintern feshedildi; "direniş" yani Hitler'e karşı mücadele adı altında, Moskova'nın güdümündeki Stalinist partiler işçi sınıfını ulusal burjuvazilerin emrine verdiler; "Büyük Rus" milliyetçiliği resmi nitelik kazandı; dine davet çıkarıldı; faşist işgale karşı savaşta sınıf dayanışması yerine, Rusya'nın geçmişteki bazı feodal despotlarının yüceltilen hatırası sembol olarak ileri sürüldü.

Ayrıca da tabii, bürokrasinin liderleri savaştan sonra muhtemel herhangi bir devrimci işçi ayaklanmasını daha başlamadan bastırma açısından emperyalizmle bilinçli, açık ve resmi bir fikir birliği içindeydiler. Emperyalist düzenin yeniden kurulmasına bekçilik etmede bürokrasi kendi payına düşeni yaptı.

Tahran, Yalta ve Postdam anlaşmalarıyla belirlenen bu görev,

Rus ordusunun başta Doğu Almanya olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerini işgalindeki gerici ve tutucu rolüyle somutlaştı. Bu ülkelerde Stalinist partiler burjuva hükümetlerine katılma politikası izlediler.

Bütün bunlar bürokrasinin siyasi ihanetinde önemli adımlar teşkil ediyordu. Ne var ki, Troçki'nin ölümünden sonra Troçkist hareket içinde bile bu adımların önemi her zaman tam olarak değerlendirilemedi.

Küçük burjuva "demokratlığının" baskısı o derece etkiliydi ki, Troçkist hareket içinde bile çoğu kimse demokrasi laflarına kapılıp sınıf siyaseti kavramını unuttu. İlginçtir ki, Stalin'in sınıf temelli bir siyasete karşı mücadelede kullandığı (ve daha önceki Halk Cephesi siyasetinin yerini alan) iki siyasi ifade, yani "direniş" ve "kurtuluş", Troçkist hareket içinde bazılarınca olumlu noktalar olarak görüldü. İşte bu baskı altında bazı Troçkist militanlar Stalin SSCB'sinde 1917 devriminden arta kalan mirasla tüm dayanışmayı bir kenara atıp Sosyal Demokrasi (ve hatta De Gaulle'cülük) kisvesi altındaki burjuvaziyle birlik oldular.

Bize gelince, biz her zaman Troçki'nin Sovyetler Birliği tahlilini savunduk. Savaş sırasında bürokrasinin siyasetinde görülen tüm olumsuz değişikliklere, bürokrasi liderlerinin gittikçe daha fazla emperyalist liderlerinkini andıran söz ve siyasetine rağmen, Sovyet devletini bir yozlaşmış işçi devleti olarak tanımlamaya devam ettik.

Çünkü, bürokrasi savaştan sonraki güçlü ve güvenli haliyle bile, işçi sınıfını uyandırmaktan korktuğu için keskin karşıdevrimci değişiklikler yapmak istemedi, veya göze alamadı. Bürokrasinin liderleri işçi devriminden gelen, devlet denetimindeki planlı ekonomiyi hâlâ ortadan kaldırmış değildiler. Bu ekonomi, daha doğrusu bürokrasinin talan ve gasbına, siyasi liderlerin çarpık ve müsrif kararlarına rağmen bu ekonomiden arta kalanlar, işçi devriminin getirdiği geniş olanaklara hâlâ delil teşkil ediyordu. Bu ekonomi, yeni bir devrim durumunda önceden elde edilmiş bir kazanım niteliği taşıyacaktı.

Ancak, gene aynı sebepten dolayı biz, diğer Doğu Avrupa ülkelerini hiçbir zaman doğrudan veya "yozlaşmış" işçi devletleri olarak nitelemedik. Çünkü bu devletlerin oluşumunda işçi sınıfı bir rol oynama-

mıştı. Bunun sonucu, 1917 devriminin bürokrasi ve ordu aracılığıyla kendilerine ulaşan eski, dolaylı mirası dışında bu ülkelerde hiçbir şey işçi sınıfına ait değildi. Biz bu ülkelerde devletleştirme ve planlama gibi tedbirlerin hiçbir zaman tarihi ve toplumsal gelişmeden bağımsız olarak ele alınabileceğini düşünmedik. Çünkü bu tedbirler, tarihi ve toplumsal açıdan, yani toplumun kapitalizmden sosyalizme geçişi açısından, tek başlarına ileri adımlar olarak görülemezler.

Soruna bugün nasıl yaklaşıyoruz?

Birkaç yıldır yaşanan olaylar (aşağı yukarı Brejnev'in ölümüyle başlayıp "Perestroyka" ile kamuoyuna açılan gelişmeler), bürokrasinin gelişiminde yeni bir siyasi aşama teşkil ediyor. Bu aşama son olabilir.

Mevcut gelişmelerin en önemli unsuru bürokrasinin merkeziyetçi devleti reddetmesidir. Geçmişte bürokrasi merkezin ağır baskısını hep hissetmişti, fakat bu merkez aynı zamanda bürokrasinin toplumdaki yerini korumuştu. Bazı Batılı yorumcular bu durumu "demokrasiye dönüş" diye sevinçle karşıladılar. Tabii onlar pazar ekonomisine dönüş ile parlamenter demokrasinin kurulmasını aynı sürecin mekanik olarak birbirine bağlı iki unsuru olarak göstermeye çalışıyorlar.

Bu tür yorumların etkisi altında kalarak Sovyetler Birliği'ndeki son gelişmeleri genelde olumlu karşılayanlara solcular içinde bile rastlanıyor. Bunlar, toplumsal değişikliklerden bağımsız olarak, şimdi artık korunuyormuş gibi görünen bireysel veya ulusal "özgürlükleri" işçi sınıfı için en önemli kazanım sayıyorlar.

Şimdilik henüz pazar ekonomisine dönülmüş değil ve demokrasiden ziyade karmaşa, söz konusu. Görülen o ki, bürokratik anarşi ve çözülmenin gölgesindeki bir geçiş döneminin ardından merkeziyetçi diktatörlük yerini çok sayıda yeni rejime bırakıyor. Bu rejimlerin niteliği ise, fazlasıyla iktidar ve gerici parlamenter sistemler ile düpedüz diktatörlükler arasında değişiyor.

Kapitalizme geçişin güçlü bir devlet gerektirdiği gittikçe ve daha açık olarak görülürken, bunu savunanlar seslerini yükseltiyorlar

(bu düşünce Sovyet basınında gittikçe daha fazla rağbet görmeye başladı). *"Geçiş Programı"*nda Troçki, burjuva karşı-devrim aşamasında burjuvazinin bürokrasi içinde muhaliflerden ziyade sadık hizmetkârlar bulacağını tahmin etmişti. Ancak şimdilik görülen, burjuvazinin maşası olma olanağını gerçek anlamıyla bulamayan devlet örgütünün çözülme durumunda olduğudur.

Bürokrasinin geriye doğru gidişindeki bu yeni aşamanın belki sembolik fakat önemli bir diğer belirtisi ise, kullandığı dildir. Bürokrasi artık kendisini rejimin işçi kökenine bağlayan her türlü sembol ve konuşma tarzını bir kenara atmış durumda. Şimdi tek geçerli dil yeni zengin kapitalistlerin dili, üstelik onun da en ahmakça, en gerici şekli.

Ancak şunu da görmek lazım ki, bu bürokratların bugün pazar ekonomisini savunmaları kendilerini "kapitalist" yapmaya yetmiyor. Aynen birkaç yıl önce aynı bürokratların pazar ekonomisine karşı konuşmasının kendilerini "komünist" yapmadığı gibi. Çünkü sözler ne kadar da niyet ifade etse, sonuçta gerek kapitalizm, gerek "komünist" devlet denetimi kullanılan kelimelere değil toplumsal ilişkilere bağlı gerçeklerdir.

Eski Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerin sonucu ne olursa olsun, biz Sovyetler Birliği'nin Stalin dönemi ve onun sonrası da dahil olmak üzere her zaman olumlu bir toplumsal gelişmeyi temsil ettiği gerçeğini savunmaya devam edeceğiz. Çünkü Sovyetler Birliği'nin her ülkeyi geride bırakan sanayileşme hızı ve geçici bir süre için de olsa azgelişmiş ülke konumundan dünyanın ikinci büyük gücü haline yükselmesi 1917 işçi devrimi sayesinde mümkün oldu.

İşçi devriminin mirası olmadan, bürokrasi tek başına Sovyetler Birliği'ni bu düzeye getiremezdi; ve devlet denetimli, planlı ekonominin yararlarını görmek mümkün olamazdı.

Geçmişte bürokrasiye herşeyi yaptıran bu mirastı. Bugünkü siyasi liderleri herşeyi istedikleri gibi değiştirmekten alıkoyan gene bu güçlü mirasın ta kendisidir.

İşte bu yüzden, bugün eski Sovyetler Birliği'ni (veya ondan arta kalanı, özellikle eski Sovyet Rusya'yı) tanımlarken yozlaşmış işçi

devleti kavramından vazgeçmek için henüz erken. Sosyal karşıdevrim hâlâ sürüyor ve sonuçta başarılı olacağı henüz kesinleşmiş değil.

Eğer, mevcut dönemin sonunda, toplumsal ilişkiler değişmiş, geçmişten miras kalan devlet denetimli ekonomi yok edilmiş ve sanayinin temel sektörleri özel sermayeye devredilmiş olursa; kısacası eğer işçi devletinden arta kalan miras tümüyle ve kesinlikle yok edilmiş olursa, o zaman işçi devletinin uzun acılar ve şimdi yaşadığı koma halinin ardından ölmüş olduğu söylenebilir, ölüm tarihi belirlenebilir. Ancak o durumda, farklı gerileme aşamalarının tarihi üzerinde tartışıp karara varabiliriz.

Hatta belki o zaman geriye bakıp, Rus Devriminin ardından uluslararası devrimin başarısızlığa uğramasıyla, Sovyet devletinin daha 1918-19'da bir işçi devleti olarak er veya geç ölüme mahkûm olduğu sonucuna bile varabiliriz. O zamandan beri olan gelişmelere bakınca bugün bu sonuç kaçınılmazmış gibi görünüyor. Fakat o zaman bunu kimse bilemezdi. Bugünkü gibi o zaman da, devrimciler için sorun açıktı: Gelecek vaat edebilecek hiçbir olanak veya olasılığı ölmeden mezara koymak doğru olmazdı.

Gelecek, mevcut gelişmelerin gösterdiğinden çok farklı olabilir. Bugün bütün söylediklerine ve bugünkü programına rağmen, Yeltsin Rusya'nın burjuva egemenliğine geçişine araçtan çok engel olma durumuna düşebilir.

Toplumsal değişim açısından gelişmeler henüz tamamlanma noktasına ulaşmış değil. Şu andaki gidişe bakılırsa, eski Sovyetler Birliğini en çok tehdit eden şey siyasi düzeydeki ve devlet örgütündeki çözülmedir. Kapitalizme geçiş yolundaki ekonomik değişikliklerden ziyade, ekonomik çöküşün ve ülkenin süper güç konumunu kaybetmesinin ardında yatan sebep de bu.

Bürokrasinin siyasi dönüşümünün her aşamasında zaman belli bir rol oynamıştır. Liderlerin kapitalist karşı devrimi savunmaya başladıkları mevcut dönem içinde bile, değişikliklerin yürürlüğe konma tarihleri sürekli erteleniyor.

Bu değişikliklerin birkaç yıl mı, yoksa uzun yıllar mı süreceğini

bugün kimse söyleyemez. Bu gecikme ise, eski Sovyet işçi sınıfına mevcut ortamda siyasi müdahale şansı tanıyor.

Devrimci komünist militanların bu olasılığı gözardı etmemesi gerekir. Tabii şimdi şöyle diyenler olabilir: Devrimin ilk gerilemesiyle burjuvazinin geri dönüşü arasında geçen 70 yıl işçi sınıfının müdahale etmesine yetmemişken, birkaç yıllık bir gelişme ne değiştirir? Hele vakit gittikçe azalıyorken.

Evet, mevcut şartlar altında yakın gelecekte devrimci bir hareketlenme olacağına dair bir belirti yok. Hatta, olsa bile, devrimci bir partinin yokluğunda devrimin başarılı olacağına dair hiçbir garanti yok. Ancak vaktin az olacağı da hiçbir şekilde kesin değildir.

İşçi sınıfının devrimci bir ayaklanmasından korkmaları için görünürde bir sebep olmamasına rağmen, bürokrasinin liderleri kapitalizme geçiş yolunda çok tereddütlü ilerliyorlar. Kapitalist pazar ekonomisinin "gerçek fiyatlara" geçmekle mümkün olacağı, bunun da milyonlarca işçinin işten çıkarılmasını gerektireceği söyleniyor, fakat bu kitle halinde işten çıkarmalar gerçekleşmiyorsa, bunun sebebi liderlerin devrim ihtimalinden çekinmesi değil. Ancak gene de, halkın öfkesinden korkmaları için yeterince sebep var.

Kitleler temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para bulamazken bürokratlar arasından ve başka kesimlerden çıkan yeni zenginlerin umursamaz tutumu, ayrıcalıklarını açıkça ortaya koymaları, ayrıcalıklarla ayrılmış özel mağazalarda zenginlerin Batı malı gereksiz lüks eşyalara büyük paralar harcamaları gibi durumlar sonunda öfke patlamalarına, eylemlere yol açabilir.

Diyelim ki, bu lüks mağazalara (veya lüks olarak görülen Mc Donalds ve benzerlerine) karşı üst üste gösteriler oldu, yakma ve yağmalama olayları görüldü. Moskova'da iktidarda olan liderlerin buna tepkisi ne olacak? Diyelim ki, özellikle Stalin döneminden kalma dev sanayi kuruluşlarında işçi kitleleri işten çıkarmaları kabul etmediler. Liderler buna ne tepki gösterecekler? Kısacası, işçi sınıfından gelen yaygın bir tepkinin görülmediği şu sırada bile gerçekleştirmekte tereddüt ettikleri değişiklikleri, bu tür bir tepki oluşmaya başlarsa ger-

çekleştirecekler mi?

Liderler muhtemel işçi sınıfı tepkilerini zalimce bastıracaklar mı? Böyle bir durumdan yararlanıp, devletin çöküşüne bir son verecek ve en azından Rusya Cumhuriyeti toprakları üzerinde diktatörlük olmasa da iktidar, kapitalizme geçişe imkân tanıyacak sağlam bir rejim oluşturabilecekler mi? Belki... Ancak bu sırf bir siyasi kararlılık sorunu değil. Bu aynı zamanda bir güç dengesi sorunu. Mevcut dönemin anarşisi ve (görünüşe bakılırsa) ordu, KGB, polis gibi kurumların zayıflaması nedeniyle, bürokrasinin işçi sınıfı ve genelde fakir halk ile başa çıkması kolay olmayabilir.

İşte bu yüzden, şimdiki veya gelecekteki siyasi liderlerin "yeni zenginlere" ve zenginleşme furyasının göze batan unsurlarına karşı pozisyon almaları hiçbir şekilde olasılık dışı değil. Özellikle, böyle bir durumda liderlerin ülkedeki "toplumsal atmosferi" bozmaktansa, dünya kapitalist pazarının gözünden düşme pahasına devlet kuruluşlarını ayakta tutmayı tercih edebilirler.

Ancak bizim için sorun ihtimal hesapları yapmak değildir. Önemli olan, Troçki'nin söylediği gibi, *tarihin önceden çizilmiş bir rota ile değil, mücadeleler ve toplumsal güçlerin ilişkileri sonucu belirlendiğini anlamaktır.*

Gerçi bürokrasinin bakış açısından (üstelik uzun zamandan beri) rota belirlenmiş ve hedef artık yakın gibi görünüyor. Fakat gene de bu yolda bürokrasi engellerle karşılaşabilir ve kendi varlığını sürdürebilmek için yolundan sapabilir, hatta yüzseksen derece geriye dönüp yozlaşmış işçi devleti ve ekonomisinin kalıntılarına iki elle sarılabilir.

Bugün Sovyetler Birliği'nin kalıntısı için ve özellikle Rusya Cumhuriyeti için, Troçki'nin tahlili hâlâ ana hatları ile geçerlidir. Şu farkla ki, Troçki'nin Fransız Devrimine atfen Termidor ve Bonapartizm olarak adlandırdığı dönemler geride kalmıştır. Bugün mevcut durumu, Restorasyon (Fransız Devriminden sonra monarşinin geri dönüşü) dönemine benzetmek daha uygun görünmektedir. Unutmamak gerekir ki Restorasyon bile Fransız Devriminin getirdiği ekono-

mik değişiklikleri yok edememiştir.

Dolayısıyla, kapitalizm yanlısı liderlerin ülkeyi getirmiş olduğu nokta, bugün ve gelecekte eski Sovyetler Birliğinden geriye kalanı doğru tanımlamak için tek ölçü olmamalıdır. Henüz aşılması gereken mesafeye de bakmak gerekir. Bu sürecin ne kadar zaman alacağını kestirmek önemli olabilir. Bir örnek vermek gerekirse, bugün Rusya'da yaklaşık 30 milyon işçi fabrikalardan atılıp işsiz kalma tehdidi altında, fakat bu henüz gerçekleşmiş değil.

Bu tehdidin gerçekleşmesi için, güç dengesinde işçi sınıfının aleyhine hatırı sayılır bir kayma meydana gelmesi gerekiyor. Genelde, eski Sovyet ekonomisinin dünya kapitalist pazarına tamamıyla dahil olması ciddi bir tehdittir. Fakat bunun gerçekleşmesi için Sovyet sanayisinin büyük bir bölümünün yok edilmesi, azgelişmişliğe geri dönülmesi ve SSCB'nin yerini alan bütün devletlerin birer yarı sömürgeye dönüşmesi gerekecektir.

Şu anda eski Sovyetler Birliği'nde sanayi hızla çözülme durumunda, fakat henüz yok edilmiş değildir. İşçi sınıfı sayısal gücünü aynen korumaktadır. Oysa oluşmakta olan yeni zengin sınıfın gücü, bu sınıfın kendini beğenmişliğine ters orantılıdır.

(23 Ekim 1992)

ESKİ SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN GELİŞİMİ (*)

1. Geçtiğimiz yıl içinde, Yeltsin ile kendi yarattığı ve meclis tarafından desteklenen siyasi çevreler arasındaki çelişmeler, Rusya'da bürokrasinin zor durumunu gözler önüne serdi. Yeltsin'in rakiplerini alt etme tarzı, iki karşıt grubun ülkeyi yönetmek için biri demokratik, diğeri baskıcı iki farklı programı temsil etmediğini gösterdi. Bu iki gruptan biri, bir gün iktidarı gerçekten ele geçirse bile, bu iktidar ancak şiddet ve baskı rejimiyle korunabilir. Bazı Batılı "kamuoyu yaratıcıları"nın yaptığı gibi Rusya'nın şu andaki gelişimini "demokrasiye giden dolambaçlı yolda ilerleme" olarak nitelemek en yumuşak deyimiyle hayal kurmaktır. İşin daha doğrusu, bu yorumcular açıkça yalan söylüyorlar.

Ancak Yeltsin'in kaba güce dayanan tepkisi Kremlin içinde bile gücünü sağlamlaştırmışa benzemiyor. Yeltsin'in hem şahsı hem de aldığı kararlar kendisine destek vermiş çevrelerde bile açıkça tartışma konusu edilmektedir.

2. Merkezi yönetimin iktidarı, yerel ve bölgesel güçlerin bazen açık, fakat genelde sessiz muhalefetiyle karşı karşıya kalmaktadır. Rusya Federal Cumhuriyeti içindeki 88 bağımsız cumhuriyet, bölge ve büyük şehir, gitgide daha bağımsız bir çizgi izlemektedir. Merkezi iktidarın kendi işlerine karışmasına karşı çıkmaktadır. "Yerel iktidar"ların oluşma süreci tamamlanmış değildir. Ancak yerel güç çevreleri "bürokratik derebeyliklere" bölünmeye ve dolayısıyla devlet aygıtını parçalamaya devam etmektedir.

3. Bu bir tesadüf değil, köklü bir toplumsal hareketin sonucudur. Burada bu sürecin bütün aşamalarından söz edecek değiliz. Ancak şu kadarını söyleyebiliriz ki, geniş çıkar çevreleri ve çeteler oluşturma, iltimas ve adam kayırma, bürokrasinin kendisi kadar eskidir. Bürokrasi içinde yükselmek ve liderleri seçmek için bu yollara her zaman başvurulmuştur.

(*) Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin Aralık 1993 tarihli sayısından çevrilmiştir.

Stalin, bürokrasi içindeki çekişme ve husumetleri zaman zaman kullanıyordu. Ancak, bu çekişmelerin belli bir sınır içinde kalması ve bürokrasinin bütünlüğü ile kendi kişisel gücünü tehdit etmemesi için, düzenli olarak adam temizlemesinde, baş hakemi olduğu bürokrat kesimlerin kendisi de bu terörden muaf değildi. Derin toplumsal krizler içinde varlığı bir yandan işçi sınıfı, diğer yandan emperyalist burjuvazi tarafından tehdit edilen bürokrasi sonunda ister istemez fikir birliğine vararak, Stalin'in diktatörlüğünü kabullendi. Bu diktatörlük, bürokrasinin kitleler üzerindeki diktatörlüğünün bir yan ürünüydü.

Stalin'in ölümünden sonra diktatörlüğün nispeten gevşemesi hem bürokrasi içindeki geniş çıkar çevreleri oluşturma eğilimini, hem de bu geniş çıkar çevreleri içindeki dayanışmayı güçlendirdi. Bu dayanışmanın amacı, işçi sınıfından çalınan ortak değerin daha küçük gruplarca ve bireysel olarak bürokratlarca gasp edilmesini gerçekleştirmekti. Gittikçe yozlaşan planlı ekonominin içinde veya dışında bir "gölge ekonomi"nin gelişmesi, kaynakların büyük çapta yağmalanması, Brejnev'in son yıllarındaki skandallar hep bunun belirtileri idi.

4. Brejnev'in ölümünü izleyen liderlik krizi, bürokrasinin tepesindeki açık rekabet ve muhalefetler, zaten mevcut olan bu eğilimi güçlendirdi. Buna ek olarak, rakip gruplar kendilerine destek arama yolunda bürokratların ayrılıkçı eğilimlerini ve kişisel zenginleşme hırslarını hoş gördüler. Ayrıca liderliğe soyunanlar arasındaki rekabet nedeniyle yukardan gelen denetimin zayıflaması sonucu bürokratların hareket serbestliği arttı. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde bürokratlar bu artan serbestliği kullanarak kendi güçlerini ve zenginleşme olanaklarını genişlettiler. Bu gelişmenin ilk geniş çaplı sonuçlarından biri SSCB'nin çözülmesi oldu. Bu çözülme aşağıdan SSCB halkları tarafından değil, yukarıdan kendi başına buyruk olmak isteyen ulusal cumhuriyetlerin bürokratları tarafından başlatılmıştır.

5. Bu gelişme Rusya da dahil olmak üzere, SSCB'nin yerini alan bütün cumhuriyetlerde halen devam etmektedir. Yerel polis ve sivil yönetimler veya yerel askeri birlikler, uzak ve sallantılı bir güce boyun eğmektense kendi başlarına tek yerel güç haline gelme eğili-

mindeler. Devlet aygıtlarının üyeleri, devlet kuruluşlarının başındaki bürokratlarla kolayca ortak zemin bulmuşlardır. Merkezi güce karşı olan bu işbirliği, sağlam bir maddi temele dayanmaktadır.

Çünkü bütün bu bürokratlar, şimdi devlet vergi ve gelirlerini elde tutma, devlet kuruluşlarını kendi başlarına idare etme, bu kuruluşların sermaye ve hisselerini istedikleri gibi kullanma olanağına sahiptirler. Dolayısıyla, yerel güç merkezlerinin bağımsızlık eğilimleri ve "egemenlik" taleplerinin demokrasiyle ilişkisi yoktur. Sadece, yerel bürokratların merkezi güçten uzaklaşma ve yerel kaynakların yağmalanmasında öncelik kazanma azminin bir belirtisidir.

6. Yeltsin, görünürdeki hedefi olan güçlü bir kişisel iktidarı gerçekleştiremiyor. Bunun nedeni, güvenebileceği bir baskı örgütüne sahip olamamasıdır. Parti ve idare mekanizması çözülmüş durumdadır. Ordu, toplumu denetleyip şekillendiren diğer devlet kurumları gibi, bu çözülmeden payını almaktadır. Halihazırda Rusya'da merkezi bir iktidarın çıkarlarına hizmet edecek bir baskı aygıtının oluşturulamıyor. Bu durum, siyasi, idari, ekonomik ve askeri gücü denetleyen ve yerine göre suistimal eden toplumsal kesimin, yani bürokrasinin, yeni bir güçlü merkeze gerek duymadığı ve Yeltsin'in de bu tür bir güce sahip olmasını da istemediğini göstermektedir.

Bürokratların kısa vadeli açgözlülüğü kendileri için vahim bir hata olabilir. Çünkü iktidar sahiplerinin bakış açısından, devlet aygıtının parçalanması, toplumsal patlamalarla başa çıkamama tehlikesini gündeme getirmektedir. Görünüşe bakılırsa, kazançlı bulunan koltuk kavgası ve kısa vadeli vurgun hesapları peşinde koşma, çoğu bürokrata bir toplumsal patlama tehdidinden daha önemli geliyor (kendi açılarından doğru mu yanlış mı hareket ettikleri sorusunu sadece yoksullaşan kitleler, özellikle de işçi sınıfı cevaplandırabilir). Ne var ki, bu tehdidin korkusu bugün bürokrasinin yüksek kademelerinde fark edilmektedir.

Bu çevreler olaylar karşısında oldukça dikkatli hareket ediyorlar. "Demokratik siyasi çevreler" adlandırılan bu kesimlerden yükselen güçlü devlet taleplerinin ardında da aynı korku yatmaktadır. An-

cak bu çevrelerin dile getirdiği endişeler şimdilik bürokratik kesime hakim olan bencillik karşısında etkisiz kalmaktadır.

7. İktidarın zayıflamasından etkilenen yalnızca Rusya Federal Cumhuriyeti değildir. Doğrusunu söylemek gerekirse, Rusya bugün eski SSCB'nin bütününde toplumsal patlamayı önleyici bir rol oynamaktadır.

Ekonomik düzeyde, eski SSCB'nin farklı bölgelerinin birbirine olan bağımlılığı göz önüne alındığında, eğer bağımsız cumhuriyetlerin liderleri kendi milliyetçi yalanlarına tümüyle sadık kalmış olsalardı, sanayi ve tarımsal üretimde bugün görülmekte olan çarpıcı düşüş, felaket boyutlarına varmış olacaktı. Baltık cumhuriyetleri de dahil olmak üzere, eski Sovyet cumhuriyetlerinden hiçbiri, SSCB çerçevesi içinde bulduğu pazar ve hammadde olanaklarını Batıda bulabilmiş değildir.

Askeri düzeyde, Litvanya hariç bütün cumhuriyetlerde halen varlığını sürdürmekte olan Rus ordusu, cumhuriyetler arasındaki anlaşmazlıklarda gitgide daha sık hakem görevi üstlenmektedir. Bu bazen merkezin teşvikiyle, fakat ondan daha sık olarak, yerel komutanların emriyle olmaktadır.

8. Her bir cumhuriyetin geçirdiği gelişmeyi burada ayrı ayrı inceleyecek değiliz. Yerel bürokrasilerden çoğu "yeniden yapılanma"dan önceki liderlerini hâlâ korumaktadır. Cumhuriyetlerin çoğunda, ismi değişmiş olsun veya olmasın, eski Komünist Parti hâlâ rejimin belkemiğini oluşturmaktadır. Bazı cumhuriyetlerde, özellikle Orta Asya'dakilerde, bağımsızlık hatta "yeniden yapılanma" öncesinden bu yana değişen fazla bir şey olmamıştır.

Örneğin Türkmenistan'da ki tek değişiklik, eski KP sekreteri ve yeni başkan olan kişinin kendisine, eski bir geleneğe dayanarak "Türkmenistan'ın ışığı" diye hitap ettirmesidir.Tabii kendisi artık eskisi gibi kendi "ışığının" Moskova'dan gelecek başka bir "ışık" tarafından söndürebileceğine dair bir endişe duymamaktadır.

9. Bu cumhuriyetlerin çoğunda, aynı kişi ya da grupların başta kalmasına rağmen, devlet gücünün çözülmesi çoğu zaman Rusya'dakinden çok daha ileri derece ve şiddet yoluyla olmaktadır. Bazı yerel güç sahipleri sadece küçük bir toprak parçası üzerinde, hatta bazen

sadece kendi başkentlerinde hüküm sürebilmektedir. Birbirine rakip silahlı çetelerin hüküm sürdüğü Gürcistan, Azerbaycan ve Tacikistan'da durum budur.

Rusya'nın Batısında, zaten küçük olan Moldavya toprakları üzerinde iki tane daha da küçük cumhuriyet kurulmuş durumdadır. Rusça konuşan halkın bulunduğu ve yerel Rus ordu komutanının himayesindeki "Tanistriya" ve "Gagavuzya". Rusya'dan sonra en büyük cumhuriyet olan Ukrayna ayrılıkçı eğilimlerin kurbanı durumundadır. Ayrılıkçılar ülkenin Batısında dini, Kırım'da ise tarihi nedenleri ileri sürerken, ülkenin diğer bölümlerinde ise Rus asıllı veya Rusça konuşan insanların çoğunlukta olması gerekçe gösterilmektedir. Ayrıca Rusya gibi Ukrayna'da da merkezi iktidar, başkan, başbakan ve meclis arasında ortaya çıkan güç çekişmesi nedeniyle zayıf düşmüştür.

10. Resmi olarak dört cumhuriyete bölünmüş olan Kafkasya'nın gelişimi ise, gitgide daha çok eski Yugoslavya'nınkine benzemektedir. Bu bölge silahlı çatışmalar sonucu gitgide daha çok bölüme ayrılmaktadır. Cumhuriyetleri içeriden ve dışarıdan etkileyen anlaşmazlıklar ekonomiyi fazlasıyla yıpratmış ve bölgeyi barbarlığa geri götürmüştür. Önceleri liderlerin bahsettiği ekonomik "reform" veya "değişim" yerine, bu bölgenin bütün gördüğü başta silah ve uyuşturucu madde olmak üzere her çeşit kaçakçılık olmuştur. Küçük ve büyük mafya faaliyeti, düzenli ekonominin yerini almıştır.

11. Eski SSCB'de ileri derecede görülen ekonomik çöküşün nedenleri herşeyden önce politiktir. Bürokrasi, yeni yeşeren yerel burjuvazi veya Batılı kapitalistlerin yağmalaması, çöküşün boyutlarını kısmen açıklayabilir.

Bürokrasi, yağmasını eskiden istatistiklere ve görünüşte komünist bir söylemin ardına gizlese de, ulusal gelirin önemli bir bölümünü zaten cebe indirmekteydi. Burjuvazi (yani üretim araçlarını özel mülkü olarak elinde bulundurup, kapitalist temelde işleten sınıf) ise, bugün Rusya'da artık gözle görülür bir boyuta ulaşmış olmakla beraber hâlâ zayıftır. Batılı kapitalistlere gelince, bunların bazıları bürokrasi tarafından çalınmış olan hammadde ve değerli maden hisselerini

satın alarak büyük miktarlarda para kazanmaktadır. Fakat üretim alanında yatırımlar çok kısıtlıdır.

Bu yüzden, doğrudan artık değer gasp edecek durumda değiller (dolaylı olarak, örneğin eşitsiz alışveriş yoluyla olan gasp zaten eskiden de vardı ve üstelik şimdi belki eskisinden daha zor hale gelmiştir, çünkü bugün siyasi dengesizlik, anlaşmalara uyulmaması gibi durumlar söz konusudur).

12. Ekonominin çökmesinin gerçek nedeni, SSCB'nin dağılması ve de onun yerine alan devletlerin parçalamaya devam etmesidir. Bu parçalanma ekonomiyi düzenleyen merkezi kurumların yetkilerine son vermiştir. Böylece değişik cumhuriyetlerde bulunup da aynı üretim zincirinde yer alan kuruluşlar, tamamen olmasa da büyük ölçüde felce uğramıştır. Parasal sorunlar da eski bağları korumak isteyen kuruluşların sıkıntılarını arttırmıştır.

Bugün "ruble bölgesinde" bulunan cumhuriyetlerin liderleri, basabildikleri kadar para basmaktadır. Böylece de enflasyonun herkes için artmasına sebep oluyorlar. Kendi para birimine sahip olan cumhuriyetler ise, ithalat ve ihracatta ortak bir birimden yoksun durumdalar. Gerçi Amerikan doları bu amaca hizmet edebilir, ama tabii o da bu cumhuriyetlerde kıttır. Rusya içinde daha fazla bölgesel özerkliğe doğru olan eğilim ile her türlü denetim ve merkezi düzenlemeye karşı artan düşmanlık el ele gitmektedir. Bu gelişmeler eskiden planlı olan ekonomiyi oldukça ciddi bir biçimde etkilemektedir. Ayrıca, eskiden bürokratik planlamanın aşırı derecede merkezi olması, durumu daha da ciddi hale getirmektedir.

Eski SSCB'de ekonominin kargaşaya doğru yol almasının nedeni bürokratların yağmayı arttırmış olmalarından, bürokratik geniş çıkar çevrelerinin, yağmadan arta kalanı daha iyi paylaşabilmek amacıyla planlı düzeni yok etmekte olmalarıdır.

13. Hem Rusya'daki merkezi bürokrasi hem de diğer cumhuriyetlerin liderleri kapitalizme dönüşü kendilerine şiar edinmişlerdir. Fakat kapitalizmi ve burjuvaziyi geri getirmeyi istemekle, bu dönüşümü gerçekleştirmek arasındaki yol, toplumsal karşı-devrimden geç-

mektedir. Ve bir toplumsal karşı-devrim sırf merkezi bir yönetimin karar ve hükümleriyle olacak şey değildir, hele bu yönetim bugünkü gibi zayıfsa. Böyle bir karşı-devrim, tüm ülke çapında mülkiyet ve üretim ilişkilerinin tamamiyle bozulması, üretim araçlarının özel mülkiyete geri verilmesi ve en önemlisi de, ekonominin bu temel üzerinde işletilmesi anlamına gelir.

Şimdilik bunların hiçbirisi gerçekleşmiş değildir. Hatta, ekonominin can alıcı bölümlerinde bu değişiklikler ciddi olarak denenmemiştir bile. Dolayısıyla toplumsal karşı-devrim henüz gerçekleşmiş değildir.

14. Büyük şehirlerdeki perakende alım satımın büyük ölçüde özelleştirilmesine ek olarak, yerel mafyalar ve sermaye kuruluşları aracılığıyla yürütülen dolandırıcılık faaliyetleri, pek çok bürokratın yanı sıra tüccar küçük burjuvazinin, birtakım Rus "altın çocuk"larının, gangsterlerin ve eski parti ileri gelenlerinin zenginleşmesine olanak sağlamaktadır.

Ancak, büyük sanayi hala büyük ölçüde devlete aittir. Resmen devlet mülkiyeti altında olmayan sanayi kuruluşlarının da çoğu şu veya bu şekilde yerel bürokrasilerin elindedir ve henüz burjuva özel mülküne dönüşmemiştir.

Bunun sonucu, bugün eski SSCB'de Batıdaki büyük burjuva benzeri, gücünü büyük işletmelerin mülkiyetinden alan, toplumda önemli ekonomik ve toplumsal ağırlığı olan bir burjuvazi mevcut değildir. Ekonominin denetimi, artık herkesin payını belirleyen merkezi bir devletin, bir devlet aygıtının elinde olmasa da, toplumda kararları alıp uygulayan, ekonomiyi yağmalayarak zenginleşen toplumsal kesim hâlâ eskisi gibi bürokrasidir.

15. Bürokrasinin tüm siyasi liderleri kapitalizme dönüş konusunda hemfikir olmakla beraber, bürokrasinin bir bütün olarak bir program üzerinde fikir birliğine varmış olduğunu düşünmek hata olur. Bürokratlar, en eski isteklerinden biri olan, mevcut ayrıcalıklarını - özel mülkiyet ve miras hakkı- yoluyla pekiştirme, yani toplumsal karşı-devrimi gerçekleştirme konusunda bile henüz fikir birliği içinde değildirler. Bugün eski SSCB toprakları üzerinde 10 ile 20 milyon ara-

sında bürokrat vardır.

Sözgelimi, cumhuriyetlerin yüksek kademe yöneticileri ile sayıca çok daha kalabalık olan uzak köy, "kolhoz" ve "solhoz" (kollektif çiftlik ve tarım kuruluşları) yöneticileri arasında, çıkarları ve ilgi alanları açısından kuşkusuz büyük farklar vardır. Bu tür farklılıklar devlet yöneticileri ile devlete ait sanayi kuruluşlarının başındaki bürokratlar arasında da mevcuttur.

Bürokrasinin üzerinde birleştiği tek fikir ve program, kendi imtiyazları ile zenginleşme haklarının dokunulmazlığıdır. Ancak, toplumsal üretimi yağmalamanın da çok ve çeşitli yolları vardır. İşçi sınıfı bugün sahnede olmasa da, bürokrasinin bir bütün olarak, burjuva usulü yağmayı kendi bildiği (veya gücünün yettiği) eski yağma tarzına tercih ettiğine dair kesin bir belirti yoktur. Eski SSCB'nin imtiyazlı kesimi şimdilik eskisi gibi devlete ait mülk ve kuruluşlardan (örneğin kolhozlardan) palazlanmaya devam etmektedir.

Bunun yanısıra bürokratik sistemin bugünkü başıboş halinden kaynaklanan, yeni olanaklardan yararlanmaya çalışmaktadır (bu olanaklar, yerel bürokratların devlete ait bir kuruluşa "yasal" olarak el koymasından, haraç ve dolandırıcılık gibi faaliyetlerin düzenlenmesine kadar uzanmaktadır).

Sorun şudur ki, eski SSCB'nin gelişimi bürokratların veya onların siyasi temsilcilerinin sözlerine dayanarak değerlendirilemez. Bürokratların ne dediğine değil ne yaptığına ve kendilerine hangi somut olanakların açık olduğuna bakmak gerekir.

16. Eski SSCB'nin imtiyazlı kesimi için temel sorun üretim araçlarını ele geçirmek değildir. Politik gücün desteği sayesinde (eğer bu siyasi güç fazlasıyla dağılmış ve zayıf durumda değilse) bürokratlar istedikleri zaman bunu gerçekleştirme olanağına sahiptirler. Onların asıl sorunu ekonomiyi kapitalist temel üzerinde çalışır hale getirmektir.

17. Bizim görüşümüzce kapitalizme dönüş eski SSCB'nin sanayi gücünü korumasıyla bir arada yürüyemez. Bu sanayi gücü, 1917 Ekim devrimi sonucu burjuva mülkiyetinin köklü olarak kamulaştırılması temeli üzerinde, planlı ekonomi yoluyla, doğal, bilimsel ve

teknolojik kaynakların merkezileştirilmesi sayesinde ve uçsuz bucaksız, zengin topraklar üzerinde gerçekleşmiştir.

Eski SSCB'nin tüm büyük sanayi kuruluşlarını kapitalist temel üzerinde işletmek için gerekli olan sermaye, bugün uluslararası düzeyde bile mevcut değildir. Bu demektir ki, ülkenin halihazırda sanayi düzeyine karşılık gelecek, yani ekonomik ve toplumsal güç açısından Batı burjuvazisi ayarına ulaşacak bir burjuvazinin ortaya çıkması mümkün değildir.

Başka bir deyişle bürokrasinin üst kademelerinin burjuvaziye dönüşme olanağı katı nesnel şartlar nedeniyle çok kısıtlıdır. Tümden bir toplumsal karşı-devrimin çoğu sanayi kuruluşunun kapatılması anlamına gelecektir. Çünkü bu kuruluşların çoğu yeni yatırım gerektirecek. Dolayısıyla kapitalist bakış açısından Rus veya yabancı yatırımcılar için cazip olmayacaktır. Politik alanda görülmekte olan Balkanlaşma ve bundan doğan yağma zaten üretimin oldukça düşmesine yol açmıştır.

Bugün çoğu kuruluş değişik cumhuriyetlerin desteği sayesinde ayakta durabilmektedir. Bütün bunlar, mülkiyet ilişkileri meselesi daha karara bağlanmadan, ekonominin geniş kesimlerinin yok olması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Dolayısıyla, Rusya'da sonunda bir burjuvazi oluşsa bile, bu zayıf bir komprador (uluslararası burjuvazinin taşeronu, işbirlikçisi) burjuvazi olarak kalacaktır. Bu burjuvazinin etkisi hammadde çıkarımı, taşımacılık, alım-satım ve hizmet sektörlerinden öteye geçemeyecektir.

Bu tehdidin kesin bilinci olmasa da korkusu büyük ihtimalle, devlet sanayisinin başındaki bürokratların özelleştirmedeki ölçülü davranmalarının başta gelen nedenlerinden biridir. Bunlar, batmaya mahkûm özel şirketlerin sahibi olmaktansa devlete ait kuruluşların başında kalıp yağmayı sürdürmeyi tercih etmektedirler.

18. Eski SSCB'de bürokrasi ekonomik ve toplumsal açıdan hakim kesim olarak kaldığı ve ülkenin sanayi düzeyine tekabül edecek bir burjuvazi oluşmadığı sürece, Troçki'nin eski SSCB hakkındaki tanımını terketmeyeceğiz. Bu tanıma göre, eski SSCB yozlaşmış bir işçi devleti, bürokrasi de bu yozlaşmadan doğmuş kendine has bir

toplumsal oluşumdur.

19. Troçki'ye göre bürokrasi, dengesiz ve geçici bir toplumsal olguydu. Ya sosyalizm yolunda yeni adımlara olanak verecek bir işçi devrimi ya da toplumsal karşı-devrim sonucu ortadan kalkacaktı. Ancak tarih, Troçki'nin tahmin ettiğinden daha yavaş işlemektedir.

Mevcut anarşi ortamı devam edebilir, etmektedir. Ve eğer işçi sınıfı müdahale etmezse, merkezi iktidarın tekrar kurulup kurulmayacağını, kurulursa bunun ne zaman ve nasıl olacağını kimse tahmin edemez. Kesin olan tek şey, bunu demokrasi yoluyla değil, ancak "kaba kuvvetle" gerçekleşebileceğidir. Diğer bir olasılık ise, eski SSCB'nin halihazırdaki Balkanlaşma, parçalanma, şiddet ve iç savaşın devam etmesidir.

Eski SSCB'nin ortadan kalkmasından bu yana ekonomik çöküntü, ileride durumun ne kadar kötüye gidebileceğine dair bir fikir vermektedir. Bürokrasi, ülkenin sanayisini kapitalist temelde çalışır hale getirmeden, hatta buna karar vermeden, bu sanayinin önemli bir bölümünün ortadan kalkmasına neden olabilir.

20. 1917 devriminin kazanımlarını geri döndürme yolunda bu adım, belki de bürokrasinin topluma attırmaya zorlayabileceği son adım olacaktır. İşçi sınıfı, aradaki süre içinde bürokrasinin anarşisine işçi devrimi programıyla karşı çıkabilecek midir? İşçi sınıfı özel mülkiyete geçişi durdurabilecek midir? Bürokrasiyi devirip onun denetiminden arınmış bir planlı devlet ekonomisini kurabilecek midir? Bütün bunların bürokratlar ekonomiyi tamamen yağmalayıp yok etmeden önce yapabilecek midir? Bugün bu soruların cevabını bilmiyoruz.

Ancak Troçki'nin tahlili ve Sovyet toplumunu incelerken kullandığı yaklaşımını, mevcut durumu değerlendirme amacına en elverişli araçlar olarak görmekteyiz.

Rus devrimci militanlar için bir programa sahip olduğumuzu iddia edecek değiliz. Fakat bizce böyle bir program büyük ölçüde Troçki'nin Sovyetler Birliği için öngördüğü programa, özellikle de *"Geçiş Programı"*nda yazdıklarına dayanmalıdır.

(1.11.1993)

ESKİ SSCB'NİN GİDİŞATI (*)

Eski SSCB'nin bugünkü durumu hâlâ daha bürokrasi içerisinde yaşanan kriz tarafından belirleniyor. Rus devletini -ve ortaya çıkan yeni cumhuriyetlerde de farklı seviyelerde- dağılma sürecinin devam etmesi ve ortaya neredeyse gittikçe merkezi iktidara göre özerk bir şekilde davranan bürokratik derebeylerinin çıkması devam ediyor. Hatta bazı bölgelerde yerel bürokratik güç odakları o bölgedeki mafya rekabetine tabidirler. Ve onlar tarafından belirlenmektedir.

Son zamanlarda üretimde yaşanan gerilemenin esas nedeni, Sovyetler Birliği'nin parçalara bölünüp merkezi iktidarın ve yönetimin zayıflamasıdır.

Yayınlanan istatistiklerin anlamı her ne kadar sınırlı olsa bile, bu rakamlara göre 1990'dan bu yana Rusya'daki sanayi üretimi yüzde 50 gerilemiştir. Üretimdeki gerileme Rusya'yı 1950'li yılların sonundaki seviyeye götürmüştür. Bu gerileme diğer cumhuriyetlerde - hatta belirli aralarla iç savaşa sahne olmayan cumhuriyetlerde bile- daha düşük seviyeye varmıştır. Üstelik enerji ürünleri yönünden Rusya'ya bağlı olan cumhuriyetlerde yaşanan üretim gerilemesi daha da feci olmuştur.

Eski Sovyetler Birliği'nin dünya pazarına katılma süreci, eski Sovyet Cumhuriyetleri arasındaki bağların kopmasından dolayı çok kötü sonuçlar doğurmuştur. Rusya'da dış ticaret tekelinin kalkması, dünya pazarı ile yapılan ticareti önemli ölçüde artırmadığı gibi, dış ticarette gerileme eğilimlerini güçlendirmiştir.

Brejnev'in ölümünden sonra, bürokrasi içersinde yöneticilerin iktidar kavgası Gorbaçov'la gün yüzüne çıkmıştır. Farklı rakip taraflar, özgürlükler, yani yerel iktidarların merkezi iktidara göre özerkleşmesi, özel mülkiyetin tanınması ve kapitalizmin geri getirilmesi konularında çılgın bir laf cambazlığı yarışına girdiler.

(*) Bu makale aylık Lutte de Classe (Sınıf Mücadelesi) dergisinin mayıs 1995 tarihli sayısından çevrilmiştir

Bu çılgınca yarış, iktidarı paylaşamayan ama yaşama biçimi ve görüş olarak Batılı küçük burjuvalara kendilerini yakın hisseden tabakalar da dahil, bürokratik tabakalara dayanılarak yapılmıştır. İşçi sınıfına vaat edilen özgürlükler ve Batılı ekonominin getireceği iyileştirmeler konusunda yaydıkları toz pembe hayallerden de yararlanarak yapmışlardır.

Fakat karşı devrim, samimi olunsun veya olunmasın, sadece bir bayrak veya programa sahip olmakla sınırlı değildir. Karşı devrim toplumsal güçlerin meselesidir.

Şu andaki gelişmelerin motor gücünü oluşturan siyasi güçler, temel olarak bürokrasiden kaynaklanıyor. Bu güçlerin çatışması veya bir araya gelmesiyle oluşuyor. Bürokrasinin üst kademelerinde yaşanan mücadelenin sonucu olarak meydanı boş bulan farklı bürokratik güçler öncelikle merkezi iktidarın uyguladığı dayatmalardan kurtulmaya çalışıyorlar.

Diktatörlük rejiminin temel amacı, bürokrasinin ayrıcalıklarını işçi sınıfına ve hatta burjuvaziye karşı korumaktı. Fakat bu diktatörlük aynı zamanda iktidardan pay alamayan bürokrasi üzerinde de uygulanıyordu. Yeni olan bürokrasinin bu diktatörlüğün çemberini yırtıp atmasıdır.

İşte bürokrasiden gelen farklı siyasi güçlerin kavgaları bürokrasinin yeni bir demokratik iktidarına yol açmadı. Yol açtığı olgu, devlet gücünün parçalanması veya felç olmasıdır. Ekonomi devletleştirilmiş, merkezileştirilmiş, hatta aşırı derecede merkezileştirilmiş olması için bu parçalanmanın ekonomi üzerindeki yıkıcı etkisini o derece ağırlaştırmıştır.

Bürokrasinin bir kısmı bu sürecin başından beri özel mülkiyeti ve kapitalizmi geri getirmeyi istiyordu. Bu istek aynı zamanda, Kruşçev veya Brejnev dönemlerdeki planlı ekonomi gölgesinde yer alan ve ticaret işleriyle uğraşan ve şimdi daha da güçlenen bir küçük burjuvazi tarafından da paylaşılıyordu. Sahip oldukları ayrıcalıkların özel mülkiyetin yeniden geri getirilmesi yoluyla pekiştirilmesi bürokrasinin geniş tabakaları tarafından uzun zamandan beri benimseniyordu.

Aslında bürokratların büyük bir kısmını bir arada tutan istek, toplumsal artı değerin mümkün olduğu kadar büyük bir kısmını ele

geçirme arzusudur. Toplumsal artı-değere el koymanın farklı biçimleri vardır. Artı-değere kapitalist yöntemlerle el koyma konusunda bürokrasinin tümü aynı koşullara sahip değildir. Kapitalist yöntemlerin gelişmesi üretimin feci gerilemesini getirdiği ve getireceği için, sonuçta bir çok bürokrat artı değerden pay alamayacaktır.

Tüm bürokrasinin yukarıdan aşağıya kapitalizmi yeniden geri getirmek konusunda hem fikir olması, bürokrasi arasındaki ayrılıkları, hatta bürokrasi arasındaki çıkar çelişkilerini ve de geri dönüşün yaratabileceği sorunlara karşı alınacak farklı tavırları göz ardı etmemelidir.

1988 yılı ortasından beri yani 7 yıldan beri, bürokrasinin şefleri açıkça kapitalizme geçeceklerini ilan etmelerine rağmen, dev bir ülkenin mülkiyet ve üretim ilişkilerinde yaşanacak alt üst olma çok yavaş ilerliyor.

İktidardaki yöneticiler, aralarındaki iktidar kavgası nedeniyle merkezkaç güçleri serbest bıraktılar ve istediklerinden çok daha erken -belki aslında bunu hiç de istememişlerdi- bir zamanda SSCB'nin parçalanmasına yol açtılar.

Kapitalist düzen hayranlarının önceden duyurdukları gibi, başlayan toplumsal karşı-devrim, görüldüğü kadarıyla, dev adımlarla ilerleyemiyor. Hızlı bir şekilde gelişen, kapitalizmin geri gelmesi değil, siyasi olarak çürümekte olan bürokrasinin yaptığı talandan dolayı ekonomide yaşanan facialardır.

Bürokrasi içersinde yaklaşık on yıldan beri yaşanan kriz yüzünden merkezi planlama felç oldu. Brejnev döneminde "gölge ekonomi"nin önemli ölçüde büyümesi, bürokrasi tarafından planlamaya büyük darbeler vurmuş ve hedefinden uzaklaştırmıştı. Diğer yandan, her ne kadar da planı oluşturan ve denetleyen bakanlıklar, kuruluşlar vb. ortadan kısmen kalkmış, güç ve saygınlıklarını yitirmiş olsa bile, farklı fabrikalar arasındaki ilişkiler, yine eski plana göre ve ürün alış verişi şeklinde devam ediyor.

Merkez bankası hâlâ daha merkezi görevini devam ettiriyor. Diğer yandan bu banka sayesinde, kapitalist değerlere göre kazançlı olmayan fabrikalar da geçmiş dönemden kalan üretim aygıtıyla çalışmasına devam ediyorlar.

Proleter devriminden geriye kalan kazanımlarından biri olan devlet mülkiyeti ve devletleştirilmiş ekonomi -ki eski Sovyetler Birliği'nin gerçekleştirdiği istisnai ekonomik kalkınma bu sayede olmuştu- artık batmak üzeredir. Fakat bu olgu yavaş ilerliyor ve kapitalizmin her şeye el atmasına ve önemli bir burjuva sınıfın gelişmesine engel oluşturuyor.

Sovyet ekonomisi, planlı ekonomi sayesinde çok üst seviyede merkezileşmiş ve büyümüş olduğu için yaşanmakta olan dönüşüm, toplumsal ve ekonomik yönden eski Sovyetler Birliği'ni yönetecek bir burjuva sınıfı yaratamaz. Mevcut işyerlerinin kapitalist değerlere göre düzenlenmesi birçok işyerinin kapatılması anlamına gelecektir. Bunun sonucunda sanayinin ve üretimin feci gerilemesi, eski SSCB'nin çok geri kalmış bir ekonomiye geri dönmesi olacaktır.

Yukarıda söylenenler, çok geniş, büyük bir ülkeye ve şehirlere sahip olan Rusya için de geçerlidir. Ortaya yeni çıkan diğer yeni cumhuriyetlerin çoğunluğu -belki de hepsi- kapitalist ekonomiye geçmekle diğer geri kalmış ekonomiler seviyesine ineceklerdir. Yani emperyalizmin yeni sömürgeleri haline gelecekler.

Bizce Rus ekonomisi ve toplumu hâlâ daha Troçki'nin 1936'de "İhanete Uğrayan Devrim" de ve 1940'daki son yazılarında belirttiği şekilde bir geçiş toplumudur. Yani üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti temeline dayanarak gelişen fakat sosyalist aşamaya ulaşamayan bir toplumdur. Stalin, bürokrasi adına dünya devriminden vazgeçip tek ülkede "sosyalizm" iddiasında bulunmuştur.

Fakat böyle bir şey tek ülkede mümkün değildir. Ne kapitalist ne de sosyalist olmayan bu ekonomi eğer uluslararası bir devrimci hamle olmazsa gerilemeye mahkûmdur. Her ne kadar da son yılda bürokrasinin yönetim şekli ve temsilcilerinin siyasetleri değişmişse de işçi devriminin yozlaşmasından doğan bu toplumu özel bir olgu olan bürokrasi yönetiyor.

Tabii ki belirli bir burjuva sınıfı gelişmektedir ama yine de Rusya kapitalist bir toplum değildir. Yani üretim güçlerini harekete geçirebilecek veya durdurabilecek güce sahip olan toplumsal ve ekonomik iktidar, hâlâ daha sermayenin elinde değildir.

Hele hele bazılarının, yeni doğan cumhuriyetlerde Rus askerle-

ri bulunmasına dayanarak askeri emperyalist eğilimlerden söz ederek, eski Sovyetler Birliği'ni emperyalist bir ekonomi diye adlandırmaları gülünçtür.

Rusya'daki durum açıkça, dünyanın en büyük ülkesinde gelişen bir devlet ekonomisi ile -ki bu ekonomi bir çok kaynaklara sahiptir, ama bürokrasi bugün bunları dağıtıyor- hâlâ daha gerçekleşmeyen kapitalist ekonomi arasında bir geçiş süreci olarak görülmelidir. Son birkaç on yıl boyunca geçici bir dönemde yer alan bu geçiş olgusunun ne kadar süreceği sorunu daha çözüm bulmamıştır.

Bu sürecin uzamasının nedeni güçler dengesi son sözünü söylememiş olması sebebiyledir. Güç dengesi temel olarak hâlâ daha işçi sınıfı aleyhine değişmemiştir. Şu anda bürokrasinin (görünüş olarak) demokratik iktidarı ne kadar da burjuva güçlere daha çok yarasa da, temelde bir Bonapartist iktidardır.

Şu anda eski Sovyet işçi sınıfı gizli bir işsizlikle karşı karşıya gelmiş olmasına rağmen, "kapitalist inşa danışmanlarının" iğrenç bir şekilde önerdikleri gibi, -yani işçi sınıfının önemli bir kısmının sadece Rusya için belki de 30 milyon işçinin- üretimden kopartılıp lümpen proletarya olması önerisi hedefine ulaşmamıştır. Hindistan ve Çin gibi ülkelerde halkın önemli bir kısmı açlıktan ölen alt proleterlerden oluşuyor. Fakat bu kitleler üretime katılmış ve aniden işyerlerinden atılan, hem yaşayış hem de görüş yönünden gerilere itilmiş eski işçiler değillerdir. İşte bürokrasinin yöneticileri ve hatta emperyalist siyasi yöneticilerin korktuğu bu ani gerilemenin neden olacağı tepkilerdir.

Her ne kadar da şu anda Sovyet proletaryası ağırlığını ortaya koymuyorsa da, Sovyet sanayisinin ulaştığı seviyeye bağlı olarak -göreceli olarak toplumdaki güç, kültür ve sınıf bilinci açısından- proletaryanın ulaştığı seviyeyle boy ölçüşebilecek bir burjuva sınıfı yoktur.

Güç dengelerinin gelişmesi gerçek ifadesini proletaryanın yeterli sınıf bilincine ulaşıp da yeniden siyasi mücadele alanına dönmesiyle gerçek anlamına varacaktır. Şu anda böyle bir gelişmenin belirtileri görülmüyor.

Sovyet işçi sınıfının, korkularından hayallerinden, yılgınlığın-

dan, ümitlerinden veya biriktirmekte olduğu öfkesinden hiç de haberdar değiliz. Militan geleneklerinden kopuşu üzerinden birkaç on yıl geçmiştir.Üstelik bu olguları iyice değerlendirebilmek zordur.

Dönüşümün başında, işçilerin devlet mülkiyeti ve iki üç nesildir gelişen toplumsal ilişkiler hakkında ne düşündükleri önemliydi.

İşyerlerinin özelleştirmelerine karşı işçiler tepki gösterecekler miydi?

Bu başlatılan değişimin onlara zengin Batılı ülkelerdeki hayat seviyesini getireceği hayallini besliyorlar mıydı?

Şu ana kadar işçilerden önemli bir tepki gelmedi. Bundan şu sonucu çıkarmak mümkündür: Şu geçen yıllarda zaten yozlaşmış olan toplumsal ilişkileri koruma isteği hayallerin gerisinde kalmıştır. Fakat önce hayallerle başlayan, sonra hayal kırıklığına dönüşen olgular, ileride işçi sınıfının sınıf bilincine ulaşmasını belki de engelleyecektir.

Hiç değilse bugün şunu söyleyebiliriz: Bürokrasi hâlâ daha işçi sınıfının -en azından tabandan gelen patlamalar şeklindeki- tepkilerinden korkuyor. Uluslararası burjuvazinin uygulatmak istediği kararların -ki bu kararların uygulanması işsiz sayısını aniden çığ gibi büyütecektir- bir türlü yürürlüğe girmemesi bu nedenle olsa gerek.

Fakat patlama tehlikesinden korkmak ile patlamanın gerçekleşmesi arasında belirli bir mesafe vardır ve bugün yakın bir zamanda patlama olacağını gösteren hiçbir belirti yoktur.

Üstelik şu da vardır; işçi sınıfından gelebilecek toplumsal patlama tehlikesi bürokrasiyi ülke yağmalamasında daha tedbirli davranmaya götürebilir. Kapitalist dönüşümü tıkayabilir ve hatta bürokrasiyi, ona işçi sınıfına karşı korumayı vaat eden güçlü bir iktidarın kucağına atabilir. Tabii ki bunlar Rusya'yı bulunduğu feci durumdan kurtarmayacaktır. Sürmekte olan burjuva karşı devrim son aşamasına kadar ulaşsa da veya bir on yıldan beri yaşanmakta olan farklı gelişmeler ortaya çıkarsa da, sonuçta bürokrasi, Rus devriminin oluşturduğu iktisadi temelden geri kalanını da yıkmaya devam edecektir.

Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da hiç kimse -eğer işçi sınıfının sınıf temelinde müdahale etmezse- eski Sovyetler Birliği'nde yaşanmakta olan bu çöküş sürecinin daha ne kadar devam edeceğini kesin

bir şekilde söyleyemez.

Ülkenin parçalanmasının neye yol açabileceğini, yerel derebeyi bürokratların utanmazca davranışlarının, cinayetlerin çoğalmasının, bir yandan isyan ettirici köşe dönücülük diğer yandan had safhaya ulaşan sefalet, eskiden dünyanın itici bir süper gücü olan bu ülkenin itibar kaybına yol açıyor. Gerici fikirlerin, kralcı saçmalıkların, dinci gericiliğin ve her türlü yobazlığın karşısında hangi toplumsal güçler ne gibi tepkiler verecektir bugün bunu kimse söyleyemez.

Açıkça daha güçlü bir iktidar ve hatta koyu bir diktatörlük isteyenlerin sayısı gittikçe artıyor. Fakat şu anda, on yıldan beri gelişmekte olan bu dönüşümü geriye götürebilecek olgunun hangi toplumsal güce dayanabileceği görülmüyor. Bu güç belki de ordu olabilir. Fakat ordu da dağılabilecek bir görünümde.

Bugün açıkça şunu görüyoruz; Gorbaçov öncesi yıllarda ve Gorbaçov'lu yıllarda eski Sovyetler Birliği üzerinde, tahlillerini sadece siyasi ölçütlere göre, yani yöneticilerin söylediklerine inanarak yapanların -söylenenleri samimi olarak kabul etsek bile- bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yanıldıklarını görüyoruz. Bu kişiler yeni Rus toplumunu daha çok demokratik ve daha çok özgürlükçü diye ifade etmişlerdi.

Oysa durum vaat edilen "demokrasinin" ve "özgürlüklerin" ne gibi biçimler aldığıyla sınırlı değildi. Tepede şekli bir cumhurbaşkanlığı rejimi, tabanda ise demokrasi yerine mafya hâkimiyeti ve özgürlük yerine de bürokrasinin ve gelişmekte olan burjuvazinin ülkeyi talan etme özgürlüğü yatıyor. Gerek demokrasi, gerek özgürlük olgusu ortamlarından koparıldıkları an boş bir ceviz kabuğuna benzerler. Eğer işçi sınıfı içinde öz çıkarları temelinde mücadele eden proletarya yoksa, bu kavramlar sınıfa ihanet edilmesine yarar.

Gerek SSCB'de, gerek dışarıda küçük burjuva çevrelerin şevkle "demokratik sürece" sarılmaları, işçi sınıfının bu dönüşüm sürecini savunması gereken, yani iğrenç bürokratik diktatörlüğe rağmen Ekim Devrimi'nin oluşturduğu mülkiyet ilişkilerinin korunmasında bir baskı unsuru olmuştur.

Troçki, Sovyetler Birliği'nin Stalin dönemindeki dikta rejimine

karşı gelen en kararlı devrimci olmasına rağmen, Sovyetler Birliği tahlilini sadece bu diktatörlük görünüşüyle sınırlamadı. Hatta Sovyetler Birliği'ni Stalinist siyasetle sınırlı tutmayarak -ki Stalinist siyaset de Yeltsin'inki kadar karşı devrimci idi- dünya işçi sınıfı için çok daha belirleyici olan önemine göre değerlendirmişti.

Bu gerçekler Troçki'yi her yeni aşamayı yani işçi devletinin tamamen yozlaşmış siyasi iktidarının tahlilinin de ötesinde, işçi sınıfı devrimiyle gerçekleştirilen toplumsal olgulardan geriye ne kaldığını incelemeye yönelmiştir.

Bizler, işçi sınıfının bilinçli alanında kalmak için eski Sovyetler Birliği'nin gelişmesi tahlilini ancak bu toplumsal gerçekler temelinde değerlendirmeyi doğru bulanlardanız.

İşte aynı nedenlerden dolayı, İkinci Dünya Savaşı'nın niteliği hakkında ve devrimcilerin yapması gereken seçenek konusunda belirleyici olan iki tarafın da emperyalist olduğunu tespit edebilmektir. Alman emperyalizminin faşistliğini öne sürüp ona karşı olanların rejimlerini "demokratik" diye adlandırmak, iki emperyalist taraftan birini seçmek -yani sonuçta emperyalizmi savunmak- yanlıştı ve bunun sahtekârlığını teşhir etmek gerekiyordu. Stalinistler ve toplumsal demokratlar bu sahtekârlığa dayanarak işçi sınıfının siyasi silahını elinden alıp emperyalizmi güçlendirdiler.

Belirli dönemlerde, özel olarak Sovyet ordusu Doğu Avrupa ülkelerini işgal ettiğinde, bu işgallerin gerici yönlerini -olumlu yönlerinden- daha ağır bastığını belirtmiştik. Ama yine de SSCB'nin yozlaşmış işçi devleti diye adlandırmaya devam ettik.

Şu ana kadar Ekim devrimiyle doğan toplumsal yapı tamamen tasfiye edilmedi. Eski Sovyetlerde iktidar bürokrasinin elinde olduğu sürece -bu iktidar şekli ne olursa olsun ve bürokrasinin siyaseti ne olursa olsun- bizler yine eski Sovyetler Birliği'ni yozlaşmış işçi devleti olarak tanımlamaya devam edeceğiz. Her ne kadar bugün bu devlet çok ileri bir safhada yozlaşmışsa da, değerlendirmemizi "nicelik"lere göre değil, "nitelik"lere göre yapmayı doğru buluyoruz.

YELTSİN'İN KARARNAME DARBESİ: SUYA YAZILAN YAZI (*)

"Eski SSCB'de İktidar Savaşı" başlıklı dizi filme, Yeltsin'in "olağanüstü kararları"nı açıklanmasıyla, bir yenisi daha eklendi. Haftalardan beri Yeltsin, muhalefeti bu kararla tehdit ediyordu ve bu kararı aldıktan dört gün sonra ondan vazgeçti. Bürokratlar için sorun yine kararların alınması değil, alınan kararların uygulanılmasıdır.

1990-91 yıllarında Gorbaçov'un iktidarında çatlaklar başgösterirken üç defa kendisine tüm yetkileri vermişti. Ve sonucun ne olduğunu biliyoruz. Yeltsin, meslektaşı Gorbaçov'a göre olayların gidişatına daha az etki yapabiliyor. Yeltsin, bir yıl önce, meclis tarafından onaylanan bir çoğunluk elde edebilmişti. Fakat şimdi aynı milletvekilleri onu görevinden uzaklaştırmakla tehdit ediyorlar!

Bugün basın meclisi "tutucu" olarak suçluyor. Ama aynı basın üç yıl önce, iktidar adayına karşı çıkıp onun yerine Rus Yüksek Sovyet'i Başkanı Yeltsin'i seçen aynı milletvekillerini, o zaman "reformcu olarak" tanıtmıştı.

Elbette o zaman süreç Yeltsin'in yararına işlenmişti, fakat ona yardımcı olan etken iktidara gelince aleyhine işlemeye başladı. Şimdi Yeltsin'in bundan şikayet etme hakkı yoktur çünkü kendisi koltuk ihtirasıyla iktidar zirvesindeki kavgaları başlatmıştır ve bu ise kazananları da iktidar araçlarından mahrum bırakmıştır.

Omurgası olmayan bir rejim

Önceleri, bürokrasinin hükümeti yönetme şekli basit ve etkiliydi: İktidarın zirvesinde bir Politik Büro vardı ve bu Büro ile Rusya arasında bir sürü kademe şeklinde kadrolar vardı. Bu tek parti aygıtı,

---

(*) Bu makale ve onu takip eden makaleler, haftalık Lutte Ouvriére (İşçi Mücadelesi) gazetesinin, 1993-1997 arasındaki Eski Sovyetler Birliği ile ilgili çıkan yazılardan seçilmiş ve çevrilmişlerdir

milyonlarca üye vasıtasıyla merkezden gelen emirleri uyguluyor ve kontrol ediyorlardı. İşte ilk başta rejimin bu omurgası kırılmıştır ve Brejnev'den sonra yapılan koltuk kavgasında, birbirine rakip bürokrat kesimlerin çıkarları için siyasi güçlerini seferber edip bu omurgayı dilim dilim parçalamışlardır.

Yeltsin bugün, Rusya'da bu merkezi yönetimden geriye kalanı temsil ediyor fakat Gorbaçov'u uzaklaştırmak için kullandığı güçleri şimdi karşısında buluyor. Üstelik de bugün bürokrasi içerisinde merkezi bir iktidar istemeyen bürokratik kesimler daha çok güçlenmiş durumdalar.

Bu kavgalar sonucunda artık SSCB çökmüştür ve Rusya farklı bürokrat savaş ağalarının iç kavgalarından dolayı uçuruma doğru ilerlemektedir. Çelişkili bir şekilde bu üst bürokratlardan birisi merkezi iktidarı güçlendirmek istediğinde bile, yaratılan zeminden dolayı verdiği mücadele tam aksi sonuçlanıyor. Çünkü kendisine taraftar olarak sadece başka bürokratik derebeyleri bulabiliyor. Onlar ise yardım karşılığında daha çok bağımsızlık istiyorlar.

Son anlamlı bir örnek olarak geçen Aralık ayında milletvekilleri Yeltsin'in özelleştirme planına karşı oy kullanınca, Yeltsin büyük kamu kuruluşlarının özelleştirme hakkının bundan böyle yerel yönetimlere ait olduğunu kararlaştırdı. Bu karar herhangi bir Batılı kapitalistin bu kuruluşlara müşteri olmasını sağlamadı. Fakat Yeltsin'in iktidarını daha da sarstı. Çünkü yerel yönetimler ve büyük şehirlerdeki bürokratlar, şimdi Yeltsin'in karamamesine dayanarak ona karşı çıkabilirler.

Parçalanmış bir iktidar

Milyonlarca eski sovyet bürokratı her ne kadar şimdi kendilerini "iş adamı" olarak adlandırsalar da, çevreleri, görevleri ve gelirleri yönünden yine de devlet aygıtına bağlılar. Fakat yaptıkları talanların boyutları çok büyüdüğü için ortaya çıkan bir sürü karar alma merkezleri, merkezi iktidar ile zıtlaşmaktadır ve rekabet halindedir. Bu ise gittikçe düzeni tıkamakta ve güçlü bir iktidar yaratabilme olanakları-

nı baltamaktadır.

Hatta şimdi Yeltsin'in o meşhur halk oylamasını gerçekleştirebilecek imkânlara sahip olup olmadığı bile kuşkuludur. Yerel yönetimlerin karşı çıkması durumunda Yeltsin'in bu seçimleri düzenleyip, sonuçlarını kontrol edebilmesi için ne gibi imkânları vardır? Hadi diyelim Yeltsin halk oylamasını gerçekleştirebildi ve sonuçta kazandı, amma da başarı olur! Bundan önce Mart 1991'de Gorbaçov tarafından halk oylaması düzenlenmişti. SSCB'nin devamını onaylatmıştı fakat hemen "bu zafer" suya düştü.

Moskova'da bile iktidar felç olmuştur. Çünkü yürütme (Yeltsin) ve sözde "demokratları" ile yasama ("tutucu" milletvekilleri) ve "merkezciler" arasındaki kavga bütün gücüyle devam ediyor. Bir de Yeltsin'in oluşturduğu Anayasa mahkemesi, şimdi Yeltsin'in iktidardan uzaklaştırılması için yeşil ışık yakıyor.

Yeltsin'in "ülkenin kaderini tayin etme sorumluluğunu" aldığını beyan etme şartları, bize gülünç bir şekilde bu "farklı merkezler" arası savaşı ortaya koyuyuyor.

20 Mart Cumartesi akşamı Yeltsin, bundan böyle devlet başkanının Rusya'yı "doğrudan yönetimi altına" aldığını ve yine basını da doğrudan denetimi altına aldığını ancak televizyon yayınıyla duyurabildi. Ertesi gün ise Yeltsin'in "denetimindeki" bu aynı televizyon, canlı yayınla Yeltsin "Anayasaya aykırı hareket etti" diye olağanüstü toplanan Meclisin suçlamalarını verdi. Sonraki gün ise Kremlin Başkan yardımcısı Ruskoy'un ihanetini teşhir ediyordu. Ama aynı anda Yeltsin ise halka "Başkan ve Başkan yardımcısına güvenmeleri için" çağrıda bulundu. Söylenenlere göre askerler arasında çok tutulan general Ruskoy ise açık bir şekilde Yeltsin'e güvensizliğini belirtti.

Yeltsin ile meclis arasındaki bu kavga iktidarı daha da sarsıyor. Yeltsin bu gidişatı durdurmak istese bile elindeki imkânlar, Gorbaçov iktidarından daha az. Gorbaçov da bazı bürokrasi çevrelerini saf dışı bırakarak, televizyonu denetim yoluyla doğrudan halkın bazı kesimlerine hitap etmeye çalışmıştı. Bugün halk günlük yaşam sorunları altında ezildiğinden dolayı zirvedeki hesaplaşmalara karşı ilgisiz-

dir. Terazinin bu mevcut dengesini şu ya da bu yönde değiştirebilecek olan Yeltsin'i desteklemek için sokağa dökülen bir kaç bin kişi ya da onlara karşı yine sokağa inen aynı sayıdaki insanlar değildir.

Eski SSCB çerçevesinde, eski itibar ve imkânlarını kaybetmesine rağmen Yeltsin hâlâ daha merkezi bir konumu olan tek güçtür. Fakat buna rağmen Genelkurmay yine de temkinli davranıyor. Bu temkinin nedeni belki de siyasi alana bir müdahale girişiminin ordu içinde farklı iktidar çevreleri arasındaki zıtlaşmalara dönüşmesinden korkmasıdır.

Batının "Yasalcılığı"

Yeltsin'e geriye kalan tek destek, Batının ısrarla tekrarladığı destektir. Bu ise belki daha çok bir köstektir. Çünkü muhalefet, Başkan Yardımcısı ve diğer bazı çevreler bu olguyu "kabul edilmez bir içişlerine müdahale" olarak teşhir ediyorlar. Clinton'un, Yeltsin "*son bir yıl içinde Rusya'da demokratik seçimlerle başa gelen tek yöneticidir*" şeklindeki yasalcı açıklaması ise gülümsemelere yol açıyor. Üstelik bu arada diğer ABD yetkililerinin yaptıkları açıklamalar ise Rusya'da zirvede bazı değişiklikler beklediklerini gösteriyor. Aslında Batılı yöneticilerin Yeltsin'i hâlâ desteklemesi, onun kişisel yeteneklerinden değildir. Rusya'daki bu dengesizlik ortamında tüm yetersizliklerine rağmen ve durumun tamamen karmaşaya dönüşmesini engelleyebilecek tek merkezi güç hâlâ Yeltsin'dir.

İnşası güç bir "demokrasi"

Batılı yöneticiler, Rusya'da "demokrasinin kök salmasının güçlüklerinden" yakınıyorlar. Fakat bu kişiler şunu unutuyorlar: Sınırlı sayıdaki zengin ülkelerde bile sözünü ettikleri demokratik aygıtların inşası yüzyıllar süren krizler, devrimler ve geriye dönüşler sonucunda olmuştur. Yine de bütün bunlara rağmen bu ülkelerde savaşlar, diktatörlükler ve faşizmin ortaya çıkması önlenememiştir.

Batı burjuvazisi uzun süren oluşumu sırasında deneyimli devlet aygıtları yaratabilmiştir. Öyle ki, ABD meclisi, Başkan Nixon'u görevinden almaya varan krizi boyunca bile, Rusya'da şimdi yaşanan karmaşa olmamıştır.

Rusya, Ukrayna, Gürcistan'da, vb. yer alan siyasetçiler arasındaki iktidar kavgasının zemini Fransa, ABD ve İtalya'daki gibi rayına oturmuş devlet aygıtlarına dayanmıyor. Onların dayandığı zemin kavgalar sonucu harabeye dönmüş devlet aygıtlarıdır. İşte eski SSCB'nin çırpındıkça daha da karmaşaya batmasının gerçek nedeni bunlardır.

(26.3.1993)

YELTSİN'İN MİCLİSİ FESHETMESİNİN ARDINDAN RUSYA

Bir yanda siyasetçilerin kanlı kavgası, diğer yanda emekçilerin artan sefaleti

Yeltsin kazanmış durumdadır. Hiç değilse rakipleri Rutskoy, Hasbulatov ve temsil ettikleri meclise karşı kazanmış durumdadır. Seçimle iktidara geldiğini ve "halkın" tek temsilcisi olduğunu iddia eden Yeltsin'in zaferinde halkın hiç bir katkısı olmamıştır. Yeltsin'i destekleyen Batı basını bile, son anda zaferi kutlamaya gelen bir kaç bin yürüyüşçüyü, "halkın desteği" olarak yutturamadı. Yeltsin'in üstün gelmesinin tek sebebi, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Özel Birliklerin ve bir Paraşütçü Birliğinin desteği olmuştur.

Bürokrasinin üst kademelerindeki çıkar kavgasının sonuncusu kanlı bitmiştir. Fakat bu, çıkar kavgalarının bittiği anlamına gelmiyor.

Gorbaçov döneminde iktidar kavgası ortaya çıktığında, o zamanlar sönük bir kişiliği olan Yeltsin'i kim tanırdı ki? Yeltsin, kendine o zamanlar "komünist" diyen Parti'nin Yönetim Kurulu'na Gorbaçov tarafından getirilmişti. Yeltsin kısa zamanda hem Gorbaçov'un rakibi ve hem de onu iktidardan uzaklaştıran kişi durumuna gelmiştir. Aynı şekilde de, Yeltsin'in başkan yardımcısı ve meclis başkanı yaptığı Rutskoy ve Hasbulatov, bu defa Yeltsin'in baş rakipleri olmuşlardır.

Fakat zirvedeki iktidar kavgası, diğer Cumhuriyetlerde, bölgelerde ve illerde de çıkar kavgasını körüklemiştir. Tıpkı Yeltsin'in, Gorbaçov'a karşı SSCB'nin parçalanmasını ve hatta Rusya Federasyonu içinde merkezkaç akımları, "mümkün olduğu ve kucaklayabildikleri kadar" ifadeleriyle, desteklediği gibi. Amaç, zirveden diğer bölgeleri kontrol etmekten aciz duruma düşen iktidarın yerine geçmekti. Fakat işte bu siyaset üst düzeydeki merkezi bürokrasinin çok yıpranmasına yol açmıştır.

Merkezi bürokrasinin egemenliğinden kurtulan mahalli bürokratlar ise SSCB'yi 15 bağımsız Cumhuriyet şeklinde, halklarına hiç de da-

nışmadan bölmüşlerdir. SSCB'nin bölünmesinden sonra geriye kalan en büyük ülke olan Rusya Federasyonu da bir sürü mahalli derebeylerin önem kazanmasından dolayı merkezi ağırlığını gittikçe yitiriyor. Şu anda Rusya federasyonu 80 "tabadan" ibarettir. Bu 80 bölge, özerk milli cumhuriyet, vilayet ya da şehirlerden oluşuyor. Bu 80 bölgenin yönetimleri, fiilen istediklerini yapıyorlar ve bu nedenle de o bölgedeki zenginliklere ve mevcut üretime el koymuş durumdalar.

Onlarca yıl boyunca bürokrasi merkezi ve toplu bir şekilde acımasız bir diktatörlüğe dayanarak ülkeyi talan ediyordu ve işçilerin emeğini sömürüyordu. Bürokrasi planlı ekonomiyi kemirerek onu kendi çıkarları doğrultusunda yozlaştırmıştı. Bugün ise artık "kendi hesaplarına" çalışan bürokratlar devleti parça parça bölüşüyorlar ve planlı ekonomiyi de yerle bir ediyorlar. Bürokrasinin "egemenlik" yarışı, vahşi bir şekilde devlet fabrikalarına el atmak, onların kasalarını, ürünlerini ve hammaddelerini talan edip döviz karşılığı satmak şeklinde gelişiyor. Bu nedenle ekonomi çökmek üzeredir. İşçi sınıfının ve fakir kitlelerin yaşam şartları ise gittikçe felakete dönüşüyor (Sovyetleri inşa eden işte bu kitleler, yeni zengin-talancı bürokrasinin ve mafyanın bedelini ödemektedir).

Gerek Yeltsin, gerek bürokrasinin çıkarlarını savunan diğer kişilerin esas sorunları devletin gittikçe gücünü kaybetmesi değildir. Bu kişilerin esas sorunları müthiş bir şekilde yaşam şartlarının kötüleşmesi karşısında işçi sınıfından gelebilecek kitlesel tepkilere karşı, gücünü yitirmekte olan bu devletin çıkarlarını korumakta aciz kalma tehlikesidir. Fakat merkezi devlet aygıtının yeniden güçlenebilmesinin karşısında duran -tabii aynı zamanda Yeltsin'in kişisel iktidarının güçlenmesi karşısında da duran-, Yeltsin'in iktidara ulaşabilmek için körüklemiş olduğu bu iktidar kavgasıdır. Bu kavga bugün ters tepip Yeltsin'e karşı işliyor.

Yeltsin aylardan beri Meclise karşı yürüttüğü kavgada kesin tavır koyamayıp, devamlı tereddüt etmesinin esas nedeni Yeltsin'in votkaya çok yatkın olmasıyla sınırlı değildir. Yeltsin uzun zaman meclis ile anlaşmak zorunda kalmıştı, çünkü etkileri artan mahalli iktidarla-

ra da tavizler vermek zorundaydı.

Yeltsin'in Meclise karşı elde ettiği zafer yeni bir dönemin başlangıcı mıdır? Bu zafer duruma hakim olmanın zeminini yaratmış mıdır? Bu hiç de kesinleşmemiştir. Çünkü, Moskova sınırları içinde iktidar tekeline sahip olmak, diğer bölgelerde de otomatik olarak iktidara sahip olmak anlamına gelmiyor. "Federasyon Konseyi" çatısı altında toplanmış bulunan yerel bürokratik-derebeyleri kavga esnasında, Yeltsin'in kesin bir zafer kazanmasını istemediklerini belirtmişlerdi. Bugün ise hepsi de birbiri ardından zafer kazanan Yeltsin'e bağlı olduklarını belirtiyorlar. Fakat bu, gerek Yeltsin'e ya da merkezi iktidarı temsil eden herhangi bir şahısa gerçek yetki vermeye karar verdikleri anlamına gelmiyor.

Ordu, Yeltsin'e, Moskova'da yaptığı yardımı memleketin diğer bölgelerinde de yapacak mıdır? Bu hiç de garanti değildir. Yeltsin'in ordunun genel kurmayına atadığı bir kısım yüksek rütbeli askerler bir sürü pazarlıktan sonra bir kaç birliği Moskova'da seberber edebildiler. Eğer ordu genel kurmayı Yeltsin'i desteklemeye karar verse bile, bu kararı yerine getirmiyi kaç tane yerel askeri kurmay ya da asker kabul edecektir? Askeri bürokrasi de sivil bürokrasi gibi gelişiyor. Gerek Rusya'daki ve özellikle diğer bağımsız cumhuriyetlerdeki yerel genel kurmaylar da farklı derecede derebeyliklerini kurmuşlardır ve kendi çıkarlarını savunan siyasetler izliyorlar. Bu siyaset ise merkezi iktidarın çıkarlarıyla çakışır anlamına gelmiyor. Üstelik de bu yerel meclislerin başlarında bulunan kişilerin yüzde 30'u askerlerden oluşuyor.

Moskova'da yaşanan son olaylar şunu göstermiştir: Eğer merkezi iktidar, devletin parçalanmasını engelleyebilirse, bunu ancak zor kullanarak, yani diktatörlüğe geri dönmek yoluyla elde edebilir. Bu diktatörlük belki Yeltsin, belki de onu uzaklaştıracak bir rakibi tarafından, belki de bir general tarafından gerçekleştirilebilir. Gerek kendisine komünist diyen bürokratlar ve bugün, genellikle aynı kişilerin oluşturduğu "pazar ekonomisine dönüş" siyasetini uygulamak isteyen bürokrasi ancak diktatörlük yoluyla yönetilebilir.

Zafere ulaşan Yeltsin'in aldığı ilk karar, tutuklamalar, sokağa çıkma yasağı, Pravda gazetesi dahil bazı yayınların yasaklanması ve diğerlerinin de sansüre tabi tutulması -hatta Yeltsin taraftarı olanların bile- bazı örgütlerin yasaklanması ve Yeltsin'i desteklemeyen bazı yönetici ve yüksek bürokratların görevlerinden uzaklaştırılmaları olmuştur.

Bürokrasi gençliğinde, işçi sınıfına karşı olan diktatörlüğünü, "proletarya diktatörlüğünü" ilan etmişti. Şimdi bunayan bürokrasi ve batı dünyası diktatörlüklerine "demokrasi" diyorlar.

Eski SSCB'de -şimdiki Rusya ve SSCB'den kopan Cumhuriyetlerdeki- son gelişmeler, eskiye göre hiç de daha çok özgürlük getirmemiştir. Hatta ileride eskisinden daha az özgürlük olacaktır. Son değişmelerin kitlelere getirdiği kesin sonuç daha çok sefalet olmuştur.

(6.10.1993)

RUSYA: BÜYÜK TEMİZLİK VE KARA PARANIN AKLANMASI: YELTSİN "BEYAZDAN DAHA BEYAZ YIKAR..."

Yeltsin iktidarı 18 Ekim'den bu yana Moskova'daki Olağanüstü Hal ve sokağa çıkma yasağını kaldırdı. Şimdi kendisini, 12 Aralık'ta yapılması kararlaştırılan seçimleri, istediği gibi hazırlıyor. Aynı zamanda da "demokrasi" anlayışlarının ne olduğunu ve muhalefetteki meclisin ırkçı sloganlarına ne derece karşı olduğunu da ortaya koyuyor.

Yerel "Sovyet"leri (Konseyleri) fesh ederek -fakat bazı yerel yöneticiler bunu kabul etmediler-, genel seçimleri gerçekleştirebileceği şüpheli olsa bile, şimdiden basını tamamen egemenliği altına almaya çalışmaktadır. Gazeteler birbir denetim altına alınıyor, emirlere uymak zorunda bırakılıyor (başyazıların içeriği değiştiriliyor, yorumcular uzaklaştırılıyor, vb.). Televizyona gelince, kayıtsız şartsız Yeltsin taraftarı olmayanlar televizyondan kovuluyorlar.

Tabii ki bu, yerel bölgelerdeki Yeltsin taraftarlarıyla, yerel bürokrat "derebeyleri" arasındaki güç dengesini değiştirmiyor. Çünkü, bu yerel "derebeyleri" eskisi gibi merkezi iktidarın denetimi dışında kalmak istiyorlar ve arpalıklarını talan etmelerine kimsenin karışmasını istemiyorlar.

Medyanın tamamen Yeltsin yönetiminin tekeli altına girmesi, genel kamuoyunu etkileyerek belki de güç dengelerini biraz değiştirebilir. Son Yeltsin ve meclis kavgası sırasında, iktidarın basına kolayca el atabileceğini, fakat orduya o kadar kolayca egemen olamayacağını gördük.

Yeltsin'in bazı muhalefet partilerini yasaklaması ve basını denetim altına almasıyla, kendi taraftarlarının deyimiyle "ülkedeki ilk demokratik genel seçimlerin" sonuçlarından fazla endişeli olmasına gerek kalmıyor.

Yeltsin'in adamları: Şumeyko Baba...

Yeltsin, herhalde komedinin dört dörtlük olması için, basını terbiye etme görevini Şumeyko'ya vermiştir. Başkan Yardımcısı olan bu kişi, iki yıl önce Yeltsin tarafından, göze batar bir şekilde mafyanın paralarını akla-

dığından dolayı görevinden uzaklaştırılmıştı. Hatta bu vesileyle, bazı delilleri yayınlamaya cesaret eden az sayıdaki gazeteciye küfür yağdırmıştı. Bu beyefendinin basını "demokratikleştirmek" (Yeltsin taraftarlarının iddiasına göre) için ne gibi çabalar harcayacağını tahmin edebiliriz!

Tabii ki, çok tanınmış bir esrar kaçakçısı olan Şumeyko'nun, basın tarafından mafyayla olan sıkı ilişkileri ortaya çıkarılan diğer bir kaç bakandan fazla bir farkı yoktur. Şimdi artık onlar için durum çok iyi... Çünkü bütün bunlar artık değişecektir.

Bu şahıslar arasında Moskova'nın şimdiki Belediye Başkanı Luşkov önemli bir yer tutuyor. Luşkov neredeyse açıkca, hatta iktidar yanlısı gazetelerde bile, yerine geçtiği Gavril Popov'un "Babası" olduğundan sözediliyor. Bu çok ünlü "demokrat" Popov, Moskova'da bir çok binaya el koyup haraç karşılığı Batı şirketlerine satmakla ün salmıştır. Bu büyük "başarıları" o kadar artmıştır ki, hem belediye yöneticileri hem de yerel yetkililer arasında ona kıskananlar olmuştur. Bu kıskançlık o kadar büyümüştür ki, pay alamayan çakallar birleşerek Popov'u koltuğundan ettiler, Luşkov'u onun koltuğuna oturttular... Ve Luşkov'da Popov'u danışman olarak yanına aldı.

Yeltsin ile meclis arasındaki kavga sırasında Luşkov aşırı bir Yeltsin taraftarı olarak parlamıştır ve meclislerdekilere "faşist" olarak nitelemiştir. Bu ise, gerek Avrupa basını için gerek Rusya basını için hem Luşkov'u hem de tüm Yeltsin taraftarlarını "demokrat" ilan etmek için yeterli olmuştur. Onları milliyetçiliğe ve Meclise Başkanı Hasbulatov'un bazı ırkçı taraftarlarına karşı bir set olarak tanıtmışlardır. Bu şunu hasır altı etmek anlamına gelir: Bazı Yeltsin taraftarlarının basında, başta Hasbulatov olmak üzere hasımlarına "Rus olmadığı için" sürekli saldırdıklarını görmemektir. Örneğin, Hasbulatov'un Çeçen kökenli olduğu ve Kafkas tipi taşıdığı devamlı ön plana çıkartılıyor.

... ve ırkçı demagog Luşkov

Bu alanda Luşkov -muhakak ki üst makamlardan yeşil ışık almıştır- ırkçı demagojiyi üst boyutlara çıkartmıştır. Açıkca "Şehri is-

tenmeyen kişilerden arındıracağını" açıklamıştır. Her halde iyi anlamayanlar için şunu da eklemiştir: "Onların yerine Tambov, Lipetsk veya Briansk şehirlerinden gelecek olan dürüst esnafı, geleneksel ve güzel Rus ürünlerini" alacaktır. Bu şu anlama gelir: Moskova'da esmer insan avı başlamıştır

Yani bu "istenmeyen" ve onlara göre "dürüst olmayan", tipik Rus şehirlerinden gelmeyen ve tipik Rus ürünleri satmayan yani "kötü" ürün satan esnaf, olsa olsa Kafkasya'dan gelebilir. Genellikle büyük Rus şehirlerinde gerek Kafkas bölgesinden, gerek diğer ülkelerden gelen sebze ve meyveleri satan esnaf Kafkas kökenlilerdir. Luşkov hiç bir şeyden çekinmiyor.

Gerek Kafkas kökenli esnaf veya diğer Rus olsun ya da olmasın Moskova ve Petersburg'taki "özel" satıcılar, ürünlerini halkın alım gücüne göre çok pahalı satıyorlar. Bu nedenle genellikle halk arasında sevilmiyorlar. Bu ürünleri genellikle Yeltsin taraftarları olan, vurguncular, spekülatörler, mafya çevreleri satın alıyorlar. Çünkü sadece onların parası var. Gürcü, Çeçen, Azeri esnafın esas müşterileri de onlardır.

Fakat halkın hayat şartlarının daha da kötüye gittiği bu son dönemde, Luşkov, Yeltsin ve ortakları halkın dikkatini başka yöne çekmek için "yabancıları" "günah keçisi" olarak kullanıyorlar. Böyle bir ırkçı kampanyanın yürütülmesi (Yeltsin taraftarları bu gibi ırkçı kampanyaları ilk defa yapmıyorlar) tamamen denetim altında olan Rus basınını rahatsız etmese gerek. Batı basınına gelince, o da "gözü kapalı" desteklediği kişilerin ayıplarını görmeme alışkanlığına sahiptir...

(22.10.1993)

ARALIK 1993 SEÇİMLERİNDEN SONRA RUSYA

Yeni Anayasanın Yeltsin'e verdiği yetkiler, hem siyasetçiler ve hem de oy kullananlar ve çekimser kalanlar tarafından kabul edilmiyor. Kohl, Clinton ve onlar gibi batı yöneticileri alelacele, Boris Yeltsin'i 12 Aralık seçimlerindeki başarısından dolayı kutlamışlardı. Acele etmekte haklıydılar. Çünkü seçim sonuçlarının gerçek durumu ortaya çıktıkca "zaferin" ne olduğu da ortaya çıkıyor.

Bir muhalefet meclisi

Seçim sonuçları belli oldukça, Yeltsin'in sağ kolu Gaydar'ın "Rusya'nın Tercihi" partisinin oyların sadece yüzde 13'ünü alabildiği ortaya çıkıyor. Komünist Parti ve Jirinovski'nin Liberal Demokratik Parti'nin aldığı oyların ancak yarısı kadar oy almıştır. Belki sonuçta, "Yeltsin" taraftarlarının koltuk sayısı oy oranına göre daha fazla olabilir. Çünkü milletvekillerinin sadece yarısı ülke çapındaki seçimlerle belirleniyor (bilinen ilk sonuçlar bu seçimlerle ilgilidir). Geriye kalanlar ise bölgesel olarak belirlenmektedir.(*)

Bölgesel seçimlerde "Yeltsin-Gaydar" adayları daha kârlı durumdadır. Resmi makamlarda bulundukları için daha çok tanınmışlardır ve resmi makamların yaptığı reklamlardan "pay" almışlardır. Bir devletin olanaklarından, bilhassa televizyonundan yararlanmışlardır. Komünist Partisi Başkanı Zuganov'un yaptığı açıklamaya göre, kendisi televizyondan sadece 14 dakika yararlanabilmiş, halbuki Cumhurbaşkanı Yardımcısı Gaydar'ın listesi televizyondan 4 saat yararlanmıştır. Bir de Yeltsin taraftarları, resmi ve resmi olmayan bir sürü klip ve özel reklamlardan yararlanıp devamlı televizyonu işgal etmişlerdir. Fakat yine bütün bunlara rağmen resmi adaylar başarısız olmuşlardır.

Ayrıca kapitalist canlanma yanlısı Rusya'nın Birliği İçin Uzlaşma Partisi 29, Yablako grubu 28, merkezci Rusya Demokratik Parti 17 sandalye kazandı.

Yeltsin'in can düşmanı bir çok aday seçimleri kazanmıştır. Örne-

ğin eski SSCB Yüksek Sovyet Başkan Yardımcısı ve 1991 Ağustos askeri darbesinden dolayı tutuklanan Luklanov ve Yeltsin'in eski sağ kolu, fakat Moskova'ya karşı çıkıp "bağımsız" Ural Cumhuriyetini ilan ettiği için görevinden uzaklaştırılan Rossel de seçilmiştir. Genelde, merkezi iktidara karşı çıkan yerel "derebeyleri" seçimleri kazanmışlardır.

Sonuç olarak, iki ay önce eski Yüksek Sovyet'i top atışlarıyla yıkan Yeltsin, Komünist Parti başkanının belirttiği gibi "eskisine göre daha çok muhalefette bulunan" yeni bir meclis ile karşı karşıya kalacaktır. Bu meclis ise çözülmekte olan bürokrasinin durumunu yeniden ortaya çıkarmaktatır.

"Kabul" edilen yeni anayasa

Rus cumhurbaşkanı taraftarları kendilerini avutmak için Moskova'daki seçim büroları kapanır kapanmaz Yeni Anayasa'nın onaylandığını açıklamışlardır.

Onaylama için seçmenlerin yarısının oy kullanması yeterlidir ve oy kullananların da yüzde 50'den fazlası olumlu oy kullanırsa anayasa onaylanmış sayılır. Yeltsin'in bu yeni Anayasa'dan amacı yetkilerini daha çok artırmak ve meclise bağlı kalmamaktır. Seçim kampanyası esnasında Yeltsin tehditler savurup bu yeni anayasanın onaylanması gerektiğini tekrarlıyordu. Çünkü ona göre ülke anayasasız kalacaktı (çünkü eskisini kendisi iptal etmişti). Üstelik hükümetin tüm resmi imkanlarını kullanıp propaganda yapmıştı ve hatta ona karşı olan partilerin refarandum uygulamasını engellemişti. Ama yine de bütün bunlara rağmen başaramadı.(*)

Resmi verilere göre Anayasa onaylanmış sayılır. Oy kullananlar

(*) Keskinleşen sonuçlara göre, 103 milyon seçmen oy kullanmış ve seçimlere katılım yüzde 54 olmuştur. Anayasa için yüzde 58 "evet" çıkmıştır. 450 üyeli mecliste partilerin kazandığı sandalye sayısı şöyledir: Yeltsinci Rusya'nın Tercihi Partisi 103 sandalye, Jirinovski'nin Liberal Demokrat Partisi 66 sandalye, Gorbaçovcu Rusya Federasyonu Komünist parti 62, muhafazakar tarım Partisi 49, Kadınlar partisi 25 sandalye kazanmıştır.

yüzde 52'yi geçiyormuş ve oy kullananların da yarıdan fazlası olumlu oy kullanmış. Fakat batılı gözlemciler ve gazeteciler, bunun gerçekleri yansıtmadığını söylüyorlar. Hatta Yeltsin'in kalesi olarak bilinen Moskova, Leningrad-Saint Petersburg, Sverdlovsk-Ekaterinbourg, seçim bölgelerinde bile katılmayanlar hatta red oyu verenler çoğunlukta idi. Örneğin Vladivostok ve Uzak-Doğu bölgelerinde olduğu gibi.

Yine bölünmüş ve yine birbirine düşman taraflardan oluşan iktidar

Duma'da (Meclis'de) muhalefet çoğunlukta olabilecektir. Seçim sonuçları Yeltsin gürühunu zayıflatmıştır. Üstelik Yeltsin taraftarları koalisyon konusunda bölünmüş durumdadırlar ve Yeltsin yeni Anayasaya rağmen daha güçlü konumda değildir. Tabii ki, Anayasaya göre Yeltsin'in yetkileri çok güçlüdür. Fakat eğer onları uygulayacak güç yoksa yasalar yetersizdir. Yeltsin'in durumu da budur.

Birçok bölgede -köken olarak Rus olmayanlar ve olanlar da dahil- bölge yönetimleri kendi yetkilerini pekiştirmek ve "merkeze" karşı oldukları için yerel imkanlarını kullanıp kendi adaylarını seçtirdiler. Yeni seçilen bu kişiler de tabii ki, gerek Yeltsin'in gerek başka birisinin, onları merkezden kontrol etmelerine karşıdırlar.

Bazı bölgelerde ise, örneğin Tataristan bölgesinde yerel yöneticiler seçimlere karşı çıktılar ve "*komşumuz Rusya'nın seçimlerine katılmanın vatana ihanet olduğunu*" açıkladılar. Ural bölgesinde bağımsız cumhuriyet ilan eden ve görevden uzaklaştırılan yöneticiler yeniden seçilmişlerdir ve bağımsızlıklarında ısrar ettiklerini vurgulamışlardır. Aynı şey Doğu-Sibirya'daki Vladivostok, tüm Volga bölgesi ve yerel bağımsızlıklarını isteyen bütün bölgeler için geçerlidir.

Jirinovski gibi bir lafebesinin, laf cambazlığıyla eski konum ve itibarlarını kaybeden askerler ile şimdiki iktidara duydukları tepkiden dolayı, Jirinovski'nin yabancı düşmanı fikirlerine rağbet gösteren yoksulların çoğalması, gelecek için büyük tehlike oluşturabilir. Fakat kısa vadede, esas olarak, yeni Anayasa sayesinde -sözde- çok

büyük yetkilere sahip olan Yeltsin'i daha da yıpratacaktır.

Yeltsin'in güçlü merkezi bir iktidarı kurabileceğine inanmış bazı çevreler, Jirinovski'nin elde ettiği başarıdan dolayı Yeltsin'e bundan böyle sırt çevirebilirler. Devlet aygıtının bazı bölümlerinin -özel olarak ordunun- desteğini elde eden Jirinovski, Rus siyasi hayatında var olan (ama bu vesileyle büyüyen) bir olgunun daha da ön plana çıkmasını sağlamıştır: Yani mevcut imtiyazlarını genişletip pekiştirmekle ve ekonomiyi talan etmekle meşgul olan bürokrasi şu anda güçlü merkezi bir iktidar istemiyor ve gerçek temsilcisi olarak Yeltsin'i görmüyor.

(20.12.1993)

RUSYA: EKONOMİ ÇÖKÜYOR, YOKSULLUK ARTIYOR

Rusya Çalışma Bakanlığının yayınladığı son rakamlara göre, çalışanların dörtte üçü ayda 110 bin ruble (1 milyon 100 bin lira), geri kalanı ise bu miktarın yarısıyla geçinmek zorundadır. Fakat diğer yandan bazı alanlarda fiyatlar -yeme içme, nakliyat, vb.- Batı Avrupa düzeyindedir. Bir çok şatış mağazalarında, giderek ithal edilen ürünler satılıyor... ve ithalat fiyatına.

Batının kötü malları çok para kazandırıyor... Bazen de ölüm saçıyor

Zenginler -bürokrat, "işadamı", mafya, genellikle bunları birbirinden ayırt edebilmek çok zordur- için lüks mağazalarda gösterişli reklamlarla lüks arabalar satılmaktadır. Halbuki düne kadar bu mağazalarda halkın alabileceği mallar satılıyordu. Büyük şehirlerdeki binlerce küçük arabada tatlılar, alkol, sigara, vb. Avrupa ambalajıyla satılmaktadır. Genellikle bu mallar üçüncü dünya ülkelerinden gelen taklit mallardır. Ya da zengin ülkelerden gelen, ama çoğulukla zamanı geçmiş, bozulmuş ürünlerdir. Bu nedenle bir çok zehirlenme olayı yaşanıyor. Resmi makamlar ise, arada bir sadece uyarı yapıyor.

Son günlerde basında çıkan haberlere göre, Moskova'da zabıtaların denetlediği mağazalardaki votkaların yarısı içenleri öldürecek derecede sağlığa zararlı bulundu. Votkanın vatanında votka ithali! Saçmalığın ta kendisi. Evet, bu ticaret müthiş para kazandırıyor. Böylece bir çok polis müdürü ve politikacı rüşvetle susturulduğu için, bu rezalet devam ediyor.

Yapılan talanlar

Yapılan "ticaret" hem tüketicileri fakirleştiriyor, hem de ülkenin kanını emiyor. ABD banka çevrelerinin hesaplarına göre, her ay Batıya bir milyar dolar akıyor. (Batının Rusya'ya verdiği "yardım" sözü ise, yerine

getirilmiyor.) Bu paraları ülkeden çıkaran "özel girişim" kahramanları, Rusya'da kendi hesaplarına bile yatırım yapmıyorlar. Talandan kazandıkları paraları Batı bankalarına yatırmayı daha güvenli buluyorlar.

Daha çok üretim yapılacak diye uygulanan özelleştirme siyasetinin arkasında bir çok üçkağıtçılık yatıyor. Batılılara ilginç gelen sanayi fabrikaları küçük şirketler halinde parçalara bölünerek talan ediliyor (Leningrad'da yayınlanan Kommersant dergisi bu konuda bir çok bilgi vermektedir). Çoğu zaman mafya özelleştirilen şirketleri faaliyetlerini gizlemek için kullanmaktadır.

Bir kaç gün önce basın şunları yazıyordu: Özel sektöre ait ve başarılı bir petrol şirketi olarak gösterilen Roskontrakt, devletten sahte kârlılık belgeleriyle bir milyar ruble çarptı. Bu "hayali" şirket bir damla bile petrol pazarlamamıştır. Şirket yöneticileri paraları çarptıktan sonra yurtdışına çıkarak, kendilerine ve yakınlarına lüks arabalar satın aldılar. Dönüşte -polise rüşvet vermeyi unutmuş olacaklar ki- tutuklandılar. Fakat iki gün sonra yüksek makamlardan yapılan müdahale sonucunda serbest bırakıldılar.

Televizyonlarda örneğin haberlerden sonra şu reklamları izleyebilirsiniz: "Size kışı unutturacak, bol güneşli, hayallerinizin deniz turu", "Moskova yakınlarında uluslararası konfora sahip lüks konutlar" sadece 9 milyar lira. Bu reklamların muhattabı, Çalışma Bakanlığı istatistiklerine göre nüfusun yüzde 1'ni oluşturan, ama milli gelirin yüzde 28'ini ele geçiren küçük azınlıktır. Bu kişiler halkın parasını çalıp yurt dışına göndererek, ekonomiyi zayıflatıp, enflasyonu artırıyorlar. Bu özel sektör "işadamları" ve bürokratların temel faaliyeti, devlet işletmelerini küçük şirketler halinde özelleştirmektir. Bunu yapmaktaki amaçları, o sözünü ettikleri meşhur "pazar" ekonomisini inşa etmek için değil, kısa bir zamanda ekonomomiyi her ne pahasına olursa olsun talan ederek zengin olmaktır.

Kısmi ve gizli işsizlik

Eski Sovyet ekonomisine yönelen bu son yıkıcı girişim, kısmı işsizliğin büyümesine yol açmıştır. Çünkü, işletmeler eski ekonomik

ilişkilerini artık sürdüremiyorlar. Bu nedenle düzenli olarak ara maddeler sıkıntısı çekiyorlar, bazen sattıkları malın karşılığını alamıyorlar. Çünkü müşteri olan şirketler ödeme güçlüğü içindedir. Bazen de yeterli miktarda para bulunamadığı için ücretler ödenmiyor... bazen de şirket yöneticileri daha düşük ücret ödemek için kısmı işsizliği körüklüyorlar.

İLO (Uluslararası Çalışma Örgütü) kaynaklı bir habere göre, Rusya hükümet kaynaklarının belirttiği çalışabilir nüfusun yüzde 1.5'unun işsiz olduğu doğru değildir. Gerçek rakam yüzde 10'dur.

Bu rakamlara ihtiyatlı bir şekilde yaklaşmak gerekir. Örneğin, Rus hükümeti ve uluslararası bankacılar, açıkca şunu itiraf ediyorlar: "*Rus maliyesinin somut durumunu bilemiyoruz...*" Bir de işten atılan ya da işlerini terk eden insanlar kendilerini işsiz olarak kaydettiriyorlar... fakat bu arada "küçük" kaçak işlerde çalışıyorlar. Bu durum özellikle ticaret ve hizmet sektörlerinde çalışanlar arasında yaygındır. Bu iki sektör çok hızlı gelişmiştir. Rus çalışma kanunun zorunlu kıldığı çalışma karnesi aranmadan çalıştırılıyorlar. Bu kişilere, devlet sektöründen ödenen ücretlerden çok daha az ücret ödeniyor. Fakat işsiz olan insanların bazıları yüksek enflasyon karşısında kendilerini biraz olsun koruyabilmek için, hem işsizlik parası alıyorlar hem de kaçak işçi olarak düşük ücretle bu işyerlerinde çalışıyorlar.

Diğer yandan İLO'nun belirttiği gibi, bir çok insan da işsiz olmalarına rağmen -örneğin zorunlu olarak ücretsiz izine gönderilen işçiler işsiz sayılmıyorlar- resmi rakamlarda işsiz görünmüyorlar.

Bu konuda binlerce örnek vardır. Ural bölgesinde bulunan Ekatrinbourg şehrindeki en büyük konfeksiyon fabrikası, geçtiğimiz sonbaharda çalışanların tümünü iki aylığına ücretsiz izine çıkardı ve iki ay sonra bir kısmını işten attı. Saint Petersburg (eski Leningrad) şehrindeki Baltık tersanelerinde Ekim ayından buyana haftalık çalışma günü 3'e indirilmiştir ve ek olarak "zorunlu ücretsiz izin" eklenince, işsizlik süresi bir ayı geçmektedir.

Bazen işsizlik günleri için kısmen ücret ödense bile, işçilerin ücretlerinde önemli oranda düşme vardır. Örneğin Aralık ayında, dev

Moskova otomobil fabrikasi ZİL'de üç haftalık ücretsiz izinden dolayı, işçiler bir haftalık ücretleri olan 30 bin Ruble aldılar. Fabrika müdürü Brakov ise, eskisi gibi 2 milyon Ruble maaş almaya devam etmiştir!

Yanardağ üzerinde bayram olur mu?

Devlet işletmelerinin müdürlerinin ve diğer bürokratların maaşları çok yüksek olmasa da, rüşvetin yaygınlaşmaşından dolayı ellerine geçen para, resmi maaşlarıyla kısaylanamayacak kadar yüksektir. Bu insanlar ve "özel" ticaretten vurgunlar sayesinde sonradan zengin olanlar, bugün bayram yapıyorlar. Oluk oluk para harcıyorlar.

Son seçimlerde seçilen tüm milletvekilleri, bakanlar gibi gelirlerinin artmasını mecliste onayladılar. Örneğin Aralık-Ocak arasında Yeltsin büyük bürokratların maaşlarına üç defa zam yapmıştır. Seçimlerin ertesinde ise, emekçilerin ücretlerini dondurma kararı almıştır.

Bir yandan bazı televizyon kanalları halka tasarruf için kemer sıkmanın gerekli olduğunu anlatıyor, bazı kanallar ise, milyarlarca para harcanarak tamir edilen lüks meclis binasının içinde hava atan milletvekillerini gösteriyor. Diğer yandan ise, okullardaki lokantalar kârlı olmadığı için kapatılmaktadır. Bundan böyle öğrenciler sefer taslarıyla okullarına gitmek zorundadır. Bu nedenle bazı öğrenciler aç kalıyorlar.

Özelleştirilen okulların sayısı artmaktadır. Artan sayıda işçi çocukları için okumak giderek daha zor olacaktır. Okula gidemeyen işçi çocuklarının diğer seçeneği ise zorunlu olarak din okulları olmaktadır. Bu okullar ise, çocukları yalnızca aptallaştırıyor. Resmi makamlar bunu yetersiz bulmuş olmalı ki, televizyonun akşam programlarını daha da aptal hale getirdiler. Bu dizi filmlerden birinin isminin "Zenginler de Ağlar" olması anlamlıdır.

Bürokratların en bilinçlileri ve Batılı yöneticiler, halkın sızlanmasından fazla korkmuyorlar. Onların esas korkusu, halkın gözü önün-

de az sayıda insanın yaşadığı bolluk ve zenginlerin kışkırtmasının halkın sabrını taşırma olasılığıdır. Basında, madenlerde, petrol ve taşımacılık sektörlerinde vb. yaşanan grevlerle ilgili haberleri sıkça bulmak mümkündür. ABD Başkan Yardımcısı Gore, Rusya'ya yaptığı son gezinin ertesinde şunu açıklamıştır: Halk için "*daha az şok ve daha çok tedavi*" gereklidir.

Böylece uygulanan "şok" tedavisini -halkın aniden ve hızla yoksullaşması- benimsemediğini vurgulamıştır. Çünkü Yeltsin, Gaydar ve IMF "uzmanlarının" son iki yıldır dillerinden düşürmedikleri siyaset "şok" tedavisidir. Bu siyaset diğer siyasetleri gibi istedikleri gibi yürümemiştir. Fakat böyle bir siyasetin varlığının açıklanması, halkı sefaletle tehdit ederek sabrının taşmasına yol açabilir. Batılı yöneticiler bunu hiç arzu etmiyorlar. Çünkü, Rusya'da devlet tamamen çözülmek üzeredir. Eğer beklenmedik patlamalar olmaya başlarsa, hiç bir güç yeni patlamaların önünü kesemeyecektir.

(11.2.1994)

RUSYA: İKTİDAR KAN KAYBEDİYOR

Haziran 1991 ortalarına kadar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), aynı tarihteki seçimlerden sonra Rusya oldu ve Yeltsin'in o tarihte başkan seçilmesinin üçüncü yıldönümü nedeniyle bu seçim günü bayram ilan edildi. Yeltsin bunu fırsat bilerek televizyonda bir konuşma yaptı ve bir sürü yeni başkanlık kararnameleri ilan etti.

Artık bir alışkanlık haline gelen deyim ve tavırlarla Yeltsin, "*günün ve gecenin her anında Rusya'nın geleceğinden kendisini sorumlu hissettiğini*" ve ülkeyi "*cinayet çirkefinden kurtaracağını ve "özel olarak kendisinin yöneticeğini*", "fakirliğe karşı mücadele programını" herkese duyurdu. Her geçen gün ülkenin kontrolunü tamamen elinden yitirmekte olan Yeltsin'in bu gibi deyimlerle iddialarda bulunması gerçekten tuhaftır...

Rusya'da durumun her geçen gün daha da kötüye gitmesinin halk arasında en çok göze çarpan iki etkisi, cinayetler ve fakirliğin had safhaya ulaşmasıdır. Sözde çözüm iddiasıyla her geçen gün artan başkanlık fetvaları enflasyonunu gözönünde bulundurmazsak tabii. Yeltsin, fiilen farklı muhalefetlere karşı elinde zerre kadar güç kalmadığının farkına vardığından bu yana, binlerce fetva veren bir makineye dönüşmüştür. Bu fetvalarına kimsenin aldırış ettiği yoktur. Çünkü bugün verilecek bir fetvanın, hemen ertesi gün başka zıt fetva ile iptal edilebileceğini herkes biliyor ve üstelik bu fetvaları uygulamak için hiçbir yaptırım gücü yoktur.

Tabii diğer yandan kararnameler yağmuru, gülünç bir şekilde yetkililerin, lafta teşhir ettikleri pisliklere karşı hiç de etkili bir mücadele vermek niyetinde olmadıkları bir gerçektir. Çünkü Yeltsin'in çevresi, irili ufaklı tüm bürokrasi haracının yaygınlaşması sayesinde köşeyi dönüyorlar ve tüm büyük eşkiyalarla işbirliği yapıyorlar.

Bir de düzenin bu kadar hızlı bir şekilde yozlaşması, bütün kademelerindeki yetkililerin asgari bir toplum yönetimini ve düzenini sağlanamadığını ortaya koyuyor.

Ortadaki fiili durum şudur: Bir yandan sadece kalemle yönetim

yapan başkan vardır, diğer yandan ise bir sürü kanun çıkaran ama kimsenin uygulamadığı bir Meclis (Duma) vardır. Bakanlar ve Yeltsin, biri diğerine uymayan ve çelişkili kararnameler çıkarıyorlar. Bu çelişkili açıklamalar Meclis, Moskova, Saint Petersburg, bölge yöneticileri ve önemli yöneticiler için de geçerlidir. Kısaca yetkili her şahıs ve makam kendi çıkarlarını uygulanması gereken kanun olarak görüyor.

"Merkezi iktidar" diye adlandırılmaya cesaret edilemeyecek iktidara ise kimsenin aldırdığı yoktur.

"Özelleştirme" ve ülkenin yağmalanması

Basın birkaç aydan beri cinayet şebekelerinin "müteaahit"lerle olan ilişkileri konusunda bir sürü haber yayınladı. Örneğin 8 Nisan tarihli İzvestia gazetesi baş sayfadaki manşetinde "aldatılan halk kapitalislerinin", Moskova'da Tver Meydanında yürüyüş yapacaklarını duyuruyordu.

Korzem şirket yöneticileri -bu şirket özelleştirme kanunlarından yararlanarak petrol finansman şirketi olarak kurulmuştu, ki bunun gibi binlercesi kurulmuştur- yılda yüzde 1100 kazanç vadederek topladıkları paralarla birlikte ortadan yok oldular. Bu Korzem şirketi petrole bir kuruş bile yatırım yapmadı, ama topladığı paraları yurt dışına kaçırdı. Bu şirketin dolandırdığı "küçük hisse senetleri sahipleri" protesto yürüyüşü düzenlediler. Yürüyüş bu konuyla ilgili tek yürüyüş değildi.

Bu öfkeli insanları yatıştırmakla görevli bir belediye yetkilisi onlara açıkça şunu söyledi "*eğer Alfa Kapital şirketine para yatırdıysanız hiç beklemeden gidip paranızı çekiniz çünkü yetkili makamlar bu şirketten sorumlu değildirler*". Alfa Kapital şirketi özelleştirmeler konusunda en büyük ve en "parlak" şirket olarak biliniyordu.

Dolandırıcı işadamları

Geçen kış mevsiminden bu yana bu gibi yolsuzluklar yayılmaya başladı. Dolandırıcı "işadamları" o kadar çok cüret göstermeye başladılar ki "Lenin" adlı bir şirket kurdular ve teminat olarak da argoda

"fik" yani hava alırsınız anlamına gelen isim verdiler. Bazı kişiler hem paralarını hem de tüm hayallerini yitirdiler. Şimdi piyasada var olan en önemli özelleştirme grubu MMM (Birçok grup yöneticisi şirketlerini bırakıp ortadan kayboldular) hiç çekinmeden televizyonda, arka planda gençlerin kahkaha attıkları ve "*bazıları dolandırıcı olduğumuzu söylüyorlar ve bize paralarını itimat edenler paralarının yüzünü göremeyecekler diyorlar*" diye reklam yapıyor ve bunu yalanlama zahmetine bile katlanmıyor!

Bu Haziran ayında yetkililerin düzenlediği özelleştirme kampanyası son bulacaktır. (Ruslar yatırıma o kadar az gönüllüdürler ki Yeltsin bu kampanyayı 6 ay daha uzatmıştı) Fakat özelleştirmeler için toplanan paraların çoğunu özelleştirme ile ilgilenen şirket yöneticileri alıp kaçmıştır. Özelleştirmelerden büyük gelir kazanacaklarını bekleyen saf insanlar ise hava alıyorlar. Devlete ait işyerlerinde eskiye göre fazla bir değişiklik yoktur. 3 Haziran tarihli İzvestiya gazetesi, toprağın özelleştirilmesi hakkında defalarca kararnameler çıktı ama buna rağmen topraklar özelleştirilemiyor diye şikayet ediyor.

Büyük işyerlerinin özelleştirilmesi ise, Liberatio gazetesinde bir Rus sosyologunun açıkladığı gibi "*işçilerin, özelleştirmeye katılması büyük işyerlerininin sanayi kolhozlarına dönüşmesini sağlamıştır*" Yine aynı gazetede bir Rus kadın pazarlama yöneticisi "*özelleştirme deyimini bugün kullanmak için daha erkendir, çünkü -özelleştirilen şirketlerin- bile hisse senetlerinin çoğunluğu hala daha devlete aittir*" diye açıklama yapmıştır.

Sermeyenin dış ülkelere kaçırılması

Sözü edilen bu özelleştirme kampanyası sadece işyerlerinin, kendi aralarındaki bağlarının gittikçe kopmasına ve sonuç olarak da üretimin baltlanmasına, sebep olmamış işgüzarların vurgunlar yapıp çok önemli miktarlarda paraları dış ülkelerdeki bankalara kaçırmasına yaramıştır.

Mahalli yetkililer de bu vurguna önemli ölçüde katılmışlardır. Yeltsin Moskova Belediye Başkanı Loujkov'a, başkan seçilmesinin yıldönümü hediyesi olarak istediği şirketleri istediği fiyattan özelleş-

tirme yetkisi vermiştir. Bu yetkiyi özelleştirmelerle ilgili atadığı bakanın kararlarını çiğneyerek vermiştir. Zaten bu gibi uygulamaları için Loujkov, Yelsin'in iznini de beklememiştir. Çünkü Loujkov Moskova'da her türlü mal satıp çok para kazanan binlerce tezgahı mafyaya karşı mücadele bahanesi ile kapatıp, kendine ait iki bin tezgah kurmuştur. Saint-Petersburg'da ve diğer şehirlerde mahalli bürokratlar aynı şekilde birer derebeyi gibi davranıyorlar.

Tüm bu uygulamalar ülkedeki üretimi büyük ölçüde baltalıyor. Batıdan çok ucuza alınan kalitesiz mallar ithal edip yerli pazarlarda çok pahalıya satılıyor ve elde edilen paralar da önemli ölçüde dış bankalara kaçırılıyor. Çünkü özelleştirmelerden dev gelirler elde edenler hiç de ülkede yatırım yapmak niyetinde değiller. Bu nedenle kamu borçları çığ gibi büyüyor. Şu anda borçlar 80 milyar dolara çıkmıştır. IMF ve bu gibi dünya kuruluşları borçların ödenmesi için baskı yapıyorlar. Yetkililer de bu durum karşısında, memurların, emeklilerin ve tazminat alanların borçlarını mı ödeyelim yoksa toplumsal patlamalar olmasın diye para basıp enflasyonu daha da azdıralım mı diye düşünüyorlar.

Enflasyonu önleyeceğiz diye yüzlerce defa söz verdiler ama enflasyon duracak gibi degildir. IMF ve Dünyü Bankası, toplumsal patlama korkusundan olacak ki Rusya'ya yeni bir kredi vermeyi kararlaştırdılar. Bu konudan Batı basını hiç bahsetmiyor fakat ülkede bir çok yerde grevler oluyor. Örneğin son pilot ve hava sahası teknisyenlerinin ve Sibirya'daki madencilerin grevlerinden basın hiç söz etmemiştir. Bu krediler bürokratlara fazla bir kazanç getirmiyor. Çünkü onların dev kazançları kanun dışı yollardan dış bankalara kaçırdıkları bu paralardan geliyor. Fakat daha da iğrenç olan bu bürokratların borçlanmalarını yine fakir halkın ödemek zorunda kalmasıdır. Bürokratlar şimdilik durumu idare etmekle yetiniyorlar. Yeltsin başta olmak üzere hiç biri ülkedeki karmaşaya ve yağmalamaya karşı tedbir alıp çözüm bulmakla uğraşmıyor.

Batılı yöneticiler ise bütün ihtarlarına rağmen durum tamamen kontrolden çıkar korkusuyla Yeltsin'e "yardım" etmeye devam ediyorlar. Tabii bu yardımın bile bir işe yarayacağından emin bile değiller.

(9.6.1994)

SEÇİM ÖNCESİNDEKİ RUSYA: EMEKÇİLER İÇİN HANGİ SİYASİ ÇİZGİ?

Bir ay ortalıkta görülmeyen Yeltsin, bir ay sonra hastanede ortaya çıktı! Bu kayboluşun sebebi nedir? Yaklaşan 17 Aralık seçimlerinin öncesinde, Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in bir kez daha hastaneye yatması, muhaliflerinin önüne dar bir yol değil, geniş bir cadde açmıştır.

Kamuoyu yoklamaları Rusya Federasyonu Komünist Partisi'nin (RFKP) yüzde 20 oyla birinci parti olduğunu gösteriyor. Başbakan Çernomirdin'in Evimiz Rusya Partisi (EVP) ise, yüzde 5'e bile ulaşamıyor. EVP halk tarafından Yeltsin'in partisi olarak biliniyor. Bu nedenle partiye tepki duyulmaktadır. Yeltsin de, bu sebeple hem partiyle hem de başbakanla arasına mesafe koymaya çalışmaktadır. Çernomirdin ise, siyasi arenada Yeltsin'in uzun süre boş bıraktığı ortamdan yararlanıp, önümüzdeki 6 ay içinde yapılacak olan başkanlık seçimlerinde Yeltsin'e rakip olmaya çalışmaktadır. Yeltsin'in görevini yerine getirmekten aciz olması, Çernomirdin'e cesaret vermektedir.

Esas sorun Yeltsin'in hastalığı değildir -belki yakın çevresi için bir sorun olabilir-. Sorun, başkanlık görevinin halkın gözünde değer kaybetmesidir. Yeltsin'in arada bir ortadan kaybolması, farklı devlet aygıtlarının, çıkar çevrelerinin Kremlin'de ve diğer bölgelerdeki iktidar kavgalarını körüklemektedir; merkezi iktidarı zayıflatıp, yerel çevreleri güçlendirmektedir. Sonuçta Kremlin, şu veya bu çıkar çevresinin aldığı farklı kararlarla, örneğin Çeçenistan'a yapılan askeri müdahaleyi eleştiren yüksek rütbeli bir generalin ordudan kovulması gibi olaylarla ileride daha fazla karşılaşabilir. Buna bağlı olarak yöneticilerin kirli çamaşırları halkın gözü önüne daha çok serilebilir. Üst kademedeki yönetici bürokratların alt kademelere söz geçiremediği de ortaya çıkmaktadır.

Gorbaçov geri dönüş mü yapacak?

Bu ortamda, eski SSCB Başkanı Gorbaçov (1991 yılı sonunda

Yeltsin ve diğer SSCB bürokratları tarafından "işten atılarak" görevden uzaklaştırılmıştı ve o zamandan beri gündemde değildi), yeniden sahneye çıkma ortamı bulduğuna inanıyor. Büyük bir olasılıkla bunun nedeni şudur: Gorbaçov'un kendisini, SSCB'nin Yeltsin ve onun taraftarları eliyle veya ona rağmen dağıtılmasına karşı çıkan, birleşik ve dengeli bir iktidarı savunan bir lider olarak göstererek başkanlık seçimini kazanmayı hesap ettmektedir.

Gorbaçov eski Sovyetler Birliği üzerinde, yeniden "küçük krallıklar" yaratan bürokratlar üzerinde, hatta tüm eski SSCB bürokratları karşısında yeniden otoritesini kurabilme olanağı çok azdır. Çünkü milyonlarca bürokratın zenginleşme ve iktidar hırsı -bu olgu Gorbaçov'un düşmesine, SSCB'nin çökmesine yol açmıştı ve çöküş 1992 yılından sonra daha da arttı-, merkezi iktidarı dağıtmış, ülke çözülmüştür.

Fakat büyüyen karmaşa ve yıkıntılar, çözülen eski SSCB'nin tüm parçalarını giderek daha çok tehdit etmektedir (fakat bu parçaların ekonomileri bölünmeye rağmen hâlâ birbirine bağlıdır). Ortaya çıkan bu farklı ülkeler, hem toplumsal patlama hem de toplumsal yönden yok olma tehditiyle karşı karşıyadır. Tüm bu nedenlerden dolayı bazı bürokratik çevreler, arada bir merkezi ve güçlü bir iktidarın gerekli olduğunu hatırlatıyorlar.

Rus yöneticilerinin "yanımızdaki yabancılar" diye adlandırdığı, eski SSCB ülkelerindeki yerel bürokrat yöneticiler, bağımsız kalmanın sebep olduğu ilk sarhoşluktan kurtulduktan sonra, kopan ekonomik, askeri ve insan ilişkilerinin yeniden kurulmasına yöneldiler. Bunu gönüllü veya gönülsüz bir şekilde, ama bir zorunluluk karşısında yapıyorlar. Hatta bazıları, örneğin Beyaz Rusya Başkanı Lukaçenko, yeniden Rusya ile birleşip eski SSCB'yi oluşturmak istediğini söyleyecek kadar ileri gitmiştir (bu şartlarda bürokratların böyle bir isteğe samimi olarak sahip olup olmadıkları belirsizdir, fakat bunun bürokratlar eliyle gerçekleşme olanağı ise çok zayıftır).

Eski SSCB'nin yeniden kurulma olasılığı, bir süre önce Sovyetler Birliği konusunda uzman olan kişilerin çoğu tarafından "olasılık dışı", hatta "çok komik bir varsayım" olarak değerlendirilmiştir...

Güçlü bir iktidar...

Eski SSCB'nin büyük bir hızla yoksullaşarak Üçüncü Dünya ülkesine dönüştüğü gözönünde bulundurulduğunda, bu durumun hiç de komik olmadığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Kasım ayı içinde Moskova'da 139 kişi soğuktan ölmüştür ve belediye sokaklarda açlık ve soğuktan ölen kişileri toplamak üzere geçen yıl özel bir bölüm açmıştır. Üstelik Moskova'nın durumu yoksullar için en kötü olan şehir değildir. Rusya'daki diğer şehirlerle, özellikle bir çok eski Sovyet Cumhuriyetlerindeki hayat seviyesi müthiş düşmüş olan şehirlerle karşılaştırıldığında, Moskova'daki hayat şartları daha iyi görünüyor.

Bu ortamda bitmek bilmeyen savaşlar nedeniyle, Kafkasya ve eski SSCB Orta Asya'sında onlarca hatta yüzlerce milyon Sovyet vatandaşının yıkılan eski diktatörlüğe; Yeltsin'in ve taraftarlarının borazanlığını yaptığı "özgürlük" ve "pazar ekonomisi"ne rağmen eski dönemi araması şaşırtıcı değildir.

Eğer Rusya'da, geçen yıl Ukrayna ve Beyaz Rusya'da olduğu gibi halkın çoğunluğunun hayat seviyesinin gerilemesinden sorumlu olmadığını iddia eden partilerin seçimleri kazanması şaşırtıcı olmayacaktır. Bunun nedeni yukarıda açıklandığı gibidir. Fakat bu partiler ne geçmişte ne de bugün gerçek komünist partileri değillerdi. Eski Sovyet halkları, Gorbaçov ve "Sovyet yanlısı" Lukaçenko gibi bürokratlardan ve onların temsil ettikleri güçlerden bir şey beklememelidirler.

...fakat kime karşı ve kimin için?

Bu bürokratlar en iyi şekliyle (buna en iyi demek mümkün mü?) şimdikine oranla daha güçlü bir devlet kurabilirler. Fakat asla demokratik bir devlet kuramazlar. Çünkü kuracakları devlet, gücünü yine ayrıcalıklı kesimlerden alacaktır ve emekçilere karşı bu kesimlerin çıkarlarını savunacaktır. Eski SSCB işçi sınıfının tek seçeneği kendi gücüne güvenmesidir. İşçi sınıfı hem Yeltsin'in iktidarını yıkmalı hem

de ona muhalif olan şimdiki liderleri devirmelidir.

Tabii ki 1991 yılında eski SSCB halkları arasında koparılan bağların yeniden oluşturulması arzu edilir. Fakat bu bağlar sadece halkların ve bir çok ulustan oluşan işçi sınıfının önderliğinde oluşturulabilir. Halkların Sovyetler Birliği, gerek bürokratik aygıta gerekse son zamanlarda bürokrasinin gölgesinde ve ülkenin yıkımı üzerinde filizlenen burjuva çevrelere karşı olan temellerde kurulabilir.

(1.12.1995)

RUSYA: 1995 SEÇİMLERİ

Hükümete ve Kremlin uzmanlarına inen büyük bir şamar

Rusya'da 17 Aralık günü yapılan parlemento seçimlerinde Rusya Federasyon Komünist Partisi (RFKP) en başarılı parti çıktı. Ülke çapında seçimlere 43 liste katılmıştı. Bunlardan sadece 5 tanesi yüzde 5'lik barajı aşarak Duma'ya (meclise) girebildi. RFKP geçerli oyların yüzde 22'sini elde etti, yani ikinci sırada gelen Jirnovski'nin aşırı milliyetçi Rusya Liberal Demokrat Partisine (RLDP) göre iki misli oy aldı. Haber yorumcularının belirttiklerinin aksine fakir halk oyu "protesto" mahiyetinde RLDP'ye gitmedi. Seçmenlerin önemli bir kısmı 1991'de SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan toplumsal gerçekliğe karşı ve şimdiki Rus politikacılarına karşı tavır koyan parti için oy verdiler.

Seçmenlerin cezalandırma sonuçlarından ise başbakanın "Evimiz Rusya" Partisinin seçimlerden en zararlı parti olarak yüzde 10'un altında kalması olmuştur.

Sonradan görmeler ve sefiller

19 Aralık tarihli Figaro gazetesi, "*SSCB döneminde nerdeyse hiç tanınmayan, silik bir kişi*" olarak tanıttığı Komünist Partisi Liderinin "*bugün nasıl tanınmış bir yıldız*" olarak parladığı sorusunu sormuyor. Gözlerini ovuşturan sadece sağ basın değildir. Seçimlerden bir gün sonra Liberation Gazetesi (solcu geçinen bir gazete) gençliğin RFKP'ye oy veremeyeceğini ve kesin sonuçlar ortaya çıktığında gerçekleri görebileceğimizi yazıyordu. İşte sonuçlar! Yüzde 65'ten fazla genç veya yaşlı seçmen Rusya'daki yeni zenginleri savunan kötü politikacıları cezalandırdılar. Fakat kendi kendilerini eski SSCB uzmanı ilan edenler hâlâ kendilerini şoktan kurtaramadılar.

O kadar saçmaladılar ki, tıpkı 19 Aralık tarihli Figaro Gazetesi'nin başyazarının yazdığı gibi " *iki Rusya vardır(...) Birisi ileriye*

doğru giden diğeri ise geriye nostalji ile bakan; birisi işbitirenler, diğeri sefil olanlar" laflar edip kendileri de ilk tarif ettikleri Rusya'nın önünde yolların açıldığına inandılar. Bu kişiler eski SSCB rejimini o kadar çok defa mezara gömdüler ki seçmenlerin, kendilerince "ileri" diye adlandırdıkları bir olguyu reddetmelerini bir türlü kavrayamıyorlar. Bu "ileri" olgusu dört yıldan kısa bir zamanda halkın üçte birini sefalete sürükledi ve bu nedenle kendine komünist diyen Stalinci bir parti "nostalji" arzularıyla bile olsa oy verebileceklerini anlayamıyorlar.

Seçmenlerin önemli bir kısmı -ki bunlar sadece eski bürokratlardan oluşmuyorlar- için Batının Rusya'nın gidişatına suç ortaklığıyla yapıştırdığı "demokratik süreç" diye adlandırılan, halka sefalet getiren süreç bir diktatörlüktür ve bu nedenle halk eski diktatörlüğü aramaya başlamıştır

Eski Brejnev diktatörlüğü döneminde işsizliğin olmaması, herkesin cılız da olsa bir ücrete veya bir emeklilik maaşına sahip olması, toplumsal hizmetlerin varolması, tüm bunlar -dükkanlar o zaman boş olmuş olsalar bile- milyonlarca yoksul kitleye göre şimdiki tıkabasa dolu dükkânlara kıyasla daha iyiydi. Hatta bu dolu dükkanlar milyonlarca sefil için bir kışkırtmadır. Çünkü oralardan birşey alacak paraları yoktur.

Şimdiki durum ve geçmişteki durum

İşte Yeltsin ve taraftarlarının neredeyse tam dört yıl önce SSCB'yi dağıttığını ilan ettiğinden sonra şimdi, eğer iktidara gelirse "*eski SSCB'nin yeniden oluşturulması için bir referandum*" düzenleyeceğini açıklayan bir parti seçimleri kazanmıştır. Bu parti, "*toprağın özelleştirilmesi kabul edilmez*" diye adlandırıyor; "*ülke ekonomisinin belirleyici işkollarının özelleştirilmesi iptal edilmeli*" diyor; yüz elli milyon nüfusu olan bu ülkede son yıllarda uygulanan siyaset yüzünden "*yirmi milyon insan işsizdir, kırk milyon emekçi sefalet sınırının altına inmiştir, on beş milyon insan açlıkla başbaşadır, kısaca*

Rusların çoğunluğuna en temel varolma hakkı bile tanımıyor" diyor.

Tabii ki Zuganov mitinglerinde kızıl bayraklar kullandı, "*eski SSCB'nin yeniden oluşturulması ve iktidarın sovyetlere*" verilmesi için çağrılarda bulundu. Hatta eski Doğu Avrupa ülkelerindeki eski yöneticiler gibi seçilebilmesi için kendisini "toplumsal-demokrat" diye ilan etme ihtiyacını duymadı. Hatta partisinin sembolü "komünist"tir.

Fakat tüm bunlara rağmen Zuganov ve taraftarları gerçek komünist değillerdir. Onlar Stalin-Brejnev okulunda yetişmiş eski bürokratlardır. Önemli ve çok tekrarladıkları değer yargıları olan "yurtsever değerler" den, "Rus işyerleri" ve komünist sembolleri yanında Ortodoks Kilise'nin de amblemini sergilemeleri bunu iyice ortaya koyuyor. Üstelik esas sorun komünizme ne kadar samimi olarak inanıp (inanmadıkları) değildir.

Zuganov ve taraftarlarının kendilerine komünist demeleri, tıpkı Yeltsin'in kapitalist "pazar ekonomisini" savunması gibi hiç bir şey ispat etmiyor. İleriye sürülen fikirler farklı, gerçek hedefler farklı olabilir: Bu bürokratların esas amacı iktidar koltuğuna oturmaktır veya iktidar koltuğunu kaybetmemektir. Bunun için de gerektiğinde rakiplerini devre dışına itmeye hazırdırlar.

Üç nokta ve gelecek

Söz konusu olan Zuganov gibilerinin söylediklerine inanmak değildir. Söz konusu olan Zuganov ve partisinin yöneticilerinin komünizmi ve geçmişi kullanarak ülke içerisinde bir seçim tabanı oluşturabilmiş olmalarını görmektir. Komünizm sözü ülke insanını korkutmadı, çünkü insanların büyük bir çoğunluğu için eski SSCB, daha yüksek bir hayat seviyesi ve bugün yok olan toplumsal ve hatta bireysel güvenceler demektir.

Tabii ki emekçiler, dargelirliler, bugün yoksulluğa ve sefalete mahkum olan emekçiler ve sadece "yeni zenginlerin" Rusyasını tanıyan gençler, yaşamlarını iyileştirmek için Zuganov ve onun gibilerine itimat ederlerse çok yanılmış olurlar.

Bu gibilerine oy veren insanlar, seçimlerde asalak bir şekilde halkın sırtına basarak zenginleşen bir rejimi reddetmek için onlara sunulan tek seçeneği kullandılar. Fakat Rusya'daki emekçiler eğer gerçekten öz çıkarlarını savunmak isterlerse -ki bu çıkarlar Zuganov ve taraftarları olan "yurtsever işverenler" dahil, ki bunlar RFKP'nin çok sevdikleri kişilerdir. Tüm bürokratların çıkarlarıyla taban tabana zıttır- ancak kendi güçlerine güvenebilirler. Bunun için de Rusya'daki emekçilerin en iyi desteği, Stalin, Brejnev ve ondan sonra gelen yöneticiler değil, Lenin'in, Troçki'nin, 1917 Ekim Bolşevik devrimi emekçilerinin temsil ettikleri komünist idealdir.

(22.12.1995)

RUSYA: KAN AKITMA SİYASETİ

9 Ocak günü Dağıstan'da -Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir cumhuriyet olan Dağıstan, Çeçenistan'a komşudur- başlayan rehine olayı, Çeçenistan sınırına yakın Pervomayskaya köyünde hafta sonra kanlı bir şekilde bitti.

Budenovsk'tan Pervomayskaya'ya

Yaklaşık yüz kişiden oluşan ve bağımsızlık taraftarı olan Başkan Dudayev ailesinden bir kişinin yönetimindeki bu gerillalar, geçen Haziran ayında 2 bin 500 kişiyi Budenovsk'da, Rusya sınırları içeresinde, rehin alan başka bir çete reisinin başarısını taklit etmek istedi.

Haziran ayında Yeltsin askeri operasyon emri vermişti. Fakat gerillalar teslim olmayıp karşılık vermişti. Çok kan akmıştı. Rus kamuoyu ise rehinelerin Rus askerlerin bombardımanı sonucu öldürülmesinden Yeltsin'i sorumlu tuttular. Yeltsin geri çekilip başbakanı aracı koydu. Başbakan ise gerillalarla pazarlık yapıp, rehinelerin serbest bırakılmasına karşılık gerillaların ordan serbestçe ayrılmasını kabul etmişti. Yeltsin, gerillaların cezalandırılacağını söylemişti. Fakat bugüne kadar bu gurubun hiçbir üyesi ne yakalandı ne de "cezalandırıldı" Sonuçta Çeçen savaşçıları arasında ilham kaynağı oldular.

Bunun örnekleri Dağıstan'da ve 16 Ocak Salı günü görüldüğü gibi Rus ordusu tarafından işgal altında bulunan Çeçenistan başkenti Grozni'de yüze yakın Rus askeri bir Çeçen çetesi tarafından kaçırılmıştır. Bir de Türkiye'de Trabzon Limanında bir çete tarafından rehin alınan feribot olayı vardır.

Halklara karşı olan savaş

Dağıstan'daki son rehine olayı bile Kafkasya'da bir yıldan beri yer alan ve bölgeyi tahrip edip kana bulayan bu savaşın ne kadar barbarca olduğunu gösteriyor.

Budenovsk'ta olduğu gibi Çeçen çetesi, bir hastanede 2 bin kişiyi -ki bunların büyük bir çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşuyordu- rehin aldı. Rehin alınanların Dağıstan'a komşu ve Çeçenlere yakın bir halk olması, Çeçenlerin Rus askerlerinden başka kimseye zarar vermedikleri iddialarını ortadan kaldırdı.

Bu durum Çeçen milliyetçileri rahatsız etmemiştir. Çeçen milliyetçi liderlerinin sürekli iddialarına rağmen Kafkasya halklarının kaderi onları hiç de ilgilendirmiyor. 1991'de ilan ettikleri bağımsızlığın tek amacı herşeyden önce "kendi" halklarını rehin almak olmuştur.

Tabii ki karşı taraf olan Rus yöneticileri de halkların haklarını hiç göz önünde bulundurmuyorlar. Pervomayskaya köyünde öldürülen rehinelerin kaçı Çeçen çetesi tarafından, kaçı Rus özel timleri ve ordusu tarafından öldürülmüştür? Bu gerçeği hiç bir zaman tam olarak öğrenemiyeceğiz. Çünkü galip gelen taraf kendi gerçeklerini kabul ettirecektir.

Liberation gazetesinin yazdığına göre bir Pervomayskayalı "*Yeltsin hiç bir zaman bir Rus şehrine bu şekilde bir müdahale emri vermeyecektir*" demiştir. Bu iddia o kadar sağlam değildir. Çünkü Yeltsin, Budenovsk'da Rus rehinelerin kanının akmasına yol açan ve Çeçenistan başkenti Grozni halkının çoğu Rus olmasına rağmen yerle bir edilmesi kararını veren kişidir.

Çeçenistan bataklığı

Yeltsin ve taraftarları, Çeçenistan'a yaptıkları bir yıllık müdahaleden sonra Bağımsız Çeçenistan için mücadele eden "sivrisineği" yenemediler. Fakat başarıları küçük bir ülkenin tamamen harap edilmesi, 30 binden fazla insanın öldürülmesi ve yüzbinlerce insanın da göçmen olarak yollara dökülmesi olmuştur.

Kremlin'in Çeçenistan'da her tarafı yakıp yıkma siyaseti, Dudayev'e her an her eylemi yapmaya hazır insanlar kazandırmıştır. Çünkü bu insanların kaybedecekleri birşeyleri kalmamıştır. Gözle görülebilen askeri terör eylemlerinin ötesinde -ki belki de bu oldukça sı-

nırlıdır- Çeçenistan'a yapılan Rus müdahalesinin başka bir "başarısı" da, iki yıl önce Dudayev ve taraftarlarının milliyetçi, gerici ve mafya diktatörlüğünü istemeyen Çeçen halkının çoğu şimdi Dudayev'e teslim olmuştur.

Rusya'da ise halk arasında savaşa karşı olan kin o düzeye ulaşmıştır ki -özel olarak yoksul kitlelerde Kafkasya'da oğullarının canlı silah olarak kullanılmasına tepki gösterenler arasındadır-yetkililer bundan böyle bölgeye askerliğini yapan gençleri değil özel timleri ve gönüllüleri gönderiyorlar. Bu karar bile, hükümetin Aralık ayı seçimlerinde hezimete uğramasına engel olmamıştı. Bu genel seçimlerin galibi, savaşa karşı olan ve önemli bir güç olarak görünen Komünist Partisidir.

Gelecek Haziran'da yapılacak olan devlet başkanlığı seçimlerini kazanabilmek için Yeltsin seçim sandıklarından çok, ceset sandıklarına güveniyor olmalıdır. Yani Yeltsin seçimi kazanabilmek için milliyetçi Çeçenlere karşı, teröristler ile rehinelerin kanı birlikte dökülse bile, hiç taviz vermeyeceğini ve hele hele demegog ve ırkçı Jirinovski veya popülist general Lebed -ki bu kişiler Kremlin'i "cesaretsizlikle" suçluyorlar ve "büyük Rus gücünün beş paraya satıldığını" iddia ediyorlar- gibi kişilerden geri kalmadığını göstermek istiyor.

Yeltsin bu güce dayanarak uyguladığı maceracı siyasetin seçimler açısından kazançlı olacağını ümit ediyor ve seçmenlerin çoğunun onu bir "kurtarıcı" olarak görmesini istiyor. Eğer Yeltsin ve taraftarları seçimin onlar için kesin bir yenilgi olacağını görürlerse, Kremlin Kafkaslar'daki feci krizi bahane edip seçimleri iptal edebilir. Yeltsin çevresinde bulunan birkaç üst düzey yetkili açık olarak bundan söz etti.

Çeçenistan'daki savaş macerası Rusya'daki iktidarı güçlendirmediğini açıkça ortaya koymuştur. Tam aksine Rus iktidarı bir kan bataklığına saplanmıştır.

(15.1.1196)

RUSYA 1996: GREVLER YAYILIYOR

Rusya'da geçtiğimiz haftalarda grevler çoğaldı. Gerek yerel gerekse Avrupa basını madencilerin grevinden söz etmekle yetindi.

Sadece son bir ay içerisinde yarım milyon madenci, onbinlerce öğretim üyesi, yeni Sibirya Tren Yolu (BAM) işçileri, Çavuş bölgesindeki dev Promtraktor'de çalışan 18 bin işçi, Bilimler Akademisi'nde çalışanlar, Saint-Petersburg şehir taşımacılığı işçileri ve Moskova'daki dev ZİL otomobil fakrikasında çalışan 23 bin işçi grev kararı aldılar. Grev kararlarının ortak bir nedeni vardı: Aylardan beri maaşlar ödenmiyor.

Ortadan kaybolan ücretler

Bu sorun yeni değildir. Örneğin madencilerin ücretleri, yöneticilerin, bakanlıkların, ücretlerle "ilgilenen" şirketlerin birinde kayboluyor veya yöneticilerin "dost" şirketleri aldıkları kömür parasını vermedikleri için, madencileri paralarını alamıyorlar. Bu nedenle arada bir grev yapmak zorunda kalıyorlar.

Bazen de maden işçilerinin ücretleri, yetkililer tarafından aylarca faize yatırılıyor. Yetkililer faizi cebe indiriyorlar ama bu arada madenciler ücretlerini alamıyorlar.

Bu uygulamalar maden işkolu ile sınırlı değildir. Örneğin son zamanlarda grev yapılan işkollarında, ücretler aylardan beri ödenmiyordu ve yetkililerde resmen itiraf ettikleri gibi biriken miktarlar bugünden on milyarlarca Frankı geçmiştir.

Asalıklık ve haraç tüm devlet bürokrasisine ve "işadamı"olan kesimlere tamamen yayılmış bulunuyor. Öyle ki, bu uygulama Çeçenistan'a gönderilen ordu da bile görülmüştür. Halbuki Rus devleti, Çeçenistan'da bir kuvvet gösterisi yoluyla hem kendini dinlemeyen bu küçücük isyan etmiş cumhuriyete ve hem de özel olarak onu taklit etmek isteyen diğer cumhuriyetlere gözdağı vermek istiyordu. Bir Rus yetkilisinin verdiği son bilgilere göre, Aralık ayından beri Çeçe-

nistan'daki Rus askerleri maaşlarını alamamışlar.

Çünkü para -hatta silahlar bile- yolda "kaybolmuşlar". Son günlerde ise adaletin başı, yani başsavcı "çok önemli miktarda rüşvet almaktan" dolayı tutuklanmıştır. Devlet Mülkiyeti Fonları sorumlusu hakkında, yüzbinlerce dolar çaldığı için tutuklama kararı çıkarılmıştır (Fakat hoş bir rastlantı sonucu bu kişi ülke dışında bulunuyor).

Grevler ve seçimler

Yeltsin, yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimleri nedeniyle kamuoyuna da yansıyan yıpranmasını önlemek için hiç sıkılmadan, Mart ayı sonundan önce tüm geciken ücretlerin ödeneceğini söyleyip laf cambazlığı yapıyor. Bu ise grevlerin çoğalmasına yol açmıştır. Kendisine "komünist" diyen muhalefetten tutun da, Yeltsin'e kadar tüm adaylar ücret konusunun halk için en hassas konulardan biri olduğunu çok iyi biliyorlar.

Muhalefet, savurganlığı, rüşvetleri ve yetkililerin emekçi ücretlerini ödememe rezaletini teşhir ediyor. Hükümet çevreleri ve Yeltsin ise "bürokratların beceriksizliğini" (yani komünist taraftarı olanları) ve bazı "genel müdürlerin rüşvet yediklerini" teşhir ediyor. Her iki tarafta sorumluluğu diğerinin sırtına atmaya çalışıyor. Sonuçta, şu veya bu grevi onların yönettiklerini iddia ediyorlar.

Grevler Rusya Federasyonu Komünist Partisi'ne yakın sendikalar tarafından destek gördüler. Vitali Butko (Yeltsin taraftarı PROUP Sendikası Başkanı) seçimlerde taraftar toplayabilmek için basına: "*Yer altında dar maden ocaklarında diz çökmüş olarak çalışabiliriz, fakat asla boyun eğmeyeceğiz*" gibi açıklamalar yaptı.

Vitali Butko, sözlerinin Kuzey'de, Ekim ayından beri ücretlerini alamayan ve ekmek satışlarının bile yarı yarıya düştüğü Vorkuta bölgesi madencilerinin ve durumun aynı olduğu Kuzbans ve Sibirya bölgelerinde yaşayan emekçilerin çok hoşuna gideceğini hesaplamıştır. İşte bu nedenden dolayı olacakki, hükümet madencilerin grevi karşışında hemen geri adım atıp, -bir kaç gün öncesine kadar "para

yok" diyordu- madenciler için iki milyar bulmuştur.

Bu son grevlerin bir defa daha gösterdiği gibi Eski Sovyetler Birliği işçi sınıfı, gerek önemli miktardaki sayısından, gerekse de önemli merkezlerde yoğunlaştığından dolayı dev bir güce sahiptir. İşçi sınıfı grevlerdeki etkisinden dolayı, siyasi gelişmeler üstünde etki yapabilir. Çok uluslu ve özel mülkiyetin yasak olduğu sınırlarda olması nedeniyle, son zamanlarda mülkiyet ilişkilerindeki dönüşümler hakkında görüşleri vardır. Ve bunlara karşı olduğu görülüyor.

Bu nedenle işçi sınıfı, bürokrasi ve devam etmekte olan karşı devrim karşısında çok belirleyici bir güç olabilir. Fakat işçi sınıfı eski, bağımsız geleneğine sahip çıkmazsa, devrimci, enternasyonalist komünist örgütler oluşturamazsa -ki bu örgütler kurtuluş için bürokrasiye ve oluşmakta olan burjuvaziye karşı mücadele edip, ülke yönetimine aday olmazsa- yukarda sayılan özellikleri yetersiz kalacaktır.

(23.2.1996)

1996: SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN DAĞITILMA KARARININ İPTALİ NE DEMEKTİR?

17 Mart günü Rus milletvekilleri büyük bir çoğunlukla, 1991 yılı sonunda Sovyetler Birliği'nin o zamanki bir kaç yöneticinin aldığı karara dayanarak dağıtılmasını iptal ettiler.

Tabii ki bu iptal kararı, eski SSCB'nin yeniden dirilmesini sağlayamaz. Yeltsin başta olmak üzere, bu karar bazı kişiler tarafından kelime oyunu olarak değerlendirildi. Eğer laf cambazlığı varsa -böyle bir kararın cumhurbaşkanlığı seçimleri arifesinde alındığını hatırlatmak gerekir- zeminin buna elverişli olmasından dolayıdır. Görüldüğü gibi bu konu seçmenlerin o kadar çok hoşuna gidiyor ki, Yeltsin bile -ki kendi koltuğuna yeniden adaydır- bundan yararlanan son kişi değildir.

Bu ise rezaletin ta kendisidir. Çünkü 8 Aralık 1991'de SSCB'nin dağıtılması kararını imzalayan kişilerden birisi -hatta en önemlisi- Yeltsin'in ta kendisidir. Büyük bir ihtimalle, bu olayı unutturmak istediğinden olacaktır ki, Ukrayna'yı geçenlerde ziyaret edip, Rusya'ya yaklaşmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bir de, çok görkemli bir şekilde Beyaz Rusya, Kazakistan ve Kırgızistan ile, mart ayı sonunda, çok sıkı bir işbirliğini öngören anlaşmaların imzalanacağını duyurmuştur.

Rus halkının, Sovyetler Birliği'nin yeniden oluşturulmasını istemesi konusu, çok tartışılan bir konudur. Şüphesiz bunun nedenlerinden birisi de milliyetçi duygularından dolayıdır. Özel olarak bir süper güç olma nedenine bağlıdır. Bu milliyetçi duyguların sömürüsünü, örneğin Jirinovski gibi bir laf cambazı meslek edinmiştir. Fakat Jirinovski, bunu yapan tek kişi değildir. Başta Yeltsin olmak üzere diğer adaylar da, General Lebed ve "komünist" Ziganov'da -her ne kadar da bunlar daha kapalı bir şekilde yapsalar da- bu duyguların sömürüsünü yapıyorlar.

İstisnasız tüm Rus milliyetçileri, milliyetçilik duygularını körüklüyorlar, fakat kitleler arasındaki eski SSCB'ne dönme özlemleri sadece milliyetçi duygularla sınırlı değildir. Kitleler arasında, sonuçta SSCB'ndeki yaşama şartlarının o kadar da kötü olmadığı, hatta

sıradan bir vatandaş için şimdiki Rusya'daki hayat şartlarından daha iyi olduğu hissi olmalıdır.

Bu duygu kitleler seviyesinde "milliyetçi" bir şekilde ifade edildiğinde, tabii ki bilinçli bir ifade şekli değildir. SSCB, planlı ekonomisi, parasız sağlık ile eğitim hizmetleri ve emeklilik maaşları sayesinde, her şeye rağmen, asgari bir hayat seviyesini herkese garantiliyordu. Halbuki şimdiki Rusya'da kitlelerin büyük bir çoğunluğu artık bunlardan yararlanamıyor. Polisiye diktatörlük rejimine, bürokratların asalaklığı ve eşitsizliklerin açıkça görülmesi ve bu şartlarda kendisine sosyalist demesine rağmen, eski SSCB'nin ölümünden dört yıl sonra eskiyi arzulayan duygular doğmuştur.

Ki bu arzular şüphesiz sadece seçimlerle sınırlı değildir. Üstelik Rusya dışında yaşayan 20 milyon Rus için, eskiye dönük arzular daha da güçlü olsa gerek. Çünkü yaşadıkları yeni cumhuriyetlerde ikinci sınıf vatandaş muamelesi görüyorlar.

Sözde bağımsız... Aslında çok bağımlı devletler

Eski SSCB'den kopup yeni cumhuriyetler oluşturan ülkelerdeki kitlelerin, yeniden ortak bir devlet oluşturulmasını nasıl karşılayacaklarını söylemek oldukça zordur. Bunun nedenlerinden biri de, örneğin, Baltık ülkeleri ile -ki bu ülkelerdeki hayat seviyesi çok gerilemiştir- Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki farklar- ki bu ülkelerde, SSCB'nin dağılması ekonomik bir çöküntüye ve sefalete yol açmıştır, öyle ki durum Rusya'dan daha kötüdür- çok büyük olduğundandır.

Üstelik Çeçenistan örneğinde olduğu gibi, Kremlin'in uyguladığı iğrenç savaş yüzünden -köylerin yerle bir edilmesi, köy halkına tüyler ürpertici uygulamalar yapılması- şüphesiz ki bir sürü eski SSCB halklarını, yeniden ortak bir hayat oluşturulması konusunda tedirgin etmektedir.

Fakat yine de tüm bunlara rağmen, Rusya'ya "en yakın" bir kaç cumhuriyette, bu bağımsız devletlerin yöneticilerinin yeniden Rusya'ya yaklaşmak ve hatta birleşmek istediklerini görüyoruz. Bu öne-

rilerindeki amaçlar, sadece yeniden koltuklarına seçilmeleriyle sınırlı değildir. Ukrayna, Beyaz Rusya ve Kazakistan bu konudaki son örneklerdir. Son zamanlarda Beyaz Rusya, Kazak ve Kırgız yöneticileri yeniden birleşmek amacı ile Rusya ile görüşmelere başlamışlardır. Sözünü ettiğimiz ülkelerin kitlelerinin de yeniden ortak bir devlet etrafında birleşme fikrini olumlu karşılandığını tahmin edebiliriz.

Bunu anlamak mümkündür. Çünkü halkların karışmasından dolayı, halklara, Avrupa'dan daha geniş bir alanda, gerek eğitim için, gerek bir iş bulmak için dolaşabilme veya en basitinden istenilen yere yerleşebilme olanakları sunuyordu. Halbuki şimdi, oluşturulan sınırlar ve yeni devletlerden, yeni kanun ve üniformalardan dolayı bu imkanlar yoktur. Tüm bunların yerine, Sovyetler'deki eski ekonomik ilişkilerin kopması nedeniyle ve gelen ekonomik çöküşle, her tarafa aynı şekilde yayılan sefalet vardır.

Çünkü eskiden birbirine bağlı ilişkilere dayanan tek bir ekonomi vardı. Üstelik şimdi her yerel bürokrasi kendi ayrıcalıklarını koruyabilmek için, hükmettiği kitlelerin -ki bu kitleler zaten sefalet içerisindedirler- gelirlerini daha da talan ediyorlar. Bugün Rusya'da ve hatta diğer cumhuriyetlerdeki kitlelerin önemli kısmının bilincinde ve hatıralarında SSCB, dağılmış olmasına rağmen tüm yeni oluşan devletlerden daha canlı ve cazip duruyor.

SSCB Konusu ve Rusya'daki Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

İşte Rusya'da cumhurbaşkanlığı seçimlerine üç ay kala, eski SSCB fikrinin yeniden gündeme gelmesinin nedeni böyle açıklanabilir. Duma'da (meclis) bu konuyla ilgili yapılan oylamada Komünist Partisi'ne ve ortaklarına ait milletvekillerinin dışında, 60'a yakın -özel olarak merkezi çevrelerden- milletvekilinin de bu yönde oy kullanmış olması bunu gösteriyor. Yeltsin'den tutunuz da KP adayı Ziganov'a kadar tüm adaylar sözü edilen konuda bol keseden atmayı seçimler yönünden çok kazançlı buluyorlar.

Hatta bazıları KP'yi, 17 mart oylamasında takındığı tavırdan dolayı, gelecekte, oluşabilecek ortaklığı tehlikeye attı diye eleştiriyorlar. Tabii ki tüm adayların esas amacı haziran ortasında yapılacak olan seçimlerden önce, seçmenlere farklı olduklarını göstermeye çalışıp, seçmenlerin kararını etkilemektir.

(22.3.1996)

1996 BAŞKANLIK SEÇİMLERİNDEN SONRA İKTİDAR MÜCADELESİ HALA DEVAM EDİYOR

Clinton, Chirac, Kohl ve Major, Yeltsin'in seçilmesinden sonra hep bir ağızdan "demokrasinin zaferi" diye tebriklerde bulundular.

Halbuki seçimlerin gözlemi için giden Avrupa Komisyon sorumluları bu seçim kampanyasının "demokrasi için bir ileri adım olmadığını" tam aksine "bir geri adım" olduğunu ve hatta bir önceki Başkanlık seçimlerine göre bile geri adım olduğunu belirttiler.

Bu komisyon sonuçlara nasıl hile karıştığını seçim sandıklarının denetimsiz dolaştırıldığını, oy kullananların denetlenmediğini, Yeltsin'in sınırsız seçim kaynaklarından yararlandığını, televizyon ve basının Yeltsin için taraf tutuğunu- Yeltsinin sağlık durumunu seçmenlerden saklamışlardır -diğer adaylar konusunda tamamen sessiz kaldıklarını ve özel olarak Zyuganov ile ilgili yalan söylediklerini belirtmiştir.

Seçimleri kaybeden Rusya Konfederasyonu Komünist Partisi şefi Zyuganov, Halk ve Yurtsever Cephesi adayı olarak seçimlere katılmıştı. Zyuganov, Yeltsin'e telgraf göndererek onu kutlamıştır. Bir "koalisyon hükümetinin oluşturulması" için çağrı yapmış ve en önemli önceliğin "ulusal uzlaşma için mücadele" olduğunu söylemiştir.

Zyuganov, iki seçim turu arasındaki kampanya sırasında özellikle toplumsal konularda hiç yarış yapmamak için özel gayret harcadı. "Rusya'nın gerilediğinden" ya da "kargaşalıklardan" söz etmekle yetindi. Kısaca general Lebed'in daha şiddetli ve ırkçı bir şekilde ifade ettiklerini, daha yumuşak bir dille tekrarladı.

Oy sandıkları rafa kalktıktan sonra durum normale mi döndü?

Geçen Aralık ayındaki genel seçimlerdeki başarılarından dolayı KP yöneticilerine hükümette belirli görevler verilmişti. (Bundan önce sadece Yeltsin taraftarı olarak bilinen çevreler, makamları te-

kellerinde bulunduruyordu). Özel olarak Meclis'te KP'lilere yer verildi. Ortakları ile meclis çoğunluğunu oluşturdukları için, Meclis Başkanı bir "komünist"tir. Meclis, Başbakan Çernomirdin'i yeniden başbakan olarak atamış ve yeni hükümeti onaylayacağını açıklamıştı. Eski hükümetin Adalet Bakanı KP üyesiydi ve bazı bölgelerin yönetimi şimdi KP'nin elindedir.

Hükümet onaylandıktan sonra, Çernomirdin -ki çok nefret uyandırdığından Yeltsin seçimlerde onu bir kenara itmişti- bazı "muhaliflerin" koltukçuk elde edebileceğini, fakat koalisyon hükümetinin olmayacağını belirtti. Üstelik, Lebed'in istediği başkan yardımcılığı ve özel yetkilere red cevabı verdi. Tüm bunlar iktidar koridorlarında, perde arkasında yapılan hesaplaşmalarda oluyor. Fakat kimse Başbakanın ve söylediklerinin ne kadar etkili olduğunu bilemiyor.

Yeltsin yeniden seçilmiş olmasına rağmen, bu işi sonuna kadar götürebileceği hiç de kesin değildir. Şimdiden Yeltsinin koltuğu için hem Lebed ve hem de Çernomirdin adaylıklarını belirtmişlerdir. Bu durumda ikisinden biri fazladır.

Çeçenistan konusuna gelince: Yeltsin'in sadece seçim amaçlı, görkemli bir şekilde imzaladığı 10 Haziran anlaşması seçimlerin ikinci turuna bile dayanamadı. Hiç bir şey halletmeyip, çatışmaları da durduramadı. Bunu Yeltsin'in sıkı taraftarı olan İzvestia gazetesi bile kabul etmek zorunda kaldı. Milyonlarca insan kıtlık ve işsizlikle baş başadır. Ücretler ve emekli maaşları zamanında ödenmiyor. Moskova'da seçimler sırasında mafya içi hesaplaşmalardan dolayı bir bakan öldürülmüştür.

İkinci tur ertesi ise ülkenin en büyük bankalarından biri iflas bayrağını çektiği için, yüzbinlerce müşterinin yatırdığı paralar "kayıplara gitmiştir"

Lebed'in sonbaharda olacağını duyurduğu banka krizi ve onun yol açacağı ekonomik gerilemeyi hiç de beklemedi: Lebed bu tehlikeyi ileri sürerek "toplumsal kargaşalıklar" olabilir iddiasında bulunarak olağanüstü yetkiler elde etmeye çalışıyor.

Lebed, hasta olan Yeltsin'in yetkilerini kullanmak için düzen ko-

ruyucusu pozlarına giriyor. Mevcut düzenin çok sallantıda olduğunu bilen ayrıcalıklı kişiler seviyesinde, bu toplumsal patlama tehlikesini koz olarak kullanmaya çalışıyor. Çünkü bu imtiyazlı kişiler, toplumsal patlamalar olursa ayrıcalıklarını kaybedeceklerini biliyorlar.

Bir yönüyle de Zyuganov'un aynı ayrıcalıklı kişilere karşı sorumlu bir tavır koyması, aynı kişilere hizmet ettiklerini gösteriyor. Zyuganov, meydan boş olduğu için ve bir yönüyle kendi isteğine rağmen seçimlerde yoksulların (sanayi işçilerinin, emeklilerin, kolhozlarda çalışanların, vb.) temsilcisi olarak gösterildi. Zyuganov, ona oy veren milyonlarca insana özellikle emekçilere umut vermek istemiyor.

Seçimler toplumsal bir barometredir

Diğer bir çok seçimler gibi bu son başkanlık seçimleri de fazla birşeye yaramadı. Belki de tek yararı, ekonominin ve toplumun mafya ilişkileri çerçevesinde nasıl yozlaştığını, rejimin farklı çıkar çevreleri arasında kavgalardan dolayı nasıl zayıfladığını ortaya koymaya yaramıştır.

Zyuganov'un çok sayıda oy alması şunu gösteriyor: İstismar edilenler bunun bilincindedirler, ülkenin getirildiği acı durumun nedenlerinin farkındadırlar. Bir de bir bayrak etrafında-her ne kadar bayraktarlık eden ortadaysa ve seçimlerin onlara eşit bir şekilde güçlerini ortaya koymalarına izin verdiyse de- sayılarının ne olduğunu fırsat tanımıştır.

Zyuganov, ne ilk ne de ikinci turda çoğunluğu elde edememiştir. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki, Zyuganov, Yeltsin ve Lebed'den farklı olarak medyadan hiç bir destek görmemiştir. Böyle olmasına rağmen Zyuganov, Lebed'den iki misli ve Yeltsin'e yakın oy almıştı.

Zyuganov'u, genelde eski Komünist Partisinin militanları desteklemiştir. Bu militanların hepsi de gerici Stalinistler değildirler. Aralarında işçi semtlerinde kök salmış militanlar da vardır.

Yeltsin'in en çok oy aldığı bölgeler eski rejimin imtiyazlı ke-

simlerinden olan küçük burjuvaların ve yeni türeyen zenginlerin kaldıkları şehirlerdir.

İşçi şehirlerinde ise, işçilerin bir kısmı Yeltsin'e oy vermesine rağmen, diğerleri Zyuganov'a oy verdiler.

Zyuganov, işçi kitlelerinin çıkarlarını kesinlikle temsil etmiyor, böyle olmasına rağmen ona oy verenlerin çoğu işçidir.

İşçilerin Zyuganov'a oy vermeleri ondan boşuna umut beklediklerini veya seçimlerden medet umduklarını gösteriyor. Fakat gerçekte seçimlerden medet bekliyorlar mı? Ama sonuçta Yeltsin'in seçilmesinden sonra Zyuganov'a karşı boş olan hayallerini kaybedebilirler. Bu seçmenler, tüm seçimlerde olduğu gibi belki de hayal kırıklığına uğrayacaklar veya ilk turda bu kadar çok sayıda olmalarından dolayı moral bulacaklardır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Rusya'da da, tüm yoksul ve sömürülenleri bir araya getirecek, onların beklentilerine cevap verebilecek; kapitalizme dönüş konusunda hala hayalleri varsa ona karşı mücadele edebilecek; emekçiler ve yoksul kitleler arasında sosyalizmi ve üretim araçlarının toplumsallaşmasını savunabilecek gerçek bir devrimci partiye ihtiyaç vardır. Şimdiki sahte demokrasiye karşı ve gerçek bir emekçi iktidarı için mücadele edebilecek bir devrimci partiye ihtiyaç vardır.

Bir avuç azınlığın, okyanuslar kadar büyük yoksul kitlelerin üzerinde servet edinme susamışlığına karşı, yani zenginlerin veya eski bürokratların olmadığı, ekonominin ve hayatın başka temeller üzerine oturacağı bir toplum kurulmasına inanan emekçiler ortaya çıkacaktır.

(12.7.1996)

RUSYA: ZİRVEDEKİ HESAPLAŞMALAR

Yeltsin tarafından Güvenlik Konseyi Başkanı ve Çeçenistan'daki özel temsilcisi olarak atanan General Lebed, atandıktan üç ay sonra yine Yeltsin tarafından görevden alındı. Lebed neredeyse tanınmış tüm politikacılar tarafından -bakanlardan tutunuz da neredeyse bütün parti yöneticilerine kadar- bir askeri darbe hazırlamakla suçlandı. Lebed, Çeçen bağımsızlık hareketi ile Çeçenistan'ın bağımsızlığını kabul eden bir anlaşma imzaladığı için hem hain hem de Rusya Federasyonu'nun bütünlüğünü bozduğu iddiasıyla suçlanıyor.

Yeltsin seçimlerde, ikinci turdan önce kaybetme tehlikesinde olduğundan Lebed'in desteğini almak için onun ayağına gittiğinde -her zamanki gibi- gazeteciler onu neredeyse göklere çıkartmışlardı. Şimdi ise aynı gazeteciler Kremlin'in resmi açıklamalarına dayanarak, gerçeklerle fazla ilgisi olmayan, Lebed'in 50 bin kişilik bir "Rus lejyonu" oluşturduğunu anlatıyorlar.

Bu vesileyle büyük bir operasyon başladı: Polisler 12 saat aralıksız göreve çağrıldı; şehrin tüm kavşaklarında kimlik kontrolüne başlandı. Yapılan resmi açıklama yeni bombalama eylemlerini engellemekti. Bombalama eylemlerinin bağımsızlık taraftarı Çeçenler tarafından Lebed'in intikamı almak için yapıldığı ima ediliyordu. Kemlin onu bağımsızlık hareketinin suç ortağı yapmak istiyor.

Yeniden bombalama tehlikesinin olduğu kampanyası tamamen, iktidara oynayan farklı Rus politikacı çetelerinin iç hesaplaşmaları için malzeme olarak uydurulan birşeydir. Bu politikacı çeteleri halkın güvenliğini hiç de düşünmüyorlar. Fakat bu politikacıların ciddiye aldıkları şudur: Yeltsin'in sağlık sorunlarından dolayı çok yakında boşalma ihtimali olan başkanlık koltuğuna yapışan rakipler arasında son aylarda Lebed'in büyük bir tehlike teşkil ettiğinin ortaya çıkmasıdır.

Lebed'in uzaklaştırılmasının nedeni açıkça görülebileceği gibi, Yeltsin'in yerine geçme yarışında diğer rakipleri ile mesafeyi bir hayli açmış olmasıdır. Rakipler ise kısa vadedeki sorunu, birleşerek Lebed'i uzaklaştırmakta çözdüler. Fakat yakın zamanda yine birbirlerine karşı

mücadeleye girişeceklerdir; çünkü iktidar savaşı bitmemiştir.

Bombalama tehlikesinden sözedilmesi de boşuna değildir. Geçen yaz, Lebed ile Çeçen bağımsızlık önderleri arasında yapılan görüşmeler esnasında Moskova Toplumsal Taşımalarında can alan üç bomba patlamıştı. Söylentilerin bazıları bunların Lebed'in, bir kısmı ise Kremlin'deki rakiplerinin düzenlediğini ileri sürüyordu. Bu son çekişmelerde farklı taraflar rakipleri hakkında cinayet, zorla para gasp etme vb. suçlamalarda bulundular. Bu bile hepsinin nelere güçlerinin yettiğini gösteriyor.

Bu kirli çamaşırların meydana dökülmesi ise, iktidarı ele geçirip zenginleşmek için herşeyi mübah sayan farklı bürokrat yönetici takımlarının pisliklerini ortaya çıkarıyor.

Fakat Lebed'in görevden uzaklaştırılması, iktidar yarışında aleyhine işleyecek diye kesin birşey yoktur. Yapılan kamuoyu araştırmalarında Lebed'in en çok taraftarı olan aday olduğunu gösteriyor. Nedeni ise, kitleler onu Çeçenistan'daki savaşa son vermek isteyen ve yolsuzluklara karşı olan birisi olarak görüyorlar. Lebed, zimmetlerine onlarca milyon dolar geçiren Kremlin'deki Rus bürokratları tarafından dışlanan dürüst politikacı olarak algılanıyor.

Çünkü kitleler aylardan beri alamadıkları sefalet maaşlarının ödenmesi için uğraşıyorlar. Böyle bir uzaklaştırma eskiden Yeltsin'e oldukça yaramıştı: 1988'de Gorbaçov onu iktidardaki parti politbürosundan uzaklaştırmakla, Yeltsin'i kamuoyu gözü önünde mazlum birisi yapmıştı. Yeltsin'in bunu nasıl kullandığı biliniyor.

Lebed'in de bunu nasıl değerlendirebileceğinin delilidir. Görevden alınır alınmaz "Müthiş İvan"ın operasını seyretmeye gitti -kendisine reformcu diyen bu İvan 16'ncı yüzyılda bütün kitleler üzerinde terör estirdi- ve "*Bu bana Rusya'yı nasıl yönetmem gerektiği konusunda yardımcı olacak*" diye basına açıklamalarda bulundu.

Her yönüyle bir iktidar kavgası

Lebed'in görevden alınmasından birkaç gün önce Rus yöneticilerinin rezaletleri ortaya dökülmüştü.

Lebed, Korjakov ile ittifak kurar kurmaz (Korjakov Yeltsin'in eski tercihi, eski KGB generali ve Yeltsin'in yakın koruma sorumlusu idi, en sonunda geçen yaz rakipleri tarafından görevden alındı), Korjakov hakkında bir sürü haber "itiraf" şeklinde piyasaya çıktı. Korjakov yargıdan kurtulmak için Lebed'in bölgesinde, onun desteğiyle milletvekili seçilmek istiyor. Çünkü rakipleri birçok yolsuzluklarını ileri sürüp -ki bu nedenden dolayı ona Rasputin lakabını taktılar- onu tutuklatmak istiyorlar. Rusya'da milletvekili seçilip de dokunulmazlık kazanan bir sürü tanınmış gangster, şirket kasasını zimmetine geçirip kaçan bir sürü genel müdür (ki bunların son kurbanlarından bir tanesi çok tanınmış Fransız Club Mediterrance'dir!) vardır.

Fakat Korjakov'un Lebed ile ittifak yapması Kremlin'deki tüm yankesiciler için çok büyük bir tehlikeydi. Çünkü Korjakov hepsinin yolsuzlukları ile ilgili dosyalara sahip olduğunu söylüyor. Korjakov'un düzenlediği son basın toplantısında eski Rus spor fonu başkanı -çok tanınmış bir dolandırıcı- açıkça Korjakov'u onu 40 milyon dolandırmakla ve kiralık katillere başvurup sakatlamakla suçladı.

Yukarıdaki bu olayları aktaran basın, ne uygulanan yöntemler ne suçlanan kişiler ne de ileri sürülen para miktarlarıyla ilgili bir hayret belirtisinde bulundu. Bu suçlamalar doğru mu, yalan mı bilinmiyor. Fakat tamamen mümkün görülüyor. Korjakov tabii ki cinayet suçlamalarını reddetti. Fakat kendini savunmak için, Başkanlık Muhafızları sorumlusu iken ona bu gibi önerilerde bulunulduğunu açıkladı. Yeltsin de Başbakan'a yakın bazı kişileri suçladı ve son yıllarda Rusya'da bir hayli sözü edilen siyasi -iş çevreleri- gasp ve gangsterlik olayları hakkında belirli açıklamalarda bulundu.

Rusya'daki kitleler sokakta, televizyon ekranlarında, hergün silahlı korumaları ile dolaşan yöneticileri ve "işadamlarını" görünce yapılan bu "itirafların" yeni zenginlerin ve etraflarındaki politikacıların marifetleri olduğunu anlıyorlar.

Korjakov'un son başına gelenler, Rusya'da köşe dönmek için ve dokunulmazlık için iktidarın bir parçasına sahip olmanın gerekliliğini gösteriyor.

(25.10.1996)

27 MART 1997 GENEL GREV'İ ÖNCESİNDE RUSYA

Rusya Bağımsız Sendikalar Federasyonu (FNPR) hayat seviyesinin ve ücretlerin müthiş düşüşünü protesto etmek için genel grev kararı aldı. Emekçiler ve emekliler aylardan beri devletin onlara olan borçlarını ödememesini protesto etmek için birçok yürüyüş düzenliyorlar. Yolları ve şehir merkezlerini işgal ediyorlar.

Kamu sektöründe devletin, ücret borcunun 9 milyar dolar civarında olduğu tahmin ediliyor. Buna bir de birikmiş emeklilik (2,7 milyar dolar) ve toplumsal yardım borçlarını eklemek gerekiyor. Tüm bunlar enflasyonun -resmi rakamların çok düşük olduğunu söylemesine rağmen- çok yüksek olduğu bir ortamda yer alıyor. Öyle ki fiyatların aşırı şekilde artmasından dolayı Merkez Bankası yarım milyonluk ruble banknotları basmaya başladı. Bir yandan zenginler daha da zenginleşiyor, diğer yandan ise kitleler daha da yoksullaşıyor.

Rusya'nın fakir ülkeler saflarına sürüklenişi

Rejime hiç de karşı olmayan büyük tirajlı haftalık bir Rus dergisi, "yeni Sefiller" başlıklı bir yazı yayınladı. Verdiği rakamlara göre, nüfusun yüzde 3 ile yüzde 5'ini temsil eden zenginler kişi başına ayda 2 bin 700 dolar harcıyorlar, diğer yandan ise yüzde 60'ı temsil eden fakirler ayda 90 dolardan daha az ve çok fakirler ise ayda 45 dolardan daha az bir para ile geçinmeye çalışıyorlar. Tabii bunlar resmi rakamlardır.

Aslında bu çizilen tablo gerçeklerden daha da iyimserdir. Çünkü ücretlilerin ve emekçilerin "kazançları" teoriktir. Paralar geç ödendiği için enflasyon yüzünden değerleri oldukça düşüyor. Halbuki "üst tabaka" resmi yetkililerin de kabul ettiği gibi kaçak yollardan servet biriktirdiği için resmi kayıtlar yok.

Sözü edilen bu haftalık dergi, 1991 yılı sonunda resmen dağılan SSCB'nin sonraki durumunu şöyle özetliyor: "*5 yıl içinde gerçek ücretler üçe bölündü*", bunun sonucu olarak da "*14 milyon yurttaşımız,*

Victor Hugo'nun Sefiller isimli kitabında olduğu gibi sefalete sürüklenmiştir"

Giderek büyüyen bu toplumsal felaket karşısında 27 Mart genel grevi belki de emekçilerin öfkelerini ifade etmesine ve güçlerini ölçmeye yarayacaktır. Fakat durumun değişmesi için bundan daha fazlası gerekiyor: İşçi sınıfı toplumu kangren yapan bu kokuşmuşları silip atmalı, ülkenin ve ekonominin yönetimini ele geçirip, sömürülenlerin ve ezilenlerin çıkarlarını savunmak için yeniden düzenlemelidir.

Bürokratik talan ve yalanlar

Yeltsin -birkaç aylık bir "istirahatten"- döndükten sonra, Mart ayı başında "kabul edilemez facia" olarak adlandırdığı yaşananlara karşı sert laflar söyledi. Yeltsin, (Başbakan dışında) tüm hükümeti kovdu ve "*üyelerini sefalete karşı duygusuzlukla, beceriksizlikle*" suçladı. Devlet ile kitleleri soyan mafyalara karşı göz yumduklarını ima etti.

Kısacası Yeltsin, geçen yılın Başkanlık seçimlerindeki renkli günlerinde olduğu gibi eleştiriler yağdırıyor. Geçen yıl yaptığı gibi ödenmeyen maaşların en geç Haziran ayına kadar ödeneceğine söz verdi.

Yeltsin'e kim inanabilir ki? Yeni hükümete eski kişiler yeniden geldi: Örneğin kitleleri yoksullaştırmakla nam kazanan Tchocbais, -başkanlık seçimlerini kaybettirebilir diye seçim öncesi hükümetten uzaklaştırılan- yeniden görev başındadır. Yeltsin'in, sendikaların 27 Mart günü grev çağrılarını desteklediğini de gördük. Şüphesiz birçok işçi bunu fırsat bilip hoşnutsuzluklarını ifade edeceklerdir. Fakat bu işçiler, sendikaların iktidara karşı gerçekten mücadele etmek istemediklerini son aylarda defalarca görme fırsatını buldular. Hatta iktidar ve genel müdürlerle sendika yöneticileri suç ortaklığı yapıp, onların ücretleri ödememelerine ve büyük hırsızlıklar yapmalarına göz yumuyorlar.

Bir de şu vardır: Yeltsin'in açıkça azarladığı hükümet, ücretleri

ve emekli paralarını hangi kaynaklarla ödeyeceklerdir? Bu konuda Yeltsin yanlısı basın bile dalga geçiyor. Devlet yıllardan beri her düzeyde, "mafya" ve bürokratlar tarafından talan edildiğinden kasalarında birşey kalmamıştır. "Yeni zenginler" o kadar aç gözlü davranmışlardır ki artık kitlelerin ceplerinde çalabilecekleri birşey bırakmamışlardır.

Şimdi Rusya'ya yerleşmiş yabancı şirketlerden, bakan, bölge başkanları, devlet yöneticileri (polis, ordu, KGB şefleri vb.) tarafından ciroları ve devletle yaptıkları iş anlaşmaları hacimlerine orantılı olarak önemli miktarlarda paraları Avrupa'daki gizli hesap numaralarına yatırmalarını "rica ediyorlar"

Bu şartlarda "gelişmekte" olan ülkeler arasında yabancı yatırımlar konusunda Rusya'nın, Çin, Meksika, Malezya, Tayland ya da Endonezya'dan çok sonra geldiğine şaşmamak gerekiyor. Rus ekonomisinin giderek kangrenleşmesi karşısında kapitalistler, kendilerini korumakla görevli kişilerin koruma yerine, soymalarından rahatsızlar. Sermayelerini hiç de tehlikeye atmak niyetinde değillerdir. Örneğin Clinton ve Yeltsin'in Helsinki zirvesinde ABD sermaye çevreleri bunu açıkça ifade etmişlerdir.

İşte emperyalist ülkeler adına hareket eden IMF gibi uluslararası finans örgütlerinin Yeltsin'e vaad edilen kredileri vermekten çekinmelerinin nedeni budur.

Emperyalistler bir yandan Yeltsin'e tamamen iflas edip denetim dışı toplumsal patlamaları önlemek ve ay sonunu getirmesi için yardım ediyorlar. Her ne kadar sendikalar "pasif" eylemler yapacaklarını tekrar tekrar söylemiş olsalar da, Rusya'da iç güvenlikten sorumlu şefin "kitlesel kargaşalıkları" engellemek için önlemler alması boşuna değildir.

Fakat diğer yandan, IMF ve batılı devletler kredileri vermek için Rus yöneticilerinden devlete ve maliyeye çeki düzen vermelerini şart koşuyorlar. Yeltsin, 1 Nisan günü tüm yurttaşların ve işyerlerinin vergi vereceğini açıkladı. Ücretliler için sorun yoktur. Eğer ücretler verilirse vergileri düşebilirler. Fakat gerek yerli gerek yabancı işyerleri

için durum farklıdır. İşyerleri maliyeye yıllardır vergi ödemiyorlar. Örneğin 1996 yılında görevlerini yerine getirmek isteyen dürüst binlerce maliye memuru bunu hayatlarıyla ödediler. Belediyelerde ve bakanlıklarda ise üst düzey görevlileri işyerlerine vergi vermemeleri için yardımcı olup köşeyi dönüyorlar.

Devlet ve bürokrasi vergi toplamak istiyor. Fakat bürokratların bundan çıkarları olmadığı için bunu yapamıyorlar. İşte bu yıl da devlet, yine tek geçim kaynakları olan maaşlarını bile zamanında alamayanları limon gibi sıkmaya devam edecektir.

(28.3.97)

Yayınlarımız

1. Sınıf Açısından Azgelişmişlik
Yves Lacoste / Çeviren: Sevil Avcıoğlu
2. Hazreti Muhammed
Maxime Rodinson - Yeni Bir Dünyanın-Dinin ve silahlı bir
Peygamberin Doğuşu / Çeviren: Atilla Tokatlı
3. Bir Bunalım Çağında
Toplum Felsefeleri/Sorokin / Çeviren: Mete Tunçay
4. Felsefi Aklın Eleştirisi
Orhan Gökdemir
5. Osmanlı Devletinde Aşiret Mektebi
Alişan Akpınar
6. Bizans Siyasal Düşüncesi / Bizans halk Hareketlerinin İdeolojik Kökeni
L Seidler / Çeviren: Mete Tunçay
7. Böyle Buyurun Gaza Bayanlar Baylar
Tadeusz Borowski / Çeviren Mete Tunçay
8. Din Kuramı / İnsanlaşma Sürecinde Dinin Oluşumu
Georges Bataille / Çeviren: M. Mukadder Yakupoğlu
9. Ahlak ve Şiddet
M. Mukadder Yakupoğlu
10. Niçin Oyun? / Çocuğun gelişiminde ve Çocuğu Tanımada
Oyunun önemi / Prof. Dr. Mücella Ormanlıoğlu Uluğ
11. Ulusal Kurtuluş Savaşında
Bolşeviklerle Sekiz Ay / Em. General Veysel Ünüvar
12. Onların Ahlakı Bizim Ahlakımız
Ahlakın İdeolojik İşlevi / L. Troçki
13. Uluslararası Hukukun Oluşumu / İlk Küreselleşme Dönemi 1492-1648
Ahmet Haluk Atalay
14. Eros'un Gözyaşları
Georges Bataille / Çeviren: M. Mukadder Yakupoğlu
15. Korkmayınız Mr. Sherlok Holmes /Türkiye'de Yayınlanmış Çeviri ve Telif Polisiye
Romanlar Üzerine Bir İnceleme / Erol Üyepazarcı
16. Erkek Aşkının Ötesinde
Kadınlarının Tutkulu Dostluklarının
Kültürel Tarihçesi - Lilian Faderman / Çeviren: Zülal Kılıç
17. Düşünceler ve Grekçeler 1
Epistemoloji Üzerine - Felsefe yazıları - Arda Denkel
18. Düşüncele ve Gerekçeler 2
Ontoloji (varlıkbilim) üzerine / Arda Denkel
19. Sağduyu, Bilim ve Kuşkuculuk
Alan Musgrave/ Bilgi Teorisine tarihsel Bir Giriş - Çeviren: Pelin Uzay

20. Estetiğin İdeolojisi - Tery Eagleton
21. Türkiye'de Bilim ve Teknoloji
Politikası/ Şükran Şahin
22. Bizans'ta Gündelik Yaşam
Bizans'ın Mücevheri Konstansinopolis-
Tamara Talbot Rice / Çeviren: Bilgi Altınok
23. İlkçağda Doğa Felsefeleri
Arda Denkel
24. Nesne ve Doğası / Arda Denkel
25. Ortaçağ Avrupasında Roma Hukuku
Paul Vinogradoff / Çeviren: Mehmet Tevfik Özcan
26. Hükümdar (Prens)
Machiavelli / Çeviren: Anita Tatlıer
27. Tarihten Günümüze Zonguldak'ta
İşçi Sınıfının Durumu
"Kumpanyalar Dönemine Geri Dönüş" /Kadir Tuncer
28. Hitler'den Torunlarına
Almanya'da Eski ve Yeni Sağ / Efgan Canşen
29. 19. Yüzyıl Başlarında Avrupa Dengesi ve Nizam-ı Cedid Ordusu
Sipahi Çataltepe
30. Marksizmde Tartışmalar
"Tarih, Ütopyalar ve Stratejiler Üzerine"- Pery Anderson
31. Çokeşlilik
Erkeklerin Birçok Kadına Hakkı / Esther Vilar
32. Tarih yapmak
Alex Callinicos
33. İyi Kötü / Denemeler
Mehmet Serdar
34. Zaman Zaman / Denemeler
Mehmet Serdar
35. Tek Ülkede Sosyalizm mi, Dünya Devrimi mi? / Stalin, Zinovyev, Troçki
36. Bozkır Kavimlerinin Doğu'dan Batı'ya Göçleri
Macarca'dan çeviren: Erdal Çoban
37. Coğrafya Savaş Yapmak İçindir
Yves Lacoste
38. İngiliz Seyahatnameleri Doğrultusunda
17. Yüzyıl Osmanlı İktisadi Yapısı / Tanju Sarı
39. İspanya, Küba, Çin
Ayaklanmalar Tarihi
40. İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol
Hukuk Dışı Mekanizmalar İlkel Hukuk - Mehmet Tevfik Özcan

Stalin - Zinovyev - Troçki

TEK ÜLKEDE SOSYALİZM Mİ, DÜNYA DEVRİMİ Mİ?

"Tek ülkede sosyalizm" tartışmalarından bu yana 70 yıl geçti. Bu 70 yıl değerlendirildiğinde, proleter devrimin bütün kazanımlarına ve işçi sınıfının iç savaşı kazanmasına rağmen "tek ülkede sosyalizmin" mümkün olmadığı görülmüştür. Kitabın bu bölümünde Lenin'in ölümünden sonra Rusya Komünist Partisi'nde başlayan ve III. Enternasyonal'e taşınan, tek ülkede sosyalizm ve merkezi planlama tartışmalarını ve devrimin yenilgisinin belgelerini bulacaksınız.

İkinci bölümde ise Sovyet toplumunun 1990'dan sonraki evrimi ele alınıyor. Neredeyse son yılların kare kare fotoğrafı sunuluyor. 1990-1997 arasında yaşananların, 1917 işçi devriminin amaçlarıyla ilgisiz olduğu; devrimin kazanımlarıyla, devrim yolundan geriye dönüşün Sovyet toplumuna verdiği zarar ortaya konuyor.

GÖÇEBE YAYINLARI

ISBN 975-8143-41-7